

NIEZNANY AUTOR

ZE SKARBNICY
MIDRASZY

nieznany Autor

Ze skarbnicy midraszy

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=23545978

Ze skarbnicy midraszy:

Аннотация

Midrasze to przypowieści i anegdoty, które dzięki swojej łatwej w opowiadaniu formie, były przekazywane z pokolenia na pokolenie nauczając prawd judaizmu. Według tradycji żydowskiej są one częścią Tory, którą Mojżesz otrzymał od Boga, a którą zaczęto spisywać dopiero w pierwszych wiekach naszej ery. Niniejszy wybór 270 midraszy, dokonany przez Michała Friedmana, przybliży kulturę żydowską, jej zwyczaje i prawa przy pomocy niejednokrotnie zabawnych, a często przerażających, opowieści rabinicznych. Znajdziemy tu historie komplementarne do tych z chrześcijańskiego Starego Testamentu, jak również opowieści z życia żydowskich mędrców.

Содержание

Kto stworzył świat	8
Obawy drzew	10
Stworzenie Ewy	11
Prawda wywodzi się z ziemi	12
Chciał zostać Bogiem	14
Najdroższa rzecz na świecie	17
Wszystko dla dobra człowieka	19
Pierwsza łza	21
Za czyje grzechy	22
Piasek i woda	23
Upadłe anioły	25
Na wędrownym szlaku	29
Anioł i jego łaska	32
Szatan pomaga zasadzić winnicę	34
Wielka gwiazda	36
Abram ³⁶ i Nemrod ³⁷	42
Abram ³⁹ w rozpalonym piecu	47
Sen Nemroda ⁴⁶	52
Abram ⁵³ i Saraj ⁵⁴ uczą swoich bliźnich	55
Wielkość Abrama ⁵⁸ i jego skromność	58
Sara ⁶⁵ i Hagar ⁶⁶	63
Modlitwa litery „jot”	65
Piękność Sary	67

Lot74 i jego żona	69
Przy świetle słońca i księżyca	73
Judzenie szatana	74
Izmael88 i Izaak89	77
Abraham93 wypędza Hagar94	80
Mądra rada	82
Wielka próba	86
Przebiegłość szatana	92
Dobre uczynki Abrahama109 i Sary110	94
Kiedy Abraham112 wpadł w gniew	98
Plany szatana	101
Kiedy aniołowie płakali	105
Żyły barana	110
Strach, radość i śmierć	113
Izaak132 i Abraham133 w żałobie	116
Pogrzeb Sary140	119
Róża wśród kolców	123
Eliezer151 szuka żony dla Izaaka152	125
Laban158 i Batuel159 zabiegają o przyjaźń	130
Eliezera160	
Rebeka167 i Izaak168	135
Urodziny Jakuba174 i Ezawa175	139
Drogi Ezawa186 i Jakuba187	143
Nemrod193, Ezaw194 i miska soczewicy	147
Ezaw199 i szatan	151
Rebeka202 i Jakub203	154

Płacz Ezawa206 i litość Jakuba207	157
Straszny plan	161
Laban216 i Jakub217	164
Umowa Jakuba223 z Labanem224	168
Laban227 oszukuje Jakuba228	170
Pierwsze monety	174
Śmierć Rebeki	177
Pierwszy faraon242	180
Sprzedanie Józefa245	184
Serce wilka	191
Cudowna czarka	193
Miłość Zelichy264	196
Wyśpiewała dobrą nowinę	200
Sen faraona272	202
Mojżesz286 a korona faraona287	209
Mojżesz292 jest świadkiem cierpień swego narodu	212
Sobota w Egipcie	214
Chcieli przyspieszyć wybawienie	216
Mojżesz302 i córki Jetry303	219
Wrzody faraona304	221
Dzieci zamiast cegieł	224
Mojżesz308 i kózka	226
Wizja Mojżesza309	228
Żydowska wierność	230
Granice Egiptu	232
Małoduszność ukarana	233

W pałacu faraona	319	235
Morze i ląd		239
Szatan oskarża		240
Uza i Michał	329	242
Smaki manny	334	246
Smak zależy od wyglądu		247
Zanim dana została Tora	338	248
Sprawiedliwy jest i sprawiedliwe są Jego wyroki		251
Wyżej i wyżej		256
Korach	347 kpiarz	259
Bramy łaski		262
Dobre dzieci złego ojca		264
Dzień sądu Mojżesza	355	266
Mojżesz	363 błaga o śmierć	271
Śmierć kapłana Aarona	368	275
Zasługa Rachab	378	282
Siedem żelaznych bram		285
Grzech Achana	411	292
Kamień i żelazo		295
Jozue	419 i słońce	297
Woda z ziemi Izraela		299
Światło Debory	425	300
Córka Jeftego	434	303
Pinchas	438 i Jefte	439
Urodzaj „Samuelów”		307
Dał dobry przykład		309

Dobro za zło	311
Kiedy lud obchodzi żałobę, Nabal ⁴⁴⁹ ucztuje	313
Miłosierny pasterz	316
Taktyka Joaba ⁴⁵²	317
Mądrość króla Dawida ⁴⁵⁹	323
Mądra kobieta	326
Mikal ⁴⁷³ i Dawid ⁴⁷⁴	332
Absalom ⁴⁷⁶ zostaje ukarany	334
Monety Dawida ⁴⁸⁰	336
Dawid ⁴⁸¹ i Abigail ⁴⁸²	337
Bawół i lew	340
Wielka ofiara Dawida ⁴⁸⁷	342
Dawid ⁴⁹¹ i jego wrogowie	344
Dawid ⁴⁹² obdarza swego rabbiego wielkim szacunkiem	346
Krew nie milczy	348
Co przeznaczone, to nieuniknione	352
Człowiek o dwóch głowach	355
Конец ознакомительного фрагмента.	356

Ze skarbnicy midraszy

Kto stworzył świat

Pewnego razu przyszedł do rabiego Akiby¹ niedowiarek i zapytał go:

- Kto stworzył świat?
- Wszemogący – odparł rabbi Akiba.
- Daj mi na to konkretny dowód – powiedział niedowiarek.
- Przyjdź jutro, to ci dam.

Nazajutrz kiedy niedowiarek zjawił się u rabiego Akiby, ten zapytał go:

- Powiedz mi, co masz na sobie?
- Ubranie.
- A kto je zrobił?
- Tkacz.
- Nie wierzę ci – powiedział rabbi Akiba. – Daj mi na to konkretny dowód.
- A jaki tu może być konkretny dowód? Czyżbyś nie wiedział,

¹ Akiba właśc. Akiba ben Josef (ok. 40–137) – tannaita trzeciej generacji; zaangażowany w ostateczne ustalenie kanonu biblii hebrajskiej oraz zebranie przekazów ustnych dotyczących żydowskiego prawa religijnego, co dało podstawy do pracy nad *Miszną*. Poparł powstanie Bar-Kochby (132–136), za co zginął śmiercią męczeńską; zaliczany do Dziesięciu Męczenników żydowskich. [przypis edytorski]

że tkacz robi materiał na ubrania?

– A czyżbyś ty nie wiedział, że Wszechmogący stworzył świat?

I niedowiarek odszedł od rabbiego niezadowolony.

– Rabbi – rzekli do Akiby jego uczniowie – a gdzie tu dowód konkretny?

A na to rabbi Akiba odpowiedział:

– Dzieci moje, tak jak dom świadczy o tym, że ktoś go zbudował, jak ubranie świadczy o tym, że ktoś je utkał, a drzwi świadczą o tym, że je zrobił stolarz, tak świat świadczy o tym, że stworzył go Wszechmogący.

Obawy drzew

Kiedy ziemia zaczęła wydawać drzewa i wszelkie inne rośliny, pojawiły się na świecie ogrody i lasy. A drzewa bardzo się bały żelaza i tak między sobą mówiły:

– Przyjdzie kiedyś taki czas, że człowiek sporządzi sobie z żelaza siekiere i wszystkie nas, co do jednego, wytnie.

Żelazo usłyszawszy to, zwróciło się do drzew tymi oto słowy:

– Jeśli będziecie żyły w zgodzie i jedno drugiego nie oszuka, nic złego nie będę mogło wam uczynić. Skąd bowiem wezmę drewno na trzonek do siekiery?

Stworzenie Ewy

Kiedy Bóg powziął zamiar stworzenia Ewy, długo i głęboko zastanawiał się, z jakiej części Adama ją stworzyć. Medytował tak:

- Nie stworzę jej z jego głowy. Nie chcę, by się wywyższała.
- Nie stworzę jej z jego oka. Nie chcę, by była ciekawa i chciała wszystko na własne oczy zobaczyć.
- Nie stworzę jej z jego ucha, by nie była zbyt ciekawa i nie chciała wszystkiego i wszędzie podsłuchiwać.
- Nie stworzę jej z jego ust, by nie była zbyt gadatliwa.
- Nie stworzę jej z jego serca, by nie była zazdrosna.
- Nie stworzę jej z jego ręki, by nie kładła swoich rąk na rzeczy nienależące do niej.
- Nie stworzę jej z jego nogi, by nie była latawicą.
- Stworzę ją z nieodsłoniętej części ciała, niewidocznej nawet gdy człowiek jest nagi.

I przy tworzeniu każdego członka ciała Ewy Bóg tak powiedział:

- Obyś była cnotliwą kobietą.

I mimo to doskonały w zamierzeniu plan Wiekuistego spalił na panewce. Kobieta wywyższa się, przejawia nadmierną ciekawość, chce wszystko widzieć i wszystko słyszeć, usta się jej nie zamykają, jest zazdrosna, lubi sięgać po rzeczy do niej nienależące i jest latawicą.

Prawda wywodzi się z ziemi

Kiedy Bóg zaprzagnął stworzyć człowieka, aniołowie podzielili się na grupy o przeciwstawnych poglądach. Jedne były zdania, że należy go stworzyć, inne, że nie. Były to: Łaska, Prawda, Sprawiedliwość i Pokój. Łaska twierdziła:

– Należy go stworzyć, albowiem będzie czynił łaskę i dobro.

Prawda miała odmienne zdanie:

– Nie należy go stwarzać, albowiem przepełniony będzie kłamstwem, oszustwem i fałszem.

Sprawiedliwość stała na takim stanowisku:

– Należy go stworzyć, gdyż człowiek zaprowadzi na świecie sprawiedliwość.

Pokój dał wyraz takiemu mniemaniu:

– Nie powinien być stworzony, albowiem będzie prowadził wojny.

Co więc Wszechmogący zrobił?

Wziął Prawdę i rzucił ją na ziemię. Wtedy aniołowie wystąpili z pretensjami:

– Stwórco Świata, obraziłeś Swoją Pieczęć, rzucając ją na ziemię. Dlaczego to uczyniłeś?

I Pan Bóg tak im odpowiedział:

– *Emet mearec ticmach* (Prawda wyrośnie z ziemi). Ona uchroni człowieka od czynienia zła.

Jeszcze długo aniołowie wyklócali się czy warto było stworzyć

człowieka. I wtedy Wszechmogący odezwał się do nich:

– Czemu kłóćcie się? On już został stworzony.

Chciał zostać Bogiem

Kiedy cesarz Hadrian² zdobył cały świat, powrócił do Rzymu i tymi słowy zwrócił się do swoich dworzan:

– Żądam od was, abyście uznali mnie za Boga, albowiem podbiłem cały świat.

Na to *dictum*³ dworzanie odpowiedzieli:

– Jeszcze nie opanowałeś Jego miasta i Jego Przybytku.

I wyruszył wtedy Hadrian, i zburzył Świątynię Pańską⁴, i wypędził Żydów do diaspor⁵. Dokonawszy tego, powrócił do

² *Hadrian* właśc. *Publiusz Eliusz Hadrian* (76–138) – cesarz rzymski w latach 117–138. W polityce zagranicznej kierował się zasadą zaprzestania podbojów, unikania konfliktów militarnych i umacniania granic odziedziczonego państwa. Za jego panowania, w latach 132–135, miała miejsce druga wojna żydowsko-rzymska (powstanie Bar-Kochby), Hadrian zajmował się jej stłumieniem. Zburzono wówczas Jerozolimę, wygnano z niej Żydów, zakazano praktykowania judaizmu, nazwę miasta zmieniono na *Colonia Aelia Capitolina*, a nazwę Judei na *Syria Palestina*. [przypis edytorski]

³ *dictum* (łac.) – słowo, powiedzenie, wypowiedź. [przypis edytorski]

⁴ *I wyruszył wtedy Hadrian, i zburzył Świątynię Pańską* – Świątynia Jerozolimska oraz większa część Jerozolimy, została zburzona pod koniec pierwszej wojny żydowskiej (66–70) przez Tytusa Flawiusza, syna cesarza Wespejjana, w roku 70. Hadrian urodził się w roku 76, zatem za jego życia Świątynia Jerozolimska leżała w gruzach, niemniej zajmował się on tłumieniem późniejszego powstania żydowskiego Bar-Kochby (132–135). Po zakończeniu walk, Żydów spotkały surowe represje. [przypis edytorski]

⁵ *diaspora* – rozproszenie członków narodu lub religii wśród innych narodów, religii. [przypis edytorski]

Rzymu i tako rzekł:

– Już zburzyłem Jego Dom i spaliłem Jego Pałac, i wypędziłem jego naród. Teraz uczynicie ze mnie Boga.

Rabbi Barachiasz tak opowiada:

– Hadrian miał na swoim dworze trzech filozofów. Jeden z nich tak do niego powiedział:

– Nikt nie może powstać przeciwko królowi w jego pałacu, tylko poza nim. Wyjdź z jego pałacu i wtedy będziesz mógł zostać Bogiem. On stworzył niebo i ziemię, przeto wynijdź⁶ z nich, a wtedy uczynią z ciebie Boga.

Drugi filozof rzekł:

– Nie możesz stać się Bogiem, albowiem On już dawno powiedział był do swoich proroków (Jr, 10): „Macie im tak powiedzieć: «Ci, którzy nie służą Bogu Niebios i Ziemi – powinni zniknąć z ziemi i niebios»”⁷.

Trzeci zaś filozof tak się odezwał:

– Proszę cię, pomóż mi teraz i wyratuj z opresji.

– Co się stało? – zapytał Hadrian.

– Mam okręt – odpowiedział filozof – i oto osiadł na mieliźnie. I nie może ruszyć z miejsca. A wszystkie moje skarby mam na tym okręcie.

– Zaraz wyślę ludzi i okręty na ratunek – rzekł Hadrian.

⁶ wynijdź (starop.) – wyjdź. [przypis edytorski]

⁷ „Macie im tak powiedzieć: «Ci, którzy nie służą Bogu Niebios i Ziemi – powinni zniknąć z ziemi i niebios»” – prawdopodobnie chodzi o fragment (Jr 10,11): *Tak macie mówić do nich: „Bogowie, którzy nie uczynili nieba i ziemi, znikną z ziemi i spod tego nieba”*. [przypis edytorski]

– Panie mój i władco! – wykrzyknął filozof – po co trudzić ludzi i narażać okręty? Ześlij raczej mały wietrzyk, a okręt mój ruszy z miejsca.

– A skąd ci wezmę wietrzyk?

– Jak to? – udając zdziwionego, zapytał filozof. – Nie możesz wysłać wiatru? To jak możesz stać się Bogiem?

Hadrian rozstał się z filozofem i smutny wrócił do domu. Tu zagadnęła go żona:

– Jesteś wielkim królem i wielkim bohaterem. Wszystko jest w twojej mocy. Coś ci jeszcze powiem: jeśli chcesz stać się Bogiem, to musisz mu oddać depozyt, który ci dał na przechowanie. Wtedy staniesz się Bogiem.

– Co to za depozyt? – spytał Hadrian.

– Twoja dusza – odpowiedziała żona.

– Jeśli dusza opuści mnie, to jak będę mógł żyć?

– Ano widzisz, nie jesteś w stanie panować nad własną duszą, to jak możesz zostać Bogiem?

Najdroższa rzecz na świecie

W mieście Sydon⁸ mieszkało pewne małżeństwo. Dziesięć lat minęło od ich ślubu. Byli szczęśliwi. Jedna tylko rzecz mąciła ich szczęście. Kobieta nie miała dziecka. Poszli więc do rabiego Szymona ben Jochaja⁹. Mąż miał udzielić żonie rozwodu.

I rabbi Szymon ben Jochaj tak do nich powiedział:

– Tak jak w dniu waszych zaślubin, kiedy połączyliście się węzłem małżeńskim, wyprawiliście ucztę, zaprosiliście gości, jedliście i pili, radowali i cieszyli się, tak też z okazji rozwodu urządźcie sobie ucztę radosną i rozstańcie się w zgodzie i przyjaźni.

Co zrobiła kobieta? Urządziła ucztę, co się zowie. Nie pożałowała mężowi wina. Temu, kiedy popił sobie, zrobiło się jakoś dobrze i lekko na sercu i tak rzekł do swojej żony:

– Nim odejdiesz ode mnie, wybierz sobie najlepszą i najdroższą według twego uznania rzecz. Możesz ją zabrać z sobą do swego domu.

Kiedy mąż położył się potem spać, żona kiwnęła na służących

⁸ *Sydon* – jedno z najważniejszych miast Fenicji, nad Morzem Śródziemnym. Współcześnie leży na terenie Beirutu. Sydon był najprawdopodobniej najstarszym miastem portowym Fenicji, który rywalizował o wpływy z miastem Tyr. [przypis edytorski]

⁹ *Szymon ben Jochaj* (I/II w. n.e) – tannaita trzeciej generacji, uczeń rabina Akiby ben Josefa. Przypisuje się mu autorstwo księgi *Zohar*, podstawowego tekstu żydowskiej mistyki i kabały. [przypis edytorski]

i tak do nich powiedziała:

– Zanieście go do domu mego ojca.

O północy mąż zerwał się ze snu:

– Gdzie jestem? – zapytał.

Na to żona odparła:

– Czy nie oświadczyłeś mi, że mogę sobie wybrać najlepszą rzecz z twego domu i zabrać ją z sobą? Wyobraź sobie, że nie ma dla mnie lepszej rzeczy.

Kiedy rabbi Szymon ben Jochaj usłyszał tę historię, wzniósł modły do Boga i kobieta urodziła mężowi dziecko.

Wszystko dla dobra człowieka

Rabbi Elijahu opowiada:

– Pewnego razu przybyłem do wielkiego miasta, chyba jednego z największych miast na świecie. Był tam specjalny urzędnik państwowy, który sprawował nadzór nad podejrzanymi osobami. Tenże urzędnik zaprowadził mnie na dwór króla. Po krótkim czasie zjawił się jakiś duchowny i zadał mi następujące pytanie:

– Czy jesteś uczony?

Na to odpowiedziałem:

– Coś niecoś umiem.

Wtedy on:

– Jeśli potrafisz udzielić mi właściwej odpowiedzi na moje pytanie, to będziesz mógł cało i zdrowo opuścić nasze miasto.

– Pytaj.

– Powiedz mi – zapytał duchowny – dlaczego Pan Bóg stworzył insekty? Do czego były Mu potrzebne takie szkaradne, pełzające stworzenia na tym pięknym świecie?

Moja odpowiedź brzmiała następująco:

– Pan Bóg to surowy sędzia. Jest jednak pełen sprawiedliwości, dobroci i prawdy. Widzi koniec każdej rzeczy na samym jej początku. Przepowiada to, co ma się stać. Wypatruje jednak tylko tego, co jest dobre. Mocą swojej wielkiej mądrości stworzył świat i wprowadził doń porządek. Potem

stworzył człowieka i wprowadził go w świat. A stworzył go tylko po to, aby Mu służył całym sercem, aby miał z niego i z jego następców pociechę i satysfakcję. I kiedy człowiek spłodził dzieci, a te spłodziły swoje dzieci i liczba ludzi wzrosła niepomniernie, to zaczęli jednak służyć nie Bogu, ale słońcu, kamiennym bożkom i drewnianym figurom. Z każdym dniem ludzie stawali się grzeszni, tak grzeszni, że zasługiwali właściwie na karę śmierci. I wtedy Pan Bóg skierował swój wzrok ku pozostałym istotom przez Siebie stworzonym i tak rzekł:

– Te żyją i ludzie żyją. Te mają dusze i ludzie mają dusze. Te piją i ludzie piją. Te jedzą i ludzie jedzą. Znaczy to, że ludzie są równi zwierzętom. Nie są lepsi ani gorsi od insektów, które stworzyłem. I kiedy to wypowiedział, natychmiast ustał Jego gniew. I zostawił ludzi przy życiu. Z tego możesz wywnioskować, że insekty zostały stworzone dla dobra człowieka.

Pierwsza łza

Po wygnaniu Adama i Ewy z raju Pan Bóg zauważył, że odczuwają skruchę i przejmują się swoim wygnaniem. Ulitował się wtedy nad nimi i powiedział:

– Nieszczęsne moje dzieci, ukarałem was za grzech i wygnałem z raju, w którym żyliście bez trosk, w dostatku i dobrobycie. Teraz przyjdzie wam żyć w świecie pełnym zmartwień i nieszczęść, o którym nie mieliście pojęcia. Chcę jednak, abyście wiedzieli, że moja dobroć i miłość do was nie ustały. Wiem, że dotkną was różne kłopoty i nieszczęścia, które zatrują wam życie, i dlatego ofiaruję wam z mojej skarbnicy tę oto drogą perłę. Jest to łza. Kiedy dotknie was nieszczęście, będzie wam źle, serce przepełni ból, a dusza będzie w udręce, wtedy z waszych oczu wypłynie łza i od razu robi wam się lżej.

Kiedy Adam i Ewa usłyszeli słowa Najwyższego, z ich oczu polały się łzy. Stoczyły się po ich policzkach i spadły na ziemię.

I były to pierwsze łzy, które zrosiły ziemię. Te właśnie łzy Adam i Ewa przekazali w spadku swoim dzieciom i dzieciom ich dzieci. I od tego czasu, kiedy człowieka dotyka nieszczęście, kiedy boli go serce i kiedy na duszy robi mu się markotno, wypływają z jego oczu łzy i od razu robi mu się lżej.

Za czyje grzechy

Rabbi Josi¹⁰ powiada:

– Wszyscy ludzie, zanim umrą, muszą się spotkać twarzą w twarz z Adamem, pierwszym człowiekiem na ziemi. Muszą przekonać się osobiście, że umierają z powodu własnych grzechów, a nie wskutek grzechów Adama.

Zanim człowiek zejdzie z tego padołu, zostaje doprowadzony do Adama i ten zadaje mu takie oto pytanie:

– Dlaczego odchodzisz z tego świata?

A człowiek mu odpowiada:

– Z twojego powodu muszę zejść z tego świata, albowiem za twoją sprawą kara śmierci spadła na ludzi.

Wtedy Adam mówi tak:

– Dziecko moje, ja popełniłem tylko jeden grzech i za to zostałem ukarany. Tobie zaś, który popełniłeś wiele grzechów, z całą pewnością należy się ta kara.

¹⁰ Josi – tu prawdopodobnie: *Josi ben Joezer* jeden z pierwszych badaczy Tory okresu Zugot (ok. 142 r. p.n.e – ok. 135 r. p.n.e); faryzeusz; miał istotny wpływ na kształtowanie się prawodawstwa żydowskiego (*halachy*). [przypis edytorski]

Piasek i woda

Wody podnosiły się i podnosiły, aż doszły do tronu Jego Majestatu. Wtedy Najwyższy zawołał:

– Niechaj wody staną w jednym miejscu.

Kiedy ziemia usłyszała to, natychmiast wyłoniła z siebie góry i stąd powstały również doliny. I wody wpłynęły do dolin. Później jednak wody znowu nabrały odwagi i zaczęły się chwalić:

– My jesteśmy najsilniejszym żywiołem na świecie, zalejemy całą ziemię.

Wtedy Pan Bóg pogniewał się na nie i rzekł:

– Nie chwalcie się waszą siłą. Ześlę na was piasek i on będzie granicą, której nie będziecie w stanie przekroczyć.

Kiedy wody spojrzały na piasek i zauważyły, że składa się z drobniutkich ziarenek, zaczęły pokpiwać z niego:

– Cóż nam te drobne ziarenka mogą uczynić? Najmniejsza nasza fala potrafi nad nimi przejść i zalać je.

Ziarenka piasku ogarnęła trwoga, ale największe z nich pocieszało pozostałe:

– Bracia, nie bójcie się! To prawda, że jesteśmy malutkie i drobniutkie, każde z nas traktowane oddzielnie i zdane tylko na siebie jest rzeczywiście niczym, byle bowiem wiatr może je unieść na koniec świata. Kiedy jednak będziemy trzymały się razem, wody przekonają się, jaką stanowimy siłę i potęgę.

A gdy malutkie ziarenka piasku usłyszały to, zleciały się ze

wszystkich zakątków świata i rozłożyły się u brzegów mórz w pagórki, wzgórza, wydmy i ustanowiły granicę dla wód. A kiedy wody spostrzegły tę wielką i zjednoczoną armię trzymających się razem ziarenek piasku, przeraziły się i cofnęły.

Upadłe anioły

Kiedy pokolenie potopu zaczęło grzeszyć i skłoniło się ku pogaństwu, Pan Bóg bardzo się zasmucił. Wtedy stanęli przed jego obliczem dwaj aniołowie, Simchazi¹¹ i Azael¹², i tak do Niego przemówili:

– Czy nie mówiliśmy Tobie znacznie wcześniej, zanim przystąpiłeś do stworzenia świata, że człowiek nie zasługuje na to, abyś o nim pomyślał?

A na to Pan Bóg odparł:

– Czym byłby świat bez ludzi?

– Wystarczyłby nam świat taki, jaki jest, bez człowieka – stwierdzili aniołowie.

– Wiem, i to z całym przekonaniem – powiedział Pan Bóg – że gdybyście wy żyli na ziemi, instynkt Zła i was by zmógł, co więcej, byłibyście nawet gorsi od ludzi.

Aniołowie na to:

– Pozwól nam zamieszkać wśród ludzi, a przekonasz się, że

¹¹ *Simchazi* a. *Semyazza* (hebr. dosł.: imię potęgi) – upadły anioł w tradycji judaistycznej i chrześcijańskiej. Zanim doszło do buntu aniołów przeciwko Bogu Semyazza był serafinem, najpotężniejszym po Bogu, aniołem w niebie; po buncie został przywódcą upadłych aniołów. [przypis edytorski]

¹² *Azael* (hebr. dosł.: ten, który się oddalił) – upadły anioł występujący zarówno w tradycji judaistycznej jak i muzułmańskiej. W *Targumach* uznawany za kozła ofiarnego, przez Apokalipsę Abrahama uznawany za władcę piekieł. [przypis edytorski]

święcie strzec będziemy Twego Imienia.

I Pan Bóg pozwolił im zejść na ziemię i zamieszkać wśród ludzi.

A jak tylko aniołowie zeszli na ziemię i zobaczyli urodziwe niewiasty, natychmiast się w nich zakochali.

Simchazi ujrzał młodą dziewczynę imieniem Istar¹³ i zakochał się w niej. Długo nie zwlekając oświadczył się jej tymi słowy:

– Bądź moją!

A dziewczyna tak mu odpowiedziała:

– Dopóki nie wyjawisz mi pełnego imienia Boskiego, które otwiera drogę do nieba, nie zostanę twoją.

I Simchazi wyjawiał jej pełne imię Boga. A kiedy je wymówił, natychmiast uniosła się w powietrze, poleciała do nieba i uwolniła od anioła.

Wtedy Pan Bóg powiedział do swoich aniołów w niebie:

– Za to, że dziewczyna ustrzegła się od grzechu, weźcie ją i umieśćcie wśród siedmiu gwiazd gwiazdozbioru Plejady, a świat będzie jeszcze bardziej jaśnieł od jej blasku.

I posłuszni rozkazom Boga aniołowie umieścili ją w gwiazdozbiorze Plejady.

Kiedy Simchazi i Azael spostrzegli, że przegrali i utracili dziewczynę, czym prędzej wzięli sobie ziemianki za żony i spłodzili dzieci. Simchazemu kobieta urodziła dwóch synów.

¹³ *Istar* – imię dziewczyny może być nawiązaniem do imienia głównej bogini panteonu mezopotamskiego, *bogini Isztar*, która patronowała wojnom oraz miłości cielesnej. Z boginią *Isztar* utożsamiano planetę Wenus. [przypis edytorski]

Jeden nazywał się Hamija, a drugi Haja¹⁴.

Z tych dwu upadłych aniołów Azael był gorszy. Miał pod swoją pieczę różnego rodzaju szminki, ozdoby i błyskotki, za pomocą których kobiety sprowadzają mężczyzn na złą drogę. Simchazi był trochę lepszy od Azaela. Dlatego też anioł Metatron¹⁵ wyprawił posłańca z nieba, aby przekazać mu wieść tej oto treści:

– Wkrótce Pan Bóg ześle na ziemię potop i cały świat ulegnie zagładzie.

Usłyszawszy to, Simchazi rozplakał się. Zrobiło mu się żal swoich dzieci i całego świata.

Tymczasem Hamija i Haja mieli w nocy podobne sny. Jeden zobaczył we śnie leżącą na ziemi olbrzymią kamienną tablicę. Wyryte były na niej rzędy równo zapisanych słów. Wtem zjawił się anioł i potężnym nożem starł napisy. Zostawił tylko cztery słowa. Drugi zaś zobaczył we śnie piękny, ogromny ogród, w którym rosły drzewa najrozmaitszych gatunków. I oto zjawili się aniołowie z toporami w rękach i wycięli wszystkie drzewa. Zostawili tylko jedno drzewo z trzema gałęziami.

Gdy synowie Simchazego ocknęli się ze snu, pobiegli do ojca. Sen przejął ich trwogą. Chcieli uzyskać od ojca wyjaśnienie tego snu. Simchazi tak wytłumaczył jego sens:

¹⁴ *Hamija i Haja* – synowie splodzeni przez anioła Simchazi z kobietą. Inne wersje imion: Hamija i Hija lub Hiwa i Hija. [przypis edytorski]

¹⁵ *Metatron* a. *Matatron* – serafin występujący w tradycji judaistycznej i in.; król aniołów, ulubieniec Boga; często występuje jako pełniący rolę boskiego pisarza, który zapisuje ludzkie czyny. [przypis edytorski]

– Jest to znak, że Pan Bóg wkrótce sprowadzi na ziemię potop. Ze wszystkich ludzi pozostaną na ziemi tylko Noe¹⁶ i jego synowie.

Usłyszawszy to, synowie Simchazego zaczęli płakać i lamentować. Ojciec starał się ich pocieszyć. Przekonywał, iż ich imiona nigdy nie ulegną zapomnieniu. Ludzie, gdy znajdą się w biedzie, będą przywoływać imiona Hamiji i Haji.

Słowa ojca przyniosły im ulgę. Jakie były dalsze losy aniołów? Simchazi odbył pokutę i zawisnął między niebem a ziemią¹⁷. Azael, który nie chciał okazać skruchy, po dziś dzień błąka się wśród ludzi, uwodzi ich i sprowadza na manowce, dostarczając kobietom szminek, ozdób i błyskotek do rozkochiwania mężczyzn.

¹⁶ *Noe* – patriarcha; syn Lameka, ojciec Sema, Chama i Jafeta (Rdz 6,10); Bóg postanowił zesłać na ludzi za ich niegodziwość potop, ale ocalić Noego, człowieka prawego i sprawiedliwego. Nakazał mu zbudować arkę dla siebie i żony, swoich synów, ich żon oraz wprowadzić po parze zwierząt, samca i samicę (Rdz 6,13–20). Po ustąpieniu potopu Bóg zawarł z Noem przymierze. Na znak przymierza Bóg rozciągnął na niebie tęczę (Rdz 9,8–17). Noe umarł w wieku 950 lat (Rdz 9,29). [przypis edytorski]

¹⁷ *zawisnął między niebem a ziemią* – wg legendy wisi głową w dół, jako gwiazdozbiór Oriona. [przypis edytorski]

Na wędrownym szlaku

I rzekł Pan do Abrama¹⁸:

– Opuść swój kraj, miejsce twego urodzenia i dom twego ojca i niech twoje imię będzie sławne na całym świecie.

I wtedy Abram tak odpowiedział:

– O, Boże, jakże mogę zostawić ojca samego? Kto mu da jeść i pić? Kto nad nim rozłoży opiekę?

A Bóg na to:

– Idź, Abramie, a ja zatroszczę się o twego ojca.

I Abram wraz z żoną Saraj¹⁹ i synem brata Lotem²⁰ udał się

¹⁸ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹⁹ *Saraj* – pierwotne imię żony patriarchy *Abrahama*, później zmienione przez Boga na *Sara* (Rdz 17:15); por. *Sara*. [przypis edytorski]

²⁰ *Lot* – bratanek *Abrahama*, towarzyszył mu w podróży do Charanu, a później do

do kraju Kanaan²¹. A wzdłuż całej jego drogi świeciła nad nim gwiazda Cedek. Przeszedł Abram przez Aram Naharaim²², przez Aram Nahor²³ i zobaczył, że mieszkańcy tych ziem nic nie robią, jeno²⁴ jedzą, piją i hulają. Zabolało to wielce Abrama i zwrócił się z błagalną modlitwą do Boga:

– Uczyń mi, Boże, łaskę, użyż mi Twej siły i uchroniń od tego, abym stał się jednym z nich.

I Abram powędrował dalej, i przybył do Tyru²⁵. Tam zobaczył, że wszyscy mieszkańcy, od dzieci do starców, pilnie i

Egiptu; po opuszczeniu Egiptu osiadł w Sodomie. Kiedy Bóg zesłał karę na miasto, Lot jako jedyny sprawiedliwy, wraz z córkami, opuścił miasto żywy. Zamieszkał wraz z nimi w jaskini. Córki, myśląc, że są jedynymi ocalałymi z katastrofy ludźmi, upiły Lota i obcowaly z nim. W następstwie urodziły synów Moaba i Ben-Ammię, z których tradycyjnie pochodzą plemiona Moabitów i Ammonitów (Rdz 19:37–38). [przypis edytorski]

²¹ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

²² *Aram Naharaim* – wg *Biblii*: obszar między rzekami Eufrat i Tygrys, lub rzekami Eufrat i Orontes; później nazwa obejmowała również tereny obecnej Syrii. [przypis edytorski]

²³ *Aram Nahor* – prawdopodobnie tereny obecnej północnej Syrii. [przypis edytorski]

²⁴ *jeno* (starop.) – tylko, jedynie. [przypis edytorski]

²⁵ *Tyr* – dziś: Sur, miasto portowe na wybrzeżu Morza Śródziemnego, w dzisiejszym Libanie. W starożytności jedno z największych fenickich miast kupieckich, słynne z wytwarzania drogocennego purpurowego barwnika (tzw. purpura tyryjska). Tyryjczycy prowadzili szeroko zakrojony handel morski, założyli wiele kolonii na wybrzeżach Morza Śródziemnego (m.in. Kartaginę). [przypis edytorski]

w pocie czoła pracują. Orzą, sieją i zbierają żniwa. I uradował się Abram, i w imieniu Boga pobłogosławił mieszkańców Tyru.

A na zakończenie wyraził takie życzenie:

– Obym był jednym z nich.

I gdziekolwiek przebywał potem w swojej wędrówce Abram, tam Pan Niebios zsyłał na ziemię błogosławieństwo. I miała ziemia dosyć rosy i pod dostatkiem deszczu. I pola stały się żyzne, i obfity wydawały plon.

A kiedy Abram stał się sławny wśród mieszkańców miejscowości leżących na jego drodze do celu, zaczęły przychodzić do niego kobiety bezdzietne i prosiły go, aby wstawił się za nimi u Boga. I spełniał Abram ich prośby, i kobiety rodziły dzieci. Przychodzili do niego również chorzy z prośbą o uzdrowienie i wystarczyło, że Abram pozwolił im spojrzeć na szlachetny kamień wiszący mu na szyi, a chorzy natychmiast odzyskiwali zdrowie. Nawiedzali go również ludzie wybierający się w podróż morzem. Ci wznosili modły do Boga, aby cało i szczęśliwie przebyli przepastne wody i dotarli do miejsca przeznaczenia. A Abram nikomu nie odmawiał pomocy. I sława jego rosła, i zataczała coraz szersze kręgi, i ogarniała cały świat. Stał się szczęściem i błogosławieństwem dla wszystkich współczesnych mu ludzi.

Anioł i jego laska

Kiedy Saraj²⁶ sprowadzona została na dwór faraona²⁷, rzewnie i gorzko płakała.

– Boże, modliła się do Wiekuistego, ojciec i matka opuścili mnie, a teraz oderwano mnie od mego męża. Zlituj się, Boże, nade mną i sprowadź mnie z powrotem do Abrama²⁸.

Bóg wysłuchał jej modlitwy i zesłał na ziemię anioła z żelazną laską. Gdy tylko faraon chciał zbliżyć się do Saraj, anioł uderzał go laską po głowie. Saraj w swojej dobroci nie mogła znieść

²⁶ *Saraj* – pierwotne imię żony patriarchy Abrahama, później zmienione przez Boga na *Sara* (Rdz 17:15); por. *Sara*. [przypis edytorski]

²⁷ *Faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁸ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

widoku cierpień bitego faraona i rozkazała aniołowi zaprzestać. Faraon jednak, gdy tylko odetchnął i poczuł się trochę lepiej, natychmiast zaczął dobierać się do niej. Wtedy Saraj dłużej już nie mogła zdzierżyć i dała znak aniołowi, a ten dopiero złożył mu skórę. Tak go pobił, że zostawił ślady ran. Faraon postanowił czym prędzej uwolnić się od tych razów i zwrócić Saraj Abramowi. Co więcej, oddał do jej dyspozycji również swoją córkę Hagar²⁹ jako służącą. Żegnając córkę, tak do niej powiedział:

– Lepiej ci będzie pozostać służącą w domu tego świątobliwego męża aniżeli księżniczką w moim domu.

²⁹ Hagar – egipska niewolnica Saraj, żony Abrama. Saraj będąc bezpłodną, zgodnie z panującym prawem mogła podsunąć swoją niewolnicę mężowi, by ją zapłodnił (Rdz 16,1–4). Urodzone w ten sposób dziecko traktowane było jako prawowite dziecko Saraj (Rdz 30,3). W ten sposób przyszedł na świat pierworodny syn Abrama, Izmael. 13 lat później Saraj (wtedy już Sara) urodziła syna Izaaka. Z powodu niewłaściwego zachowania Izmaela, Hagar wraz z synem zostali wypędzeni na pustynię (Rdz 21,9–14). [przypis edytorski]

Szatan pomaga zasadzić winnicę

Kiedy Noe³⁰ przystąpił do pracy nad założeniem winnicy, pojawił się szatan i stanąwszy obok zagadnął go:

– Co sadzisz?

– Winnicę.

– Jaka jest korzyść z winnicy?

– Winnica rodzi słodkie owoce. Są smaczne zarówno jako świeże, jak suszone. Można z nich zrobić wino, a wino, jak wiadomo, napawa serce radością.

– Skoro tak – powiedział szatan – pomogę ci w pracy. Będziemy współnikami.

– Dalibóg³¹, świetnie! – rzekł Noe.

I co wtedy zrobił szatan? Przyprowadził owcę i zarznął ją tuż pod winnym krzewem. Potem sprowadził lwa i zabił go w tym samym miejscu. Następnie przytaszczył świnię i to samo zrobił. Na koniec przyprowadził małpę i pod tym samym winnym krzewem pozbawił ją życia. I krew wszystkich zabitych zwierząt

³⁰ Noe – patriarcha; syn Lameka, ojciec Sema, Chama i Jafeta (Rdz 6,10); Bóg postanowił zesłać na ludzi za ich niegodziwość potop, ale ocalić Noego, człowieka prawego i sprawiedliwego. Nakazał mu zbudować arkę dla siebie i żony, swoich synów, ich żon oraz wprowadzić po parze zwierząt, samca i samicę (Rdz 6,13–20). Po ustąpieniu potopu Bóg zawarł z Noem przymierze. Na znak przymierza Bóg rozciągnął na niebie tęczę (Rdz 9,8–17). Noe umarł w wieku 950 lat (Rdz 9,29). [przypis edytorski]

³¹ Dalibóg (starop.) – doprawdy, słowo daję. [przypis edytorski]

rozlała się po winnicy, a ziemia ogrodowa nasiąkła i upiła się nią.

Dla Noego był to znak, że człowiek, który wypija jeden kieliszek, zachowuje się jak owieczka. Stoi sobie niewinnie i spokojnie i pozwala się strzyc. Jeśli wypije drugi kieliszek, czuje się mocny jak lew. Kiedy zaś przebiera miarkę, upodabnia się do świni, która tarza się w błocie, a kiedy mocno już uderza w gaz, wtedy jest podobny do małpy. Skacze, tańczy i nie wie, co robi.

Wielka gwiazda

Owej nocy, kiedy praojciec Abram³² miał przyjść na świat, zebrali się w domu jego ojca Teracha³³ wszyscy jego słudzy oraz mędrcy, doradcy i czarownicy z dworu króla Nemroda³⁴. Jedli, pili i bawili się. Kiedy mędrcy i czarownicy króla Nemroda opuścili dom Teracha i znaleźli się na ulicy, podnieśli wzrok ku niebu. Zauważyli wtedy ogromną gwiazdę sunącą z wielką szybkością ze wschodu. Gwiazda połknęła w locie cztery gwiazdy jaśniejące na czterech krańcach nieba.

I dziwowali się mędrcy i czarownicy Nemroda temu

³² *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

³³ *Terach* – syn Nachora, ojciec Abrama (Rdz 11,24–26). [przypis edytorski]

³⁴ *Nemrod* – prawnuk Noego, sławny myśliwy i władca Mezopotamii. W tradycji żydowskiej inicjator budowy miasta i wieży Babel. [przypis edytorski]

niezwyktemu zjawisku. I zaczęli medytować nad jego znaczeniem. I szybko pojęli jego sens:

– Nic innego – tłumaczyli sobie nawzajem – tylko to, że dziś urodzi się Terachowi syn, który da początek licznemu potomstwu. Jego lud będzie wzrastał i wzrastał w liczbę, i kiedyś zawładnie całym światem. On i jego dzieci, które po nim przyjdą, zabiją potężnych królów i zagarną ich kraje.

I mędrcy oraz czarownicy rozeszli się do swoich domów.

Nazajutrz skoro świt zebrali się w ratuszu i zaczęli medytować:

– To, czego świadkami byliśmy wczoraj, nie dotarło jeszcze do uszu króla. Jeśli dowie się o tym skądinąd, będzie miał do nas pretensje. Na pewno zada pytanie: – „Dlaczego ukryliście to przede mną?”

Nie ulega wątpliwości, że skaże nas na śmierć. Dlatego też lepiej będzie, jeśli od razu pójdziemy do króla i opowiemy mu wszystko o zjawisku, którego byliśmy świadkami. Wy tłumaczmy mu również i wyjaśnimy jego sens i znaczenie. W ten sposób będziemy wolni od wszelkich podejrzeń.

Jako rzekli, tak i uczynili. Wszyscy jak jeden mąż udali się do króla. Nisko, aż do ziemi pokłonili się i w te słowa się odezwali:

– Wiwat król! Niech żyje król! Słyszeliśmy, że Terachowi, synowi twego generała Nachora³⁵, ma urodzić się syn. Poszliśmy więc do niego w gości. Pojedliśmy sobie tam, popili i wraz z innymi zabawili się. Była już noc, kiedy twoi słudzy opuścili

³⁵ *Nachor* – syn Teracha, brat Abrahama (Rdz 11–27). Jego żoną była Milka, z którą miał ośmiu synów, m.in. Betela, ojca Rebeki (Rdz 22,22). [przypis edytorski]

dom Teracha, aby udać się na odpoczynek. Na dworze zwróciło naszą uwagę niezwykle zjawisko na niebie. Zobaczyliśmy sunącą z wielką szybkością wielką gwiazdę. Leciła ze wschodu i po drodze pochłoneła cztery gwiazdy błyszczące na czterech krańcach firmamentu. Twoi uniżeni słudzy wielce się temu dziwowali. Wielce też byli tym zatrwożeni. Przypatrzyliśmy się temu zjawisku bardzo uważnie i staraliśmy się odgadnąć właściwy jego sens. I zdaje się, że zdołaliśmy to osiągnąć. A sens i znaczenie tego zjawiska są następujące:

– Otóż syn, który urodzi się Terachowi, da początek licznemu potomstwu. Ród jego rozmnoży się. Zlikwiduje wszystkich królów, zagarnie ich ziemie i przekaże je swoim dzieciom i dzieciom swoich dzieci na wieki. Teraz, królu nasz, znasz całą prawdę. Przekazaliśmy ci właściwie i zgodnie z prawdą to wszystko, co ma związek z dzieckiem Teracha. Jeśli naszemu miłościwemu królowi spodoba się nasza rada, to niech odkupi dziecko od ojca, a my je zabijemy, nim zdąży podrosnąć i rozmnożyć się po świecie, zanim my i dzieci nasze padną ofiarami jego złych czynów.

Król Nemrod wysłuchał ich uważnie. Rada przypadła mu do gustu. Natychmiast posłał po Teracha, a gdy ten się zjawił, tak do niego rzekł:

– Doszły do mnie wieści, że wczoraj urodził ci się syn. Moi mędrcy, astrologowie i czarownicy zobaczyli w tym samym czasie na niebie takie to a takie zjawisko, o takim to i takim znaczeniu. Wobec tego oddaj mi swoje dziecko, albowiem muszę

je zabić, zanim sprowadzi na nas nieszczęście. Za to dam ci w nagrodę dom pełen złota i srebra.

Przejęty trwogą Terach tak odpowiedział królowi:

– Królu mój i władco! Słowa twoje dotarły do moich uszu. I gotów jestem uczynić wszystko, czego król mój żąda. Muszę jednak, królu mój i panie, wpierw opowiedzieć ci o tym, co mi się zdarzyło wczoraj. Muszę w tej sprawie zasięgnąć twojej rady. Ciekaw jestem, jakiej rady udzieli król swemu najniższemu słudze. Dopiero wtedy odpowiem na twoją propozycję.

– Mów – rzekł król.

– Wczoraj w nocy – zaczął swoje opowiadanie Terach – przyszedł do mnie pewien człowiek i zaproponował mi, abym sprzedał mu tego wspaniałego i drogiego konia, którego ty mi kiedyś ofiarowałeś. Obiecał mi w zamian dać stajnię pełną słomy i siana. Powiedziałem mu, że wpierw muszę ciebie o to zapytać. Postąpię tak, jak mi rozkażesz. A teraz, kiedy ci wszystko opowiedziałem, oczekuję twojej rady.

Król, wysłuchawszy relacji Teracha, uznał go za głupca. Rozgniewał się nań i powiedział:

– Jesteś głupi albo niespełna rozumu. Jak mogło ci przyjść do głowy odstąpić konia za siano i słomę. Do czego ci się przydadzą, skoro nie będziesz miał konia?

– Widzisz, królu mój i panie, twoja odpowiedź na moje pytanie może również służyć jako odpowiedź na twoją propozycję. Ty chcesz zabić mojego syna, a mnie ofiarować dom pełen złota i srebra. Na co mi się zda złoto i srebro, skoro nie

będę miał dziedzica do przekazania tego złota i srebra? A skoro nie będę miał, to złoto i srebro i tak wrócą do króla.

Kiedy król stwierdził, że słowa Teracha są tylko moralną przypowieścią i aluzją do jego majestatu, wpadł w gniew. Po prostu płonął z wściekłości. Na ten widok Teracha ogarnęło przerażenie. Spróbował załagodzić sprawę:

– Wszystko, co posiadam, należy do króla. Co król rozkaże, to jego sługa wykona. I syn mój znajduje się w rękach króla. I niczego dla niego nie żądam.

– Nie – krzyknął król podniesionym głosem. – Nie chcę go mieć za darmo. Chcę twego nowo narodzonego syna kupić.

– Pozwól mi, królu, powiedzieć jeszcze jedno tylko słowo. Daj mi trzy dni do namysłu. Chcę rzecz omówić z żoną. Chcę ją przekonać, aby zgodziła się oddać nasze dziecko.

Nemrod dał mu trzy dni do namysłu. Terach poszedł do domu i w obecności wszystkich domowników opowiedział żonie całą sprawę. Na wszystkich padł blady strach.

Trzeciego dnia Nemrod wyprawił posłańców do Teracha z pisemnym nakazem tej treści:

– Zgodnie z umową w zamian za srebro i złoto przyślij mi swego syna. Jeśli tego nie wykonasz, polecę moim ludziom zabić ciebie i wszystkich mieszkańców twego domu. I żaden ślad nie pozostanie po tobie i twoich domownikach.

Terach doszedł do wniosku, że nie wywinie się. Wziął więc dziecko jednego ze swoich sług, które urodziło się tej samej nocy co jego syn Abram, i zaniósł do króla jako swoje. W zamian za

to otrzymał przyrzeczone złoto i srebro.

I Pan Bóg był z Terachem w owej chwili, i pomógł mu, aby Nemrod nie doszedł prawdy. I wziął Nemrod przyniesione przez Teracha dziecko i zabił je na miejscu. I przekonany był, że zabił Abrama.

Minał jakiś czas i Nemrod zupełnie o tej sprawie zapomniał. Terach wziął po cichu swego syna Abrama oraz jego matkę i mamkę i ukrył ich w jaskini. Co miesiąc przynosił im żywność.

I tak żył Abram w tej jaskini lat dziesięć.

Abram³⁶ i Nemrod³⁷

Pewnego razu Terach³⁸ powiedział do swego syna Abrama:

– Wychodzę z domu, więc siadaj na moje miejsce i zajmij się sprzedażą bożków, które wytwarzam.

– Dobrze – rzekł na to Abram – możesz sobie spokojnie iść. Wszystko będzie w należyтым porządku.

Kiedy tylko Terach zdążył oddalić się, przyszedł do Abrama pewien człowiek z zamiarem kupienia figury bożka.

– Powiedz mi, jeśli łaska, ile masz lat? – zapytał Abram klienta.

³⁶ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

³⁷ *Nemrod* – prawnuk Noego, sławny myśliwy i władca Mezopotamii. W tradycji żydowskiej inicjator budowy miasta i wieży Babel. [przypis edytorski]

³⁸ *Terach* – syn Nachora, ojciec Abrama (Rdz 11,24–26). [przypis edytorski]

– Właśnie dziś stuknęła mi sześćdziesiątka.

– Biada tobie – krzyknął Abram. – Sześćdziesięcioletni doświadczony mężczyzna chce oddawać pokłony bożkowi, który ma dopiero jeden dzień życia.

Mężczyzna, usłyszawszy to, zawstydził się i szybko ulotnił.

Po nim zjawiła się w sklepie stara kobieta.

– Daj mi jakiegoś większego rozmiarami bożka, któremu mogłabym z miłością służyć.

– Posłuchaj mnie, starowino – powiedział Abram. – Już najwyższa pora, abyś zrozumiała, że bożki, zarówno te większe, jak też te mniejsze, nie są w stanie w niczym ci pomóc.

I wtedy stara kobieta zaczęła uzalać się przed Abramem:

– Wczoraj, kiedy wyszłam z domu, wtargnęli do niego złodzieje i ukradli mego największego bożka.

– Powiedz więc sama – rzekł Abram – jeśli twój bożek nie potrafił obronić się przed złodziejami, to po co masz kupować nowego i oddawać mu pokłony?

W głowie staruszki zaczęło się przejaśniać.

– Masz rację – powiedziała. – Dlatego też powiedz mi, komu mam służyć?

I Abram nie dał jej długo czekać na odpowiedź.

– Masz służyć temu Bogu, który stworzył niebo i ziemię. Bogu, w którego rękach spoczywa los każdego stworzenia. Tylko tego Boga powinnaś uznawać.

Stara kobieta uważnie wysłuchiwała słów Abrama, w których odmalowana została wielkość Boga, Jego łaskawość i wielkie

czynny.

– Obyś był błogosławiony – powiedziała – za to, żeś otworzył mi oczy. Teraz już wiem, że tylko Stwórcy Nieba i Ziemi powinnam służyć.

Wracając od Abrama spotkała złodziei, którzy skradli jej bożka. Złodzieje zwrócili jej skradzionego bożka. Nie namyślając się długo stłukła go na drobne kawałki i rozsypała po ulicach krzycząc:

– Ludzie, nie służcie więcej bożkom, które są dziełem rąk człowieka! Sławcie Boga, który stworzył niebo i ziemię.

Kiedy wokół niej zebrało się wielu mężczyzn i kobiet, ciekawych, dlaczego tak postępuje, kobieta powtórzyła im słowa Abrama. W rezultacie wiele kobiet i mężczyzn postanowiło więcej nie służyć kamiennym i drewnianym bożkom.

I jeszcze jedna kobieta przyszła do Abrama i powiedziała:

– Oto przyniosłam jagnię na ofiarę dla bożków twego ojca. Proszę cię, abyś to jagnię złożył w ofierze.

– Wracaj do domu – powiedział Abram. – Zrobię tak, jak sobie życzysz.

Kobieta spokojnie odeszła i wtedy Abram wziął sękaty kij i połamiał wszystkie bożki wyciosane i wystrugane przez swego ojca. Wybił im oczy, odbił ręce i nogi i odrąbał głowy. Zostawił tylko jednego dużego bałwana. Wsadził mu pod rękę kij. Tymczasem wrócił Terach i zauważywszy potłuczone bożki z wściekłością natarł na Abrama:

– Poza tobą nikogo nie było w domu, wychodzi więc na to, że

połamałeś i potłukłeś wszystkie moje bożki.

Abram zaczął się tłumaczyć:

– W czasie twojej nieobecności przyszła tu jedna kobieta i przyniosła jagnię dla bożków. Ja złożyłem je w ofierze. Wtedy małe bożki rzuciły się na mięso ofiary i zaczęły je zjadać po kawałku. Wcale nie czekały na to, aby wielki bałwan otrzymał swoją należną część. Wpadł przeto w gniew i tym oto kijem wszystkie je potłukł.

– Komu będziesz takie bajki opowiadał? – krzyknął Terach nieswoim głosem. – Przecież te bożki nie jedzą i nie piją. O niczym nie mają pojęcia. Mają usta, a nie mówią, mają oczy, a nie widzą, mają nogi, a nie chodzą.

Na to Abram odparł:

– To prawda, ojczy. Twoje słowa są słuszne. Te twoje bożki to nic innego, jak tylko kamienie lub drewno. A skoro tak jest, to dlaczego bijesz im pokłony?

Kiedy wieść o postępku Abrama doszła do uszu króla Nemroda, polecił natychmiast przyprowadzić go przed swoje oblicze.

– Jak śmiałeś – powiedział do niego Nemrod – namawiać moich poddanych, aby nie oddawali czci bożkom! Masz natychmiast pokłonić się ogniewi, który jest największym i najpotężniejszym ze wszystkich bogów.

– To już prędzej pokłońmy się wodzie. Ona przecież gasi ogień.

– Dobrze – zgodził się Nemrod. – Pokłoń się wodzie.

– Chmury są silniejsze od wody – powiedział Abram. – One bowiem przetrzymują w sobie wodę. Lepiej już pokłonić się chmurom.

– Zgoda, niechaj będzie, jako rzekłeś – powiedział Nemrod.
– Schyl się i pokłoń chmurom.

– Ale wiatr mocniejszy jest od chmur – rzekł na to Abram.
– Wiatr może rozpędzić chmury. Kiedy wiatr rozpędza chmury, niebo staje się czyste.

– A więc pokłoń się wiatrowi – rozkazał Nemrod.

– Wolę już lepiej pokłonić się człowiekowi. On bowiem potrafi okiełznać wiatr.

Na to *dictum* Nemrod wpadł we wściekłość.

– Nie pleć głupstw – krzyknął. – Oto przekażę cię ogniowi, przed którym ja sam się korzę, i zobaczymy, czy twój wielki Bóg potrafi cię wyratować z rąk mego boga.

Abram³⁹ w rozpalonym piecu

Nemrod⁴⁰ zwołał swoich ministrów, doradców i astrologów i przedstawił im do rozstrzygnięcia następującą sprawę:

– Oto Abram, syn Teracha⁴¹, potłukł wszystkie bożki swego ojca i namówił moich poddanych, aby więcej nie oddawali im należnej czci. Kiedy dowiedziałem się o tym, sprowadziłem go do siebie i kazałem pokłonić się ogniovi. Nie dość, że odmówił, to jeszcze zbył mnie dowcipem i ośmieszył. Teraz poradzcie, co mam z tym osobnikiem zrobić?

I doradcy po niedługim namyśle tak zadecydowali:

³⁹ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁴⁰ *Nemrod* – prawnuk Noego, sławny myśliwy i władca Mezopotamii. W tradycji żydowskiej inicjator budowy miasta i wieży Babel. [przypis edytorski]

⁴¹ *Terach* – syn Nachora, ojciec Abrama (Rdz 11,24–26). [przypis edytorski]

– Za karę Abram powinien zostać spalony. Niech król rozkaże rozpalić piec wapienny. Niech będzie przez trzy dni i nocę utrzymywany ogień w piecu. Wtedy wrzucimy do niego syna Teracha i bluźnierca spłonie na amen⁴².

Nemrod przyjął propozycję swoich doradców i rozkazał napalić w piecu.

Na trzeci dzień sprowadzono Abrama. Tymczasem wokół pieca zgromadzili się wszyscy słudzy Nemroda, wszyscy jego doradcy i wszyscy jego sędziowie. Oprócz nich przyszedł cały tłum kobiet i dzieci. Wszyscy chcieli być świadkami spalenia Abrama.

Kiedy Abram przeszedł przed ustawionymi w szereg astrologami, ci dokładnie mu się przyjrzeni.

– Oto człowiek – krzyknęli zgodnym chórem – w którego dzień urodzin olbrzymia gwiazda pojawiła się na niebie.

Wtedy słudzy Nemroda związali Abramowi ręce i nogi i wrzucili go do pieca. W tej samej chwili anioł Gabriel⁴³ stanął przed obliczem Pana Boga i tak rzekł:

– Boże, pozwól mi wstąpić do pieca i zgasić ogień. Pozwól mi uratować twego umiłowanego Abrama.

⁴² *amen* (hebr. dosł.: na pewno) – termin ten jest używany w religiach judaistycznej i chrześcijańskiej na zakończenie i potwierdzenie słów modlitwy, wówczas rozumie się go w znaczeniu: „niech tak się stanie”. [przypis edytorski]

⁴³ *Anioł Gabriel*, właśc. *Archanioł Gabriel* – jeden z najwyższych rangą aniołów w tradycji chrześcijańskiej, judaistycznej i islamskiej. Sprawuje władzę nad rajem, anioł zmartwychwstania, miłosierdzia, zemsty, śmierci i objawienia. W religii chrześcijańskiej zwiastował Maryi, że urodzi Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

I Bóg tak odpowiedział:

– Nie ma w niebie równego mnie i nie ma na ziemi równego Abramowi. Dlatego Ja sam go uratuję. Za to jednak, że chciałeś zrobić dobry uczynek, pozwolę ci uratować od śmierci trzech innych cadyków⁴⁴.

I wtedy stanęła przed Panem Bogiem Dobroczynność.

– O Boże! – powiedziała – zbaw Abrama od śmierci. Nie ma bowiem drugiego takiego na świecie dobroczyńcy. Jeśli on zginie, to kto będzie zwracał na mnie uwagę?

Pan Bóg wydał rozkaz i ogień zgasł. I oto płomienie zamieniły się w drzewa, a drzewa obrosły w liście. I rozkwitły liście, i wydały z siebie piękne i drogie owoce. I ustawiły się drzewa owocowe w rzędy, i przekształciły piec wapienny w arcywspaniałą ogród. Trzy dni i trzy noce przechadzał się Abram po tym ogrodzie, śpiewał hymny pochwalne i wznosił modlitwy do Boga:

– Zlituj się, Boże, nad tymi wszystkimi, którzy chcą mi wyrządzić zło. Daj im czyste serca i oczy otwarte, aby mogli przejrzeć i czynić to, co jest dobre i sprawiedliwe.

Po wrzuceniu Abrama do pieca słudzy dworu królewskiego zdali sprawozdanie Nemrodowi:

– Słyszeliśmy, jak Aran⁴⁵, syn Teracha, oświadczył wobec

⁴⁴ cadyk – zwany również rebe; wzór pobożności, sprawiedliwości i pokory; ponadto: otoczony czcią, charyzmatyczny przywódca wspólnoty chasydzkiej. [przypis edytorski]

⁴⁵ Aran a. Haran – trzeci syn Teracha, ojciec Lota (Rdz 11,26–27). [przypis edytorski]

całej gminy: Jeśli Bóg Abrama nie potrafi go ocalić i mój brat spłonie w piecu, to uwierzę w naszego króla Nemroda i będę czynił wszystko, co mi rozkaże. Jeśli jednak ogień nie tknie Abrama, to będę wiedział, że jego Bóg jest wielki i potężny. Wtedy opuszczę mego króla Nemroda i zespole się z Bogiem Abrama.

Kiedy Nemrod to usłyszał, rozkazał przywołać do siebie Arana:

– A teraz którego boga się boisz?

– Boga Abrama – odpowiedział Aran. – On jest święty i potężny.

Nemrod rozkazał wtrącić go do pieca. I Aran spłonął w ogniu.

Słudzy Nemroda udali się wtedy do Teracha i zaczęli się z nim drażnić:

– Słyszeliśmy, że chwalisz się swoim synem Abramem. Opowiadasz, że Bóg odda mu w spadku cały świat. Zapewni mu też wieczne życie w niebiosach, a tymczasem nic z tego. Wrzucili go do płonącego wapna i w tej chwili spala się na amen.

Przerażony Terach pobiegł co sił do pieca. Zbliżając się zobaczył, jak król Nemrod i jego dworzanie stoją oniemiały i podziwiają niezwykle wydarzenie, które rozgrywało się we wnętrzu pieca. Właśnie król Nemrod tak mówił do Abrama:

– Wyjdź, Abramie, nie zrobię ci nic złego.

I Abram wyszedł z pieca, i stanął przed Nemrodem.

– Powiedz mi – powiedział Nemrod do Abrama – dlaczego ogień nie ma władzy nad tobą? Jak to się stało, że węgle

zamieniły się w drzewa, a cały piec w przepiękny ogród, jakiego nigdy w życiu nie widziałem?

– To Bóg z Niebios i Ziemi, któremu służę i ufam, uchronił mnie i zbawił od śmierci.

I wtedy Nemrod nisko pokłonił się Abramowi, i w ślad za nim uczynili to samo jego dworzanie. Abram jednak zwrócił im uwagę:

– Nie mnie bijcie pokłony, ale Stwórcy Nieba i Ziemi, albowiem w Jego rękach leży los każdego stworzenia. Jemu służcie całym sercem, a On uchroni was przed złem.

I obdzielił Nemrod Abrama prezentami. Słudzy i doradcy nie chcieli pozostać w tyle i też obdarowali go złotem, srebrem i drogimi kamieniami. A kiedy Abram wyszedł z pałacu króla, podążyło za nim ze trzystu ludzi. Zewsząd rozległy się zapewnienia:

– Jesteśmy twoimi sługami. Dokąd nas poślesz, tam pójdziemy. I co nam rozkażesz, to uczynimy.

Sen Nemroda⁴⁶

Pewnego razu Nemrod miał dziwny sen: oto wkracza na czele swoich wojsk do doliny i zbliża się do pieca wapiennego, do którego wtrącony został Abram⁴⁷. Nagle widzi mężczyznę niezwykle podobnego do Abrama. Mężczyzna właśnie wychodzi z pieca i podchodzi do Nemroda. W rękę trzyma miecz. Króla ogarnia przerażenie i zrywa się do ucieczki. Goniący go mężczyzna nagle ciska w głowę króla jajkiem. Jajko rozbiło się i rozlało w szeroką rzekę, w której wojska Nemroda utonęły. Król nie przestaje uciekać. Wraz z nim uciekają ludzie z jego osobistej ochrony. Nagle Nemrod spostrzega, że gwardziści osłaniający

⁴⁶ *Nemrod* – prawnuk Noego, sławny myśliwy i władca Mezopotamii. W tradycji żydowskiej inicjator budowy miasta i wieży Babel. [przypis edytorski]

⁴⁷ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

go, z twarzy i wyglądu przypominają mu królów. I oto dobiegają do rzeki. Wtem rzeka zamienia się z powrotem w jajko. Z jajka wykuwa się kurczątko. Podrywa się do lotu i siada na głowie Nemroda. Zaczyna dziobem dłużyć w jego oczach.

Nemrod gwałtownie zerwał się ze snu. Ze strachu serce wali mu młotem. Natychmiast zwołał swoich stronników i przedstawił im swój sen. Jeden z czarowników imieniem Anuki tak wyjaśnił jego sens:

– Kurczątko, które dziobało oczy króla, to Abram. Rzeka, w której utonęły wojska Nemroda, to dzieci Abrama i dzieci jego dzieci. Nadejdzie wkrótce czas, że Abram wytraci wszystkich mieszkańców kraju i zawładnie całą ziemią. Królu mój i panie. Dopóki żyje syn Teracha⁴⁸, nie możesz być pewny swego królestwa!

Kiedy Nemrod to usłyszał polecił sprowadzić Abrama i zabić go. Dowiedział się o tym postanowieniu króla Eliezer⁴⁹, sługa Abrama, i natychmiast pobiegł do swego pana, aby go uprzedzić.

– Jeśli nie uciekniesz – powiedział – zabiją cię.

Abram posłuchał jego rady i uciekł. Ukrywał się w domu Sema⁵⁰, syna Noego⁵¹. Słudzy Nemroda szukali go po całym

⁴⁸ *Terach* – syn Nachora, ojciec Abrama (Rdz 11,24–26). [przypis edytorski]

⁴⁹ *Eliezer* – sługa Abrama, demasceńczyk (Rdz 15,2–3). [przypis edytorski]

⁵⁰ *Sem* – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

⁵¹ *Noe* – patriarcha; syn Lameka, ojciec Sema, Chama i Jafeta (Rdz 6,10); Bóg postanowił zesłać na ludzi za ich niegodziwość potop, ale ocalić Noego, człowieka prawego i sprawiedliwego. Nakazał mu zbudować arkę dla siebie i żony, swoich synów, ich żon oraz wprowadzić po parze zwierząt, samca i samicę (Rdz 6,13–20). Po

kraju, ale ich poszukiwania były daremne. Z niczym wrócili do pałacu. Królowi zdołali wytłumaczyć, że Abram po prostu ulotnił się jak kamfora⁵².

Wtedy Terach udał się do kryjówki Abrama i tak mu powiedział:

– Uciekajmy z tego kraju, jeśli nie chcemy, aby nam się coś złego przytrafiło.

Propozycja Teracha spodobała się Panu Bogu. I w nagrodę za to Wszechmogący przedłużył Terachowi życie o trzydzieści pięć lat, tak aby mógł na własne oczy zobaczyć wielkość i potęgę swego syna Abrama.

ustąpieniu potopu Bóg zawarł z Noem przymierze. Na znak przymierza Bóg rozciągnął na niebie tęczę (Rdz 9,8–17). Noe umarł w wieku 950 lat (Rdz 9,29). [przypis edytorski]

⁵² *ulotnić się jak kamfora* (zw. fraz.) – zniknąć nagle, bez śladu, niespodziewanie. [przypis edytorski]

Abram⁵³ i Saraj⁵⁴ uczą swoich bliźnich

Abram posłuchał swego ojca i wraz z nim, z żoną Saraj, z Lotem⁵⁵ synem Arana⁵⁶ i ze wszystkimi swoimi domownikami

⁵³ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁵⁴ *Saraj* – pierwotne imię żony patriarchy *Abrachama*, później zmienione przez Boga na *Sara* (Rdz 17:15); por. *Sara*. [przypis edytorski]

⁵⁵ *Lot* – bratanek *Abrahama*, towarzyszył mu w podróży do Charanu, a później do Egiptu; po opuszczeniu Egiptu osiadł w Sodomie. Kiedy Bóg zesłał karę na miasto, Lot jako jedyny sprawiedliwy, wraz z córkami, opuścił miasto żywy. Zamieszkał wraz z nimi w jaskini. Córki, myśląc, że są jedynymi ocalałymi z katastrofy ludźmi, upiły Lota i obcowały z nim. W następstwie urodziły synów Moaba i Ben-Ammięgo, z których tradycyjnie pochodzą plemiona Moabitów i Ammonitów (Rdz 19:37–38). [przypis edytorski]

⁵⁶ *Aran* a. *Haran* – trzeci syn Teracha, ojciec Lota (Rdz 11,26–27). [przypis edytorski]

udał się do Haranu⁵⁷. Była to kraina żyzna i urodzajna, dostarczająca oraczom chleba pod dostatkiem.

Kiedy Abram osiadł w tej krainie, zaprzyjaźnił się ze wszystkimi jej mieszkańcami i zapanowały między nimi zgoda i pokój. Nic też dziwnego, że imię Abrama okryło się sławą i chwałą. Przychodzili do niego ludzie i prosili, aby nimi kierował i uczył ich, jak postępować sprawiedliwie, po bożemu. Ci właśnie ludzie sprawili Abramowi największą radość i satysfakcję. Kochał ich, bratał się z nimi, ścisnął, całował i do swego stołu biesiadnego zapraszał. Po spożyciu posiłku, podczas którego Abram osobiście im usługiwał jak najwierniejszy sługa, przystępował do nauki. Nauczał tak:

– Jeśli chcecie znaleźć łaskę w oczach Pana, powinniście miłować pokój, zgodę i prawdę. Winniście pomagać każdemu człowiekowi, kiedy znajdzie się w biedzie. Macie okazywać litość nędzarzom i wspierać ich chlebem i napojem. A przede wszystkim powinniście zaprzestać służenia drewnianym i kamiennym bożkom. Macie wierzyć tylko w Boga, który stworzył niebo i ziemię.

I ludzie dali posłuch słowom Abrama, i zaczęli żyć w zgodzie i pokoju. Miłowali się wzajem i wspierali biednych w potrzebie. Za to szczęściło się im we wszystkim, co czynili. Wzbogacili się, wzrosli w siłę i stali się możni. Słowem, błogosławieństwo Boga

⁵⁷ Haran, a. Charan, a. Charran – miasto wymieniane w *Biblii*, utożsamiane ze starożytnym Harran w północnej Mezopotamii, na terenie obecnej pld.-wsch. Turcji. [przypis edytorski]

spłynęło na wszystkich.

Kiedy Saraj zobaczyła, jakie to dobre uczynki świadczy Abram, przystąpiła do przyswajania bliźnim zasad prawdziwej wiary. Służące pokochały Saraj. Pokochały ją za jej dobre serce, za umiłowanie prawdy i zgody. Nie omieszkaly też opowiedzieć kobietom z całego kraju o niezwykłych zaletach Saraj. Wskutek tego wiele kobiet przyszło do niej, aby posłuchać Słowa Bożego, aby poznać prawdziwą wiarę. Z uwagą przysłuchiwały się jej mądrym słowom i całym sercem przyłgnęły do wiary we Wszechmogącego Boga, i postanowiły kroczyć Jego drogami. I liczba ludzi wierzących w prawdziwego Boga rosła i rosła. Wszyscy błogosławili Abrama i Saraj:

– Oby was Bóg wynagrodził za to, żeście otworzyli nam oczy i wprowadzili na drogę pokoju i sprawiedliwości.

Wielkość Abrama⁵⁸ i jego skromność

Kiedy sława Abrama ogarnęła cały świat i jego imię nie schodziło z ust mieszkańców globu ziemskiego, królowie zaczęli mu zazdrościć chwały. Zabijmy go, przekonywali się wzajemnie, a wtedy nasi poddani przestaną o nim mówić. Jeden król tak powiedział:

– Jeśli dokonamy napadu na Abrama, to zlecą się jego liczni przyjaciele i staną w jego obronie. Dlatego też uważam, że słusznie będzie wybrać się do Sodomy i pojmać do niewoli Lota⁵⁹, syna jego brata. Abram, skoro o tym się dowie,

⁵⁸ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁵⁹ *Lot* – bratanek Abrahama, towarzyszył mu w podróży do Charanu, a później do Egiptu; po opuszczeniu Egiptu osiadł w Sodomie. Kiedy Bóg zesłał karę na miasto, Lot jako jedyny sprawiedliwy, wraz z córkami, opuścił miasto żywy. Zamieszkał wraz

przyjedzie do nas, aby go odebrać, a wtedy dopadniemy go i zabijemy.

Plan ten znalazł uznanie w oczach wszystkich pozostałych królów. Wyprawili się do Sodomy i Gomory⁶⁰ i wzięli do niewoli mnóstwo mężczyzn, kobiet i dzieci, a wśród nich również Lota.

Wówczas anioł Michał⁶¹ przyszedł do Abrama i zawiadomił go o dokonanym napadzie na miasto i wzięciu do niewoli Lota. Abram szczególnie przejął się losem uprowadzonych kobiet i dzieci. Szybko zwołał swoje sługi i tak do nich rzekł:

– Musimy wydostać z niewoli jeńców. Ruszajmy w drogę. Wiem, że pokusa zdobycia łupów wojennych może okazać

z nimi w jaskini. Córkę, myśląc, że są jedynymi ocalałymi z katastrofy ludźmi, upiły Lota i obcowały z nim. W następstwie urodziły synów Moaba i Ben-Amiego, z których tradycyjnie pochodzą plemiona Moabitów i Ammonitów (Rdz 19:37–38).

[przypis edytorski]

⁶⁰ *Sodoma i Gomora* – biblijne miasta, które zostały zniszczone przez Boga deszczem ognia i siarki (Rdz 19,24). Abraham po powrocie z Egiptu rozdzielił ziemię Kanaan między siebie a Lota, któremu przypadły ziemie w okolicy Sodomy (Rdz 13,10). Asyryjczycy najechali na Sodomę i nałożyli na miasto wysoką daninę; kiedy sodomici się zbuntowali, Asyryjczycy ponownie zaatakowali miasto; w obronie miasta pomógł Abraham (Rdz 14,1–17). Sodoma podniosła się z upadku, ludność zyskała bogactwo i zaczęła wieść rozpustne życie. Bóg postanowił ukarać Sodomę: Abraham uprosił Boga, żeby ocalił miasto, jeśli uda mu się znaleźć chociaż dziesięciu dobrych ludzi. Nie udało mu się takowych znaleźć. Bóg od zagłady uchronił jedynie Lotę, jego żonę i dwie córki; żona Lota odwróciła się w czasie ucieczki i została zamieniona w słup soli (Rdz 19,24). [przypis edytorski]

⁶¹ *anioł Michał* właściwie *archanioł Michał* (z hebr. *Mika'el*, dosł.: któż jak Bóg) – występuje w religiach żydowskiej, chrześcijańskiej oraz w Islamie. W tradycji judaistycznej jest jednym z siedmiu aniołów wyższego rzędu. Ochraniał Izrael (Dn 10,12–14); spierał się z szatanem o ciało Mojżesza (Jud 1,9). [przypis edytorski]

się silniejsza od obowiązku uratowania jeńców. Dlatego też każdemu z was daję tyle złota, srebra i brylantów, ile tylko dusza zapagnie. Za to jednak musicie mi przysiąc, że nie będziecie zajmowali się ani łupiestwem, ani grabieżą. Macie tylko wyrwać z rąk ciemieżycieli kobiety i dzieci.

Młodzi, gotowi do wymarszu, złożyli przysięgę i Abram obdzielił ich złotem, srebrem i brylantami. Zbrojny zastęp ruszył w kierunku Sodomy.

Wszechmogący uczynił cud i drogę do celu znacznie im skrócił. Migiem znaleźli się przed obliczem królów.

Kiedy królowie w swoim warownym obozie dostrzegli Abrama, zasypali go gradem włóczni. Bóg jednak zamienił je w locie na piasek. Wtedy zaczęli strzelać do niego z łuków, ale Bóg w locie zamienił strzały w słomki. Postanowili więc podejść do Abrama i pojmać go. Wtedy Abram podniósł z ziemi słomki i grudki piasku i rzucił je w kierunku wroga. I słomki i grudki piasku zamieniły się wówczas we włocznie i strzały. Królowie uciekali w panice zostawiając wziętych uprzednio do niewoli jeńców oraz cały swój dobytek. Abram uwolnił jeńców i puścił ich do domu.

Tymczasem królowie zebrali się w dalekim Szeba⁶² i po naradzie tak postanowili:

– Widzieliśmy na własne oczy odwagę, siłę i cuda Abrama.

⁶² *Szeba* – prawdopodobnie chodzi tu o: *Beer-Szeba*, miasto położone na północnym skraju pustyni Negew; południowa część Izraela. Obok studni nazwanej Beer-Szeba Abraham zawarł przymierze z Abimelekiem (Rdz 21,31). [przypis edytorski]

Obierzmy go więc naszym królem i naszym Bogiem.

Ścięli kilka jodeł, sporządzili z nich podium i czekali na przyjście Abrama.

Kiedy nadszedł Abram, nisko pokłonili się przed nim, posadzili go na podium i wznieśli okrzyk:

– Tyś nasz król! Tyś nasz wódz! Tyś nasz Bóg!

Abram jednak powstrzymał ich w zapędach:

– Broń Boże! Nie mogę być waszym królem, a tym bardziej waszym Bogiem. Raczcie wiedzieć, że jestem tylko prochem i pyłem. Jestem zwykłym człowiekiem. Jeśli zaś wam się podobam i chcecie mi wyświadczyć przysługę, to żyjcie w zgodzie i pokoju. Otwórzcie szeroko drzwi waszych domów dla biedaków, dla obcych i dla wędrowców. Wierzcie w Boga, Stwórcę Nieba i Ziemi, i służcie mu całym sercem.

Oświadczywszy to królom, pożegnał się z nimi i poszedł.

Sem⁶³, syn Noego⁶⁴, wyszedł mu na spotkanie. Kiedy zobaczył, że Abram wyratował wziętych do niewoli, że zwrócił im dobytek i puścił do domu, nie mógł wyjść z podziwu.

Wówczas Abram stanął do modlitwy:

⁶³ Sem – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

⁶⁴ Noe – patriarcha; syn Lameka, ojciec Sema, Chama i Jafeta (Rdz 6,10); Bóg postanowił zesłać na ludzi za ich niegodziwość potop, ale ocalić Noego, człowieka prawego i sprawiedliwego. Nakazał mu zbudować arkę dla siebie i żony, swoich synów, ich żon oraz wprowadzić po parze zwierząt, samca i samicę (Rdz 6,13–20). Po ustąpieniu potopu Bóg zawarł z Noem przymierze. Na znak przymierza Bóg rozciągnął na niebie tęczę (Rdz 9,8–17). Noe umarł w wieku 950 lat (Rdz 9,29). [przypis edytorski]

– Panie i Władco wszystkich światów! Nie dokonałem tego ani siłą, ani męstwem. Dokonałem tego jedynie dzięki Twojej mocy i Twojej potędze. Tyś mnie, Boże, chronił w drodze i Tyś mnie obronił.

I gdy tylko skończył modlitwę, rozległ się śpiew aniołów w niebie:

– Błogosławiony jesteś, Boże, za to, że obroniłeś Abrama.

Sara⁶⁵ i Hagar⁶⁶

Najznakomitsze kobiety w okolicy, w której mieszkała Sara, zwykle były codziennie nawiedzać ją, aby jej oddać należną cześć i szacunek. Pewnego dnia Sara powiedziała im:

– Dlaczego składacie mi tyle czci i hołdu? Czyżby nie było w całej okolicy lepszej ode mnie kobiety? Oto siedzi w swoim namiocie Hagar, córka faraona⁶⁷. Idźcie do niej, szanowne panie, i złożcie jej cześć, albowiem nie ma takiej kobiety, która by dorównała jej skromnością i uczciwością.

⁶⁵ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

⁶⁶ *Hagar* – egipska niewolnica Saraj, żony Abrama. Saraj będąc bezpłodną, zgodnie z panującym prawem mogła podsunąć swoją niewolnicę mężowi, by ją zapłodnił (Rdz 16,1–4). Urodzone w ten sposób dziecko traktowane było jako prawowite dziecko Saraj (Rdz 30,3). W ten sposób przyszedł na świat pierworodny syn Abrama, Izmael. 13 lat później Saraj (wtedy już Sara) urodziła syna Izaaka. Z powodu niewłaściwego zachowania Izmaela, Hagar wraz z synem zostali wypędzeni na pustynię (Rdz 21,9–14). [przypis edytorski]

⁶⁷ *Faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ścigać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

Usłyszawszy słowa Sary, kobiety zdziwiły się. Kto to słyszał, pomyślały, aby pani gospodyni oddawała taką cześć swojej służącej? I udały się do namiotu Hagar. Pokłoniły się i pozdrowiły ją. W czasie rozmowy, która wywiązała się między nimi, Hagar tak powiedziała:

– Nie mówcie, że Pan Bóg jest dobry dla Sary. Jeśli jest dobry, to dlaczego do dnia dzisiejszego nie obdarzył jej dzieckiem?

Modlitwa litery „jot”

Kiedy Wszechmogący zmienił imię Abrama⁶⁸ na Abraham i Saraj⁶⁹ na Sarę⁷⁰, końcowa litera „jot” spostrzegła, że zdjęto ją z imienia tak pobożnej i sprawiedliwej istoty, jaką była Saraj, i zasmuciła się bardzo. Pobiegła do Boga, stanęła przed Jego

⁶⁸ *Abram* – pierwotne imię biblijnego patriarchy *Abrahama*, syna Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁶⁹ *Saraj* – pierwotne imię żony patriarchy *Abrachama*, później zmienione przez Boga na *Sara* (Rdz 17:15); por. *Sara*. [przypis edytorski]

⁷⁰ *Sara* – żona *Abrahama*, matka *Izaaka*. *Sara* pierwotnie nosiła imię *Saraj*, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. *Sara* była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę *Hagar*, która urodziła Abrahamowi syna *Izmaela* (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić *Sara* (Rdz 17,15–16). *Sara* urodziła syna *Izaaka* w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w *Kiriat-Arba* (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

tronem i powiedziała:

– Boże, zdaję sobie doskonale sprawę z tego, że nie powinnam zajmować miejsca większych liter. Wiem, że jestem najmniejszą literą. Ty jednak uczyniłeś mi łaskę i wstawiłeś do imienia tej wielkiej, sprawiedliwej kobiety, którą ludzie codziennie po tysiackroć błogosławią. A tymczasem zostałam nagle wyrwana z tego błogosławionego imienia i tułam się. Czy uczyniłeś to, Boże, dlatego, że jestem najmniejszą z liter?

I Bóg wysłuchał litery „jot”, i rzekł:

– Za to, że wykazałaś w słowach tak wielką skromność, okażę ci znowu łaskę i zamiast ostatniej litery w imieniu Saraj będziesz pierwszą w imieniu wielkiego i sprawiedliwego bohatera. I stało się to wtedy, kiedy Mojżesz⁷¹ zmienił imię Ozuego na Jozue⁷².

⁷¹ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

⁷² *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

Piękność Sary

Kiedy Abraham⁷³ miał wejść do Egiptu, ukrył Sarę w skrzyni i zamknął na klucz. Na granicy egipskiej celnicy zażądali od Abrahama opłaty celnej za skrzynię. Abraham nie namyślając się oświadczył: „Płacę”.

- A może masz w skrzyni drogie naczynia?
- Płacę cło za naczynia.
- A może masz tam złoto?
- Płacę za złoto!
- A może masz tam drogie jedwabie?
- Płacę za jedwabie.
- A może masz tam perły?
- Płacę za perły.

⁷³ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

– Nie możemy cię przepuścić, zanim nie otworzymy skrzyni.
Otwórz ją i pokaż, co w niej jest.

I gdy tylko Abraham otworzył skrzynię, cały Egipt rozjaśnił się blaskiem piękności Sary.

Lot⁷⁴ i jego żona

W owych czasach mieszkańcy Sodomy⁷⁵ wyznaczyli Lota na władcę. Pewnego razu, gdy Lot siedział w bramie miasta, zauważył dwóch aniołów, którzy przybyli z wieścią zapowiadającą zagładę Sodomy. Przypomniiał sobie wtedy obyczaje i zwyczaje swego stryja Abrahama⁷⁶ i wyszedł im na

⁷⁴ Lot – bratanek Abrahama, towarzyszył mu w podróży do Charanu, a później do Egiptu; po opuszczeniu Egiptu osiadł w Sodomie. Kiedy Bóg zesłał karę na miasto, Lot jako jedyny sprawiedliwy, wraz z córkami, opuścił miasto żywy. Zamieszkał wraz z nimi w jaskini. Córki, myśląc, że są jedynymi ocalałymi z katastrofy ludźmi, upiły Lota i obcowwały z nim. W następstwie urodziły synów Moaba i Ben-Ammiego, z których tradycyjnie pochodzą plemiona Moabitów i Ammonitów (Rdz 19:37–38). [przypis edytorski]

⁷⁵ *Sodoma i Gomora* – biblijne miasta, które zostały zniszczone przez Boga deszczem ognia i siarki (Rdz 19,24). Abraham po powrocie z Egiptu rozdzielił ziemie Kanaan między siebie a Lota, któremu przypadły ziemie w okolicy Sodomy (Rdz 13,10). Asyryjczycy najechali na Sodomę i nałożyli na miasto wysoką daninę; kiedy sodomici się zbuntowali, Asyryjczycy ponownie zaatakowali miasto; w obronie miasta pomógł Abraham (Rdz 14,1–17). Sodoma podniosła się z upadku, ludność zyskała bogactwo i zaczęła wieść rozpustne życie. Bóg postanowił ukarać Sodomę; Abraham uprosił Boga, żeby ocalił miasto, jeśli uda mu się znaleźć chociaż dziesięciu dobrych ludzi. Nie udało mu się takowych znaleźć. Bóg od zagłady uchronił jedynie Lota, jego żonę i dwie córki; żona Lota odwróciła się w czasie ucieczki i została zamieniona w słup soli (Rdz 19,24). [przypis edytorski]

⁷⁶ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również

spotkanie z radością i przyjaźnią. Podszedłszy do nich, uklonił się nisko i powiedział:

– Bądźcie tacy dobrzy, wysłannicy Boga, i wstąpcie do mego domu. Znajdziecie tam właściwy i należny wam odpoczynek.

– Nie! Przenocujemy na ulicy.

Lot jednak prosił i nalegał tak długo, aż ulegli. Przy tym tak sobie myślał:

– Nie dam im rano wody do umycia nóg i kiedy mieszkańcy Sodomy zauważą jutro na ich nogach kurz z drogi, pomyślą, że dopiero co przybyli do miasta.

Kiedy Adit, żona Lota, zauważyła dwóch ludzi zbliżających się do domu, zawołała:

– Nie wpuszczaj ich, Locie, pod nasz dach.

Szybko wzięła dywan i zawiesiła go między sobą a Lotem, mówiąc:

– Jeśli ci goście tak ci się spodobali i chcesz ich mieć u siebie, to wpuść ich do swojej izby.

Kiedy Lot zabrał się do przygotowania posiłku dla aniołów, stwierdził, że w domu nie ma soli. Poszedł więc do żony i poprosił, aby podała gościom sól. Adit skrzyczała go:

Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

– Chcesz może wprowadzić zły obyczaj do Sodomy? Zostaw mnie w spokoju! W tej sprawie nigdy ci nie ustąpię.

Kiedy jednak Lot zaczął używać ostrzejszych słów, żona poszła do sąsiadów:

– Dajcie mi – powiedziała – trochę soli. Przyszli do nas goście. Mąż ucieszył się, wprowadził ich do domu i przygotował posiłek. Niczego poza solą nie brak. Dlatego posłał mnie do was.

Kiedy mieszkańcy Sodomy dowiedzieli się o tym, jak jeden mąż otoczyli dom Lota, ale nie znalazł się nikt, kto by zapytał:

– Co złego uczynili wam przybysze, że chcecie wyrządzić im krzywdę?

A kiedy mieszkańcy Sodomy zaczęli wyłamywać drzwi, porażeni zostali ślepotą i nie mogli w nie trafić. Wtedy aniołowie rzekli do Lota:

– Wynieś i wyprowadź wszystko, co masz w tym mieście, albowiem Bóg przysłał nas po to, aby je zniszczyć.

Wielki strach padł na Lota. Natychmiast pobiegł do swoich zięciów i wielkim krzykiem obwieścił:

– Opuśćcie natychmiast miasto. Bóg zesłał aniołów, aby natychmiast zniszczyli je doszczętnie.

Zięciowie wybuchnęli śmiechem:

– Zwariowałeś? Całe miasto bawi się i raduje, a ty bajdurzysz o jego zniszczeniu.

Lot zostawił zięciów i pobiegł do swoich dłużników, którym pożyczył pieniądze na procent. Aniołowie poganiali go jednak, aby szybko wyszedł z miasta. Wrócił więc zaraz do domu i zaczął

zbierać wszystkie swoje brylanty, złoto i srebro. Trwało to dość długo, a czasu nie było. Wtedy aniołowie chwycili za ręce Lota, jego żonę i dwie córki i wyprowadzili za miasto. Nakazali im przy tym surowo nie zatrzymywać się i nie oglądać do tyłu.

– Uciekajcie – powiedzieli – za tę górę, jeśli wam życie miłe.

Lot prosił usilnie:

– Pozwólcie mi uciec do tamtego małego miasteczka, które leży tak blisko.

Anioł przypomniał sobie okazaną przez Lota dobroć, kiedy udzielił im gościny, i wyraził zgodę. A kiedy żona Lota obejrzała się do tyłu, zamieniła się natychmiast w słup soli.

Słup ten po dziś dzień stoi przy rzece Kidron⁷⁷. Przechodzące tam woły zwykły oblizywać go. Pod koniec każdego dnia ze słupa zostawały tylko nogi, ale już następnego ranka wracał do poprzedniego kształtu i był taki, jak na początku.

⁷⁷ *Kidron* właśc. *Cedron* – wielokrotnie wymieniany w Biblii niewielki strumień płynący doliną Cedron położoną między Wzgórzem Świątynnym a Górą Oliwną w Jerozolimie. [przypis edytorski]

Przy świetle słońca i księżyca

Kiedy mieszkańcy Sodomy⁷⁸ uświadomili sobie, że nieszczęście jest blisko, to ci spośród nich, którzy oddawali cześć boską słońcu, tak zaczęli medytować:

– Och, gdybyż słońce, któremu służymy, pojawiło się i wyzwoliło nas z rąk tego Boga, który pragnie nas zniszczyć!

Ci zaś, którzy służyli księżycowi, takie wyrazili życzenie:

– Oby tak się stało, żeby poranek w ogóle nie nastąpił. Wtedy księżyc uchroni nas od wszelkiego zła.

Bóg jednak, który znał myśli mieszkańców Sodomy, zesłał na nich, w chwili kiedy na niebie świeciły i słońce, i księżyc, deszcz ognia i siarki. Anioł zagłady przewrócił potężny głaz, na którym wznosiło się pięć miast Sodomy, i zniszczył je. I wyschła trawa i wszelka roślinność na polach, i cała kraina zamieniła się w ruinę.

⁷⁸ *Sodoma i Gomora* – biblijne miasta, które zostały zniszczone przez Boga deszczem ognia i siarki (Rdz 19,24). Abraham po powrocie z Egiptu rozdzielił ziemie Kanaan między siebie a Lota, któremu przypadły ziemie w okolicy Sodomy (Rdz 13,10). Asyryjczycy najechali na Sodomę i nałożyli na miasto wysoką daninę; kiedy sodomici się zbuntowali, Asyryjczycy ponownie zaatakowali miasto; w obronie miasta pomógł Abraham (Rdz 14,1–17). Sodoma podniosła się z upadku, ludność zyskała bogactwo i zaczęła wieść rozpustne życie. Bóg postanowił ukarać Sodomę: Abraham uprosił Boga, żeby ocalił miasto, jeśli uda mu się znaleźć chociaż dziesięciu dobrych ludzi. Nie udało mu się takowych znaleźć. Bóg od zagłady uchronił jedynie Lotę, jego żonę i dwie córki; żona Lota odwróciła się w czasie ucieczki i została zamieniona w słup soli (Rdz 19,24). [przypis edytorski]

Judzenie szatana

Kiedy Izaak⁷⁹ odstawiony został od piersi, Abraham⁸⁰ wydał wielką ucztę. Przybyli na nią Sem⁸¹ i Ewer⁸², król Filistynów⁸³

⁷⁹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

⁸⁰ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁸¹ *Sem* – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

⁸² *Ewer* a. *Heber* – prawnuk Sema. [przypis edytorski]

⁸³ *Filistyni* – lud posiadający państwo między Egiptem a Ziemią Obiecaną (Wj 13,17). Ziemia Filistynów stanowiła wąski pas ziemi wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego. Na państwo składały się miasta: Gaza, Aszdod, Aszkelon, Gat

Abimelek⁸⁴, jego generał Fichel⁸⁵ i wiele innych znakomitości z całego kraju. W uczcie uczestniczyli również ojciec Abrahama Terach⁸⁶ oraz jego brat Nachor⁸⁷ ze swoimi rodzicami, którzy przybyli z krainy Haran. Wszyscy tego podjedli, popili i świetnie się bawili.

Szatanowi było to nie w smak. Przyszedł więc do domu Abrahama. W przebraniu biedaka proszącego o kęs chleba, stanął w drzwiach. Zajęty przez cały czas usługiwaniem gościom Abraham nie zauważył go i nie zaprosił do stołu.

Szatan był z tego obrotu rzeczy niesłychanie zadowolony. Natychmiast pospieszył do Boga na skargę:

– Ty, Boże, dałeś Abrahamowi wszystko, czego tylko jego

i Ekron (Joz 13,3), było to tzw. Pentapolis Filistyńskie. Istnienie Filistynów datuje się na okres od XIII do III w p.n.e., następnie zostali poddani hellenizacji; zgodnie z *Biblią*: jeden z głównych wrogów Izraelitów. [przypis edytorski]

⁸⁴ *Abimelek* – król Gereru; syn Gedeona zwanego Jerubbaalem i jednej z jego nałożnic. Miał 70 braci. Abimelek udał się do braci swojej matki do Sychem, żeby przekonać ich, że to on powinien zostać ich królem. Za otrzymane od nich pieniądze zapłacił awanturnikom by pomogli mu zabić braci; przeżył tylko jeden brat Jotam, który zdążył się ukryć. Lud Sychem obwołał go królem (Sdz 9,1–6), po trzech latach lud się zbuntował przeciw niemu (Sdz 9,22–23), podburzany przez Gaala. Abimelekowi udało się pokonać Gaala (Sdz 9,39–40), po czym wymordował mieszkańców Sychem i zburzył miasto (Sdz 9,45). Następnie wyruszył do Tebes, zdobył miasto i kiedy miał podłożyć ogień pod ostatnią twierdzę, jedna z kobiet tam się znajdujących rzuciła na niego kamień, a giermek dobił go mieczem (Sdz 9,50–56). [przypis edytorski]

⁸⁵ *Fichel* a. *Pikol* – dowódca wojsk Abimeleka (Rdz 21,22). [przypis edytorski]

⁸⁶ *Terach* – syn Nachora, ojciec Abrama (Rdz 11,24–26). [przypis edytorski]

⁸⁷ *Nachor* – syn Teracha, brat Abrahama (Rdz 11–27). Jego żoną była Milka, z którą miał ośmiu synów, m.in. Betela, ojca Rebeki (Rdz 22,22). [przypis edytorski]

dusza zapagnęła. Wbił się z tego powodu w pychę i przestał już zważać na biedaków. Nie rozdaje im już jałmużny. Dziś właśnie sprawdziłem to. Stałem w drzwiach jego domu przebrany za biedaka, a on nawet nie zwrócił na mnie uwagi. Nie zaprosił mnie do stołu.

A wtedy Bóg tak do szatana powiedział:

– W całym kraju nie ma takiego jak Abraham bogobojnego człowieka. Jestem pewien, że nie zawahałby się ani przez chwilę, gdybym zażądał od niego złożenia w ofierze jego syna Izaaka.

A szatan tako rzekł:

– Takiej prośby nigdy Abraham nie wytrzyma.

– Zobaczysz – powiedział Bóg – czy będzie tak, jako mówię.

Izmael⁸⁸ i Izaak⁸⁹

Kiedy Sara⁹⁰ zauważyła, że Izmael źle się prowadzi, tak do niego przemówiła:

– Opamiętaj się, synu mój. Idź zawsze słuszną drogą, a ludzie będą cię szanowali.

Izmael puścił jednak słowa matki mimo uszu i nie przestał

⁸⁸ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjankę sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

⁸⁹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

⁹⁰ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

oddawać się swoim chuciom i przyjemnościom.

Sara powzięła wtedy niezłomne postanowienie:

– Muszę – stwierdziła – uważać teraz na syna mojego Izaaka. Nie wolno mi oka z niego spuścić, albowiem gotów jest wziąć przykład z Izmaela i wstąpić na jego drogę.

Pewnego razu Sara spostrzegła, że Izmael przyniósł figurkę pogańskiego bożka i zabawiał się nią w obecności Izaaka. Z krzykiem rzuciła się na niego.

– Żebyś mi się więcej nie ważył tak postępować. Jeśli nie posłuchasz, wypędzę cię z domu.

Kiedy wyszli w pole, Izmael wziął łuk i wypuścił kilka strzał w kierunku Izaaka.

– Bracie, dlaczego to robisz?

Izmael starał mu się wytłumaczyć, że to tylko taka zabawa. Jednak w istocie rzeczy strzelał na serio do Izaaka. W duchu myślał sobie: „Zabiję go i przez to zostanę jedynym spadkobiercą mego ojca”.

Gdy cała sprawa doszła do Sary, ta znowu sięgnęła po groźby i prośby:

– Zejdź, synu, ze złej drogi i żyj w zgodzie i pokoju z Izaakiem. Będę wówczas dla ciebie dobra i będę cię kochała jak matka swoje dziecko.

Izmael jednak nie dał jej posłuchu. Słowa Sary nie wzruszyły go. Jedno miał na myśli: jak usunąć Izaaka.

Sara lękała się o swego syna i dlatego zwróciła się do

Abrahama⁹¹ tymi oto słowy:

– Wypędź Izmaela z domu, ponieważ ma zamiar zgładzić naszego syna Izaaka.

Słowa Sary wstrząsnęły Abrahamem. Długo nie posiadał się z oburzenia, aż wreszcie powiedział do niego:

– Co Sara ci każe, masz wykonywać co do joty⁹².

⁹¹ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁹² *co do joty* – w najdrobniejszych szczegółach. [przypis edytorski]

Abraham⁹³ wypędza Hagar⁹⁴

Abraham dał Hagar chleba, bukłak pełen wody, posadził jej na ramiona Izmaela⁹⁵ i wyprawił na pustynię. Podczas gdy

⁹³ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁹⁴ *Hagar* – egipska niewolnica Saraj, żony Abrama. Saraj będąc bezpłodną, zgodnie z panującym prawem mogła podsunąć swoją niewolnicę mężowi, by ją zapłodnił (Rdz 16,1–4). Urodzone w ten sposób dziecko traktowane było jako prawowite dziecko Saraj (Rdz 30,3). W ten sposób przyszedł na świat pierworodny syn Abrama, Izmael. 13 lat później Saraj (wtedy już Sara) urodziła syna Izaaka. Z powodu niewłaściwego zachowania Izmaela, Hagar wraz z synem zostali wypędzeni na pustynię (Rdz 21,9–14). [przypis edytorski]

⁹⁵ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

Hagar rozglądała się po pustyni za jakimś bożkiem, żeby mu się pokłonić, wyczerpała się woda w bukłaku. Mały zanosił się płaczem. Chciał pić, a wody nie było. Wtedy Hagar rzuciła go w krzaki, a sama usiadła z daleka. Nie mogła znieść widoku płaczącego dziecka.

A Izmael modlił się do Boga:

– Daj mi – prosił – coś do picia. Nie daj mi umrzeć z pragnienia.

Modlitwa Izmaela doszła do Boga. W swoim miłosierdziu Bóg chciał mu natychmiast udostępnić źródło wody, ale wtedy włączyli się do sprawy aniołowie i tako rzekli do Boga:

– Panie i Władco wszystkich światów! Z jakiej racji miałbyś okazać łaskę Izmaelowi? On przecież w przyszłości będzie czynił złe Twoim dzieciom. Kiedy zostaną wypędzone ze swego kraju, za jego sprawą zginą z pragnienia.

– Powiedzcie mi – rzekł Bóg do aniołów – czy w tej chwili Izmael jest sprawiedliwy i bogobojny, czy też jest złoczyńcą?

– Izmael teraz jest sprawiedliwy i bogobojny. Jest jeszcze bowiem młody i nie potrafi wybrać pomiędzy tym, co jest dobre a co złe.

I wtedy Bóg tako rzekł:

– Dlatego też przyjmijcie do waszej wiadomości, że Bóg nie sądzi ludzi według tego, co kiedyś zrobią, ale według tego, co teraz czynią.

Mądra rada

Abraham⁹⁶ wypędzając Hagar⁹⁷ z Izmaelem⁹⁸ na pustynię dał im na drogę chleb i bukłak wody. Z racji zasług Abrahama

⁹⁶ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁹⁷ *Hagar* – egipska niewolnica Saraj, żony Abrama. Saraj będąc bezpłodną, zgodnie z panującym prawem mogła podsunąć swoją niewolnicę mężowi, by ją zapłodnił (Rdz 16,1–4). Urodzone w ten sposób dziecko traktowane było jako prawowite dziecko Saraj (Rdz 30,3). W ten sposób przyszedł na świat pierworodny syn Abrama, Izmael. 13 lat później Saraj (wtedy już Sara) urodziła syna Izaaka. Z powodu niewłaściwego zachowania Izmaela, Hagar wraz z synem zostali wypędzeni na pustynię (Rdz 21,9–14). [przypis edytorski]

⁹⁸ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

względem Boga i ludzi woda w bukłaku nie ulegała wyczerpaniu. Z chwilą jednak, kiedy Hagar na pustyni oddała się pogańskim zwyczajom swoich przodków, woda natychmiast zniknęła. Z wielką tedy rozpaczą położyła swego syna pod krzakiem, a sama usiadła z dala od niego. Kiedy zaczęło go męczyć pragnienie, Izmael zawołał do Boga:

– Panie i Władco wszystkich światów! Jeśli chcesz mi zesłać łyk wody, to nie zwlekaj, niech się napiję. Nie daj mi umrzeć z pragnienia.

I Bóg wysłuchał modlitwy, i Hagar nagle zobaczyła studnię. I napili się oboje, i napełnili swoje bukłaki, i ruszyli w dalszą drogę.

Hagar wybrała żonę dla Izmaela z Egiptu, a na imię jej było Meriwa⁹⁹. Urodziła Izmaelowi czterech synów i córkę.

Przez cały czas rozłąki Abraham tęsknił za Izmaelem, nie mógł o nim zapomnieć i chciał go znowu zobaczyć. Pewnego dnia powiedział do Sary:

– Chcę zobaczyć mego syna Izmaela. Pójdę do niego. Mogę ci tylko przysiąc, że długo u niego nie zabawię. Nie zejść nawet z mego wielbłąda.

Abraham ruszył w drogę. Gdy dotarł do miejsca pobytu Izmaela, było już południe. Zastał tam jego żonę i dzieci.

– Gdzie jest Izmael? – zapytał.

– Poszedł ze swoją matką do lasu – odpowiedziała Meriwa. –

⁹⁹ Meriwa – w *Biblii hebrajskiej* nie pojawia się imię żony Izmaela. [przypis edytorski]

On poluje, a ona zbiera daktyle i inne owoce.

– Daj mi – powiedział Abraham – kawałek chleba z wodą. Osłabiony jestem i zmęczony długą i trudną drogą.

– Nie mam ani chleba, ani wody – powiedziała żona Izmaela. I odwróciła się do niego tyłem.

Abraham nie zszedł z wielbłąda. Siedział i był świadkiem, jak Meriwa tłucze swoje dzieci. Bijąc je, syłała przekleństwa na nie i na głowę ich ojca. Zabolało to i rozgniewało Abrahama. Powiedział do niej:

– Kiedy twój mąż wróci, proszę powiedz mu, że był tu pewien mąż z kraju Filistynów¹⁰⁰. Wyglądał tak i tak i prosił o przekazanie, że kiedy gospodarz wróci do domu, niech wyjmie drążek, na którym trzyma się namiot, i niech na jego miejsce wstawi nowy drążek.

Skończył i natychmiast udał się w drogę powrotną.

Wkrótce wrócił z polowania Izmael i żona powiedziała mu, że był tu podczas jego nieobecności jakiś starszy mężczyzna, który pytał o niego. Wyglądał tak i tak i prosił o przekazanie takiego to i takiego polecenia.

Izmael od razu zrozumiał, że był to ojciec. Pojął też sens zawarty w jego poleceniu. Posłuchał więc rady ojca i przegnał

¹⁰⁰ *Filistyni* – lud posiadający państwo między Egiptem a Ziemią Obiecaną (Wj 13,17). Ziemia Filistynów stanowiła wąski pas ziemi wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego. Na państwo składały się miasta: Gaza, Aszdod, Aszkelon, Gat i Ekron (Joz 13,3), było to tzw. Pentapolis Filistyńskie. Istnienie Filistynów datuje się na okres od XIII do III w p.n.e., następnie zostali poddani hellenizacji; zgodnie z *Biblią*: jeden z głównych wrogów Izraelitów. [przypis edytorski]

żonę. Matka wybrała dla niego nową żonę, tym razem ze swojej rodziny. Nazywała się Petuma¹⁰¹.

W trzy lata potem Abraham znowu wyruszył, by spotkać się ze swoim synem Izmaelem. I znowu musiał przysiąc Sarze, że długo u niego nie zabawi. Nawet nie zsiądzie z wielbłąda.

I pognął Abraham na wielbłądzie do miejsca pobytu Izmaela. Przybył pod jego namiot koło południa. Wyszła mu na spotkanie Petuma. Zapytał ją o męża.

– Mój mąż pasie wielbłądy w stepie, a ty, mój panie, możesz wejść do naszego namiotu. Pojesz sobie i popijesz wody.

– Niestety nie mogę zatrzymać się u was, gdyż spieszo mi wrócić. Wynieś mi kawał chleba i daj mi się napić wody.

Kobieta szybko weszła do namiotu, skąd wyniosła chleb i wodę i podała gościowi. Abraham zjadł chleb, napił się wody i ogarnęła go radość, że jego syn ma tak dobrą żonę.

Po spożyciu posiłku udzielił błogosławieństwa. Po czym zwrócił się do Petumy tymi słowy:

– Kiedy Izmael wróci, powiedz mu, że był tu pewien starzec z kraju Filistynów, który prosił przekazać ci takie oto zalecenie: drażek, na którym trzyma się twój namiot jest dobry. Nie zmieniaj go.

Wróciwszy do domu i usłyszawszy od żony, co starzec powiedział, Izmael w lot pojął, że był to jego ojciec. Nie posiadał się z radości.

¹⁰¹ *Petuma* – w *Biblii hebrajskiej* nie pojawia się imię żony Izmaela. [przypis edytorski]

Wielka próba

Wieść o dobroci i sprawiedliwości Abrahama¹⁰² rozniosła się lotem błyskawicy po całym kraju. Zaczęli przychodzić do niego ludzie pragnący słuchać jego mądrych słów. Pod ich wpływem opuszczali swoje bożki i zaczęli wierzyć w jedyne prawdziwego Boga. Stali się przez to błogosławieństwem dla całego kraju. I wtedy Pan Bóg powiedział do swoich aniołów:

– Mieliście do mnie żal, że stworzyłem człowieka, który jest zły i zepsuty. Popatrzcie więc teraz na mego sługę Abrahama. Oceńcie jego bogobojność i uczciwość. Zważcie, ilu teraz ludzi zajmuje się czynieniem dobra, zwróćcie uwagę na to, ilu wkroczyło na uczciwą i słuszną drogę. Jeśli ocenicie to właściwie, to zrozumiecie, jak wielkiego czynu dokonał

¹⁰² *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

Abraham.

I wtedy stanął przed Bogiem anioł Szeftiel i tako rzekł:

– Zaiste wielkie są dokonania Twego sługi Abrahama. Rzeczywiście nie ma drugiego takiego człowieka, który by mu dorównał w pobożności i posłuszeństwie wobec twoich nakazów. Wystaw go jednak na próbę. Niech złoży w ofierze swego syna, który urodził mu się na starość, a przekonasz się, że tej próby Abraham nie przetrzyma.

I wtedy stanął przed Bogiem szatan i wycodził:

– Czy bogobojny Abraham jest tak całkiem bezinteresowny? Dałeś mu wszystko, czego tylko dusza zapagnie. Uczyniłeś go sławnym i za jego pośrednictwem udzieliłeś błogosławieństwa całemu krajowi. Dałeś mu na starość syna, a on z tej okazji wydał ucztę w Dzień Obrzezania¹⁰³ noworodka, a Tobie nawet najmniejszego ptaszka nie złożył w ofierze. A dlaczego? Albowiem wbił się w pychę i o Tobie już całkiem zapomniał.

A Bóg na to rzekł:

– Nie ma drugiego tak uczciwego i bogobojnego człowieka jak Abraham. Wystarczy, że powiem mu: złóż swego syna w ofierze, a uczyni to chętnie i z głębi serca.

– Jeśli Abraham zdobędzie się na to – powiedział szatan – wtedy rzeczywiście przekonamy się, że nie ma sobie równego na całym świecie.

¹⁰³ *obrzezanie* – usunięcie fragmentów napletka u mężczyzny; rytuał *obrzezania* jest obowiązkowy u Żydów, jako potwierdzenie przymierza, które zawarł Bóg z Abrahamem (Rdz 17,9–14). [przypis edytorski]

I wtedy Bóg objawił się Abrahamowi i tak do niego powiedział:

– Złóż swego syna w ofierze.

– Mam dwóch synów – odparł Abraham – którego z nich mam złożyć w ofierze?

– Weź swego jedynego syna – powiedział Bóg.

– Zarówno Izaak¹⁰⁴, jak i Izmael¹⁰⁵ są jedynakami u swoich matek.

– Weź swego jedynego syna, którego kochasz.

– Kocham obydwoh, zarówno Izaaka, jak Izmaela.

A wtedy Bóg wyraźnie rzekł:

– Weź swego jedynego, którego kochasz, syna Izaaka. Jego złóż w ofierze na górze, którą ci wskażę.

Usłyszawszy słowa Boga, Abraham zaczął intensywnie

¹⁰⁴ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przepis edytorski]

¹⁰⁵ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przepis edytorski]

myśleć:

– Jeśli opowiem o tym Sarze, gotowa umrzeć ze zmartwienia. Jeśli zaś zabiorę Izaaka po kryjomu, bez jej wiedzy, na wieki pogrążona będzie w żałobie. Będzie go szukała po całym świecie. Ze zmartwienia przed czasem zejdzie do grobu. Dlatego najlepszym wyjściem z sytuacji będzie wykręt. Wezmę go pod pretekstem oddania do szkoły, aby był mądry, rozsądny i prowadził się moralnie.

I jak pomyślał, tak też i zrobił. Do Sary¹⁰⁶ powiedział:

– Przygotuj nam dobre jedzenie, podaj nam wina, wypijemy i poweselimy się.

Słowa Abrahama zdziwiły nieco Sarę:

– Z jakiej to okazji? Przecież dziś ani sobota, ani święto.

– Ilekroć – odpowiedział Abraham – przychodzi mi na myśl Izaak, nasz umiłowany syn, którego Pan Bóg dał nam na stare lata, nabieram przekonania, że powinniśmy cieszyć się i radować bez względu na to, czy to jest święto lub sobota.

Szybko więc Sara przyrządziła dobre jedzenie, podała wino i razem zasiedli do stołu. W trakcie ucztowania Abraham odezwał się:

¹⁰⁶ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

– Wysłuchaj mnie uważnie, droga i wierna moja żono Saro. Miałem trzy lata, kiedy poznałem Boga, Stwórcę Nieba i Ziemi. Nasz syn Izaak jest już duży i mimo to nie zdołał jeszcze poznać Wszechmogącego. Dlatego postanowiłem zaprowadzić go tam, gdzie młodzi ludzie nabywają wiedzy, rozumu i zasad moralnych. Niech sobie tam pobiera nauki, niech zmądrzeje i niech będzie szczęśliwy na drodze swego życia.

– Masz rację, mężu mój – powiedziała Sara. – Twoje słowa znalazły uznanie w moich oczach. Weź naszego syna Izaaka, który jest mi droższy nad życie, i zaprowadź tam, dokąd postanowiłeś. Strzeż go jednak jak oka w głowie. Ani na chwilę nie zostawiaj samego. Daj mu chleba, gdy będzie głodny, i daj mu wody, gdy będzie spragniony. Nie daj mu iść na piechotę. Chroń go przed żarem słońca. Nie złość się na niego i nie podnoś głosu.

– Nie płacz – odezwał się z troską w głosie Abraham. – Ja położę się spać i niechaj Izaak też się prześpi. Jutro skoro świt wyruszamy w drogę.

Sara jeszcze raz objęła ramionami Izaaka, wyczuła go i nie przestając płakać, wyszeptwała:

– Kochany synu mój! Wyruszasz w daleką drogę i kto wie, kiedy wrócisz? Kto wie, czy jeszcze zdążę cię zobaczyć przed śmiercią.

I przez całą noc Sara nie przestała płakać. Dopiero nad ranem zasnęła.

Abraham ujrawszy ją pogrążoną we śnie tak sobie pomyślał:

– Wstanę po cichutku, nie chcę, by się obudziła, gotowa bowiem powstrzymać mnie od spełnienia nakazu Bożego.

Po cichutku obudził Izaaka i szybko objuczył osła. Słudzy domu zerwali się ze snu, aby mu pomóc, ale Abraham nie chciał skorzystać z ich pomocy mówiąc:

– Zostawcie to, chłopcy. Nie chcę was trudzić, sam sobie dam radę.

Kiedy wszystko było gotowe do drogi, wziął Izaaka za rękę i w asyście dwóch chłopców ze służby ruszyli w drogę. Udali się w kierunku owego miejsca, które mu wskazał Bóg. Przedtem Abraham zdążył jeszcze narąbać drew na ogień ofiarny.

Przebiegłość szatana

Kiedy szatan przekonał się, że swoim gadaniem nic nie wskóra, zostawił Abrahama¹⁰⁷ i Izaaka¹⁰⁸ i zamienił się w wielką burzliwą rzekę. Abraham doszedł do rzeki i nie zastanawiając się długo wraz z Izaakiem wszedł do niej. Towarzyszącym mu sługom polecił również pójść w jego ślady. Tymczasem wody rzeki zaczęły wzbierać i sięgały im już do gardeł. Abraham

¹⁰⁷ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹⁰⁸ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

wzniósł oczy do nieba i zawołał:

– Boże mój! Jeśli utoniemy w burzliwej rzece, to kto wykona Twoje polecenie?

Bóg skarcił wtedy szatana i rzeka w mig wyschła. Abraham ruszył w dalszą drogę. Szatan nie dawał za wygraną. Znowu stanął przed Abrahamem.

– Posłuchaj – powiedział – dotąd cię okłamywałem, ale od tej chwili wyjawię ci całą prawdę. Dopiero co byłem w niebie i stojąc za tronem Pańskim, usłyszałem rzecz następującą: „Nie Izaak, lecz owieczka będzie ofiarowana. Dlatego możesz już spokojnie wrócić do domu”.

Abraham tak mu odpowiedział:

– Czyżbyś nie wiedział, że nie daje się wiary kłamcy, nawet gdy mówi prawdę?

Przekonawszy się, że cała jego praca poszła na marne, szatan opuścił Abrahama i Izaaka.

Dobre uczynki Abrahama¹⁰⁹ i Sary¹¹⁰

Onego czasu Abraham zbudował domy zajezdne we wszystkich dzielnicach kraju. Domy były dobrze zaopatrzone w żywność i napoje. Wędrowcy przemierzający kraj mogli tam znaleźć schronienie na noc, mogli tam zaspokoić głód i ugasić pragnienie. Znużeni drogą wstępowali do najbliższego domu zajezdnego. Czekwały tam na nich wygodne łóżka do spania i

¹⁰⁹ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹¹⁰ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

stoły zastawione najprzedniejszym jadłem. Nic też dziwnego, że każdy wędrowiec goszczący w takim domu wznosił hymny pochwalne na cześć Boga Abrahama, a imię Abrahama na wsze czasy błogosławił.

Następnie zbudował Abraham duży, przestronny dom zajezdny w Beer-Szebie¹¹¹. Dom miał ze wszystkich czterech stron drzwi. Chodziło o to, aby goście odwiedzający zajazd nie mieli kłopotów z odnalezieniem wejścia. Dookoła zajazdu Abraham zasadził sad pełen rozmaitych drzew owocowych. Przy głównym wejściu rośło cudowne drzewo. Takiego drzewa nikt jeszcze dotychczas nie widział. Nie było bowiem i nie będzie takiego drzewa – gdy tylko podchodził do niego człowiek uczciwy i bogobojny, rozpościerało natychmiast nad nim swoje gałęzki używając mu cienia przed żarem bijącym od słońca. Kiedy jednak podchodził do niego poganin, cudowne drzewo chowało swoje gałęzie i odsuwało się od niego.

W ten sposób Abraham określał, jacy to ludzie z bliska i z daleka przybywali do jego domu. Wystarczyło mu rzucić okiem na drzewo i wszystko stawało się jasne. Skoro tylko zauważył, że drzewo rozpościera swoje gałęzie, aby schronić gościa przed żarem, natychmiast podbiegał do niego, pozdrawiał go, podawał mu krzesło i zapraszał do stołu:

– Jedz – powiadał – i pij, ile dusza zapagnie.

¹¹¹ *Beer-Szeba* – miasto położone na północnym skraju pustyni Negew; południowa część Izraela. Obok studni nazwanej Beer-Szeba Abraham zawarł przymierze z Abimelekiem (Rdz 21,31). [przypis edytorski]

Przez cały czas usługiwał mu niczym sługa swemu panu. Opowiadał mu przy tym o wielkości Boga, Jego łaskach i cudach. I nie odstępował na krok, dopóki nie otworzył mu oczu na istnienie jedynego Boga na tym świecie, dopóki nie przekonał, że tylko Jemu jednemu należy służyć.

Sława Abrahama i wieści o jego dobrych uczynkach rozeszły się po całym świecie. I zaczęli przybywać do niego ze wszystkich stron ludzie. Mężczyźni, kobiety i dzieci. I zwracali się do niego o pomoc nieszczęśliwi i zrozwyczajeni. Abraham nikomu nie odmawiał pomocy. Przyjmował każdego z radością i miłością. Częstował jadłem i napojem. Pocieszał w nieszczęściu, ścierał łzy z oczu.

Kiedy Sara zauważyła wśród odwiedzających kobiety w podartych sukniach, zabierała się do szycia nowych, aby je nimi obdarować. Nic dziwnego, że miała dużo pracy. Zarówno w dzień, jak i w nocy. W dzień pomagała mężowi w obsłudze gości. Przygotowywała dla nich jedzenie i picie oraz datki na drogę. Suknie dla kobiet i dzieci szyła w nocy, kiedy goście szli spać. Przeto w jej namiocie świeca paliła się bez przerwy od jednego wieczora do następnego.

I Pan Bóg dostrzegł jej dobre uczynki. I przekonał się Bóg, że robi to z miłości i litości dla biednych. Dlatego też obdarzył ją szczęściem we wszystkim, co czyniła. I otoczył jej namiot świecącymi chmurami, które przysporzyły jej chwały i szacunku wśród wszystkich mieszkańców.

I im więcej dali datków i jałmużny, im więcej świadczyli

dobra, tym większa stawała się ich sława i tym więcej błogosławieństw spadało na ich głowy.

A kiedy goście opuszczający dom zwykli byli składać dzięki Abrahamowi, przemawiali doń w takie słowa:

– Bądź błogosławiony za łaskę, jaką nam okazałeś.

Abraham miał zwykle taką odpowiedź:

– Nie dziękujcie nikomu. Chyba że Panu, który daje chleb i życie każdemu stworzeniu.

A kiedy goście pytali:

– Gdzie jest ten Pan?

Abraham odpowiadał:

– Niebo i Ziemia przepełnione są Nim. W Nim jest siła i wielkość. W swojej łasce i miłosierdziu żywi cały świat.

Słowa Abrahama działały oczyszczająco na słuchaczy. Nauczył ich, jak mają chwalić i błogosławić Boga. Nauczył ich też, jak mają się modlić.

Kiedy Abraham¹¹² wpadł w gniew

Pewnego razu Abraham siedząc w drzwiach swego namiotu zauważył, jak stary znużony człowiek podąża w jego kierunku. Abraham wybiegł mu na spotkanie i serdecznie zaprosił do siebie. Zaproponował mu nocleg i posiłek, aby mógł nabrać sił do dalszego marszu. Stary człowiek jednak odmówił.

– Nie – powiedział – wolę przenocować na dworze pod drzwiami.

Abraham jednak nalegał i starzec zgodził się wreszcie wstąpić do namiotu. Tu Abraham podał mu masło, mleko i świeżo upieczone ciastka. Gość najadł się do syta i wtedy Abraham powiedział do niego:

– A teraz, mój panie, zmów błogosławieństwo i podziękuj

¹¹² *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

Bogu Nieba i Ziemi, który użył chleba każdemu stworzeniu.

– Nie znam twojego Boga – odpowiedział starzec. – Mogę chwalić tylko tego Boga, którego zmagistrowałem własnymi rękami.

Abraham nie ustawał jednak w przekonywaniu starca. Opowiadał o łaskach czynionych przez Boga, o Jego wielkości i potędze. Dał do zrozumienia, że bożki pogańskie to martwe twory. Nie są w stanie nikomu i niczemu pomóc. Przekonywał starca, że powinien wierzyć w prawdziwego Boga. Powinien dziękować Bogu za łaski, które w swoim miłosierdziu codziennie mu okazuje. Starzec na wszystkie wywody Abrahama tak odpowiedział:

– Jakież to pokrewieństwo łączy mnie z tobą? Jak śmiesz oddalać mnie od mego Boga? Daj mi spokój. Szkoda twoich słów. Za nic cię nie posłucham.

Abraham rozgniewał się. Głosem przepełnionym złością krzyknął:

– W tej chwili precz z mego domu!

Starzec natychmiast opuścił namiot Abrahama. Ruszył w pustynię spowitą w czerń nocy.

Pan Bóg przejął się historią ze starcem. Był zły na Abrahama. Ukazał mu się i zapytał:

– Gdzie jest mąż, który dziś w nocy był u ciebie?

– Uparty był starzec – odpowiedział Abraham. – Wbijałem mu do głowy, że ma w Ciebie wierzyć, jeśli chce, aby zawsze było mu dobrze. On jednak nie chciał mnie posłuchać. Rozgniewał

mnie przez to i tak oburzył, że wypędziłem go z domu.

A Bóg na to:

– Czyś pomyślał o tym, co czynisz? Zastanów się tylko. Oto Jam znosił cierpliwie grzechy starca przez wiele, wiele lat. Żywiłem go, ubierałem, zaspokajałem wszystkie jego potrzeby. Do ciebie przyszedł na jedną tylko noc i to wystarczyło, abyś zmęczył się karmieniem go. W gniewie zapomniałeś, co to jest litość, i wyгнаłeś go ze swego domu.

Wtedy Abraham zaczął modlić się do Boga i prosić, aby zechciał odpuścić mu popełniony grzech.

– Nie odpuszczę ci – powiedział Bóg – chyba że upokorzysz się przed starcem, któremu wyrządziłeś krzywdę, a on ci wybaczy.

Wtedy Abraham ruszył szybko na pustynię i tak długo szukał owego męża, aż go znalazł. Padł przed nim na kolana i prosił go o wybaczenie grzechu, który popełnił. Słowa Abrahama tak wzruszyły starca, że natychmiast mu wybaczył.

I wtedy Bóg znowu objawił się Abrahamowi, i rzekł:

– Za to, żeś postąpił uczciwie, w sposób budzący uznanie w Moich oczach, nie zapomnę o przymierzu z twoimi dziećmi, które przyjdą po tobie. Kiedy zgrzeszą, ukarzę je, ale przymierza z nimi nie zerwę.

Plany szatana

Kiedy Abraham¹¹³ uszedł już spory kawał drogi, obudziła się Sara¹¹⁴. Natychmiast przystąpił do niej szatan i wszczął rozmowę:

– Powiedz mi, jeśli łaska, gdzie jest twój mąż?

– Udał się w drogę.

– A gdzie jest twój ukochany syn Izaak¹¹⁵?

¹¹³ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹¹⁴ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriath-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

¹¹⁵ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i

- Udał się wraz z moim mężem. Ma zamiar pobierać nauki.
- Dlaczego pozwoliłaś mu pójść z Abrahamem? Już go więcej na oczy nie zobaczysz.

Słowa szatana rozgoryczyły Sarę. Z całą mocą odpowiedziała:

- Wbrew woli Boga nic złego nie może się człowiekowi wydarzyć. Niech więc mój syn idzie swoją drogą, a Bóg niechaj czyni tak, jak Mu się podoba.

Odpowiedź Sary doprowadziła szatana do wściekłości. Szybko uciekł i przybrawszy postać starego człowieka, zjawił się przed Abrahamem i rzekł:

- Ach ty stary durniu! Bóg cię obdarzył tak wspaniałym synem, a ty go prowadzisz na rzeź! Stuknij się, czyś ty aby nie postradał zmysłów?

- Zdaję sobie doskonale sprawę z tego, co czynię. Nie ma takiej siły, która odwiodłaby mnie od spełnienia nakazu mego Boga.

Szatan jednak nie ustępował:

- A co zrobisz jutro? Kiedy Bóg wypomni ci grzech i zapyta, dlaczego przelałeś krew niewinnego?

Abraham na to odpowiedział:

- Gdyby nawet jutro Pan Bóg mi zarzucił, że przelałem

zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

niewinną krew, to i tak dzisiaj nie odstąpię od wykonania Jego rozkazu.

Słowa Abrahama jeszcze bardziej rozsierdziły szatana. Ulotnił się i znowu zmienił wygląd. Tym razem przywdział postać pięknego młodzieńca. Podeszedł do Izaaka:

– Powiedz mi, piękny chłopcze, dokąd idziesz?

– Idę uczyć się zasad moralności, nabywać wiedzę i doświadczenie, jak radzić sobie w życiu.

– Powiedz mi więc – kontynuował szatan – kiedy będziesz się uczyć? Za życia czy po śmierci?

– Dlaczego tak do mnie mówisz? Przecież wiadomo doskonale, że człowiek uczy się tylko za życia.

A szatan dalej swoje:

– Bardzo mi przykro, ale zmuszony jestem oznajmić ci, że idziesz na śmierć. I co twoja biedna matka pocnie, kiedy się o tym dowie? Tyle dni nieszczęśliwa spędziła na postach, tyle się namodliła, aby Bóg dał jej syna. Bóg ulitował się nad nią, wysłuchał jej modlitwy i spełnił jej życzenie. Była już bardzo stara, kiedy cię urodziła, wyrosłeś na pięknego chłopca. Wystroiła się i ubrała w najpiękniejsze szaty. Stałeś się radością jej życia, a tu raptem ojciec twój postradał zmysły i prowadzi cię na rzeź. Teraz przecież Izmael¹¹⁶ zgarnie schedę należącą do

¹¹⁶ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego

ciebie.

Z początku słowa te zabrały mocno Izaaka. Szybko się jednak przemógł i tak powiedział:

– Mój drogi ojciec nie uczyniłby niczego wbrew woli Boga. Dlatego też nie przeciwstawię się poleceniu mego ojca.

– Jesteś jeszcze bardzo młody – powiedział szatan. – Jeśli wyrwiesz się z rąk ojca, który prowadzi cię na śmierć, pożyjesz sobie długo i zdążysz jeszcze zakosztować wielu przyjemności.

Słowa szatana dotknęły Izaaka do żywego. Powiedział wtedy do Abrahama:

– Mój dobry i miłosierny ojciec, oto przed nami ogień i drewno, a gdzie jest owieczka przeznaczona na ofiarę?

– Owieczkę ześle nam Bóg. A jeśli nie, to ty, mój synku, nią będziesz.

I wtedy Izaak opowiedział ojcu to wszystko, co obcy młodzieniec mu przekazał.

– Nie zwracaj uwagi, moje dziecko, na jego słowa. Ten młodzieniec to nikt inny, tylko szatan, który przyszedł po to, aby nas powstrzymać od wykonania rozkazu Boga.

Kiedy aniołowie płakali

Trzeciego dnia wędrówki Abraham¹¹⁷ zobaczył przed sobą wielką dolinę otoczoną wysokimi górami. A góry chwiały się i powoli i systematycznie przysuwały się do siebie, aż powstała z nich jedna, wielka i potężna. I oto pojawił się ognisty słup i stanął na szczycie góry. A wierzchołek słupa sięgał do nieba. I obłok poszybował nad górą i przykrył ją. I wtedy Bóg objawił się w obłoku. Straszny był to i cudowny zarazem widok. Wtedy Abraham rzekł do Izaaka¹¹⁸:

¹¹⁷ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹¹⁸ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebeke

– Synu mój, powiedz mi, co tam widzisz?

A Izaak tak odpowiedział:

– Widzę słup ognisty i obłok, który wygląda jak łuk w rękach strzelca.

Młodzi słudzy skierowali wzrok ku miejscu wskazanemu im przez Abrahama i powiedzieli:

– My widzimy góry.

– Zostańcie tutaj wraz z osłem – powiedział Abraham. – Ja i Izaak udamy się tam, pokłonimy się i powrócimy do was.

Abraham i Izaak ruszyli w kierunku owego miejsca. W obawie przed szatanem, który mógłby uczynić szkę na cieie Izaaka, przez co ten stałby się nieprzydatny na ofiarę, Abraham ukrył syna. Następnie zbudował ołtarz, nałożył drew na podpałkę i zaczął wiązać Izaaka. A on tak do ojca powiedział:

– Tato, bardzo cię proszę, abyś mocno mnie związał. A nuż ogarnie mnie trwoga, gdy zobaczę nad sobą nóż, i zacznę się wtedy miotać na wszystkie strony. Miałbyś wtedy, ojcze, trudności z zarżnięciem mnie.

Abraham postąpił tak, jak sobie Izaak życzył. A ten, kiedy wyciągnął ręce i nogi do spętania, powiedział:

– Nie mów mamie o mojej śmierci, w chwili gdy będzie stała na dachu lub gdy będzie przechodziła koło dołu, przestraszy się i nieszczęście gotowe.

Kiedy Abraham uporał się ze związaniem Izaaka, położył

go na ołtarzu i wyjął nóż. Serce przepełniała mu radość, że wykonuje polecenie Boga, ale z oczu płynęły mu łzy. Nie mógł opanować litości nad szlachetnym i delikatnym Izaakiem. W tej samej chwili rozwarły się niebiosa i chóry aniołów wzniosły okrzyk do Boga:

– Dlaczego poleciłeś Twemu wybrancowi Abrahamowi uczynić to?

I aniołowie rozplakali się. A trzy łzy z morza łez anielskich spadły na oczy Izaaka. I gdy tylko nóż dotknął jego gardła, wyleciała z niego dusza i od razu poszybowała do nieba. I wtedy rozległ się z wysokości głos:

– Nie dotykaj młodzieńca.

I w tej samej chwili, kiedy rozległ się głos Boga, dusza wróciła do ciała i Izaak odżył. Otworzył oczy i wzniosłszy je ku niebu, tak powiedział:

– Bądź błogosławiony, Boże, który martwych do życia przywracasz.

– Kim jest ten, który mnie wołał? – Abraham zwrócił się z pytaniem do głosu z Nieba.

– Jam jest anioł Wszechmogącego Boga – odpowiedział głos z nieba.

– Nie ustąpię z tego miejsca, dopóki sam Bóg nie powie mi: „Zdejm swego syna z ołtarza”, a nim to się stanie, przeleję jedną kroplę krwi mego jedyne go syna.

I wtedy anioł po raz drugi odezwał się do Abrahama:

– Bóg tak o rzekł: „Nie dotykaj młodzieńca!”

I w tej samej chwili pojawił się w krzakach baran, który stworzony został w piątek przed wieczorem, a który pał się na rajskej łące pod drzewem życia, a wodę pił ze źródła raju, a jego zapach wypełniał cały świat. Wtedy Abraham zdjął Izaaka z ołtarza, wznioł oczy ku niebu i odmówił modlitwę:

– Boże Wszechmogący! Nie cofnąłem się przed złożeniem ofiary z mego syna, który jest największym skarbem mego życia. Dlatego mam do ciebie prośbę. Okaż miłosierdzie dzieciom Izaaka. Jeśli zgrzeszą przeciwko Tobie, pohamuj swój gniew, odpuść im winy i wybaw w czas próby.

I Bóg wtedy tako rzekł:

– Wiem, że dzieci Izaaka zgrzeszą wobec Mnie. Będą popełniały czyny, które nie znajdą uznania w Moich oczach. Będę je za to karał na początku każdego roku. A jeśli zechcą, abym im wybaczył, będą się o to modliły do Mnie i będą trąbiły w róg tego oto barana¹¹⁹, który stoi z tyłu za tobą w krzakach.

Abraham odwrócił się wtedy i zobaczył barana zaczepionego rogami o krzaki. Widział, jak płacze się wśród gałęzi, jak raz po raz zaczepia o nie nogami. I Bóg tak powiedział:

– Tak samo będą płątały się dzieci Izaaka po różnych krajach. Będą wędrowały od jednego kraju do drugiego, od jednego narodu do drugiego. I będzie to tak długo trwało, aż do onego dnia, kiedy wezmę róg tego oto barana i zadmę na intencję ich zwycięstwa. I zbawione wtedy zostaną dzieci Izaaka, i powrócą

¹¹⁹ trąbiły w róg tego oto barana – nawiązanie do żydowskiego święta *Rosz ha-Szana*, podczas którego dmie się w rogi baranie *szoar*; por. *Rosz ha-Szana*. [przypis edytorski]

do swego ojczystego kraju.

Żył barana

Baran szybko wypłatał się z krzaków, o które był zaczepiony, pędem podbiegł do Abrahama¹²⁰ i łbem dotknął jego ubrania. Wyraził w ten sposób swoje zadowolenie, iż dana mu została szansa zastąpienia Izaaka¹²¹ na ofiarnym ołtarzu. Abraham złożył go na ołtarzu i wkrótce ogień pochłonął barana. Pozostały po nim tylko skóra, dwa rogi i dziesięć żył. Z nich to zrobione zostały

¹²⁰ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹²¹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

struny do cudownych skrzypiec króla Dawida¹²². Ze skóry zaś został sporządzony pasek noszony przez proroka Eliasza¹²³. W lewy róg barana zatrąbiono, gdy Bóg przekazał na Górze Synaj¹²⁴ Torę¹²⁵ ludowi Izraela. Natomiast prawy leży po dziś dzień głęboko gdzieś ukryty. Kiedy Bóg ześle na Syjon¹²⁶ zbawienie,

¹²² *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczonej, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

¹²³ *Elias* – prorok, zamieszkiwał pustelnię przy potoku Kerit, jedzenie codziennie przynosiły mu kruki (1Krl 17,3–6); następnie zamieszkał w mieście Sarepta u wdowy, której wskrzesił syna (1Krl 17,17–22). Przekonał króla Achaba o fałszywości boga Baala, którego ten wprowadził kult (1Krl 18,39–40). Następnie Bóg nakazał Eliaszowi iść do Damaszku i namaścić Chazaela na króla Aramu, Jehu na króla Izraela oraz Elizeusza na swojego następcę, jako proroka (1Krl 19,16). [przypis edytorski]

¹²⁴ *Góra Synaj* – druga, co do wysokości góra na półwyspie Synaj. Zgodnie z przekazem biblijnym w jej pobliżu Mojżesz ujrzał anioła w płonącym krzewie, który nakazał mu wyprowadzić Żydów z Egiptu (Wj 3,1–10). Później na górze Synaj Bóg zawarł przymierze z Mojżeszem dając mu tablice z przykazaniami (Wj 31,18). [przypis edytorski]

¹²⁵ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Usna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Usną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (halachy) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

¹²⁶ *Syjon* – nazwa odnosząca się do miasta zdobytego przez Dawida, nazwanego *miastem Dawida* (1Krl 8,1); po wybudowaniu przez Salomona świątyni w Jerozolimie, Syjonem nazywano świątynię i obszar wokół niej; potem Syjonem nazywano całą Jerozolimę (Iz 40,9), ziemię Judzką (Jr 31,10–12) i cały lud izraelski (Za 9,13).

wtedy i on zabrzmi. A głos jego słyszeć będzie na całym świecie.
Od krańca do krańca. I rozproszone dzieci Izraela powrócą do
swojej ojczyzny.

Strach, radość i śmierć

Kiedy szatan zauważył, że Abraham¹²⁷ zabiera się w drogę powrotną, przebrał się za starca i w mig poleciał do Sary¹²⁸.

– Ach, Saro! Nieszczęsna ty matko! Czyżby nie dotarła jeszcze do ciebie wiadomość o tym, co przytrafiło się twojemu synowi Izaakowi¹²⁹? Twój Abraham wyprowadził go na jedną z

¹²⁷ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹²⁸ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriath-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

¹²⁹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i

tych wysokich gór i tam go po prostu zarzął. Chłopiec płakał, krzyczał i zawodził. Błagał ojca o litość, ale ten nie przejął się tym i zaszlachtował go.

Ciarki przeszły ciało Sary, kiedy to usłyszała. Wpadła w rozpacz. Głowę obsypała popiołem, padła na ziemię i zanosła się płaczem.

– Izaaku, Izaaku! Synu mój rodzony! Dziecko moje najmilsze! Nie chcę już więcej żyć. Nie chcę żyć, skoro ciebie już nie ma. Dzieciątko moje najukochańsze! Dbałam o ciebie, pielegnowałam i wychowywałam. Byłeś dla mnie ponad życie droższy. Kochałam cię całą mocą mego serca. Byłeś moją radością i pociechą. A teraz... lepiej już umrzeć.

I przytuliła się w swojej boleści do piersi jednej ze swoich służebnic. Ta chciała ją pocieszyć, ale Sara niczym kamień zastygła w niemym bezruchu. Po chwili ocknęła się i poszła drogą na Hebron¹³⁰. Każdego spotkanego w drodze człowieka pytała o syna. Nikt jednak nie mógł udzielić jej informacji. Po prostu nikt nie widział i nikt nie słyszał, co się stało z Izaakiem.

zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹³⁰ *Hebron* a. *Kiriat-Arba* – miasto wspominane w *Biblii*, położone na Wyżynie Judejskiej (Rdz 23,2). Pełniło bardzo ważną rolę dla plemienia Judy; było jednym z sześciu miast ucieczki dla nieumyślnych zabójców. [przypis edytorski]

I tak wędrując, doszła ze swoimi służącymi do Kiriath-Arba¹³¹. Tu zatrzymała się na odpoczynek. Była bardzo zmęczona. Nie miała już siły, by dalej iść. Zleciła więc swoim służącym, aby same, bez niej, kontynuowały poszukiwania Abrahama i Izaaka. Te natychmiast ruszyły w dalszą drogę. Przetrzaśnęły wszystkie możliwe miejsca. Przebadały wszystkie zakątki po drodze i nikogo nie znalazły. Rozgoryczone wróciły do Kiriath-Arba.

Tymczasem szatan, spostrzegłszy rozpacz Sary, której płacz przejął go dreszczem, w mgnieniu oka zmienił swój wygląd. Przybrał postać Izaaka.

Ujrawszy nagle twarz swojego synka, Sara aż podskoczyła z radości. Jednak z nadmiaru radości i nerwowego napięcia martwa padła na ziemię. Dusza opuściła ciało Sary.

¹³¹ *Kiriath-Arba* – por. Hebron. [przypis edytorski]

Izaak¹³² i Abraham¹³³ w żałobie

Powróciwszy do Beer-Szeby¹³⁴, Abraham już z daleka zauważył, że wejście do namiotu Sary¹³⁵ jest zamknięte.

¹³² *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹³³ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹³⁴ *Beer-Szeba* – miasto położone na północnym skraju pustyni Negew; południowa część Izraela. Obok studni nazwanej Beer-Szeba Abraham zawarł przymierze z Abimelekiem (Rdz 21,31). [przypis edytorski]

¹³⁵ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył

Niepomiernie był tym zdziwiony. Rozejrzał się dookoła i spostrzegł, że zniknęły gdzieś świetliste obłoki, które otaczały dotychczas namiot Sary. I serce Abrahama zabiło niepokojem. Wsunął głowę w okienny otwór i od razu zauważył, że *ner tamid*¹³⁶ (wieczna świeca) nie pali się. Zrozumiał, że z Sarą stało się coś złego. W mig pobiegł do sąsiadów i jał wypytywać ich o Sarę. Sąsiedzi opowiedzieli mu to, co widzieli. Otóż ktoś zawiadomił Sarę, tę wierną i oddaną matkę, że jej ukochany syn Izaak został zabity. Natychmiast ruszyła w drogę na Hebron¹³⁷. Abraham nie zastanawiał się długo i szybko podążył w kierunku Hebronu. Po drodze w Kariat-Arbie¹³⁸ znalazł ciało Sary. Jego ból i żal po śmierci żony nie miały granic.

– Sieroty i wdowy – zawołał głośno – płaczcie nad Sarą! To ona, gdy byłyście głodne, poila was wodą, karmiła was chlebem. To ona ubierała tych, co nie mieli czym przykryć

Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kariat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

¹³⁶ *ner tamid* – (wieczne światło) lampa wisząca w synagodze nad *Aron ha-kodeszem* (szafą ołtarzową służącą do przechowywania zwojów Tory) symbolizująca boską wszechmoc i wieczność. Nawiązuje do stojącej w Świątyni Jerozolimskiej menor, której przynajmniej jedno ramię musiało płonąć cały czas. [przypis edytorski]

¹³⁷ *Hebron* a. *Kariat-Arba* – miasto wspominane w *Biblii*, położone na Wyżynie Judejskiej (Rdz 23,2). Pełniło bardzo ważną rolę dla plemienia Judy; było jednym z sześciu miast ucieczki dla nieumyślnych zabójców. [przypis edytorski]

¹³⁸ *Kariat-Arba* – por. *Hebron*. [przypis edytorski]

swojej nagości. Jak mogły zaniemówić usta, z których zawsze płynęły słowa pociechy? Jak mogły się zamknąć oczy, z których wзираło zawsze miłosierdzie? Jak mogły znieruchomieć ręce, które ścierały łzy z każdej zatroskanej twarzy?

A tę mowę pogrzebową usłyszano w każdej krainie. I płacz ogarnął cały lud. Tego samego dnia dowiedział się o śmierci Sary Izaak. Wraz z Semem¹³⁹ biegiem puścił się do Kiriath-Arba. Padł na martwe ciało matki i obsypał je pocałunkami. Zdławionym głosem, przerywanym szlochem, tymi oto słowy pożegnał Sarę:

– Matko moja miłosierna! Jakże boleśnie odczuwam nagłe twoje odejście. Wierzyłem w to, że jeszcze zdążę zobaczyć twoje piękne oblicze, które dla mnie świeciło zawsze jasnością słońca. Miałem nadzieję usłyszeć raz jeszcze twoje słowa, które swoją czułością i tklivością ożywiały moje serce. I nagle spadło na nas nieszczęście. Ciemność okryła moje słońce. Złamane zostało moje serce. Jak będę mógł cieszyć się z powodu mojego cudownego ocalenia, skoro moja radość zamieniła się w smutek żałobny?

I płakał Izaak tak długo, aż opuściły go siły. Usiadł tedy na ziemi, a w jego oczach zastygł niemy, bezbrzeżny smutek.

¹³⁹ Sem – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

Pogrzeb Sary¹⁴⁰

Wszyscy mieszkańcy miasta porzucili tego dnia pracę i poszli na pogrzeb Sary, którą za życia obdarzali miłością za jej sprawiedliwość, prawość i dobroczynność. Mężowie zabrali ze sobą żony i dzieci i tłumnie stawili się przed domem, w którym leżała Sara.

Abraham¹⁴¹ tymczasem zwrócił się do obywateli kraju Chet¹⁴²

¹⁴⁰ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

¹⁴¹ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

z następującą prośbą:

– Bądźcie łaskawi – powiedział – przydzielić mi kawałek gruntu, bym mógł pochować w nim Sarę.

– Ależ bardzo prosimy – odpowiedzieli – damy ci go z całego serca. Wybierz sobie sam według własnego uznania odpowiedni kawałek gruntu.

Abraham wyraził im podziękowanie za okazaną dobroć i życzliwość.

– Jeśli znalazłem w waszych oczach uznanie – powiedział – to wstawcie się za mną u Efrona ben Socha¹⁴³, aby odstąpił mi swoją grobę, która najlepiej nadaje się na grób.

Mieszkańcy Chet usłyszawszy prośbę Abrahama odbyli naradę.

– Powinniśmy wybrać Efrona na władcę naszej krainy. Nie może przecież Abraham, wybraniec Boga, pertraktować z Efronem, człowiekiem niskiego stanu.

Jako rzekli, tak i zrobili. Poszli do Efrona i powiedzieli:

– Chcemy, byś został władcą naszego kraju. Bądź nim!

Efron się zdziwił. Nie posiadał się ze zdumienia. Za nic nie mógł zrozumieć, jak to się stało, że obywatele postanowili nagle obdarzyć go tak wielkim zaszczytem. Kiedy usłyszał, że

¹⁴² *kraj Chet* – kraj zamieszkiwany przez Chetytów. Abraham kupił od nich ziemię z pieczarą w okolicach Hebronu, aby pochować w niej zmarłą Sarę (Rdz 19,23). Abraham został później pochowany obok swojej żony (Rdz 25,10). [przypis edytorski]

¹⁴³ *Efron ben Socha* a. *Efron syn Sochara* a. *Efron Chetyta* – Chetyta, który odsprzedał ziemię Abrahamowi z przeznaczeniem na grób Sary (Rdz 23,10–13). [przypis edytorski]

chodzi o prośbę Abrahama, pojął, że tylko przez wzgląd na błogosławionego i umiłowanego Abrahama obdarzyli go tym zaszczytem. Udał się przeto niezwłocznie do niego i tak rzekł:

– Uczyń mi łaskę, czcigodny panie, i weź sobie moje pole i wszystko, co się w nim znajduje. Daję ci je za darmo, bez grosza zapłaty.

– Uchowaj Bóg – powiedział Abraham. – Za darmo niczego nie wezmę. Bądź łaskaw i wyznacz cenę za swoje pole.

I Efron wziął od Abrahama trzysta srebrnych szekli¹⁴⁴ za kawałek gruntu¹⁴⁵, na którym miał stanąć nagrobek. I wtedy ludzie zaczęli tak medytować:

– Przyjdzie czas, kiedy potomkowie Abrahama, zgodnie z obietnicą daną im przez Boga, zawładną tym krajem wraz z naszym miastem – Jerozolimą¹⁴⁶. Póki więc jeszcze jest czas,

¹⁴⁴ *shekel* (hebr. dosł.: ważyć) – jednostka wagi ale równocześnie jednostka pieniężna. Zanim zaczęto bić monety na Bliskim Wschodzie *sheklem* określano ilość, a właściwie, wagę srebra. Od końca VI w. p.n.e. termin *shekel* odnosił się do wybijanej wtedy srebrnej monety. [przypis edytorski]

¹⁴⁵ *trzysta srebrnych szekli za kawałek gruntu* – zgodnie z z *Księgą Rodzaju* 23,15 grunt, który kupił Abraham kosztował czterysta szekli. [przypis edytorski]

¹⁴⁶ *Jerozolima* a. *Jeruzalem* – miasto położone na wzgórzach Judei. Nazwa Jerozolima funkcjonuje od zdobycia miasta przez Dawida, który ustanowił ją stolicą swojego państwa (poprzednią stolicą był Hebron) (2Sm 5,5). Wcześniej miasto przynależało do rodu Jebusytów, stąd nazwa *Jebus* (Joz 18,28). W *Księdze Rodzaju*, w czasach Abrahama, występuje miasto o nazwie *Salem* a. *Szałem*, w którym panował Melchizedek; miasto jest utożsamiane z późniejszą Jerozolimą (Rdz 14,18). Król Salomon wybudował w mieście tzw. Pierwszą Świątynię (1Krl 5,19), miejsce przechowywania Arki Przymierza (1Krl 8,1–13), od tego czasu jest to najważniejsze miasto w religii żydowskiej. [przypis edytorski]

zawrzyjmy ugodę z Abrahamem, niech przyrzeknie nam, że jego potomkowie nie zagarną Jerozolimy, która należy i należeć ma do potomków ludu Chet.

Wszyscy się z tym zgodzili. Wybrali delegację, która udała się do Abrahama z propozycją zawarcia ugody:

– Zanim nie zawrzesz ugody z nami i nie zobowiązesz się do tego, że twoi potomkowie nigdy nie zagarną Jerozolimy, nie będziesz mógł pochować nieboszczki Sary.

Abraham wyraził więc zgodę. I mieszkańcy kraju Chet zebrali wszystkie miedziane figury pogańskie i wyryli na nich tekst umowy oraz słowa zobowiązania złożonego przez Abrahama. Ustawili je na wszystkich ulicach Jerozolimy. Stały tam aż do dnia zdobycia miasta przez Dawida¹⁴⁷.

W kondukcje idącym za ciałem Sary, która miała być pochowana w grocie, szły niezliczone tłumy mężczyzn, kobiet i dzieci. A wdowy i sieroty, którymi Sara opiekowała się za życia, płaczem i słowem głosiły jej sławę.

¹⁴⁷ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następcą (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

Róża wśród kolców

W owym czasie Batuelowi ben Nachor¹⁴⁸ urodziła się córka. Nadano jej imię Rebeka¹⁴⁹. Wyrosła na piękną i mądrą dziewczynę. Jej zalety stały się przedmiotem podziwu wszystkich ludzi z najbliższego i najdalszego otoczenia. Rebeca nie odpowiadała poczynania i postęпки ojca i brata, którzy wkroczyli na złą drogę. Sama natomiast starała się na każdym kroku czynić dobro i pomagać ludziom. Biedakom odwiedzającym jej dom nie żałowała jadła. W miarę możliwości zaspokajała ich potrzeby. Kiedy ojciec przyjął służącą, aby wykonywała za nią prace domowe, Rebeka nie chciała korzystać z jej usług. Woląa robić to sama. Gotowała więc, piekła, przynosiła wodę ze studni i sama poiła wielbłądy. Niemal podczas każdego pobytu w mieście była świadkiem niegodnego zachowania się jego mieszkańców. A widząc, jak ludzie oszukują się nawzajem, i słysząc, jak jeden złorzeczy drugiemu, wpadła w rozpacz. Smutek i gorycz wypełniały jej serce. Och, szeptała w duchu, gdybym mogła opuścić to miasto i uwolnić się od widoku tych wszystkich niegodziwości!

¹⁴⁸ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki, bratanek Abrahama. [przypis edytorski]

¹⁴⁹ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźnięt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

A wszyscy ludzie, biedni i uczciwi, którzy przybywali do Haranu¹⁵⁰, doskonale sobie zdając sprawę, że jego mieszkańcy przesiąknięci są Złem, a jedynie Rebeka przeniknięta jest Dobrem, nie mogli się powstrzymać od wyrażenia dla niej swego podziwu. Oto jest róża wśród kolców – mówili.

¹⁵⁰ *Haran*, a. *Charan*, a. *Charran* – miasto wymieniane w *Biblii*, utożsamiane ze starożytnym Harran w północnej Mezopotamii, na terenie obecnej pld.-wsch. Turcji.
[przypis edytorski]

Eliezer¹⁵¹ szuka żony dla Izaaka¹⁵²

Abraham¹⁵³ przywołał swego sługę Eliezera i tak do niego powiedział:

– Obdarzyłem cię zaufaniem i powierzyłem ci stanowisko zarządcy nad całym moim mieniem. A uczyniłem to w przekonaniu, że krocysz drogą wskazaną przez Boga. Widzę,

¹⁵¹ *Eliezer* – sługa Abrama, demasceńczyk (Rdz 15,2–3). [przypis edytorski]

¹⁵² *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹⁵³ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

żeś uczciwy i dobrze obchodzisz się z ludźmi. To wszystko daje mi rękojmię, że również w tym wypadku postąpisz zgodnie z moimi życzeniami, a te są następujące:

– Chcę, żebyś się udał do kraju mego urodzenia i znalazł żonę dla mego syna Izaaka.

Eliezer przyrzekł Abrahamowi, że z powierzonego zadania wywiąże się uczciwie i należycie. Abraham wręczył wtedy Eliezerowi dokument, w którym własnoręcznym podpisem potwierdził, iż wszystko, co posiada, przechodzi na własność Izaaka.

– Weź – powiedział – ten dokument i okaż go ojcu dziewczyny, którą Bóg przeznaczy memu Izaakowi za żonę.

Eliezer wziął dziesięć wielbłądów i wyruszył w drogę prowadzącą do miasta, w którym mieszkał brat Abrahama Nachor¹⁵⁴. I wtedy Bóg zesłał dwóch aniołów stróżów. Jeden anioł miał za zadanie osłaniać w drodze Eliezera, drugi zaś miał przyprowadzić do niego Rebekę, kiedy dojdzie do źródła wody.

A gwiazdy i błyskawice przez cały czas podróży rozświeślały drogę Eliezerowi. I nim zdążył ochłonać ze zdumienia na widok tych cudownych błysków jasności, spostrzegł, iż oto stoi przed źródłem w Haranie. I znowu ogarnęło go zdumienie. Wiedział przecież doskonale, że na przebycie drogi z domu Abrahama do Haranu¹⁵⁵ potrzeba aż 60 dni, a on przebył ją w ciągu

¹⁵⁴ *Nachor* – syn Teracha, brat Abrahama (Rdz 11–27). Jego żoną była Milka, z którą miał ośmiu synów, m.in. Betela, ojca Rebeki (Rdz 22,22). [przypis edytorski]

¹⁵⁵ *Haran*, a. *Charan*, a. *Charran* – miasto wymieniane w *Biblii*, utożsamiane ze

jednego dnia. Zrozumiał, że ma do czynienia z cudem. Odmówił modlitwę do Boga, w której prosił, aby mu wybrał właściwą i godną niewiastę na żonę dla Izaaka. W tej samej chwili anioł natchnął Rebeke, aby udała się do źródła po wodę. I wzięła dzban na ramiona, i poszła do źródła.

I oto Eliezer stał się świadkiem drugiego niezwykłego wydarzenia. Zauważył, że woda sama podnosi się w studni, aby napęlić dzban Rebeki. Coraz wnikliwiej zaczął się temu przypatrywać. Chciał dociec przyczyny, dlaczego Bóg jest taki łaskawy dla Rebeki. I wtedy zauważył, że podeszła do płaczącego chłopczyka i głosem pełnym współczucia spytała go o powód płaczu.

– Uderzyłem się o kamień – odpowiedział chłopczyk – i teraz krew cieknie mi z nogi.

Rebeka¹⁵⁶ odstawiła dzban, obmyła ranę, zabandażowała ją własną chustką. Przytuliła potem do siebie malca i pocieszyła:

– Teraz już możesz bez obawy pójść do domu, do swojej matki. Nie przejmuj się. Wkrótce noga będzie całkiem zdrowa.

Słowa Rebeki sprawiły chłopcu radość. Szybko, nie czując bólu, pobiegł do domu.

Zaraz po jego odejściu zjawiała się ślepa kobieta.

– Czy potrafisz – zapytała Rebeka z troską w głosie – sama

starożytnym Harran w północnej Mezopotamii, na terenie obecnej pld.-wsch. Turcji. [przypis edytorski]

¹⁵⁶ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

dojść do domu?

– Jeśli zabłądzę, to przenocuję na polu – powiedziała kobieta.
– Tak zresztą zrobiłam wczoraj.

Rebeka spytała, gdzie mieszka, po czym wzięła ją za rękę i odprowadziła do samego domu.

Kiedy wróciła do studni, była już bardzo zmęczona. Usiadła na leżącej w pobliżu studni kłodzie. Nagle ukazała się przed jej oczyma postać starego mężczyzny. Powolnym krokiem zmęczonego człowieka zbliżał się do studni. Wstała natychmiast ze swojego miejsca i odstaąpiła je starcowi. Wdzięczny staruszek podziękował jej i pobłogosławił.

Dopiero po tym wszystkim Rebeka nabrała wody do dzbana. Eliezer – świadek tych wydarzeń – doszedł do wniosku, że ta miłosierna dziewczyna będzie najodpowiedniejszą żoną dla Izaaka. Podeszedł do Rebeki i powiedział:

– Bądź tak dobra i daj mi się napić z twego dzbana.

– Pij, mój panie – powiedziała Rebeka. Zdjęła z ramion dzban i podała go Eliezerowi. Kiedy dzban został opróżniony, wróciła do studni i po kolei napoiła wszystkie wielbłądy Eliezera.

Wtedy Eliezer wyjął chustkę, do której przypięty był prawdziwy brylant oraz dwie bransoletki, i wręczył ją Rebecce mówiąc:

– Powiedz mi, czyjaś ty córka? Czy w domu twego ojca znajdzie się miejsce na nocleg?

– Jestem córką Batuela¹⁵⁷ i wnuczką Nachora. Starczy w domu

¹⁵⁷ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki,

słomy i pokarmu dla wielbłądów. Możesz pozostać w naszym domu tak długo, jak tylko zechcesz.

Słowa dziewczyny ogromnie go ucieszyły. Wdzięczny był Bogu za to, iż w swojej łaskawości zaprowadził go wprost do domu brata swego pana.

Laban¹⁵⁸ i Batuel¹⁵⁹ zabiegają o przyjaźń Eliezera¹⁶⁰

Rebeka¹⁶¹ pędem pobiegła do domu i opowiedziała matce o wszystkim, co się wydarzyło. Laban, ujrzawszy jej chustkę z brylantem oraz bransoletki na rękach, w mig pomyślał: „Gość musi być porządnie bogaty. Zabiję go i przywłaszczę sobie jego złoto”. I długo się nie namyślając, szybkim krokiem skierował się ku studni. Już z daleka Eliezer zauważył, że jakiś mężczyzna biegnie w jego stronę. Kiedy zobaczył jego twarz z bliska, ciarki przeszły mu po grzbiecie. Była to twarz mordercy. Szybko więc wypowiedział „Szem” – Imię Pańskie, i natychmiast wielbłądy uniosły się w górę, zastygając w powietrzu. Jeszcze raz przywołał Imię Pańskie i sam uniesiony został w górę ponad wielbłędami. Na ten widok Laban zdębiał. Obleciał go strach.

– Chodź do mnie, przez Boga błogosławiony człowieku –

¹⁵⁸ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13–14). [przypis edytorski]

¹⁵⁹ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki, bratanek Abrahama. [przypis edytorski]

¹⁶⁰ *Eliezer* – sługa Abrahama, demasceńczyk (Rdz 15,2–3). [przypis edytorski]

¹⁶¹ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

powiedział do Eliezera. – Po co masz przebywać na dworze? Przygotowałem na twoją cześć przyjęcie w moim domu. Uprzątnąłem go i usunąłem z niego wszystkie pogańskie figurki i malowidła. Albowiem zdałem sobie sprawę, że nie wstąpisz do domu, w którym gnieźdzą się pogańskie bożki.

Wnet zebrał się wokół studni tłum. Ludzie spojerali pożądliwymi oczyma na piękne bransoletki, które Rebeka otrzymała od Eliezera. Przyszli zabić go i zagarnąć jego złoto. Jednak na widok Eliezera unoszącego się w powietrzu ogarnął ich strach i czym prędzej uciekli.

Wtedy Eliezer opuścił się na ziemię i poszedł do domu Batuela. Tam zdjął uprząż z głów wielbłądów. Napoił i nakarmił zgłodniałe i spragnione zwierzęta. Dał również pojeść i popić osobom towarzyszącym mu w podróży. Do pokarmu przeznaczonego dla Eliezera Batuel dodał truciznę. On również chciał po śmierci Eliezera zagarnąć jego mienie. Ten jednak uprzedził go tymi oto słowy:

– Nie tknę twego jada, dopóki nie przekażę ci tego, co mam do zakomunikowania.

I w tej samej chwili anioł strzegący Eliezera przestawił miski z jedzeniem. Miska Eliezera znalazła się przed Batuelem, a miska Batuela przed Eliezerem. Dokonawszy tej czynności, anioł natychmiast zniknął. Nikt niczego nie zauważył. Batuel zgodził się wysłuchać Eliezera. Ten zaś tak rozpoczął:

– Proszę nie traktować mnie jako kogoś znacznego. Nie jestem żadną ważną figurą. Jestem po prostu zwykłym sługą

Abrahama¹⁶². Miłosierny Bóg pobłogosławił memu panu i obdarzył go wszelkim dobrem. Dał mu też na starość syna. Z łaski Bożej żona jego Sara¹⁶³, będąca już w latach, stała się płodną i urodziła mu syna Izaaka¹⁶⁴. I temu to synowi Abraham

¹⁶² *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹⁶³ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

¹⁶⁴ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku

zapisał w testamencie wszystko, co posiada. Oto jest dokument własnoręcznie przez niego podpisany. Rzuć, panie, z łaski swojej okiem, a przekonasz się, że mówię prawdę. Abraham zobowiązał mnie pod przysięgą, abym wyszukał żonę dla Izaaka. Ma nią być niewiasta, która nie wywodzi się spośród dziewcząt tego kraju, ale z rodziny jej ojca. Skierowałem więc me kroki ku studni i prosiłem Boga, aby mi przysłał jakąś dobrą, uczciwą i bogobojną niewiastę. I Bóg Wszechmogący wysłuchał mnie i przysłał mi waszą córkę – Rebekę. Byłem naocznym świadkiem jej dobrych uczynków. I właśnie ona jest tą niewiastą, którą Bóg przeznaczył na żonę dla Izaaka. A teraz jeśli chcesz uczynić zadość woli Abrahama, proszę, potwierdź to. Jeśli nie, zaprzecz. Zwrócę się wtedy do Lota¹⁶⁵ lub Izmaela¹⁶⁶.

Eliezer skończył i Laban, nie czekając na odpowiedź ojca,

180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹⁶⁵ *Lot* – bratanek Abrahama, towarzyszył mu w podróży do Charanu, a później do Egiptu; po opuszczeniu Egiptu osiadł w Sodomie. Kiedy Bóg zesłał karę na miasto, Lot jako jedyny sprawiedliwy, wraz z córkami, opuścił miasto żywy. Zamieszkał wraz z nimi w jaskini. Córki, myśląc, że są jedynymi ocalałymi z katastrofy ludźmi, upiły Lota i obcowaly z nim. W następstwie urodziły synów Moaba i Ben-Amiego, z których tradycyjnie pochodzą plemiona Moabitów i Ammonitów (Rdz 19:37–38). [przypis edytorski]

¹⁶⁶ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

krzyknął:

– Rebeka jest twoja. Weź ją i idź!

Eliezer nie zwracał jednak uwagi na bezczelnego młodzieńca, który odważył się zabrać głos przed ojcem. Cierpliwie czekał na odpowiedź Batuela. A wtedy ten rzekł:

– Tak widocznie chce Bóg. Weź Rebekę i niech będzie żoną dla syna twego pana.

Po tych słowach Eliezer zrozumiał, iż misję swoją wykonał. Pokłonił się wtedy Bogu i podziękował mu za okazaną łaskę.

Rebeka¹⁶⁷ i Izaak¹⁶⁸

Eliezer¹⁶⁹ wyjął najpierw złote i srebrne naczynia, potem drogie i wspaniałe suknie i wręczył je razem w darze Rebecce. Nie zapomniał też o prezentach dla jej matki i brata.

Kiedy wstali od stołu po spożytym posiłku, Batuela¹⁷⁰ nagle chwyciły bóle. Zaczął krzyczeć:

– Niedobrze mi! Koniec! Umieram!

Okazało się, że Batuel jadł z zatrutej miski, którą przygotował był dla Eliezera. Trucizna była śmiertelna. Batuel skończył.

Nazajutrz, w chwili kiedy Eliezer wychodził z domu, przystąpił do niego anioł i powiedział:

– Nie zatrzymuj się dłużej w tym miejscu, tylko wracaj z

¹⁶⁷ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

¹⁶⁸ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹⁶⁹ *Eliezer* – sługa Abrama, demasceńczyk (Rdz 15,2–3). [przypis edytorski]

¹⁷⁰ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki, bratanek Abrahama. [przypis edytorski]

Rebeką do swego pana.

Eliezer posłuchał go. Wszedł do domu i powiadomił gospodarzy, że wyrusza zaraz w drogę. Ci zaś rzekli:

– Niech Rebeka pozostanie jeszcze w domu. Musi przeczekać siedem dni żałoby. Tymczasem damy jej trochę srebra i złota. Na jej zamówienie złotnik robi z nich biżuterię. Zdaży w tym czasie uszyć sobie suknie ślubne. Wszystko to razem może potrwać rok.

Eliezer kategorycznie sprzeciwił się ich propozycji. Skoro Bóg – pomyślał w duchu – okazał mu dotychczas tyle życzliwości, nie powinien zwlekać. Wówczas Nachor¹⁷¹ zawołał Rebekę i głośno ją zapytał:

– Czy chcesz pójść z tym oto człowiekiem do domu Abrahama¹⁷² i pojąć za męża jego syna Izaaka?

Rebeka, która zdażyła już wiele dobrego usłyszeć o

¹⁷¹ *Nachor* – syn Teracha, brat Abrahama (Rdz 11–27). Jego żoną była Milka, z którą miał ośmiu synów, m.in. Betela, ojca Rebeki (Rdz 22,22). [przypis edytorski]

¹⁷² *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

Abrahamie i Izaaku, świadoma, że otacza ich szacunek mieszkańców całego kraju, odpowiedziała:

– Z całego serca pragnę tego. Chętnie udam się do domu Abrahama, do domu człowieka błogosławionego i szanowanego zarówno przez Boga, jak ludzi.

Na uwagę matki, że jej biżuteria i ozdoby nie są jeszcze gotowe, Rebeka odparła:

– To są drobnostki. Takie rzeczy nie mogą mnie powstrzymać. Pożegnali się więc z Rebeką i Eliezerem życząc córce: „Obyś była szczęśliwa i dała początek wielkim i potężnym pokoleniom”.

Rebeka i jej służki dosiadły wielbłądów i ruszyły w ślad za Eliezerem.

Zbliżając się do Beer-Szeby¹⁷³ spostrzegła stojącego w polu samotnego mężczyznę. Był odziany w piękne szaty. Ręce trzymał wyciągnięte ku niebu, a nad jego głową unosił się anioł stróż.

– Kto to jest? – Rebeka zwróciła się z tym pytaniem do Eliezera.

Ten udzielił jej wyjaśnienia. I w tej samej chwili spoczął na niej Duch Święty. Nagle zdała sobie sprawę, że pewnego dnia urodzi Izaakowi niedobrego syna. I myśl ta przejęła ją trwogą.

Wreszcie dotarli do domu Abrahama. Eliezer zdał Izaakowi

¹⁷³ *Beer-Szeba* – miasto położone na północnym skraju pustyni Negew; południowa część Izraela. Obok studni nazwanej Beer-Szeba Abraham zawarł przymierze z Abimelekiem (Rdz 21,31). [przypis edytorski]

sprawozdanie z odbytej podróży. Opowiedział o wszystkich znakach, które Bóg był uczynił w drodze. Nie omieszkął też zaznaczyć, że Bóg uwieńczył jego misję sukcesem. W chwili gdy składał tę relację, otworzyły się drzwi namiotu Sary i świetliste obłoki spłynęły z nieba, i objęły ramionami całe domostwo Abrahama.

Izaak wprowadził Rebekę do namiotu. A wewnątrz namiotu zapaliło się światło. I blask tego światła miał w sobie jakąś niewysłowioną słodycz. I cały namiot promieniał tym jasnym blaskiem. I dojrzał Izaak w tym blasku niezwykle znak, że oto Pan Bóg wyznaczył mu za żonę niewiastę uczciwą i błogosławioną. Było to dla niego wielką pociechą i wielkim ukojeniem w dniach żałoby i smutku po stracie matki.

Urodziny Jakuba¹⁷⁴ i Ezawa¹⁷⁵

Izaak¹⁷⁶ ze swoim ojcem Abrahamem¹⁷⁷ żył w krainie

¹⁷⁴ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

¹⁷⁵ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

¹⁷⁶ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

¹⁷⁷ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest

Kanaan¹⁷⁸. Bóg okazał im łaskę i obdarował wszelkim dobrem. Jedna tylko rzecz mąciła im szczęście. Już dwadzieścia lat minęło od dnia ślubu, a Rebeka¹⁷⁹ wciąż nie miała dziecka. Pewnego dnia powiedziała do męża:

– Słyszałam, że twoja matka Sara¹⁸⁰ również była przez długie lata bezdzietna, a wtedy ojciec twój Abraham zwrócił się do Pana Boga z prośbą, aby obdarzył go potomstwem. Pan Bóg go wysłuchał i Sara zaszła w ciążę. Stań więc i ty przed Bogiem i pomódl się za mnie. Wierzę w to, że On cię wysłucha i będę

syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹⁷⁸ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

¹⁷⁹ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

¹⁸⁰ *Sara* – żona Abrahama, matka Izaaka. Sara pierwotnie nosiła imię Saraj, które zostało zmienione przez Boga w czasie drugiego objawienia, którego doświadczył Abraham. Sara była kobietą bezpłodną, zatem zgodnie z panującym zwyczajem, zaproponowała Abrahamowi swoją niewolnicę Hagar, która urodziła Abrahamowi syna Izmaela (Rdz 16,1–4). Bóg zawierając przymierze z Abrahamem, obiecał mu syna, którego miała urodzić Sara (Rdz 17,15–16). Sara urodziła syna Izaaka w wieku 90 lat (Rdz 21,1–3). Zmarła w wieku 127 lat i została pochowana w Kiriat-Arba (Rdz 23,1–2). [przypis edytorski]

miała dziecko.

I uczynił Izaak tak, jak chciała Rebeka, i we dwoje udali się na górę Moria¹⁸¹, na to samo miejsce, na którym Izaak kiedyś miał być złożony w ofierze Bogu. I Izaak wznosił modły do Boga:

– Boże Wszechmogący, Ty sprowadziłeś mego ojca Abrahama do tego kraju. Ty przyrzekłeś, że rozmnożysz jego potomstwo niczym gwiazdy na firmamencie, niczym ziarenka piasku na brzegu morza. Niech się więc spełni Twoje przyrzeczenie.

I Rebeka również pomodliła się do Boga:

– Daj mi, Boże, dzieci na chwałę i błogosławieństwo całego świata.

I Bóg wysłuchał ich i przyjął ich modlitwy. Wkrótce Rebeka poczuła, że jest brzemienna. Miała urodzić bliźnięta. Zdarzyło się, że pewnego dnia przechodziła mimo¹⁸² pogańskiego przybytku wiary, ozdobionego bałwochwalczymi malowidłami. Odczuła wtedy ostry ból w brzuchu. Kiedy zaś przeszła obok beit hamidraszu¹⁸³, również poczuła ostry ból. Była z tego powodu

¹⁸¹ Moria – wzgórze, na którym Abraham miał złożyć w ofierze swojego syna Izaaka. [przypis edytorski]

¹⁸² mimo – obok. [przypis edytorski]

¹⁸³ *beit hamidrasz*, a. *bejt hamidrasz*, a. *bet ha-midrasz*, a. *bet midrasz*, a. *besmedresz* (hebr. dosł. dom nauki) – rodzaj instytucji edukacyjnej jak również pomieszczenie przeznaczone dla chłopców i dorosłych mężczyzn do studiowania *Tory*, choć nie tylko; zaopatrzone w bibliotekę; wykorzystywane także jako przestrzeń do modlitwy, gdyż znajdowała się tam arka, w której umieszczona była *Tora*. *Beit hamidrasze* zaczęły powstawać w okresie hellenistycznym, zatem *beit hamidrasz* w tym *midrasz* jest anachronizmem. [przypis edytorski]

wielce przejęta i wielce niespokojna. Poszła wtedy do sąsiadek, aby spytać o powód tych bóli.

– Czy wy – powiedziała – także odczuwałyście tego rodzaju bóle, gdy będąc w ciąży przechodziłyście obok świątyń?

Zapytane kobiety zgodnie odpowiedziały, że im się to nigdy nie przydarzyło. Wtedy Rebeka poszła do beit hamidraszu Sema¹⁸⁴ i Awera¹⁸⁵. Tam udzielono jej takiego wyjaśnienia:

– Nosisz w swoim łonie dwóch krańcowo różnych synów. Ich drogi rozejdą się. Jeden poświęci się uciechom ziemskiego świata, a drugi będzie postępował tak, aby zasłużyć na tamten nieziemski świat.

I tak w istocie się stało. Rebeka urodziła bliźnięta. Pierwszy otrzymał imię Ezaw, a drugi Jakub.

¹⁸⁴ *Sem* – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

¹⁸⁵ *Wtedy Rebeka poszła do beit hamidraszu Sema i Awera* – w *Biblii hebrajskiej* (Rdz 25,22–23) Rebeka prosi o wyjaśnienie Boga, a nie kapłanów w domu modlitwy. [przypis edytorski]

Drogi Ezawa¹⁸⁶ i Jakuba¹⁸⁷

Kiedy chłopcy podrośli i mieszkańcy miasta na własne oczy zobaczyli, jak postępują w życiu codziennym, wyrazili o nich następującą opinię: „Pierwszy to kłujący cierń, natomiast drugi to przepiękny, wspaniały kwiat”.

I w istocie Ezaw był zły, podstępny i chytry. Lubował się w czynieniu ludziom przykrych psikusów. Z zamiłowaniem uprawiał strzelectwo i myślistwo. Jakub zaś był poważny, bogobojny, zgodę i pokój miłujący. Kiedy chłopcy osiągnęli trzynasty rok życia i rodzice przestali zmuszać ich do nauki, Jakub z własnej woli postanowił uczęszczać do *beit hamidraszu*¹⁸⁸ Sema¹⁸⁹ i Awera, aby tam kontynuować studia.

¹⁸⁶ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

¹⁸⁷ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

¹⁸⁸ *beit hamidrasz*, a. *bejt hamidrasz*, a. *bet ha-midrasz*, a. *bet midrasz*, a. *besmedresz* (hebr. dosł. dom nauki) – rodzaj instytucji edukacyjnej jak również pomieszczenie

Ezaw natomiast dał upust swojej radości. Cieszył się, że zdjęto z niego ciężkie jarzmo nauki. Całymi dniami przebywał w polu. Polował na zwierzęta i ptaki. Pewnego dnia doszła go wieść, że w mieście ujęto dwóch mężczyzn podejrzanych o przestępstwo. Jeden był oskarżony o kradzież, drugi o morderstwo. Obydwaj nie przyznali się do winy, wskutek czego nie można było wydać wyroku. Ezaw zgłosił się wówczas do strażnika więzienia i poprosił go o dopuszczenie do złodzieja. – „Ja – zapewniał – potrafię wydobyć od złodzieja przyznanie się do winy”. Wpuszczony do celi więzienia zapytał z miejsca:

– Ukradłeś, przyznaj się!

Więzień stanowczo zaprzeczył. Ezaw potrafił jednak tak go zagadać, tak go sztuczkami skołować i w głowie zamącić, że temu mimo woli wyrwało się z ust, że człowiek, z którym podzielił się łupem, zdołał uciec.

Do celi więźnia oskarżonego o morderstwo wszedł z innym pomysłem.

– Jak to się stało – powiedział – że zamordowany przez ciebie człowiek potrafił cię spoliczkować?

– To kłamstwo! – Więzień nie posiadał się z oburzenia. – I ty w to wierzysz, że miałoby mnie spoliczkować takie chuchro, jak

przeznaczone dla chłopców i dorosłych mężczyzn do studiowania *Tory*, choć nie tylko; zaopatrzone w bibliotekę; wykorzystywane także jako przestrzeń do modlitwy, gdyż znajdowała się tam arka, w której umieszczona była *Tora*. *Beit hamidrasze* zaczęły powstawać w okresie hellenistycznym, zatem *beit hamidrasz* w tym midraszu jest anachronizmem. [przypis edytorski]

¹⁸⁹ *Sem* – najstarszy syn Noego. [przypis edytorski]

ten zamordowany przeze mnie facet? Możesz zapytać pierwszego lepszego obywatela mojego miasta, a powie ci, że takiego siłacza jak ja nie ma na całym świecie.

Za te jego chytne i podchwytliwe gadki nazwano Ezawa „Językołowca”. Dzięki swoim kruczkom słownym potrafił bowiem „upolować” niejednego człowieka.

Ezaw świadomy był tego, że jego ojciec Izaak¹⁹⁰ jest człowiekiem świętym. Zdawał sobie sprawę, że ten, któremu ojciec udzieli błogosławieństwa, będzie w istocie błogosławiony. Dlatego też starał się wszelkimi sposobami zdobyć jego łaskę i przychyłność. Przynosił mu więc najlepsze wino i najlepsze mięso. Kiedy usługiwał ojcu, wkładał zazwyczaj najlepsze ubranie. Przyświecał mu w tym wszystkim określony cel. Chciał, aby Izaak dopatrzył się w jego postępowaniu dowodów szacunku syna do ojca. Był przekonany, że ojciec nie poskąpi mu swego błogosławieństwa.

A kiedy ojciec nie zwracał na to najmniejszej uwagi, chciał mu zaimponować dobrymi uczynkami. Hojną dłońią zaczął rozdawać jałmużnę. Chciał uchodzić w jego oczach za człowieka służącego Bogu ze wszystkich sił.

¹⁹⁰ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

Któregoś dnia, kiedy poszedł do ojca, aby mu usługiwać, Izaak zapytał go:

– Synu mój, gdzie byłeś?

– Byłem na lekcji Tory¹⁹¹¹⁹². Uczyłem się.

Izaak był z tej odpowiedzi bardzo zadowolony:

– Dobrze postępujesz, mój synu!

A Ezaw widząc, że jego kłamstwa osiągają cel, dodał:

– Oddaję również dziesiątą część tego, czym Bóg mnie obdarzył, biedakom. Mam w związku z tym pytanie: jak się oblicza dziesiątą część słomy i soli.

Takimi to pytaniami Ezaw wiele zyskał w oczach ojca. Izaak był święcie przekonany, że syn zanurzony jest w pobożności i dobroczynności.

I kiedy Pan Bóg zobaczył, że Izaak skłonny jest udzielić błogosławieństwa Ezawowi, rzekł:

– Niech zmętnieje wzrok Izaaka, aby nie mógł dobrze widzieć. Dzięki temu Jakub będzie mógł odebrać Ezawowi starszeństwo.

¹⁹¹ *Byłem na lekcji Tory* – anachronizm, w czasach Jakuba i Ezawa Bóg jeszcze nie przekazał Tory Izraelitom. [przypis edytorski]

¹⁹² *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

Nemrod¹⁹³, Ezaw¹⁹⁴ i miska soczewicy

Pewnego razu, podczas polowania, Ezaw spotkał Nemroda w asyście dzielnych wojów. Ku swemu zdumieniu zauważył, że wokół Nemroda zgromadziły się różne zwierzęta i ptaki. Dlaczego? Zagadka szybko została rozwiązana. Otóż na ubraniu Nemroda wymalowane były postacie rozmaitych zwierząt i ptaków. Były jak prawdziwe i przyciągały swoje żywe sobowtóry. Ezaw pozazdrościł Nemrodowi jego ubrania i postanowił za wszelką cenę wejść w jego posiadanie.

Tymczasem większa część asysty Nemroda weszła do lasu, a on sam pozostał w towarzystwie dwóch wojaków z osobistej ochrony. Ezaw wykorzystał to. Cichutko podszedł z tyłu do Nemroda i jednym cięciem miecza pozbawił go głowy. Ochrona z głośnym krzykiem rzuciła się na Ezawa. Rozgorzała zacięta walka. W jej wyniku obydwaj wojacy padli trupem.

Ezaw ściągnął ubranie z ciała Nemroda i chciał uciec. Przedśmiertny krzyk wojaków Nemroda doszedł jednak do uszu tych, co byli w lesie. Szybko zawrócili, by pospieszyć na pomoc

¹⁹³ *Nemrod* – prawnuk Noego, sławny myśliwy i władca Mezopotamii. W tradycji żydowskiej inicjator budowy miasta i wieży Babel. [przypis edytorski]

¹⁹⁴ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

swemu przywódcy. Ezaw był szybszy i zdołał zbiec do domu. Tu ukrył ubranie Nemroda.

Walka stoczona z wojakami Nemroda tak dalece wyczerpała Ezaw, że poczuł się śmiertelnie zmęczony. Udał się wtedy do Jakuba¹⁹⁵. Zastał go w fatalnym nastroju. Jakub zalewał się właśnie gorzkimi łzami. Zdziwiony Ezaw zapytał go:

– Bracie, dlaczego płaczesz? Dlaczego to dzisiaj ugotowałeś taką soczewicę, jaką tylko biedacy spożywają?

Jakub westchnął ciężko i powiedział:

– Drogi bracie, czyżbyś nie wiedział, że Pan Bóg zabrał z tego świata naszego dziadka Abrahama¹⁹⁶? Tego, który był naszą

¹⁹⁵ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

¹⁹⁶ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze

dumą?

– Jeśli ten starzec umarł śmiercią zwykłych ludzi, to ja już nie potrafię dalej ufać Bogu. Nie wierzę, by ludzi czyniących dobro i postępujących zgodnie ze wskazaniami Boga czekała nagroda. Bo nie ma właściwie różnicy między mężem sprawiedliwym a złoczyńcą. I jeden, i drugi musi umrzeć. I ten, i tamten idzie do ziemi.

Po krótkiej przerwie Ezaw kontynuował:

– Widzisz, Jakubie, jestem okrutnie zmęczony. Nie mam nawet siły zabrać się do jedzenia. Uczyni mi łaskę i podaj mi miskę soczewicy, którą właśnie ugotowałeś.

– Zgoda. Dam ci, jeśli odsprzedaż mi prawo starszeństwa.

– Starszeństwo? A na co mi ono? Wnet przecież umrę.

Jakub zażądał wtedy, aby Ezaw przypieczętował swoją zgodę przysięgą. Ezaw nie dał się długo prosić i szybko to uczynił. Zadowolony otworzył na całą szerokość usta i Jakub napełnił je całą miską soczewicy. Najadłszy się do syta, odzyskał siły i nabrał animuszu. Wybuchnął śmiechem i zaczął kpić z Jakuba:

– Ależ głupiec z ciebie. Kupiłeś ode mnie rzecz, która nie jest warta złamanego szeląga¹⁹⁷.

Jakub nic na to nie odpowiedział. Do obelg i kpin brata był przyzwyczajony. Wyczerpawszy repertuar szyderstw, wyszedł Ezaw na dwór do swoich kolegów, tak samo jak on głupich.

ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

¹⁹⁷ *rzecz, która nie jest warta złamanego szeląga* – rzecz, która nie jest nic warta. [przypis edytorski]

Śmiejąc się, opowiedział im o dokonanej z bratem „transakcji”.
Wszyscy pękali ze śmiechu. Kpili. Ależ kupił Jakub „mecyję”¹⁹⁸.

¹⁹⁸ *mecyja* (jid. *meccije*, hebr. *mecia*: osobliwość) – w języku polskim zwykle występuje w liczbie mnogiej: *mecyje* – coś nadzwyczajnego, przysmak. Również używane w wyrażeniu „Wielkie mecyje”, wówczas w znaczeniu: „nic wielkiego”, „wielkie mi rzeczy”. [przypis edytorski]

Ezaw¹⁹⁹ i szatan

W noc Pesachową²⁰⁰ Izaak²⁰¹ zawołał do siebie Ezawa i tak do niego powiedział:

– Wysłuchaj mnie uważnie, mój synu. Tej nocy otwierają się w niebie skarbce, w których przechowywana jest rosa. Aniołowie wznoszą pieśni do Najwyższego, i proszą go o zesłanie na ziemię rosy i deszczu. Bóg przychyła się do ich prośby, albowiem tej właśnie nocy wszystkie modlitwy i prośby zostają przez niego przyjęte. Dlatego też, synu mój, idź na polowanie i złów coś takiego, z czego byś mógł przyrządzić dla mnie

¹⁹⁹ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²⁰⁰ *Pesach* a. *Pascha* (hebr. dosł.: przejście) – główne święto w judaizmie upamiętniające wyjście Żydów z Egiptu; święto rozpoczyna się 14 dnia miesiąca nissan (marzec – kwiecień) i trwa 7 lub 8 dni. Dokładne przepisy obchodzenia święta znajdują się w *Misnie*. [przypis edytorski]

²⁰¹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

strawę. Ja zaś skorzystam z tej szczęśliwej nocy i obdarzę cię błogosławieństwem.

– Już idę!

Ezaw był natychmiast gotowy do drogi. Zanim jednak wyruszył, Izaak ostrzegł go:

– Nie zapomnij wziąć ze sobą miecza i łuku. Złów coś porządnego i nie przynoś mi, uchowaj Bóg, czegoś kradzionego lub zagrabionego.

Ezaw, ledwo tylko oddalił się, tak zaczął w myślach kombinować: „Co do tego ostrzeżenia, to jeszcze się zobaczy. Jeśli nie uda mi się złowić czegoś porządnego, to zwędzę komuś kózkę albo owieczkę”.

Kiedy Ezaw był już na terenie łowieckim, Bóg skierował tam szatana, aby mu przeszkadzał w polowaniu i zatrzymał na dłuższy czas.

Tymczasem Ezawowi udało się złowić pierwszego jelenia. Związał go i udał się po drugiego. Szatan wtedy przeciął sznur, którym był związany jeleni, i ten natychmiast uciekł. Złowiwszy drugiego jelenia, Ezaw zaprowadził go na miejsce, gdzie miał stać związany pierwszy. Ku swemu zdziwieniu znalazł tylko przecięty sznur. Zaczął sobie robić wyrzuty. Może niezbyt dokładnie związał zwierzę. Drugiego jelenia związał bardzo mocno. Spokojnie udał się znowu w pole, by pochwycić jeszcze jednego jelenia. Wtedy zjawił się po raz drugi szatan i zdjawszy z jelenia sznur, wypuścił go do lasu na wolność. Powróciwszy z trzecim jeleniem na miejsce, Ezaw stwierdził ku swemu

strapieniu, że i drugi jeleni czmychnął.

– Co się ze mną dzieje? Czyżbym niedowidział? Czyżby moje sznury były zbyt słabe?

Ezaw był zrozpaczony. Wziął nowy sznur i przywiązał jelenia za nogi do drzewa.

– Teraz już nie wymknie się z moich rąk.

Zadowolony wyruszył znowu w pole, aby złowić dla odmiany kilka ptaków. Wtedy szatan uwolnił z więzów trzeciego jelenia i rozpętał w powietrzu straszną burzę. Przerażone ptaki rozleciały się na wszystkie strony. Ezawowi z trudem udało się złowić małą tylko ptaszynę. Z tą ptaszyną ruszył w kierunku swego trzeciego jelenia, z którego mięsa miał przyrządzić potrawę dla ojca.

Rebeka²⁰² i Jakub²⁰³

Sprawa błogosławieństwa nie wychodziła Rebecce z głowy. Rozważała: „Ezaw²⁰⁴ z całą pewnością nie zasługuje na błogosławieństwo Izaaka²⁰⁵. Dopuścił się w stosunku do ojca zwyczajnego oszustwa. Udawał przed nim pobożnego i dobrego

²⁰² *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

²⁰³ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁰⁴ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²⁰⁵ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

człowieka. Trzeba coś takiego zrobić, aby jego kłamstwa wyszły na jaw”.

Rzekła tedy do Jakuba:

– Pójdź, synu mój, na pole i przynies mi ze stada dwie młode kozy. Zrobię z nich potrawę dla twego ojca. Ty zaś zanieśes mu ją, a on udzieli tobie, a nie Ezawowi swego błogosławieństwa.

Słowa matki przejęły Jakuba strachem. Prosił ją i błagał, aby zwolniła go z wykonania zadania, które uważa za niesłuszne.

Rebeka jednak trwała przy swoim. Ostro, twardo nakazała mu:

– Zrób, jak ci każe. Bądź posłuszny!

Poszedł więc Jakub w pole. Zabrał ze stada dwie młode kozy i ruszył do domu. Po drodze nie przestawał płakać. Kiedy Rebeka zobaczyła, w jakim stanie jest jej syn, powiedziała:

– Synu mój, dlaczego płaczesz? Dlaczego upadłeś na duchu?

– Wypełnienie twego nakazu, matko, sprawia mi ból. Oto dlaczego jestem smutny. Oto dlaczego płaczę.

– Nie przejmuj się tym, synu mój. Wiem, że Bóg cię miłuje i nie poczyta ci tego za grzech.

Jakub nie przestał jednak płakać. Polecenie matki wykonywał z ciężkim sercem. Tymczasem Rebeka zdjęła z kóz skórę i zeszyła ją w kształcie rękawów, które włożyła na ręce Jakuba. Ubrała go też w strojną szatę Ezawa i dała mu potrawę przygotowaną dla ojca.

Kiedy Jakub wszedł do mieszkania ojca, przyjemny zapach potraw rozszedł się po całym domu. Izaak aż mlaskał z

zadowolenia.

- Synu mój, cóżeś mi przyniósł?
- Skosztuj, ojcie, przyniosłem ci znakomite potrawy.
- Jakim sposobem je zdobyłeś?
- Bóg mi je zesłał, ojcie.

Izaak nie mógł się połapać w sytuacji. Czyżby to miał być Ezaw? Przecież ten nigdy nie powoływał się na Boga.

- Podejdź no bliżej, synku. Chcę dotknąć twego ubrania.

Usłyszawszy to Jakub zadrżał na całym ciele. Serce zaczęło mu walić jak młotem.

I Bóg zesłał mu wtedy na pomoc dwóch aniołów, aby go podtrzymali i nie dali upaść. Oni też doprowadzili go do Izaaka. Ten pomacał jego ubranie i ręce i rzekł:

- Głos jest głosem Jakuba, ale ręce są rękami Ezawa.

Izaak spożył przyniesione przez Jakuba potrawy i był wielce zadowolony.

– Zapach mego syna – powiedział – przypomina zapach pola przez Boga błogosławionego. Taki zapach raduje i krzepi serce.

Rzekłszy to, położył ręce na głowie Jakuba i pobłogosławił go.

Płacz Ezawa²⁰⁶ i litość Jakuba²⁰⁷

Kiedy Ezaw zbliżył się do drzewa, przy którym miał stać trzeci jeleni, ogarnęła go rozpacz. Jeleń zniknął jak kamfora. Zaczął krzyczeć wniebogłosy:

– Biada mi, nie pójdę przecież do ojca z pustymi rękoma.

Szybko więc jeszcze raz wyruszył w pole. Zdążył schwycić jeszcze jedną ptaszynę i udał się do Izaaka²⁰⁸. Przybył akurat

²⁰⁶ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²⁰⁷ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁰⁸ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

w chwili, gdy Jakub opuszczał właśnie dom ojca z uzyskanym od niego błogosławieństwem. Ezaw wpadł do izby jak burza. Wszystkie ściany aż się zatrzęsły. Krzyknął na cały głos:

– Wstań, ojcze!

I wtedy w jednym mgnieniu przed oczyma Izaaka ukazał się straszny widok. Oto buchnął przed nim płomień ognia. Tak potężny i tak straszny, jak ogień buchający z piekła. Obok zaś stoi Ezaw i podkłada pod ogień coraz więcej drew.

I trwoga ogarnęła Izaaka. Z ust wyrwał mu się okrzyk:

– Kto ty jesteś?

– To ja, Ezaw, twój starszy syn.

– Kim więc był ten, który niedawno temu był u mnie i przyniósł mi te smaczne potrawy? Kim więc był ten, któremu udzieliłem błogosławieństwa?

– To ty powinieneś wiedzieć, tato!

– Nic nie wiem! Wiem jedno, że potrawy były znakomite. W życiu takich nie jadłem.

Ezaw wybuchnął wielkim płaczem. Głosem pełnym wściekłości zawołał:

– To mógł zrobić tylko Jakub. Już raz oszukał mnie za pomocą miski soczewicy. Teraz ciebie wyprowadził w pole za pomocą smacznych potraw.

– Powiedz mi synu, co od ciebie dostał za tę miskę soczewicy?

– Zabrał moje prawo starszeństwa.

Usłyszawszy tę odpowiedź, Izaak uspokoił się. Zaczął rzecz rozważać dokładnie. Doszedł do takiego wniosku: „Widzę teraz,

że moje błogosławieństwo bardziej pasuje do Jakuba. Niech więc on na wieki będzie błogosławiony”.

Ezaw zaczął kląć. Na głowę Jakuba posypała się istna lawina obelg. Klął i pluł. A kiedy zapas klątw wyczerpał mu się, zaczął płakać. Wtedy w Izaaku obudziła się litość. Postanowił udzielić również Ezawowi błogosławieństwa. Bóg jednak nie chciał do tego dopuścić.

– Nie błogosław Ezawa, Izaaku. Im większym będzie bogaczem, tym więcej zła uczyni. Im więcej będzie miał przyjemności, tym bardziej będzie podły.

Wtedy Izaak zaczął prosić Boga o litość nad Ezawem. Bóg na to rzekł:

– Ezaw jest złoczyńcą i grzesznikiem.

– Ale zawsze odnosił się do mnie z szacunkiem. Był dla mnie dobry i usługiwał mi.

– Biorę to pod uwagę i dlatego będzie mu sprzyjać szczęście w wojnach, które będzie prowadził przeciwko potomkom Jakuba. On kiedyś podniesie rękę na Świątynię Pańską i zniszczy ją.

– Powściągnij swój gniew, o Boże! Pozwól mi powiedzieć jedno tylko słowo. Daj mu wiele przyjemności na tym świecie i niechaj nie dane mu będzie ujrzeć Twojej wzniosłości i szlachetności na tamtym świecie.

A Bóg na to rzekł:

– Za to, że Ezaw płakał z powodu swojego umiłowania i przywiązania do ojcowskiego błogosławieństwa, za to, że wysoko

je cenił, obdarzę go posiadłością na górze Seir²⁰⁹, a szczęście nigdy go nie opuści.

Ezaw nie przestał prosić ojca:

– Pobłogosław mnie też, tato!

Izaak wtedy tak do niego powiedział:

– Obyś żył w dobrym i błogosławionym kraju. Oby ci nigdy niczego nie brakowało. A kiedy Jakub będzie żył po bożemu i będzie kroczył drogą wskazaną przez Boga, ty będziesz mu służył. Jeśli zaś postąpi inaczej, ty go zniewolisz.

²⁰⁹ *góra Seir* – góra na południowo-wschodniej granicy biblijnych krain Edom i Juda.
[przypis edytorski]

Straszny plan

Nienawiść Ezawa²¹⁰ do Jakuba²¹¹ z każdym dniem się wzmacniała. Jedna myśl zaprzętała mu głowę: „Jeśli zamorduję Jakuba, będę sądzony. Sąd zaś oznacza żalosny koniec. Słuszniej więc będzie, abym się udał do mego wuja Izmaela²¹² i wziął za żonę jego córkę. Jako członkowi rodziny łatwiej mi będzie namówić go, aby wszczął spór z Jakubem o moje prawo starszeństwa. Podsycę w nim taką nienawiść do Jakuba, że w

²¹⁰ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²¹¹ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²¹² *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

ferworze klótni zabije go. Wtedy wyrażę swoje oburzenie i gniew mówiąc: »Dlaczego przelałeś niewinną krew mego brata? Wiedz, że ja jestem odkupicielem jego krwi i zemszczę się na tobie«. Po tych słowach rzucę się na niego i zabiję go. W ten sposób upiekę dwie pieczenie. Za jednym zamachem stanę się spadkobiercą obydwu zabitych”. Bóg jednak rozszyfrował nieczyny plan Ezawa i zapobiegł jego urzeczywistnieniu. Rebeka²¹³ została w porę powiadomiona przez Niego o zamiarach Ezawa. Ten zaś był tak pewny siebie, że na to konto zdrowo sobie pohulał ze swoimi koleżkami. Podczas libacji wznosił nawet toast za pomyślnie wykonanie planu zemsty na Jakubie. Nie omieszkął też na zakończenie podkreślić, że już ma Jakuba za straconego i pogrzebanego.

Tymczasem Rebeka zawołała Jakuba i tak mu powiedziała:
– Twój brat Ezaw knuje coś niedobrego. Uciekaj, synu, do Haranu²¹⁴, do mego brata Labana²¹⁵ i siedź tam tak długo, dopóki Ezaw nie zapomni o całej sprawie. Wtedy dam ci znać i wrócisz do domu. W przeciwnym wypadku może się to dla was

²¹³ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

²¹⁴ *Haran*, a. *Charan*, a. *Charran* – miasto wymieniane w *Biblii*, utożsamiane ze starożytnym Harran w północnej Mezopotamii, na terenie obecnej pld.-wsch. Turcji. [przypis edytorski]

²¹⁵ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz29, 13-14). [przypis edytorski]

obydwóch źle skończyć. Czuję to sercem.

Laban²¹⁶ i Jakub²¹⁷

Jakub udał się do Haranu²¹⁸. W polu przed miastem zobaczył stado owiec pasących się obok studni. Na wierzchu studni leżał olbrzymi kamień. Był tak ciężki, że trzeba było aż czterdziestu silnych mężczyzn, aby go ruszyć. Jakub podszedł do pasterzy:

- Skąd jesteście, bracia?
- Z Haranu.
- Czy znacie Labana, syna Batuela²¹⁹?
- Znamy.

Jął wtedy Jakub wypytywać ich o Labana, o jego rodzinę i o wszystko, co się ostatnio u nich dzieje. Pasterze zrelacjonowali

²¹⁶ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13-14). [przypis edytorski]

²¹⁷ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²¹⁸ *Haran*, a. *Charan*, a. *Charran* – miasto wymieniane w *Biblii*, utożsamiane ze starożytnym Harran w północnej Mezopotamii, na terenie obecnej pld.-wsch. Turcji. [przypis edytorski]

²¹⁹ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki, bratanek Abrahama. [przypis edytorski]

mu tymi słowy sytuację panującą w domu Labana:

– Oto niedawno wybuchła epidemia wśród owiec Labana. Pomór był tak wielki, że tylko nieliczne pozostały przy życiu. Przekazał je wówczas Laban pod opiekę swojej córce Racheli²²⁰. Właśnie ma nadejść. Ona już bardziej szczegółowo odpowie na twoje pytania.

Przekonawszy się, że pasterze są mu życzliwi, Jakub zadał im następne pytania:

– Powiedzcie mi, bracia, dlaczego zgromadziliście wokół studni swoje owce? Czyżbyście chcieli zapędzić je już do szałasów? Jeśli wynajęto was na dniówkę, to słońce przecież stoi na niebie i dzień trwa jeszcze. Jeśli zaś owce są wasze, to dlaczego nie pozwolicie im buszować po trawie? Ulitujcie się więc nad nimi i dajcie im się paść do zachodu słońca.

– Nie możemy tego zrobić – odpowiedzieli pasterze. – Musimy czekać, aż zjawią się wszyscy pasterze ze swoimi stadami. Wtedy razem wspólnymi siłami zdejmujemy kamień ze studni i napoimy owce.

Tymczasem nadeszła Rachel z swoimi owcami. Na jej widok Jakub podszedł do studni i sam jeden bez większego wysiłku zdjął kamień. Zrobił to z taką łatwością, jakby to był

²²⁰ *Rachela* – córka Labana, żona Jakuba. Jakub przez siedem lat służył Labanowi, żeby ożenić się z ukochaną Rachelą, ale noc poślubną spędził z jej starszą siostrą Leą podstępnie podmienioną przez Labana. Jakub musiał odsłużyć kolejne siedem lat, by otrzymać Rachelę (Rdz 29,1–30). Rachela bardzo długo była bezpłodna, aż Bóg wysłuchał jej prośb i urodziła dwóch synów: Józefa (Rdz 30,22) i Beniamina; rodząc tego drugiego zmarła (Rdz 35,19). [przypis edytorski]

korek od butelki, a nie ciężki głaz. Pasterze otworzyli oczy ze zdumienia. Po zdjęciu kamienia Jakub napił owce Labana, przedstawił się Racheli i pocałował ją. Rachela szybko pobiegła do domu, aby opowiedzieć ojcu o wszystkim. Wysłuchawszy ją Laban pomyślał: „Skoro Eliezer²²¹ w swoim czasie miał przy sobie złoto, srebro i drogie kamienie, tym bardziej musi je mieć przy sobie umiłowany syn Rebeki i Izaaka²²²”. Natychmiast wybiegł Jakubowi na spotkanie. Tu zobaczył, że Jakub zjawił się sam, bez sług i bez wielbłądów. „Nic innego – powiedział sobie w duchu – jak tylko to, że całe złoto i srebro trzyma w kieszeniach”. Szybko uknuł plan: „Zaczę go ścisnąć i całować, a przy tej okazji obmacam go po kieszeniach”. Tak też zrobił. Obmacywał go i obmacywał, ale skarbów nie znalazł. Wtedy wpadła mu do głowy myśl: „A może ma nie złoto, tylko perły, a te przechowywać można w ustach pod językiem. Zaczę go całować i wtedy zobaczę, co ma w ustach”. Kiedy nacałował się już do syta i doszedł do wniosku, że i tam nic nie ma, wpadł w gniew i powiedział:

– W moich oczach wyglądasz jak kość огоłocona z mięsa.

²²¹ *Eliezer* – sługa Abrama, demasceńczyk (Rdz 15,2–3). [przypis edytorski]

²²² *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

Chciałem cię przyjąć z honorami, ale teraz mogę cię zatrzymać u siebie tylko kilka dni.

Umowa Jakuba²²³ z Labanem²²⁴

W domu Labana Jakub nie siedział z założonymi rękoma. Pracował ciężko na polu i w domu. Nie będę – dał sobie słowo – darmo jadł chleba Labana.

Kiedy Laban zdążył się już dobrze przyjrzeć pracy Jakuba, tak oto rzekł:

– Skoro już jesteś moim krewnym, nie musisz chyba pracować za darmo. Jakiej żądasz zapłaty? Powiedz!

– Popracuję u ciebie siedem lat, a ty za to dasz mi Rachelę za żonę. Wielce mi ona przypadła do gustu.

– Dobrze, jestem skłonny oddać ją raczej tobie niż jakiemuś innemu mężczyźnie.

Pewnego razu Jakub zaniepokojony wyglądem Lei²²⁵, siostry

²²³ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²²⁴ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13–14). [przypis edytorski]

²²⁵ *Lea* – pierwsza żona Jakuba. Została jego żoną podstępem: Laban, u którego Jakub pracował, obiecał mu jako zapłatę młodszą córkę Rachelę, ale w noc poślubną

Racheli, zapytał swoich znajomych:

– Dlaczego oczy Lei są takie smutne?

Ci odpowiedzieli:

– Ktoś powiedział Lei, że zostanie wydana za mąż za tego złoczyńcę i grzesznika Ezawa²²⁶. Przez długi czas płakała i prosiła Boga, żeby ją uchronił przed wpadnięciem w ręce Ezawa. Od nadmiaru łez jej oczy zachorowały.

W dzień rozpoczęcia pracy, której nagrodą miała być Rachela, Jakub powiedział do Labana:

– Stwierdziłem, że tutejsi mieszkańcy są bardzo fałszywi. Jeden wobec drugiego postępuje nieuczciwie. Dlatego jeszcze raz zadam ci to samo pytanie: „Co mi dasz po siedmiu latach pracy?”

– Dam ci Rachelę za żonę. Już ci raz powiedziałem.

– W mieście jest dużo dziewcząt o tym samym imieniu – odpowiedział Jakub.

– Dam ci moją córkę Rachelę.

– A nuż zechce ci się zamienić ich imiona. Możesz na przykład Leę nazwać imieniem Rachel i odwrotnie.

Na to *dictum* Laban odparł:

– Dam ci za siedem lat pracy moją młodszą córkę Rachelę.

przysłał mu starszą Leę (Rdz 29,21–23). [przypis edytorski]

²²⁶ Ezaw – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

Laban²²⁷ oszukuje Jakuba²²⁸

Siedem lat przepracował Jakub u Labana. Pracował sumiennie i uczciwie. Wkładał w pracę całą swoją duszę. W dzień pasał owce, a w nocy roztaczał nad nimi opiekę.

Tego samego dnia, kiedy w myśl umowy Rachela miała być oddana Jakubowi za żonę, Laban zwołał wszystkich mieszkańców miasta i tak do nich powiedział:

– Z całą pewnością wiecie, że tego samego dnia, kiedy przybył do nas syn mojej siostry Jakub, Bóg zesłał na nas swoje błogosławieństwo. Zostaliśmy przez niego obdarowani wszelkim dobrem. Nasze studnie wypełniły się wodą. Jest jej tyle, że wystarczy dla nas wszystkich i dla naszych zwierząt. Minęło właśnie siedem lat od chwili, kiedy Jakub zaczął u mnie pracować, aby za to pozyskać za żonę moją córkę Rachele. Jeśli teraz oddam mu Rachele, opuści nasze miasto i uda się wraz z

²²⁷ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13-14). [przypis edytorski]

²²⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachele (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

żoną do swego ojczystego kraju. Skończą się dla nas dobre czasy. Znowu zaznamy biedy.

Zgromadzonych ludzi ogarnął smutek. Spytali:

– Co radzisz? Co należy uczynić, aby dalej nam było dobrze?

– Jeśli chcecie, aby Jakub pozostał z nami, to mam wspianą pomysł – rzekł Laban. – Po prostu oszukam go. Wystawię go do wiatru. Zamiast Racheli dam mu za żonę Leę. Jeśli będzie dalej obstawał przy Racheli, będzie musiał jeszcze przez siedem lat pracować.

Pomysł Labana przypadł do gustu zgromadzonym mieszkańcom miasta. Zgodnym chórem krzyknęli:

– Zgoda, świetnie! Rób tak, jak rzekłeś.

– Jeśli na serio bierzecie mój pomysł, to niech każdy z was da mi w zastaw jakiś przedmiot ze złota lub srebra. Będę wówczas pewny, że nikt nie zdradzi mojej tajemnicy Jakubowi. Uniknę w ten sposób niechybnej kompromitacji.

Wszyscy wyrazili zgodę. Każdy był gotów złożyć w ręce Labana jakiś drogi i cenny przedmiot. Pobiegli do swoich domów, wzięli złote i srebrne przedmioty i szybko zanieśli je do domu Labana. Wszyscy byli zadowoleni. Otrzymawszy te przedmioty w zastaw, Laban od razu je spieniężył. Zakupił za nie wino, oliwy i mięsa. Wydał wielkie przyjęcie, na które zaprosił mieszkańców miasta. Zaproszeni nie mieli rzecz jasna pojęcia o nadużyciu Labana i tłumnie zjawili się na ucztę. Jedli, popijali i bawili się.

W nocy Laban po cichu zaprowadził Leę do pokoju Jakuba.

W tym czasie Jakub ucztował wraz z innymi przy suto zastawionym stole. Cieszył się. Był w radosnym nastroju. Dziękował ludziom miasta za ich życzliwość. Był im wdzięczny za to, że tak licznie przybyli na jego wesele. Ci odwzajemniali mu się podziękowaniami. Chwalili go mówiąc, że od pierwszej chwili uważają go za człowieka Bożego. Są pewni, że to on przyniósł ze sobą błogosławieństwo dla całego miasta.

Kiedy biesiadnicy tego sobie już popili, zaczęli śpiewać i wznosić okrzyki: „To jest Lea²²⁹! To jest Lea!”. Tak długo krzyczeli, aż ochrypli. Nie mogło się im pomieścić w głowach, że uczciwy i prostolinijny Jakub niczego nie podejrzewał. Nastąpił świt. Ukazało się słońce. Rozwidniło się. Przy świetle dnia Jakub zauważył, że dostał za żonę nie Rachełę, lecz Leę. Rozgoryczony przystąpił do Labana i zapytał:

– Dlaczegoś mnie oszukał?

– Dlatego, że nie ma u nas w mieście takiego zwyczaju, aby wydać za mąż młodszą córkę przed starszą. Jeśli popracujesz u mnie jeszcze siedem lat, dam ci Rachełę.

Niedługo po tym wydarzeniu mieszkańcy miasta udali się do Labana po zwrot zastawionych przedmiotów.

– Zwróć nam nasz zastaw! Oddaj nam nasze złoto i srebro! – żądania stawały się coraz głośniejsze.

Wtedy Laban ujawnił, na co wziął zastawione przez nich

²²⁹ *Lea* – pierwsza żona Jakuba. Została jego żoną podstępem: Laban, u którego Jakub pracował, obiecał mu jako zapłatę młodszą córkę Rachełę, ale w noc poślubną przysłał mu starszą Leę (Rdz 29,21–23). [przypis edytorski]

przedmioty. Byli wściekli. Musieli sami wykupić od handlarzy wina i mięsa własne przedmioty ze złota i srebra. Od tego czasu mówili już na Labana: – „Laban syn Batuela²³⁰, Laban Arami, Laban Ramai”²³¹.

²³⁰ *Batuel ben Nachor* – postać biblijna, jeden z ośmiu synów Nachora i Milki, bratanek Abrahama. [przypis edytorski]

²³¹ *Laban Arami, Laban Ramai* – gra słów po hebrajsku: *Arami* to Aramejczyk, *Ramai* znaczy oszust. [przypis edytorski]

Pierwsze monety

Kiedy Jakub²³² zobaczył, że bogacze Sychem²³³ uciskają miejscowych biedaków, nie dopuszczając ich do kąpielii i odmawiając im możliwości spożywania mięsa, przystąpił natychmiast do budowy kąpieliska w obszernym i przestronnym pomieszczeniu. Po oddaniu kąpieliska do bezpłatnego użytku biedaków zbudował ogromną rzeźnię, z której mogli otrzymywać mięso za tanie pieniądze. Nic też dziwnego, że wszyscy błogosławili Jakuba i wynosili go pod niebiosa jako swego opiekuna.

Pewnego dnia przed domem Jakuba zebrali się biedacy, by złożyć skargę na bogaczy. Brzmiała ona tak: „Bogaci stale nas

²³² *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²³³ *Sychem lub Sechem* – miasto w Kanaanie; zatrzymał się tu Abraham, podróżując z Charanu do Kanaanu (Rdz 12,6). W pobliżu Sychem obozował również Jakub (Rdz 33,18–20). Jozue odnowił tutaj przymierze z Bogiem (Joz 24,25). Sychem było jednym z sześciu miast ucieczki dla nieumyślnych zabójców (Joz 21,21). Abimelek został tu królem po tym jak wymordował wszystkich swoich braci mieszkających w Sychem, za co 3 lata później miasto zostało zburzone, a Abimelek zginął pod Tebes (Sdz 9,1–57). [przypis edytorski]

oszukują. Za naszą ciężką harówkę płacą nam w srebrnych szeklach²³⁴, które nie mają właściwej wagi. Nie posiadając wag z szalami do ich ważenia, narażeni jesteśmy na pracę niemal darmową. W ten sposób bogacze doprowadzili nas do skrajnej nędzy”.

Po wysłuchaniu skargi biedaków Jakub natychmiast udał się do naczelników Sychem i tak do nich przemówił:

– Dlaczego postępujecie tak ohydnie z ludźmi, którzy dla was pracują? Dlaczego ich oszukujecie? Jakim prawem grabicie ich? Doprowadzicie w końcu do tego, że ich cierpliwość pewnego dnia się skończy i opuszczą miasto. I kto wtedy będzie na was pracował?

Bogaczy ogarnął niepokój. Ciekawi byli, co biedni robotnicy powiedzieli Jakubowi. Spytałi go o to. Jakub poruszył wtedy sprawę srebrnych szekli niemających odpowiedniej wagi. Bogacze usprawiedliwiali się tym, że sami otrzymują takie właśnie szekle od swoich kontrahentów handlowych. Nie mogą płacić robotnikom inną monetą niż taką, jaką posiadają. Na to Jakub zaproponował im takie wyjście:

– Jeśli rzeczywiście pragniecie uniknąć zatargu z robotnikami, to pozwólcie mnie bić monety. Robotnicy nie będą wtedy mieli pretensji do was.

Bogacze Sychem wyrazili zgodę i zanieśli do domu Jakuba

²³⁴ *shekel* (hebr. dosł.: ważyć) – jednostka wagi ale równocześnie jednostka pieniężna. Zanim zaczęto bić monety na Bliskim Wschodzie *sheklem* określano ilość, a właściwie, wagę srebra. Od końca VI w. p.n.e. termin *shekel* odnosił się do wybijanej wtedy srebrnej monety. [przypis edytorski]

swoje srebra. Ten je zważył na dokładnej wadze, po czym roztopił i wlał do różnych form rozmaitej wielkości. Otrzymane monety wręczył właścicielom srebra.

Od tej pory robotnicy otrzymywali należną i godziwą opłatę za swoją pracę. Z ulic Sychem zniknęła krzywda.

Śmierć Rebeki

Bóg objawił się Jakubowi²³⁵ i powiedział:

– Idź do Betel²³⁶ i osiadź tam na stałe. Wzniesź na nowym miejscu ołtarz ku chwale Boga, który wybawił ciebie i twoją rodzinę z rąk Ezawa²³⁷ i Labana²³⁸.

Jakub zabrał rodzinę i cały swój dobytek i udał się do Betel. Uczynił tak, jak Bóg mu nakazał.

²³⁵ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²³⁶ *Betel* – miasto biblijne położone niedaleko Jerozolimy, obecnie utożsamiane z miejscowością Bajtin. Jakubowi w czasie wędrówki do Charanu, we śnie, ukazał się Bóg i oddał mu w panowanie ziemię na której przebywał; Jakub zmienił nazwę tego miejsca z Luz na Betel (Rdz 28,12–19). [przypis edytorski]

²³⁷ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²³⁸ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13-14). [przypis edytorski]

W tym samym czasie pojawili się u Jakuba słudzy Izaaka²³⁹ i przekazali mu wiadomość następującej treści: „Matka twoja najmiłościwsza umarła, a my byliśmy tymi, którzy ją pochowali”.

Jakub przejął się bardzo śmiercią matki i zapłakał rzewnymi łzami. Zarządził żałobę, odmówił modlitwę i wygłosił mowę pogrzebową. Następnie zapytał sług o ostatnie słowa wypowiedziane przez jego matkę Rebekę. W odpowiedzi usłyszał:

– Kiedy nadszedł dzień śmierci, Rebeka²⁴⁰ zawołała nas. „Biada mi – powiedziała – odchodzę, a Jakuba nie ma przy mnie. Izaak jest ślepy i nie może wyjść za próg drzwi. Jeśli zaczniecie się krzątać wokół mojego pogrzebu w dzień, to Ezaw może się o tym dowiedzieć. Wtedy niechybnie zjawi się, by wziąć udział w pogrzebie. Jeśli ludzie go zobaczą, zaczną przeklinać. Powiedzą: oto umarła matka rozpustnego syna. Dlatego uprzejmie was proszę, abyście mnie pochowali w nocy. Zróbcie to dyskretnie i po cichu. Niech nikt tego nie widzi, albowiem może na mnie

²³⁹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

²⁴⁰ *Rebeka* – córka Batuela ben Nachora; żona Izaaka, matka bliźniąt Ezawa i Jakuba (Rdz 25, 24–26). Młodszy, Jakub, podstępem zdobył ojcowskie błogosławieństwo pierworództwa (Rdz 25, 29–34). [przypis edytorski]

spaść w dzień śmierci przekleństwo”.

Jak rzekła, tak uczyniliśmy. W nocy pochowaliśmy ją w Maarat hamachpela²⁴¹.

Wiadomość ta pogrążyła Jakuba w głębokim smutku. Widząc, jak cierpi, Bóg zstąpił na ziemię i zaczął go pocieszać:

– Od dziś nie będziesz nosił imienia Jakub. Będziesz się nazywał Izrael. I rozmnoży się, i spotęguje twoje plemię. Z niego wyjdzie wielu królów.

I na tym samym miejscu, na którym Bóg z nim rozmawiał i z którego wrócił do nieba, Jakub postawił pomnik.

²⁴¹ *Maarat hamachpela* – „Podwójna grota” – miejsce spoczynku patriarchów biblijnych. [przypis tłumacza]

Pierwszy faraon²⁴²

Dawno, dawno temu mieszkał w Babilonii²⁴³ pewien mąż. Był to człowiek uczony, niezwykle mądry i w dodatku bardzo piękny i wielce odważny. Przy tych wszystkich zaletach był jednak bardzo biedny. Nazywał się Rakijon. Kiedy bieda dała mu się porządnie we znaki, postanowił udać się do Egiptu, kraju dobrobytu. W Egipcie panował wtedy król Aszrojrosz ben Anam. Rakijon miał zamiar spotkać się z królem i zademonstrować przed nim całą swoją wiedzę i mądrość. W ten sposób – myślał – uzyska od króla jakieś stanowisko, które umożliwi mu egzystencję.

Po przybyciu do Egiptu Rakijon z miejsca zaczął wypytywać ludzi, w jaki sposób mógłby zobaczyć się z królem. Ci wyjaśnili mu, że na razie jest to niemożliwe, król bowiem nie opuszcza swego pałacu. Ukazuje się swoim poddanym tylko raz w roku. Wtedy poddani mogą przedstawić wszystkie swoje prośby, skargi i zażalenia. Król w tym czasie, jako sędzia najwyższy, feruje²⁴⁴

²⁴² *Faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁴³ *Babilonia* – starożytne państwo w Mezopotamii, na terenie obecnego Iraku, które istniało od ok. 1894 r. p.n.e. do 538 p.n.e. Największe znaczenie gospodarcze i terytorialne osiągnęła za panowania Hammurabiego (1792–1750 p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁴⁴ *ferować* – orzekać, postanawiać. [przypis edytorski]

również wyroki. Po spełnieniu tych czynności wraca do swego pałacu i dopiero po roku wychodzi na jeden tylko dzień, aby spotkać się ze swymi poddanymi.

Kiedy Rakijon dowiedział się, że jedyny dzień spotkania króla z narodem był dopiero niedawno, wpadł w rozpacz. Z ciężkim sercem pomyślał o tym, co będzie. Tymczasem trzeba było znaleźć miejsce na nocleg. Była noc. Po długich poszukiwaniach znalazł jakąś rudere. Głodny, nie mógł zasnąć. Myślał, snuł plany. Co robić? Jest tu obcy, bez grosza, bez znajomości. Jak tu żyć?

Z samego rana, skoro świt, zerwał się z legowiska. W mieście handlarze sprzedawali na rynku jarzyny i owoce. Zaczął ich wypytywać, skąd biorą towar. Dowiedziawszy się, że kupują go we wsi, natychmiast udał się tam. Nie mając pieniędzy, własnoręcznie narwał sobie sporo jarzyn. Zaniósł do miasta, aby je spieniężyć. Tu jednak został napadnięty przez bandę złodziei, którzy zabrali mu cały towar.

Głodny, zmęczony i upadły na duchu, wrócił do swojej rudery. Przez cały czas myślał i myślał. Coś zaświtało mu w głowie. Rankiem znowu udał się do miasta. Zebrał trzydziestu uzbrojonych bandytów i wynajął ich do urzeczywistnienia swojego planu. Zaprowadził ich na cmentarz i stanąwszy przed bramą, takie postawił przed nimi zadanie:

– W imieniu króla oświadczam, że naszym zadaniem jest nie dopuścić nikogo do pochowania swoich zmarłych, zanim nie wpłaci do mojej kasy dwustu srebrników. Jest to rozkaz samego

króla.

W ciągu ośmiu miesięcy zwiększył liczbę bandytów i obstawiał nimi wszystkie cmentarze w kraju. Do jego kasy wpływały strumienie złota, srebra i brylantów. Z biegiem czasu stał się wielkim bogaczem. Największym ze wszystkich bogaczy Egiptu.

Wreszcie nadszedł dzień opuszczenia pałacu przez króla i spotkania jego z narodem. Z całego kraju zeszli się do stolicy ludzie, aby przedstawić królowi swoje prośby, skargi i zażalenia. A skarga brzmiała tak:

– Królu, ojczyzna nasza! Jak to się dzieje, że nakładasz na nas tak duże podatki? Jest rzeczą zrozumiałą i słuszną, że król ściąga podatki z żywych. Kto jednak słyszał, aby ściągano podatki ze zmarłych? I to w równej mierze!

Usłyszawszy to, król wpadł w gniew. Nie miał pojęcia o tym, o czym ludzie mówili.

– Kto – zapytał – ściągał z was podatki za zmarłych?

Po otrzymaniu wyczerpującego wyjaśnienia król rozkazał przyprowadzić przed swoje oblicze Rakijona i jego najemników. Rakijon wcale nie przestraszył się wezwania króla. Zebrał tysiące dzieci, chłopców i dziewczynki, poubierał je w jedwabne szaty, wsadził na konie wraz ze swoimi najemnikami i wyruszył na spotkanie z królem. Sam dosiadł wspaniałego rumaka i cwałował na czele pochodu. Zabrał też ze sobą przepiękny prezent dla króla. Był to istny skarb składający się ze złota, srebra i szlachetnych kamieni.

Rakijon wraz ze swoimi najemnikami oraz dziećmi stanął

przed królem i nisko mu się pokłonił. Na widok tego wspaniałego korowodu król i jego dworzanie, jego słudzy i zebrane tłumy ludzi nie mogli ochłonać ze zdumienia. Poprosił Rakijona, aby usiadł obok niego. Łaskawie zaczął go wypytować, czym się zajmuje i co porabia. Rakijon opowiedział władcy kraju o wszystkim, co zrobił. Opowiadał mądrze i inteligentnie, czym zyskał sobie uznanie nie tylko króla, ale także wszystkich obecnych. Wtedy król rzekł do niego:

– Odtąd nie będziesz się nazywał Rakijon, tylko Faraon. Świetnie bowiem ściągałeś podatki z obywateli Egiptu.

Mieszkańcy Egiptu doszli po tym wydarzeniu do wniosku, że lepiej będzie, jeżeli królem zostanie Rakijon. Po cichu zmówili się i stracili króla z tronu. Na jego miejsce posadzili Rakijona-Faraona. Ten nie przez jeden dzień w roku, ale przez cały czas będzie się spotykał ze swoim ludem.

Rakijon-Faraon przejął władzę w państwie i rządził nim roztropnie i mądrze. Uchwalona też została ustawa, na mocy której wszyscy jego potomkowie i wszyscy przyszli królowie Egiptu będą nosić imię Faraon.

Sprzedanie Józefa²⁴⁵

Po wrzuceniu Józefa do wykopanego dołu, bracia natychmiast opuścili to miejsce. Nie chcieli, aby płacz i krzyk Józefa doszły do ich uszu. W zupełnej ciszy rozsiedli się na pustyni, aby spożyć posiłek.

Tymczasem ukazała się na horyzoncie karawana kupców midianickich²⁴⁶. Ludzie i wielbłądy byli spragnieni. Ujrzawszy przed sobą dół, kupcy myśleli, że znajdą tam wodę. Kiedy zbliżyli się, usłyszeli najpierw płacz, a potem ujrzeli leżącego w dole Józefa. Podali mu ręce i wyciągnęli. Stał przed nimi piękny młodzieniec. Józef spodobał się wszystkim. Włączyli go do karawany i zabrali w dalszą drogę.

Droga wiodła obok odpoczywających braci Józefa. Kiedy ci zobaczyli wśród kupców midianickich Józefa, podnieśli krzyk:

– Jakim prawem zabraliście naszego sługę? Wrzuciliśmy go

²⁴⁵ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

²⁴⁶ *Midianici* a. *Madianici* – lud biblijny prowadzący półkoczownicze życie utrzymujący się głównie z handlu. [przypis edytorski]

do domu za nieposłuszeństwo.

Midianici na to odparli:

– Czy ten młodzieniec jest waszym sługą, czy może odwrotnie, wy jesteście jego sługami? Jest od was ładniejszy i szlachetniejszy. Dlaczego więc kłamiecie?

– Zwróćcie nam naszego sługę, jeśli nie chcecie paść pod ciosami naszych mieczy!

Na to *dictum*²⁴⁷ Midianici oburzyli się. Szybko wydobyli miecze, gotowi stoczyć walkę z synami Jakuba²⁴⁸. Wtedy Szymon²⁴⁹ zerwał się i jednym skokiem znalazł się tuż przed szykującymi się do natarcia Midianitami. Trzymając w rękę obnażony miecz krzyknął tak niesamowitym głosem, że cała ziemia zadrżała:

– Razem z braćmi obróciliśmy w perzynę miasto Sychem²⁵⁰

²⁴⁷ *dictum* (łac.) – słowo, powiedzenie, wypowiedź. [przypis edytorski]

²⁴⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁴⁹ *Szymon* lub *Symeon* – brat Józefa, syn Jakuba i Racheli. [przypis edytorski]

²⁵⁰ *Sychem* lub *Sechem* – miasto w Kanaanie; zatrzymał się tu Abraham, podróżując z Charanu do Kanaanu (Rdz 12,6). W pobliżu Sychem obozował również Jakub (Rdz 33,18–20). Jozue odnowił tutaj przymierze z Bogiem (Joz 24,25). Sychem było jednym z sześciu miast ucieczki dla nieumyślnych zabójców (Joz 21,21). Abimelek został tu królem po tym jak wymordował wszystkich swoich braci mieszkających w

i miasto Amorejczyków²⁵¹. Przysięgam, jak Boga miłuję, że damy sobie radę z wami, nawet gdyby pospieszyli wam z pomocą wszyscy bracia Midianici wraz ze wszystkimi królami panującymi w Kanaanie²⁵². Oddajcie nam tego młodzieńca, bo w przeciwnym wypadku rzucę wasze ciała ptakom na pożarcie.

Strach obleciał Midianitów. Szybko zmienili ton. W ich słowach była już tylko łagodność zmieszana z lękiem, a nawet strachem.

– Sami przecież mówiliście, że wasz sługa nie okazał wam posłuszeństwa. Co wart sługa, który nie słucha swego pana? Lepiej sprzedajcie go nam.

I bracia przystali na ich propozycję. Sprzedali Józefa za dwadzieścia srebrników²⁵³, po czym Midianici zabrali go w dalszą drogę, do Gileadu²⁵⁴.

Wkrótce zaczęli żałować, że kupili tego urodziwego młodzieńca. A nuż – zaczęli medytować – sprzedawcy ukradli go Żydom, a teraz Józef jest poszukiwany? Jeżeli Żydzi go znajdą u nas, gotowi jeszcze nas zabić. A że Żydzi to siłacze, zdążyli

Sychem, za co 3 lata później miasto zostało zburzone, a Abimelek zginął pod Tebes (Sdz 9,1-57). [przypis edytorski]

²⁵¹ *miasto Amorejczyków* – Cheszon, siedziba króla Amorytów. [przypis edytorski]

²⁵² *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

²⁵³ *srebrnik* por. *szekel* [przypis edytorski]

²⁵⁴ *Gilead* – górzysty obszar na wschód od rzeki Jordan, na terenie obecnego państwa Jordan. [przypis edytorski]

się już przekonać.

I tak zastanawiając się, dyskutując w jaki sposób pozbyć się tego żydowskiego chłopca, zetknęli się z karawaną Izmaelitów²⁵⁵, podążającą w przeciwnym niż oni kierunku. To przyspieszyło ich decyzję: „Sprzedamy im Józefa, a wydane pieniądze zwrócą się nam”. Jak postanowili, tak uczynili.

Kiedy Józef usłyszał, że Izmaelici wiozą go do Egiptu, wybuchnął płaczem. Egipt bowiem leżał daleko od jego kraju ojczystego – od Kanaanu. Tymczasem jeden z Izmaelitów siłą ściągnął go z wielbłąda i nakazał mu dalszą drogę odbywać pieszo. Przez całą podróż Józef płakał i wołał: – „Ojcze! Ojcze!”. Dostał za to po twarzy od Izmaelity. Płacz tak go wyczerpał, że nie był w stanie kontynuować marszu. Izmaelici zaczęli go popędzać i grozić pobiciem, jeśli nie przestanie płakać.

Bóg ze Swoich wysokości widział jego mękę i ból. Zesłał przeto na Izmaelitów ciemność. I strach ich ogarnął. A wtedy Józef zaczął ich okładać pięściami. I pięści Józefa stały się ciężkie niczym drewniane maczugi.

– Czemu Bóg nas tak doświadczył? – uskarżali się Izmaelici.

Nie zdawali sobie sprawy, że to kara za Józefa. Szli więc dalej, aż dotarli do Efrata²⁵⁶, gdzie znajdował się grób Racheli. Na

²⁵⁵ *Izmaelici* – lud wywodzący się od Izmaela, najstarszego syna Abrahama i Hagar (niewolnicy Sary). Zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., synowie Izmaela założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazywali się Arabami. [przypis edytorski]

²⁵⁶ *Efrata* lub *Efrat* – miasto położone między Betlejem a Hebronem; pochowano tu Rachelę, która zmarła po urodzeniu syna Benoni, nazwanego przez Jakuba

widok miejsca, gdzie spoczywała jego matka, Józef podbiegł do grobu i zaniósł się płaczem:

– Matko! Matko moja! Obudź się ze swego snu. Wyjdź z grobu i zobacz, jak twego syna w niewolę sprzedali. Nie ma nikogo, kto by się nad nim zlitował. Zapłacz nad jego nieszczęsnym losem. Oto moi bracia okazali się złymi. Zerwali ze mnie koszulę, w niewolę sprzedali i od ojca oderwali. Matko! Wstań i obudź się ze snu. Czuję, jak serce mego ojca usycha z tęsknoty za mną. Wyjdź z grobu i udaj się do mego ojca ze słowami pociechy.

Długo jeszcze rozpaczał Józef nad grobem swojej matki, nim runął na ziemię jak kamień. Zdołał jeszcze usłyszeć głos z grobu:

– Synu mój! Synu mój, Józefie! Usłyszałam twój płacz. Zobaczyłam twoje łzy. Ujrzałam twoje cierpienia. Strasznie mnie to boli. Do mego własnego smutku i żalu doszedł twój smutek i żal. Słuchaj mnie, synu! Cała nadzieja w Bogu, Zaufaj Mu. On jest z tobą. Uchroni cię od wszelkiego zła. Wstań, mój synu. Możesz iść do Egiptu. Niczego się nie bój.

Józef zdziwił się nieco, że matka kazała mu iść do Egiptu, i przestał płakać. Tymczasem Izmaelici zniecierpliwili się. Jeden z nich pobił go i odpędził od grobu Racheli. Józef zaczął ich błagać:

– Zmiłujcie się nade mną i zaprowadźcie mnie do ojca, a nie minie was nagroda.

– Gdybyś miał ojca, nikt by ciebie nie sprzedał, i to za marną

cenę.

Skończyło się na tym, że go jeszcze mocniej zbili.

I zobaczył Pan Bóg, jak Izmaelici znęcają się nad Józefem. I postanowił ich ukarać. I roztoczył przed nimi ciemność, i rozpętał nad nimi burzę z błyskawicami, piorunami. I cała ziemia zaczęła drżeć i kołysać się. I trwoga ogarnęła ludzi i wielbłądy, i owce. Karawana musiała zatrzymać się. Izmaelici położyli się pokotem na ziemi i zaczęli biadolić:

– Za co Bóg nas pokarał?

Wtenczas jeden z nich powiedział głośno:

– A może to z powodu grzechu wobec tego niewolnika? Poprośmy go o przebaczenie.

I zaczęli prosić Józefa o przebaczenie. Ten odpuścił im winę i wzniosł modły do Boga, aby uciszył burzę i pozwolił karawanie iść dalej. I Bóg przychylił się do prośby Józefa, i karawana mogła ruszyć w drogę.

Izmaelici doszli wtedy do takiego wniosku:

– Teraz już wiemy, że wszystkie nieszczęścia spadły na nas z powodu tego młodzieńca. Po co więc mamy go ze sobą wlec i narażać się na śmierć? Zastanówmy się nad tym, jak wybrnąć z tej sytuacji.

– Moja rada jest taka – powiedział inny Izmaelita – zaprowadźmy go tam, gdzie chciał, a dostaniemy w zamian pieniądze.

Jeszcze inny nie podzielał tego zdania:

– Nie zgadzam się – powiedział. – To za daleko, a my

jeszcze dziś dotrzemy do Egiptu. Tam go sprzedamy i to za duży pieniądz. I będziemy go mieli z głowy.

Ta propozycja spodobała się wszystkim. Zabrali go do Egiptu. Tam Józef wstąpił na służbę do domu Putyfara²⁵⁷.

²⁵⁷ *Putyfar* a. *Potifar* – postać biblijna, jeden z urzędników faraona, który kupił Józefa od Izmaelitów (Rdz 37,36). [przypis edytorski]

Serce wilka

Jakub²⁵⁸ rzewnymi łzami opłakiwał utratę syna. Kiedy się uspokoił, zwrócił się do pozostałych synów tymi oto słowy:

– Weźcie swoje łuki i szybko ruszajcie w pole. Jeśli znajdziecie ciało Józefa²⁵⁹, pochowajcie je należycie. Pierwsze zaś zwierzę, na które się natkniecie, przyprowadźcie do mnie. Być może Pan Bóg, który widzi, jak cierpię, spowoduje, że będzie to właśnie to zwierzę, które pożarło mego syna. Będę mógł dokonać na nim zemsty.

Synowie zgodnie z poleceniem ojca wyruszyli na pustynię. Tu pierwszy wyszedł im na spotkanie wilk. Szybko go pojmali i

²⁵⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁵⁹ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

przywlekli do ojca. Na widok wilka Jakub zerwał się z miejsca i tłumiąc ból w sercu, krzyknął:

– Dlaczego pożarłeś mego syna? Czyżbyś nie lękał się gniewu naszego Pana i Władcy? Przecież mój syn nic złego ci nie zrobił.

A wtedy Bóg otworzył usta wilkowi, aby ten mógł pocieszyć Jakuba słowami ludzkimi:

– Przysięgam na Boga, który nas wszystkich stworzył. Klnę się na swoje życie, panie, że twego syna nigdy na oczy nie widziałem. Sam przybywam z dalekiego kraju i szukam syna, który zginął. To, co się tobie przytrafiło z synem, to się i mnie przytrafiło. Mija już dziesięć lat, odkąd szukam go po całym świecie. Nie wiem, czy moje kochane dziecko jeszcze żyje. Właśnie dzisiaj szukałem go na tej pustyni, kiedy twoi synowie mnie pojмали i do ciebie przyprowadzili. I tak spadło na mnie jeszcze jedno nieszczęście. Człowieku, jestem teraz w twoich rękach. Możesz ze mną uczynić, co ci się żywnie podoba. Przysięgam jednak, że nigdy nie spotkałem się z twoim synem, a tym samym nie mogłem go pożreć. Ponadto zapewniam cię, że nigdy nie skosztowałbym ludzkiego mięsa.

Jakub nie mógł wyjść z podziwu, słysząc słowa wilka. Natychmiast kazał go puścić wolno.

Cudowna czarka

Pewnego razu Putyfar²⁶⁰ polecił Józefowi²⁶¹ przynieść mu czarękę gorącej wody. Kiedy Józef spełnił jego życzenie, ten rzekł:

– Pomyliłem się, kazałem ci przynieść czarękę gorącej wody, a w istocie myślałem o letniej wodzie.

– To jest właśnie letnia woda. Taka, jaką mój pan miał na myśli.

Putyfar włożył palec do czaruki i przekonał się, że zawarta w niej woda jest faktycznie letnia. Zdziwił się, ale zaraz dodał:

– Kazałem ci przecież przynieść wina aromatycznego, a nie wody.

– Skosztuj, to jest to wino.

Putyfar skosztował i ku swemu zdziwieniu stwierdził, że to właśnie owo wino aromatyczne.

²⁶⁰ *Putyfar* a. *Potifar* – postać biblijna, jeden z urzędników faraona, który kupił Józefa od Izmaelitów (Rdz 37,36). [przypis edytorski]

²⁶¹ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

Mimo to powiedział:

– Po takim winie miałbym ochotę na wermut²⁶².

– Napij się z tej samej czarki. Jest tam właśnie wermut.

Putyfar upił łyk i rzeczywiście był to wermut. Rzekł wtedy:

– Przynieś wino grzane.

– Napij się z tej samej czarki. Znajdziesz w niej to, czego pragniesz.

Putyfar wychylił szklanekę i nie mógł się nadziwić cudom dokonanym przez Józefa. Zdał sobie sprawę, że Bóg sprzyja Józefowi we wszystkich jego poczynaniach. Powierzył wtedy Józefowi wszystkie klucze do wszystkich magazynów, w których przechowywał swoje skarby. Mianował go także zarządcą wszystkich swoich dóbr. Przez wzgląd na Józefa, Bóg zesłał błogosławieństwo na całe domostwo Putyfara. Sam zaś Putyfar błogosławił dzień, w którym nabył tego urodziwego niewolnika – Józefa.

Kiedy Józef przekonał się, że jego pan jest przychylnie do niego usposobiony, poweselał i nabrał chęci do życia i użycia. Zasmakował w dobrym jedzeniu i w bogatych strojach. Nieraz też powiadał: – „Niech będzie pochwalony Pan Bóg za to, że mnie nie opuścił, i za to, że wszędzie ma mnie w Swojej opiece”.

Ale Pan Bóg widząc nowy tryb życia Józefa, rozgniewał się i rzekł: – „Za to, że Józef stroi się i oddaje przyjemnościom

²⁶² *wermut* – anachronicznie użycie nazwy wermut, która weszła do użytku dopiero w XIX w.; wino aromatyzowane ziołami. [przypis edytorski]

jedzenia, i całkiem zapomniał o swoim ojcu, naśle nań Zelicę²⁶³, żonę jego pana. Ta przysporzy Józefowi tyle goryczy, że przypomni sobie i ojca, i kraj swego urodzenia”.

²⁶³ *Zelicha* – w *Biblii* żona Potifara nie jest wymieniana z imienia. [przypis edytorski]

Miłość Zelichy²⁶⁴

Od pierwszego wejrzenia, od chwili kiedy przekroczył progi domu jej męża, Zelicha zakochała się w Józefie²⁶⁵. Tak przystojnego młodzieńca, o tak niezwykle pięknych oczach, jeszcze nigdy nie widziała. Natychmiast też wyznała mu swą miłość. Nie było dnia, żeby nie zapewniała go o swoim uczuciu. Józefowi Zelicha była obojętna. Nie reagował na jej wyznania. Nie chciał nawet ich słuchać. Starał się nie patrzeć na nią. Ona jednak nagabywała go bez przerwy. Wciąż powtarzała:

– Jakiś ty piękny. W życiu takiego pięknego młodzieńca nie widziałam!

Józef na te komplementy miał jedną odpowiedź:

– Ten sam Bóg, który mnie stworzył, powołał również do życia innych ludzi.

A ona swoje:

– Jakie piękne są twoje oczy!

²⁶⁴ *Zelicha* – w *Biblii* żona Potifara nie jest wymieniana z imienia. [przypis edytorski]

²⁶⁵ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

- Póki żyję, są one piękne. Gdybym umarł, to nie chciałabyś nawet popatrzeć na mnie.
- Mów, Józefie, bardzo lubię słuchać ciebie. Masz słodki głos. Weź skrzypce, zagraj i zaśpiewaj coś dla mnie.
- Słodki jest mój głos tylko wtedy, kiedy śpiewam chwałę memu Bogu.
- Jakie piękne są twoje włosy! Weź grzebień ze złota i zaczesz je.
- Jak długo masz zamiar obsypywać mnie komplementami? Daj temu pokój, zajmij się lepiej domem!
- Takie to rozmowy toczyły się codziennie między Józefem a Zelichą. Zakochana niewiasta nie przestawała go mamić i kusić. Gdy to nie pomogło, zaczęła grozić. Józef starał się nie słuchać i nie patrzeć na nią.
- Wskutek nieodwzajemnionej miłości Zelicha wpadła w ciężką i niebezpieczną chorobę. Pierwsze damy dworu egipskiego zaczęły ją odwiedzać. Chciały poznać przyczynę choroby.
- Dlaczego tak zmizerniałaś? Dlaczego tak schudłaś? Przecież tobie, żonie wielkiego pana na dworze, faworyta samego faraona²⁶⁶, niczego nie brakuje. Przecież wszystkie twoje życzenia mogą być zawsze spełnione.
- Na te pytania Zelicha odpowiedziała:

²⁶⁶ *Faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

– Jeszcze dziś dowiedziecie się, skąd się wzięła moja choroba.

To rzekłszy, wydała sługom polecenie, aby nakryli do stołu. Pojawiły się pomarańcze i noże do obierania. Jednocześnie nakazała służącym przyprowadzić Józefa ubranego w najstrojniejsze szaty. Kiedy Józef się zjawił, damy zaniemówiły. Nie mogły po prostu oderwać od niego wzroku. Wpatrzona w niego i jakby zaczarowana, nie zauważyły i nie czuły, że skaleczyły sobie palce nożami przy obieraniu pomarańczy. Ich ręce stały się nagle czerwone od krwi.

– Co z wami? Ręce macie pokrwawione – zawołała Zelicha.
– Uważajcie na suknie, jeśli nie chcecie ich popłamić.

Kobiety wyrwane okrzykiem Zelichy ocknęły się z oczarowania, spojrzały na ręce i rzekły:

– To wina twojego sługi. Nie mogłyśmy od niego oderwać wzroku. Podniecił nas i zachwyił.

– No i przekonaliście się. Wyście go widziały przez jedną chwilę i uległyście jego piękności. A co ja mam powiedzieć? Ja przebywam z nim pod jednym dachem, jakże więc nie mam cierpieć?

– To prawda – powiedziały – ale mimo wszystko jest przecież twoim niewolnikiem. Wystarczy, że mu powiesz, co się w twoim sercu dzieje. Dlaczego masz się tak męczyć?

– Robiłam, co mogłam, aby mnie pokochał, ale on nie chce o tym słyszeć. Obiecałam mu wielkie bogactwa i nic. Jeszcze bardziej odsunął się ode mnie. Oto powód, dla którego tak zmizerniałam.

W domu ani Putyfar²⁶⁷, ani słudzy nie znali przyczyny choroby Zelichy.

Pewnego dnia, kiedy Józef zajęty był swoją pracą, weszła do jego pokoju. Padła mu do nóg i błagała o wzajemność. Józef zerwał się z miejsca, zostawiając Zelichę płaczącą na podłodze. Zelicha we łzach szeptała:

– Zobacz, taka piękna kobieta jak ja usycha z miłości do ciebie. Dlaczego nie chcesz mnie wysłuchać? Dlaczego nie chcesz mnie uratować od śmierci?

Józef pozostał jednak twardy. Nie chciał ulec jej pokusom. Krótko i wężłowato powiedział:

– Dosyć! Nie mówmy więcej na ten temat. Zapomnij.

²⁶⁷ Putyfar a. Potifar – postać biblijna, jeden z urzędników faraona, który kupił Józefa od Izmaelitów (Rdz 37,36). [przypis edytorski]

Wyśpiewała dobrą nowinę

Synowie Jakuba²⁶⁸ wracali z Egiptu do Kanaanu²⁶⁹. Na granicy dzielącej obydwie krainy zatrzymali się na krótko. Rozważyli rzecz wszechstronnie:

– Wkrótce staniemy przed obliczem naszego ojca. Nie możemy mu przecież nagle, ni z tego, ni z owego, powiedzieć, że Józef²⁷⁰ żyje. Będzie to dla niego zaskakująca wiadomość. W żaden sposób nie uwierzy. Musimy pomyśleć, jak przekazać mu

²⁶⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁶⁹ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

²⁷⁰ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu sławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

też wieść, aby ją przyjął bez wstrząsu.

Coś tam wymyślili i ruszyli w dalszą drogę.

Powoli zaczęli się zbliżać do swoich domów. Zauważyła ich pierwsza córka Asera²⁷¹, Sara, i wybiegła im na spotkanie. Była to dziewczyna mądra, sprytna i na dodatek muzykalna. Świetnie grała na skrzypcach. Synowie Jakuba serdecznie ją przywitali i wręczywszy jej w podarunku skrzypce, powiedzieli:

– Pójdź do naszego ojca i przy wtórze skrzypiec zaśpiewaj mu piosenkę ze słowami, które ci podyktujemy.

Sara uczyniła tak, jak sobie życzyli. Wzięła skrzypce, poszła do Jakuba i usiadłszy przed nim, zaczęła grać i śpiewać:

– Stryj Józef żyje. Został królem w Egipcie.

Powtórzyła to kilkakrotnie i jeszcze coś w tym duchu dodała.

Jakub pilnie przysłuchiwał się śpiewowi swojej udanej wnuczki. Gra i śpiew dziewczyny przypadły mu do gustu. Prosił ją, aby jeszcze raz i jeszcze raz śpiewała. Nagle słowa piosenki dotarły do jego świadomości. Instynktownie wyczuł, że kryje się w nich prawda. Ze wzruszenia zdołał tylko wykrzyknąć:

– Obyś moje dziecko długo żyła! Przyniosłaś mi wiarę, ożywiłaś moją duszę.

Tymczasem jego synowie zajechali przed dom Jakuba. Jedni byli na koniach, drudzy na rydwanach. Na wszystkich błyszczały nowe, iście królewskie szaty. Przed nimi biegli niewolnicy, którzy wołali:

– Józef żyje!

²⁷¹ Aser – syn Jakuba i Zilpy, niewolnicy Lei (Rdz 30,12-13). [przypis edytorski]

Sen faraona²⁷²

W sto trzydziestą rocznicę osiedlenia się Żydów w Egipcie przyśnił się faraonowi dziwny sen: „Oto właśnie siedzi na tronie królewskim. Nagle jego oczom ukazuje się dziwny stary człowiek trzymający w ręku wagę. Starzec zbliża się do niego i stawia ją przed nim. Kładzie na jednej szali związanych w jedną wiązkę wszystkich dygnitarzy królewskich, wraz ze wszystkimi ministrami i wszystkimi znakomitościami kraju. Następnie bierze małą owieczkę i kładzie ją na drugą szalę. I oto okazuje się, że owieczka przeważała wszystkich razem wziętych dygnitarzy, ministrów i znakomitości kraju”.

W tej samej chwili faraon ze zdziwienia i przerażenia obudził się. Ach, to tylko sen!

Skoro świt rozkazał zwołać wszystkich dworzan i opowiedział im pokrótce swój sen. Ci, po wysłuchaniu słów króla, wpadli w przerażenie. Król zażądał od nich wyjaśnienia sensu snu.

Pierwszy zabrał głos Bileam ben Beor²⁷³:

²⁷² *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁷³ *Bileam ben Beor* a. *Balaam ben Beor* – prorok, któremu król Moabu, Belek, nakazał, by przeklął Izraelitów, gdyż stanowili zagrożenie dla jego ziemi. Dwukrotnie Bóg nakazał Bileamowi odmówić królowi. Trzecim razem, kiedy Bileam już był w drodze, jego oślicy, na której odbywał podróż, ukazał się Anioł. Oślica przemówiła do Bileama ludzkim głosem i przekazała, że ten ma powiedzieć to, co nakaże

– Jasna sprawa. Wielkie nieszczęście nadciąga na Egipt. Wkrótce u Żydów przyjdzie na świat dziecko, które zniszczy nasz kraj i unieszczęśliwi wszystkich jego mieszkańców. Żelazną ręką wyprowadzi lud żydowski z Egiptu. Musisz więc, królu mój, zawczasu znaleźć radę, aby uniknąć nieszczęścia. Nim ono spadnie na Egipt, należy rozwiać ich nadzieje na uzyskanie wolności. Mówiąc prościej, należy ich wszystkich unicestwić.

– Dobrze, ale co powinniśmy zrobić? – król skierował swoje pytanie do Bileama. – Odbyliśmy już niejedną naradę w sprawie Żydów i niczego sensownego nie udało nam się dotychczas wymyślić. Teraz więc kolej na ciebie. Powiedz, w jaki sposób mamy ich pokonać?

I Bileam bez zastanowienia tak poradził:

– Każ, królu, zwołać swoich doradców dworu. Najpierw ich wysłuchamy, a potem ja powiem swoje.

Król wyraził na to zgodę i zwołał swoich dwóch najmądrzejszych doradców, Reuela z Midianu²⁷⁴ i Hioba z kraju Oe²⁷⁵.

– Powiedzcie mi – rzekł do nich – co radzicie mi uczynić z Żydami? W jaki sposób potrafię ich pokonać?

Bóg. Ostatecznie pobłogosławił Izraelitów trzy razy (Lb 22,1–41; 24,1–10). [przypis edytorski]

²⁷⁴ *Reuel z Midianu* a. *Jetro* – syn Ezawa i Basmat, kapłan i przywódca Midianitów; ojciec Sefory, jednej z żon Mojżesza (Rdz 36,3; Wj 2,16–18). Najprawdopodobniej *Jetro* było tytułem honorowym, zaś *Reuel* jego imieniem własnym. [przypis edytorski]

²⁷⁵ *Hiob z kraju Oe* – postać różna od Hioba z ziemi Us, znanego z biblijnej *Księgi Hioba*. [przypis edytorski]

Pierwszy odezwał się Reuel:

– Jeśli mnie posłuchasz, królu mój, to radziłbym lepiej nie zaczynać z Żydami. Proponowałbym zostawić ich w spokoju. Już przed dawnymi laty Bóg, którego wyznają, wybrał ich spośród wszystkich narodów świata. Proszę mi wskazać takiego, co odważył się podnieść rękę na nich i uszedł kary. Nie ma takiego. Sam wiesz o tym najlepiej. Przypomnij sobie tylko, co było z Abrahamem²⁷⁶. Kiedy przybył do Egiptu, ówczesny faraon odebrał mu żonę Sarę. Wtedy Bóg zesłał na niego chorobę. Dopiero potem, gdy zwrócił Abrahamowi żonę, zdołał wyzdrowieć. Również Abimeleka²⁷⁷, króla Filistynów²⁷⁸, ukarał

²⁷⁶ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

²⁷⁷ *Abimelek* – król Gereru; syn Gedeona zwanego Jerubbaalem i jednej z jego nałożnic. Miał 70 braci. Abimelek udał się do braci swojej matki do Sychem, żeby przekonać ich, że to on powinien zostać ich królem. Za otrzymane od nich pieniądze zapłacił awanturnikom by pomogli mu zabić braci; przeżył tylko jeden brat Jotam, który zdążył się ukryć. Lud Sychem obwołał go królem (Sdz 9,1–6), po trzech latach lud się zbuntował przeciw niemu (Sdz 9,22–23), podburzany przez

z powodu Sary, a kiedy tenże Abimelek wypędził Izaaka²⁷⁹ wraz z rodziną ze swego kraju, nawiedziła jego państwo straszliwa susza. Wszystkie rzeki i wszystkie źródła w państwie Abimeleka wyschły. I znikły z powierzchni ziemi wszystkie rośliny. Trwało to tak długo, dopóki w towarzystwie głównodowodzącego jego wojskami, Fichela²⁸⁰, nie przyszedł do Izaaka, by się przed nim ukorzyć. Obydwaj padli mu do nóg i prosili o łaskę. Błagali, aby Izaak wymodlił u swego Boga deszcz dla ich ziemi. I Bóg wysłuchał modłów Izaaka i susza ustąpiła. Syn Izaaka Jakub²⁸¹

Gaala. Abimelekowi udało się pokonać Gaala (Sdz 9,39–40), po czym wymordował mieszkańców Sychem i zburzył miasto (Sdz 9,45). Następnie wyruszył do Tebes, zdobył miasto i kiedy miał podłożyć ogień pod ostatnią twierdzę, jedna z kobiet tam się znajdujących zrzuciła na niego kamień, a giermek dobił go mieczem (Sdz 9,50–56). [przypis edytorski]

²⁷⁸ *Filistyni* – lud posiadający państwo między Egiptem a Ziemią Obiecaną (Wj 13,17). Ziemia Filistynów stanowiła wąski pas ziemi wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego. Na państwo składały się miasta: Gaza, Aszdod, Aszkelon, Gat i Ekron (Joz 13,3), było to tzw. Pentapolis Filistyńskie. Istnienie Filistynów datuje się na okres od XIII do III w p.n.e., następnie zostali poddani hellenizacji; zgodnie z *Biblią*: jeden z głównych wrogów Izraelitów. [przypis edytorski]

²⁷⁹ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

²⁸⁰ *Fichel* a. *Pikol* – dowódca wojsk Abimeleka (Rdz 21,22). [przypis edytorski]

²⁸¹ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34).

tylko dzięki swej pobożności uratował się z rąk czyhających na niego Ezawa²⁸² i Labana²⁸³. Kiedy zaś wszyscy królowie Kanaanu²⁸⁴ zjednoczyli swoje wojska przeciwko Jakubowi i jego synom, Bóg przyszedł mu z pomocą. Napastnicy zginęli na polu walki. Żydzi odnieśli zwycięstwo. Kto bowiem podniesie rękę na Żydów, tego zawsze dosięgnie kara. Twój dziadek w swoim czasie postawił na czele wszystkich ministrów swego rządu Józefa²⁸⁵. Poznał się bowiem na jego mądrości i przenikliwości.

Pojał za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

²⁸² *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

²⁸³ *Laban* – syn Batuela, brat Rebeki (Rdz 24,29), ojciec Lei i Racheli (Rdz 29,16). Przyjął do siebie Jakuba, po tym jak ten wyłudził od starszego brata Ezawa ojcowskie błogosławieństwo pierworodnego (Rdz 29, 13–14). [przypis edytorski]

²⁸⁴ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

²⁸⁵ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów,

Dzięki zaletom Józefa kraj nasz uniknął klęski głodu. Stąd rada moja jest taka: nie czyni Żydom krzywdy. Jeśli chcesz dalej panować w Egipcie, to pozwól im spokojnie opuścić kraj i udać się do ziemi swoich przodków – do Kanaanu.

Słowa Reuela wzburzyły faraona. Jeszcze tego samego dnia poniżony i wzgardzony Reuel musiał opuścić Egipt. Udał się do swego kraju, do Midianu i tam powrócił do dawnego imienia Jetro. Na drogę wziął z sobą laskę Józefa.

Tymczasem król zwrócił się do drugiego doradcy, do Hioba z kraju Oe.

– Co ty nam radzisz?

Hiob zastanowił się przez chwilę i tak powiedział:

– Wszyscy mieszkańcy kraju są w twoich rękach. Rób, jak uważasz.

Wtedy Bileam zerwał się i ozwał głosem pełnym jadu:

– Wszystkie te rady są do niczego. Żydzi potrafią wykręcić się z każdej niedogodnej dla nich sytuacji. Wrzuceni do ognia potrafią tak kombinować, że płomienie ich nawet nie dotkną. Tak przecież było z ich praojcem Abrahamem, który wrzucony do dołu pełnego płonącego wapna wyszedł bez szwanku. I miecz okaże się wobec nich zawodny. Tak było z Izaakiem, którego zastąpił baran, poniosłszy za niego śmierć. Nie zmożesz ich również ciężką pracą. Za przykład może tu posłużyć Jakub,

dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

którego nie zmogła ciężka praca, narzucona mu przez Labana. Okazało się nawet, że Jakub był z tego powodu szczęśliwy. Wobec tego, królu mój, mam inną zupełnie radę. Każ, aby Żydzi, począwszy od dnia dzisiejszego, wrzucali wszystkich swoich nowo narodzonych chłopców do wody. W ten sposób zetrze się ich z powierzchni ziemi. Tej próby na pewno nie będą już w stanie przetrzymać.

Słowa Bileama znalazły uznanie w oczach króla i jego ministrów. Natychmiast został wydany dekret faraona, nakazujący Żydom wrzucać każdego nowo narodzonego chłopca do rzeki. Prawo do życia przysługiwało odtąd tylko córkom żydowskim.

Mojżesz²⁸⁶ a korona faraona²⁸⁷

Pewnego razu podczas spożywania posiłku przez faraona w towarzystwie małżonki, królowej Alfaraonity córki Batii²⁸⁸ z małym Mojżeszem na kolanach oraz Bileama²⁸⁹ z jego siedmioma synami i wszystkich ministrów dworu zdarzył się szczególny wypadek. Oto mały Mojżesz nagle wyciągnął rączkę, szybkim ruchem zdjął z głowy faraona koronę i włożył ją sobie.

²⁸⁶ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go do koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

²⁸⁷ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁸⁸ *królowa Alfaraonita córka Batii* – w Biblii nie jest wymieniona z imienia ani królowa, ani jej mąż, faraon. [przypis edytorski]

²⁸⁹ *Bileam ben Beor* a. *Balaam ben Beor* – prorok, któremu król Moabu, Belek, nakazał, by przeklął Izraelitów, gdyż stanowili zagrożenie dla jego ziemi. Dwukrotnie Bóg nakazał Bileamowi odmówić królowi. Trzecim razem, kiedy Bileam już był w drodze, jego oślicy, na której odbywał podróż, ukazał się Anioł. Oślica przemówiła do Bileama ludzkim głosem i przekazała, że ten ma powiedzieć to, co nakaże Bóg. Ostatecznie pobłogosławił Izraelitów trzy razy (Lb 22,1–41; 24,1–10). [przypis edytorski]

Król i jego ministrowie osłupieli. Faraon szybko się opamiętał i wezwał swoich astrologów.

– Wyjaśnijcie mi – rozkazał – co się kryje za postępkami tego chłopca.

– Niech – odpowiedział za nich Bileam – król raczy sobie przypomnieć sen, który niedawno temu go nawiedził. W tym to śnie była właśnie mowa o chłopczyku, który obali dynastię faraonów i zagarnie władzę w państwie egipskim. W końcowym rezultacie doprowadzi kraj nasz do ruiny. Biorąc to pod uwagę, radzę królowi natychmiast skazać tego chłopca na śmierć. W ten sposób wszyscy unikniemy niebezpieczeństwa.

Po nim głos zabrał Jetro²⁹⁰:

– Niech król wstrzyma się od pochopnego przelewu krwi, zanim nie udowodnimy, że chłopczyk zrobił to w złych zamiarach. Jeśli król raczy posłuchać mnie, to proponowałbym postawić przed chłopcem dwie miski. Jedną napełnioną brylantami, drugą zaś żarzącymi się węglami. Powiemy chłopcu, że może wybrać z tych misek, co mu się żywnie podoba. Jeśli sięgnie po brylanty, będziemy mieli pewność, że koronę z głowy króla zdjął z czystego wyrachowania. Wtedy niech stanie się tak, jak rzekł Bileam. Jeśli zaś chłopczyk wyciągnie rączkę po płonące węgle, będzie to znak, że zrobił to nieświadomie. Uczynił to bowiem z nieświadomości i należy go pozostawić przy

²⁹⁰ *Jetro* a. *Reuel* z *Midianu* – syn Ezawa i Basmat, kapłan i przywódca Midianitów, teść Mojżesza (Rdz 36,3; Wj 2,16–18). Najprawdopodobniej *Jetro* było tytułem honorowym, zaś *Reuel* jego imieniem własnym. [przypis edytorski]

życiu.

Słowa Jetra znalazły uznanie w oczach króla. Natychmiast przyniesiono dwie miski. Jedna była napełniona brylantami, druga zaś żarzącymi się węglami. Mały Mojżesz chciał wyciągnąć brylanty, ale w tej samej chwili zjawił się niewidoczny dla otoczenia anioł Gabriel²⁹¹ i skierował jego rączkę ku misce z płonącym węglem. Chłopiec wziął mały żarzący się węgielek i wsunął w usta. Od tej chwili Mojżesz przez całe życie nie przestawał się jękać.

²⁹¹ *Anioł Gabriel*, właśc. *Archanioł Gabriel* – jeden z najwyższych rangą aniołów w tradycji chrześcijańskiej, judaistycznej i islamskiej. Sprawuje władzę nad rajem, anioł zmartwychwstania, miłosierdzia, zemsty, śmierci i objawienia. W religii chrześcijańskiej zwiastował Maryi, że urodzi Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

Mojżesz²⁹² jest świadkiem cierpień swego narodu

Dla uczczenia dwudziestych urodzin Mojżesza faraon²⁹³ obdarzył go wysokimi godnościami. Sprawił mu też wspaniałe szaty królewskie i własnoręcznie przypiął mu do nakrycia głowy niezwykle cenny brylant. Przydzielił mu też dla osobistych posług niewolników, a do noszenia broni specjalnych giermków. Cały naród w kraju otaczał Mojżesza szacunkiem. Wierzył mu i ufał.

Pewnego razu postanowił Mojżesz zobaczyć na własne oczy, jak pracują jego żydowscy bracia przy wznoszeniu miast Pitom i Ramses²⁹⁴. Smutny był to widok. Nad głowami pracujących

²⁹² *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

²⁹³ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

²⁹⁴ *Pitom i Ramses* – dwa miasta budowane dla faraona przez zniewolonych Żydów (Wj 1,11). [przypis edytorski]

Żydów stali nadzorcy egipscy, którzy nie licząc się z siłami jego braci, nakładali im na barki coraz więcej cegieł i gliny. W oczach Mojżesza pojawiły się łzy. Z piersi wyrwały się słowa pełne bólu:

– Już lepiej by mi było umrzeć, niż widzieć, jak moi bracia cierpią.

Nie namyślając się długo, zostawił swoich giermków na miejscu, a sam szybkim krokiem wszedł do obozu, w którym pracowali jego bracia. Chciał im jakoś pomóc, ulżyć w pracy. Stał sam do roboty. Z rąk słabszych braci przejął ładunki cegieł i sam je dźwigał na wyznaczone miejsce budowy. Słowami pełnymi otuchy krzepił ich serca. Wpajał w nich wiarę i nadzieję na nadejście lepszych czasów.

I Bóg to wszystko widział. Postawa Mojżesza uzyskała Jego pełne uznanie. Dał temu wyraz w następujących słowach:

– Za to, żeś czynił dobro, i za to, że opuściłeś dom faraona wraz z jego wygodami i przepychem, i pospieszyłeś z pomocą Memu narodowi, Izraelowi, za to, że ulitowałeś się nad nim jak brat nad bratem, przyjdzie kiedyś dzień, kiedy odwrócę się od nieba i ziemi i skieruję całą Swoją uwagę i troskę ku tobie. Wtedy będę rozmawiał tylko z tobą.

Sobota w Egipcie

Ból przeszył serce Mojżesza²⁹⁵, kiedy zobaczył, jak faraon²⁹⁶ nakłada coraz cięższe jarzmo na Żydów. Stał przed obliczem króla i rzekł:

– Królu mój i panie! Z twego rozkazu mędrcy tego kraju obdarzyli mnie wiedzą i mądrością. Dali mi wykształcenie i nauczyli posługiwać się nim. Ja zaś wykazałem się pilnością i chęcią do nauki. Głęboko uwierzyłem w treść przekazanej mi wiedzy. Teraz, jeśli pozwolisz, przekażę ci coś z tego, czego się nauczyłem.

– Dobrze, chętnie posłucham – powiedział faraon.

– Czy król życzyłby sobie, aby służy pracujący dla niego wyginęli?

– Oczywiście, że nie. Nie można do tego dopuścić.

²⁹⁵ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

²⁹⁶ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

– Proszę więc przyjąć do wiadomości, że jeśli ci niewolnicy nie będą mieli jednego dnia wypoczynku w tygodniu, to szybko wymrą.

– Idź przeto natychmiast do moich robotników i wyznacz dla nich jeden dzień w tygodniu dla odpoczynku.

Ucieszył się Mojżesz i nie zwlekając pobiegł do swoich braci z radosną nowiną. Od tej chwili sobota została przez Mojżesza wyznaczona na dzień odpoczynku.

Chcieli przyspieszyć wybawienie

W sto osiemnastym roku od przyjscia Żydów do Egiptu wystąpił pewien mąż imieniem Jagnon z pokolenia Efraima²⁹⁷ i oświadczył Żydom, co następuje:

– Bóg mi się wczoraj objawił i tak do mnie przemówił: „Masz wyprowadzić dzieci Izraela z Egiptu, albowiem nadeszła już pora ku temu”.

Żydzi jednak zachowali w pamięci przedśmiertne słowa Jakuba²⁹⁸ i tak mu odpowiedzieli:

– Nie opuścimy tego kraju tak długo, dopóki nie zjawi się mąż, który przemówi do nas słowami naszego ojca Jakuba.

Członkowie pokolenia Efraima uwierzyli Jagnonowi i zawierzyli jego męstwu. Chwycili za broń i rozprawiwszy się ze strażnikami i nadzorcami egipskimi, wyszli z Egiptu. Nie zabrali ze sobą żadnego jedzenia. Wzięli na drogę tylko swoje

²⁹⁷ *Efraim* – drugi syn Józefa i Asenat. Zaadoptowany przez Jakuba jako jego własne dziecko. Jakub na łożu śmierci pobłogosławił młodszego Efraima zamiast starszego Manasses (Rdz 48,1–20). [przypis edytorski]

²⁹⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

złoto i srebro. Byli pewni, że za pieniądze kupią żywność u Filistynów²⁹⁹. Jeśli ci nie zgodzą się sprzedać im żywności, to wezmą siłą.

I tak wkrótce dotarli do doliny Gat³⁰⁰. Tu, w polu natknęli się na stada pasących się owiec. Zwrócili się do pasterzy:

– Sprzedajcie nam trochę owiec z waszego stada. Jesteśmy głodni.

– Nie możemy wam ich sprzedać, gdyż nie należą do nas.

Efraimczycy wdarli się wtedy między stada i zaczęli wyłapywać owce. Pasterze podnieśli niesłychany krzyk. Dotarł on do uszu mieszkańców Gat. Nie namyślając się długo, zebrali się i wyruszyli na pomoc pasterzom. Wywiązała się zacięta walka. Po obu stronach było wielu zabitych.

Następnego dnia mieszkańcy Gat wyprawili posłów do Filistynów z prośbą o pomoc.

– Przyjdźcie do nas – prosili Filistynów – i pomóżcie nam pobić synów Efraima, którzy opuścili Egipt i chcą nam siłą zabrać owce. Myśmy im nigdy niczego złego nie uczynili.

Filistynowie zebrali siły i pospieszyli na odsiecz mieszkańcom

²⁹⁹ *Filistyni* – lud posiadający państwo między Egiptem a Ziemią Obiecaną (Wj 13,17). Ziemia Filistynów stanowiła wąski pas ziemi wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego. Na państwo składały się miasta: Gaza, Aszdod, Aszkelon, Gat i Ekron (Joz 13,3), było to tzw. Pentapolis Filistyńskie. Istnienie Filistynów datuje się na okres od XIII do III w p.n.e., następnie zostali poddani hellenizacji; zgodnie z *Biblią*: jeden z głównych wrogów Izraelitów. [przypis edytorski]

³⁰⁰ *dolina Gat* – dolina, w której znadowało się miasto Gat, jedno z państw-miast Filistynów. Z Gat pochodził biblijny Goliat. [przypis edytorski]

Gat. I Bóg oddał synów Efraima w ręce nieprzyjaciela. I wielu synów Efraima poległo w dolinie Gat. A ciała ich poniewierały się tak długo, aż przyszedł prorok Ezechiel³⁰¹ i przywrócił im życie.

Ci zaś synowie Efraima, którym udało się ująć cało z pola bitwy, wrócili do Egiptu i o wszystkim opowiedzieli swoim braciom. Jeszcze długo potem ojciec Efraim nosił żałobę po swoich straconych synach.

³⁰¹ *Ezechiel* – prorok, kohen; przypisuje mu się autorstwo biblijnej *Księgi Ezechiela*; syn Buziego. Bóg powołuje go do roli proroka (Ez 4,2) ok. 592 r. p.n.e. W kolejnym widzeniu nakazuje mu przemawiać do ludu Izraela w jego imieniu (Ez 3,11) i ustanawia go stróżem narodu żydowskiego (Ez 3,17); Bóg uprzedził go również, że Jerozolima zostanie zburzona (Ez 4,2) i że ześle karę za grzechy na potomków Judy (Ez 8,18). Ezechiel został uprowadzony wraz z dworem króla Jojakima do Babilonii. Na wygnaniu Ezechiel zapowiadał odrodzenie Izraela (Ez 34-37). [przypis edytorski]

Mojżesz³⁰² i córki Jetry³⁰³

W owym czasie żył w Midianie mąż imieniem Jetro. Był kapłanem pogańskim. Służył i bił pokłony drewnianym i kamiennym bożkom. W duchu swojej religii wychował też swoich krajan. Po wielu latach doszedł do wniosku, że z tych bożków żadnej właściwie pociechy nie ma. Zwołał wtedy mieszkańców kraju i taką do nich mowę wygłosił:

– Stary już jestem i siwizna pokryła moją głowę. Nie nadaję się na sługę tych licznych bożków. Wybierzcie sobie młodego kapłana. Niechaj on odprawia za was modły do nich.

Słowa Jetry oburzyły mieszkańców Midianu. Zaczęły padać gniewne okrzyki:

– Przeklęty niechaj będzie ten, który okaże mu przyjaźń lub będzie paś jego owce.

³⁰² *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskiemu, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³⁰³ *Jetro* a. *Reuel z Midianu* – syn Ezawa i Basmat, kapłan i przywódca Midianitów, teść Mojżesza (Rdz 36,3; Wj 2,16–18). Najprawdopodobniej *Jetro* było tytułem honorowym, zaś *Reuel* jego imieniem własnym. [przypis edytorski]

Potem zmówili się, aby nie dopuścić córek Jetry do korzystania z łąk i ze studni przy wypasaniu owiec ojca. W tym właśnie czasie przybył do tego kraju Mojżesz. Zobaczywszy, że wszyscy pasterze znęcają się nad córkami Jetry, pomógł im napoić spragnione owce.

Bóg to wszystko widział i rzekł:

– Za to, żeś zrobił dobry uczynek, bo okazałeś współczucie bezbronnym dziewczętom, zasłużyłeś na tytuł „Sługi Bożego”. Wszyscy ludzie na świecie będą odtąd wiedzieć, że moi słudzy są dobrzy dla każdego człowieka, że każdemu stworzeniu gotowi są okazać miłosierdzie.

Wrzody faraona³⁰⁴

Onego czasu, kiedy faraon nałożył ciężkie brzemię niewoli na Żydów, Bóg zesłał na niego chorobę. Jego ciało pokryło się od stóp do głów mnóstwem wrzodów. Nie bacząc jednak na to, jeszcze bardziej pastwił się nad Żydami.

Tymczasem choroba faraona czyniła coraz większe postępy. Życie zupełnie mu zbrzydło. Zwołał astrologów i czarowników dworu, aby zasięgnąć u nich rady, jak dalej postępować, aby wyleczyć się z choroby. Po odbytej naradzie tak mu powiedzieli:

– Król dotknięty tą chorobą może się pozbyć wrzodów tylko wtedy, kiedy zażywać będzie kąpeli w krwi żydowskich dzieci.

Faraon posłuchał ich rady i natychmiast zarządził, aby jego słudzy siłą oderwali dzieci żydowskie od matek, zabili je i przygotowali z ich krwi kąpiel.

Zażywane jednak codzienne kąpiele nie przynosiły mu ulgi. Przeciwnie, jeszcze bardziej pogorszyły stan jego zdrowia.

Akurat przybyli z ziemi Goszen³⁰⁵ dwaj jego wysocy urzędnicy. Zameldowali mu, że zatrudnieni tam Żydzi są leniwi i wskutek tego nie wykonują zadań nałożonych przez króla.

³⁰⁴ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

³⁰⁵ *ziemia Goszen* – region Egiptu, który zamieszkiwali Izraelici (Rdz 47,27). [przypis edytorski]

Faraon wybuchnął gniewem:

– Żydzi zapewne dowiedzieli się o mojej chorobie i dlatego przestali wykonywać moje rozkazy. Zaprzęgnijcie szybko konie. Pojadę z wami do Goszen i pokażę tym Żydom, co znaczy gniew faraona.

Wsiadł do rydwanu, a za nim pospieszyło dwudziestu jeźdźców i dwudziestu żołnierzy piechoty. Zbliżając się do Goszen, kawalkada zamierzała przejść przez wąską ścieżkę. Koń faraona się przestraszył, stanął dęba i nagle szarpnął do tyłu. Król spadł z wozu na ziemię, a koń poślizgnąwszy się wpadł na niego i przydusił go. Ciało faraona, pokryte wrzodami i nie gojącymi się ranami, sprawiało mu nieludzki ból. Zaczął krzyczeć wniebogłosy. Wtedy żołnierze wzięli go na ręce i pieszo ruszyli w drogę powrotną. Przybywszy do pałacu, położyli go do łóżka. Wokół zgromadzili się wszyscy domownicy i wszyscy ministrowie dworu. Poradzili mu, aby zrzekł się tronu na rzecz jednego z synów. Było ich trzech. Najstarszy miał na imię Atro, średni Adikam, najmłodszy Marion. Były też dwie córki, Batja i Achuzija. Atro był głupi i zbyt gadatliwy. Adikam był mądry, chytry i wykształcony, ale brzydki i niskiego wzrostu. Faraon zgodził się przekazać władzę Adikamowi. Tymczasem wrzody na ciele faraona mnożyły się. Ropiały i śmierdziały. Król cuchnął niczym rozpadająca się padlina.

Po trzech latach faraon zmarł. Śmierć wystawiła go na pośmiewisko ludu, gdyż w odróżnieniu od wszystkich faraonów nie można go było zabalsamować. Lekarze nie mogli po prostu

podejść do niego, gdyż nikt nie wytrzymał odoru.

Adikam zastosował przymus wobec swoich sług i kazał im zanieść ciało do Coen, gdzie znajdowały się groby królewskie. Tam go też pochowali.

Dzieci zamiast cegieł

Adikam przyjął tytuł faraona³⁰⁶. Był to tytuł wszystkich królów egipskich. Uczeń przewodził go „Awoz”, co po egipsku znaczy „Niski”.

Adikam kierował państwem w sposób jeszcze bardziej okrutny niż jego ojciec. Dla Żydów jarzmo niewoli uczynił jeszcze bardziej ciężkim. Któregoś dnia zebrał wszystkich swoich uczonych i udał się do ziemi Goszen³⁰⁷, gdzie pracowali Żydzi przy wyrobie cegieł. Na miejscu wprowadził takie przepisy, że warunki pracy jeszcze bardziej się pogorszyły. Wyznaczył bowiem na nadzorców robót Żydów, nad którymi ustawił egipskich kontrolerów i policjantów.

Zgodnie z jego wolą ci kontrolerzy wydali takie rozporządzenie:

– Żydowscy robotnicy-niewolnicy mają codziennie wytworzyć taką to a taką liczbę cegieł. Jeśli się nie wywiążą, to zamiast brakujących cegieł, wmurują żywe dzieci żydowskie do wznoszonych budowli.

I odtąd nie było dnia, aby siepacze egipscy nie wdzierali się

³⁰⁶ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

³⁰⁷ *ziemia Goszen* – region Egiptu, który zamieszkiwali Izraelici (Rdz 47,27). [przypis edytorski]

do mieszkań żydowskich i siłą nie uprowadzali dzieci, aby je wmurować w miejsce brakujących cegieł.

Okrucieństwo faraona osiągnęło szczyt, kiedy zadanie wmurowywania dzieci zlecił wykonać samym Żydom.

I polały się obficie łzy nieszczęsnych ojców. I krwawiły ich serca, kiedy stanęli wobec takiej niehumanitarnej próby. Dzieci nie chciały umierać. Krzyczały i błagały o litość.

Słowem, straszne to były czasy dla Żydów. Wzywali Boga na pomoc. I prośby ich zostały wysłuchane. Bóg powiedział wtedy:
– I wyzwolę was z rąk Egipcjan.

Mojżesz³⁰⁸ i kózka

Pewnego dnia podczas wypasania stada swego teścia Jetry Mojżesz zauważył, że jedna kózka oderwała się od reszty i uciekła w głąb pustyni. Nie namyślając się pobiegł za nią. Obawiał się bowiem, że biedne zwierzątko zginie na pustyni z braku jadła i napoju.

Wtem zauważył, że kózka dobiegła do źródła wody i właśnie gasi pragnienie. Podszedł do niej i powiedział:

– Droga kózko, gdybym wiedział, że byłaś spragniona, to bym za tobą nie gonił.

Wziął potem Mojżesz kózkę na plecy i zaniósł z powrotem do stada. Niósł ją, gdyż była jeszcze bardzo młoda i zbyt słaba, aby o własnych siłach dojść do stada.

Uczynek Mojżesza znalazł uznanie u Boga, który tak do niego powiedział:

– Masz w sobie dużo litości. Za to, żeś się zmiłował nad kózką,

³⁰⁸ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

zostaniesz przywódcą swego narodu, Izraela. W pełni zasłużyłeś na to, aby stać się jego pasterzem.

Wizja Mojżesza³⁰⁹

Z dala od cudzych pastwisk, na drugim krańcu pustyni paś Mojżesz stado owiec. Pewnego dnia, kiedy zbliżał się do góry Horeb³¹⁰, zauważył mały ciernisty krzak o liściach pełnych kolców. Patrząc na niego pomyślał:

– Do tego ciernistego krzaka podobny jest mój naród. Tak jak on jest brzydki i wszyscy się na jego widok odwracają.

I kiedy pogrążony w smutnych myślach o cierpieniach swego narodu nie odrywał wzroku od ciernistego krzaka, zauważył nagle, że buchnął z niego płomień. Szybko oderwał się od swoich myśli i rzekł:

– Przyrównałem przed chwilą mój naród do tego ciernistego krzaka i nagle stanął on w płomieniach. Czyżby i mój naród miał tak samo zginąć?

Ale oto dziwna rzecz. Ogień bucha, a krzak stoi, jak stał, cały

³⁰⁹ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³¹⁰ *góra Horeb* – miejsce powołania Mojżesza przez Boga (Wj 3,1). [przypis edytorski]

i nie naruszony przez ogień. I zaraz ulotnił się smutek, i serce Mojżesza wypełniło się radością. I głos z krzaka się rozległ:

– Mojżeszu! Tak jak ciernisty krzak nie zginął w płomieniach, tak naród Żydów nie zginie. Każdy ogień, do którego go wrzuca wrogowie, zostanie zgaszony. Nie zniszczy go żadne cierpienie i żadne nieszczęścia.

Żydowska wierność

Kiedy faraon³¹¹ wyrzekł pamiętne słowa: „Uchytrzyjmy się przeciwko Żydom”, natychmiast zawołano przed jego oblicze Żydów, do których wygłosił przemówienie:

– Pomóżcie mi – powiedział – trochę w mojej pracy. Proszę was, kopcie wraz ze mną glinę, z której zrobimy cegły.

Faraon wziął kosz oraz łopatę i zaczął dla przykładu sam kopać. Nietrudno sobie wyobrazić, że każdy człowiek na ten widok pośpieszyłby faraonowi z pomocą. Czy mogło być inaczej? Nic więc dziwnego, że wszyscy Żydzi zaczęli kopać glinę i formować z niej cegły. I pracowali nie szczędząc sił, a efekt był niemały, gdyż byli to ludzie zdrowi i silni.

Nadeszła noc. Faraon wyznaczył spośród egipskich poganiaczy niewolników nadzorców, którzy mieli kontrolować wyłonionych spośród Żydów strażników pilnujących porządku przy pracy. Na polecenie faraona nadzorcy po dniu pracy przeliczyli wszystkie wytworzone cegły i złożyli o tym meldunek faraonowi. Ten wydał wtedy Żydom rozkaz: „Od dziś macie dostarczyć mi tyle cegieł, ile wczoraj wytworzyliście”. Po kryjomu zaś zabronił dowozić Żydom do miejsca pracy niezbędną słomę. Sami musieli jej szukać i przywozić. Kiedy

³¹¹ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

egipcscy nadzorcy stwierdzili, że liczba wyrobionych cegieł malała, zaczęli bić żydowskich policjantów, aby tym sposobem zmusić ich do wydania tych Żydów, którzy nie wykonali wyznaczonej normy. Strażnicy żydowscy woleli jednak znosić bicie, niż zdradzić swoich braci.

Po wyjściu Żydów z Egiptu Bóg polecił Mojżeszowi³¹² wybrać siedemdziesięciu sędziów spośród starszyny. Mojżesz był w nie lada kłopotcie. Nie wiedział kogo wybrać... Zwrócił się do Boga:

– Nie wiem, kto się do tego nadaje. Nie wiem, kto z nich godzien jest sprawować funkcję sędziego.

Bóg mu wtedy powiedział:

– Znasz owych Żydów, owych wiernych strażników, którzy mimo bicia nie wydali swoich braci. Ich wyznacz na sędziów ludu.

Z tego płynie nauka, że ten, który poświęca się dla swojego narodu, zasługuje na szacunek, chwałę i Ducha Bożego.

³¹² *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

Granice Egiptu

Ongiś trwał spór o granicę między Egiptem a królestwem Kusz³¹³. Egipcjanie nie pozwalali mieszkańcom Kusz przekraczać ustalonej przez siebie granicy państwowej. Władza i mieszkańcy państwa Kusz twierdzili, że po stronie Egiptu znalazły się tereny stanowiące ich własność. Spór przeistoczył się w zaciętą i długotrwałą wojnę. Kosztowało to oba zwaśnione narody dużo krwi. Kiedy Bóg zesłał na ziemię egipską plagę żab, obydwie narody przekonały się, gdzie w istocie rzeczy przebiega granica między nimi. Tereny wolne od plagi żab siłą rzeczy należały do królestwa Kusz, tereny zaś nawiedzone przez żaby należały bezsprzecznie do Egiptu. Na tej zasadzie ustalona została ostatecznie granica. Nastął wreszcie pokój.

³¹³ *królestwo Kusz* – starożytna kraina położona nad Nilem. Obecnie tereny północnego Sudanu. [przypis edytorski]

Małoduszność ukarana

Zanim Mojżesz³¹⁴ i Aaron³¹⁵ udali się do faraona³¹⁶, zwrócili się do narodu żydowskiego, aby wydelegował wraz z nimi starszych gminy.

– Bądźcie tak dobrzy – powiedzieli do wyłonionej starszyny – i chodźcie wraz z nami do króla Egiptu, aby mu przekazać to, co Bóg nam zlecił.

Autorytet Mojżesza był tak wielki, że starsi gminy żydowskiej poczuli się jego zaproszeniem wyróżnieni. Razem z Mojżeszem i Aaronem ruszyli w drogę do pałacu faraona. Przed bramą ogarnął ich jednak strach i jeden po drugim ulotnili się. Na ten widok Bóg rozżłościł się i powiedział:

³¹⁴ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³¹⁵ *Aaron* – starszy brat Mojżesza i jego pomocnik (Wj 6,20). Pomógł Mojżeszowi wyprowadzić Izraelitów z Egiptu (Wj 6,26–27). [przypis edytorski]

³¹⁶ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

– Za to, że w chwili decydującej okazaliście małoduszność i słabość, nie dopuszczę was do Góry Synaj³¹⁷, kiedy będzie wręczona Izraelowi Tora³¹⁸.

³¹⁷ *Góra Synaj* – druga, co do wysokości góra na półwyspie Synaj. Zgodnie z przekazem biblijnym w jej pobliżu Mojżesz ujrzał anioła w płonącym krzewie, który nakazał mu wyprowadzić Żydów z Egiptu (Wj 3,1–10). Później na górze Synaj Bóg zawarł przymierze z Mojżeszem dając mu tablice z przykazaniami (Wj 31,18). [przypis edytorski]

³¹⁸ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

W pałacu faraona³¹⁹

Pałac faraona otoczony był ogromnym murem. Znajdowało się w nim czterysta bram. Przy każdej bramie stały na straży lwy, niedźwiedzie i lamparty gotowe pożreć nieproszonego gościa. Kiedy do faraona miały przybyć zaproszone przez niego osoby, czarownicy, dzięki im tylko znanym sposobom, zapewniali im życziwość zwierząt.

W chwili kiedy Mojżesz³²⁰ i Aaron³²¹ stanęli u jednej z bram, otoczyły ich zwierzęta. Zamiast jednak napaść na nich, zaczęły lizać im stopy niczym psy nogi swego pana. Bez przeszkód przeto minęli bramę i stanęli przed drzwiami prowadzącymi do wnętrza pałacu. Czarownicy na ten widok poszczuli na nich dwa

³¹⁹ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ścigać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

³²⁰ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³²¹ *Aaron* – starszy brat Mojżesza i jego pomocnik (Wj 6,20). Pomógł Mojżeszowi wyprowadzić Izraelitów z Egiptu (Wj 6,26–27). [przypis edytorski]

młode drapieżne lwy. Wtedy Mojżesz podniósł do góry łaskę i lwy natychmiast uspokoiły się, i zaczęły lizać jemu i Aaronowi nogi. Z radości machały ogonami, jakby spotkały się ze swoim umiłowanym panem, który po dłuższej nieobecności wrócił do domu. Wejście Mojżesza i Aarona do sali tronowej przstraszyło i wzburzyło faraona. Krzyknął:

– Skazać na śmierć wartowników za to, że pozwolili tym ludziom wejść do pałacu.

Przed jego oblicze przyprowadzono nieszczęsnych wartowników. Gniewnym głosem zawołał do nich:

– Dlaczego to uczyniliście? Dlaczego wpuściliście ludzi, których nie zaprosiłem?

Wartownicy tłumaczyli się gęsto:

– Przysięgamy na życie, panie nasz i władco, żeśmy tych ludzi na oczy nie widzieli. Nie mamy też najmniejszego pojęcia, kto ich tu wpuścił.

Faraon nie uwierzył i kazał ich zabić. Następnie zwrócił się z pytaniem do Mojżesza i Aarona:

– Kim jesteście?

– Wyśłannikami Boga!

– Czego ode mnie żądacie?

– Chcemy ci tylko przekazać polecenie Boga, abyś wypuścił Jego naród z domu niewoli i pozwolił mu służyć Bogu.

Usłyszawszy to, faraon wpadł w gniew:

– Kimże jest ten wasz Bóg, którego ja mam posłuchać? Nie dość, że nie przysłał mi prezentów, tak jak to wszyscy znający

mnie czynią, to jeszcze ośmiela się stawiać takie żądanie! Nie znam waszego Boga i Żydów z mojego kraju nie wypuszczę.

Skończywszy swoją orację, spojrzął na Mojżesza i Aarona. Nagle zobaczył, że obydwaj są wzrostu wysokiego drzewa cedrowego i że ich oczy błyszczą światłem słońca. Zdumiała go też potężna siła tkwiąca w cudownej lasce Mojżesza. Pożałował swoich gniewnych słów i powiedział:

– Zaczekajcie chwileczkę, pójdę do mojej biblioteki i postaram się znaleźć jakąś wzmiankę o waszym Bogu.

Faraon przewertował kilka ksiąg, aż w jednej znalazł taką oto wzmiankę: „Bóg Moabitów, Bóg Ammonitów³²², Bóg Fenicjan”. Prędko wrócił i zakomunikował:

– Szukałem wzmianki o waszym Bogu, ale nie znalazłem.

A Mojżesz na to:

– Jesteś głupi, boś szukał naszego Boga wśród martwych bogów. Nasz Bóg jest wiecznie żywy. Jest panem i władcą wszechświata!

– Jaki jest wasz Bóg, młody czy stary? Czy wiele podbił krajów? Ile miał lat, kiedy wstąpił na tron?

– Moc naszego Boga wypełnia sobą cały świat. On był już wtedy, nim jakiegokolwiek stworzenie się pojawiło. On będzie do końca istnienia wszystkich światów. Ciebie również stworzył i w ciebie tchnął ducha życia.

³²² *Ammonici* – plemię aramejskie, wg *Ks. Rodzaju* wywodzące się z stosunku młodszej córki Lota ze swoim ojcem (Rdz 19,38). Ammonici oraz Filistyni najeżdżali Izraelitów przez 18 lat, ostatecznie zostali pokonani przez wojska pod dowództwem Jeftego (Sdz 10,8–9; Sdz 11,32). [przypis edytorski]

– A czym zajmuje się wasz Bóg?

– Nasz Bóg przychyła niebo i utwierdza ziemię. Z Jego głosu wydobywają się płomienie. Łamie góry i rozbija skały. Jego łukiem jest ogień. Jego strzałami są płomienie. Jego włócznia to język ognia. On tworzy góry i doliny. On je przykrywa trawą. On zsyła deszcz i rosę. On osadza królów na tronie i on ich z tronu strąca.

– Kłamiecie! Panem i władcą świata przecież jestem ja. To ja stworzyłem siebie i rzekę Nil. Poza mną nie ma innego Boga.

Po tej rozmowie faraon zwołał swoich uczonych.

– Powiedzcie mi – powiedział do nich – czyście słyszeli kiedyś o Bogu tych oto ludzi?

– O Bogu tych ludzi słyszeliśmy, że jest synem mędrców i dzieckiem starych królów.

Usłyszawszy ich odpowiedź, faraon rzekł:

– Nie znam tego Boga i Żydów z mego kraju nie puszczę.

Bóg to wszystko słyszał i odrzekł:

– Za to, że faraon tak powiedział, nadejdzie dzień, kiedy zmuszony będzie przyznać: „Bóg Żydów ma rację. Zgrzeszyłem wobec niego”. A do Mojżesza i Aarona powie: „Idźcie i opuście wraz z waszym żydowskim narodem mój kraj”.

Morze i ląd

Kiedy Egipcjanie tonęli, morze tak im powiedziało:

– Wypluję trupy na ląd, aby nie zanieczyściły moich wód!

Kiedy morze zaczęło wypluwać z siebie ciała Egipcjan, ziemia zaprotestowała:

– Nie mogę przyjąć tych ciał! Kiedy przyjąłem krew Abła, Bóg powiedział pod moim adresem: „Przeklęta niech będzie ziemia!”. Jakże więc mogę przyjąć teraz krew tak licznych ciał.

I ziemia wrzuciła je z powrotem do morza.

Wtedy odezwał się Bóg:

– Za to, że faraon³²³ powiedział: „Bóg jest sprawiedliwy, ja zaś i mój naród jesteśmy grzesznikami”, dam Egipcjanom pochówek w ziemi.

I Bóg wydał ziemi rozkaz:

– Przyjmij te ciała i niechaj znajdą w tobie odpocznienie³²⁴.

³²³ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

³²⁴ *odpocznienie* (starop.) – spoczęcie, wypoczynek, wypoczynek. [przypis edytorski]

Szatan oskarża

Kiedy morze rozstało się i przed Żydami otwarła się droga, anioł Gabriel³²⁵ wyszedł na czoło pochodu i tymi słowami zwrócił się do wody po lewej stronie:

– Nie waż się ruszyć Żydów! Albowiem nadejdzie czas, kiedy oni zaczną kłaść tefilin³²⁶ na lewej ręce.

Woda posłuchała Gabriela i odsunęła się. Wtedy Gabriel zwrócił się do wody po prawej stronie:

– Nie waż się ruszyć Żydów, którzy idą na Synaj³²⁷ po to, aby otrzymać z prawej ręki Boga Torę³²⁸.

³²⁵ *Anioł Gabriel*, właśc. *Archanioł Gabriel* – jeden z najwyższych rangą aniołów w tradycji chrześcijańskiej, judaistycznej i islamskiej. Sprawuje władzę nad rajem, anioł zmartwychwstania, miłosierdzia, zemsty, śmierci i objawienia. W religii chrześcijańskiej zwiastował Maryi, że urodzi Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

³²⁶ *tefilin* – dwa małe czarne pudełeczka, wykonane z jednego kawałka skóry kozłowego zwierzęcia, zawierające odręcznie napisane przez *sofera* na pergaminie, cztery wersety Tory. *Tefilin* jest noszony podczas codziennych modlitw przez mężczyzn żydowskich. Jedno z pudełeczek jest przywiązywane rzemieniem do czoła (*tefilin szel rosz*), a drugie do lewego ramienia (*tefilin szel jad*). [przypis edytorski]

³²⁷ *Góra Synaj* – druga, co do wysokości góra na półwyspie Synaj. Zgodnie z przekazem biblijnym w jej pobliżu Mojżesz ujrzał anioła w płonącym krzewie, który nakazał mu wyprowadzić Żydów z Egiptu (Wj 3,1–10). Później na górze Synaj Bóg zawarł przymierze z Mojżeszem dając mu tablice z przykazaniami (Wj 31,18). [przypis edytorski]

³²⁸ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na

W tym momencie stanął przed Bogiem szatan i powiedział:

– Sędzio całego świata! Czy chcesz uczynić tyle wielkich cudów dla dzieci Izraela, które w Egipcie służyły obcym bożkom?

A Bóg na to odparł:

– Nie z rozkoszy i dobrobytu Żydzi służyli egipskim bożkom, ale z powodu ciężkiej pracy i niewysłowionych cierpień. Nie będę za to ich sądził, albowiem jako całość lud mój jest niewinny!

Słowa te zamknęły szatanowi usta.

I Bóg sprawił, że w ścianach wody z lewej i z prawej strony wyrosły drzewa owocowe, i kobiety zrywały owoce, aby nakarmić płaczące dzieci.

Torę Usmą składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

Uza i Michał³²⁹

Kiedy wszyscy Żydzi zdążyli już wyjść z morza, wstąpili do niego Egipcjanie. „Skoro – powiedzieli sobie – Mojżesz³³⁰ utorował im drogę, to możemy nią dopędzić Żydów i zawrócić ich z powrotem do Egiptu”. A Bóg patrzył na obóz Egipcjan przez ogniste i chmurne słupy. Słup z chmur przemienił wodę w glinę a słup ognia doprowadził wodę do stanu wrzenia. Konie zerwały się z wędzideł, a koła rydwanów odpadły i spłonęły. Następnie ściany wody zaczęły się do siebie zbliżać i łączyć, pogrążając w wodzie Egipcjan.

A kiedy Uza, minister egipski, zobaczył to, pokłonił się Bogu i powiedział:

– Władco świata! Wyroki Twoje są sprawiedliwe, Ty nie

³²⁹ *archanioł Michał* (z hebr. *Mika'el*, dosł.: któż jak Bóg) – występuje w religiach żydowskiej, chrześcijańskiej oraz w Islamie. W tradycji judaistycznej jest jednym z siedmiu aniołów wyższego rzędu. Ochranił Izrael (Dn 10,12–14); spierał się z szatanem o ciało Mojżesza (Jud 1,9). [przypis edytorski]

³³⁰ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

krzywdzisz nikogo, dlaczego więc karzesz tak surowo dzieci Egiptu, które na tak ciężką karę nie zasługują. Czy dzieci Egiptu utopiły albo zabiły Twoje dzieci? Przecież poza zmuszeniem ich do pracy w polu i w domu niczego więcej im nie zrobiły. Za tę pracę Twoje dzieci otrzymywały nawet wynagrodzenie, ponadto Egipcjanie wypożyczyli im wiele złotych i srebrnych naczyń.

Bóg zwołał wtedy sędziów i tak do nich powiedział:

– Rozsądźcie spór między Mną a Uzą! W dawnych czasach panował w Egipcie głód. Przybył wtedy do kraju Józef³³¹ i uratował mieszkańców od śmierci. Józef został wyniesiony do najwyższych godności. I wszyscy Egipcjanie służyli mu. Kiedy jednak Moje dzieci przybyły do tego kraju, Egipcjanie szybko zapomnieli o dobrodziejstwach uczynionych przez Józefa i zniewolili jego braci. Tak długo ich zameczali, aż doszedł do Mnie ich krzyk rozpacz. Posłałem im wtedy na pomoc Mojżesza i Aarona³³². Ci wybrali się do faraona³³³ i w Moim

³³¹ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

³³² *Aaron* – starszy brat Mojżesza i jego pomocnik (Wj 6,20). Pomógł Mojżeszowi wyprowadzić Izraelitów z Egiptu (Wj 6,26–27). [przypis edytorski]

³³³ *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ścigać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa

imieniu zażądali od niego, aby wypuścić na wolność dzieci Izraela. Faraon nie chciał o tym słyszeć, więc zesłałem na niego plagi. Jeszcze bardziej ciężkim uczynił jarzmo niewoli dla Moich dzieci. Teraz zaś ściga je na morzu. Chce je złapać i zniszczyć.

Aniołowie-sędziowie, usłyszawszy te słowa, tak orzekli:

– Słuszne są Twoje słowa i sprawiedliwe Twoje drogi.

Uza przedstawił swoje racje.

– To prawda, że moje dzieci czyniły zło i zgrzeszyły przeciwko Tobie, ale Ty przecież jesteś dobry i wspaniałomyślny. Okaż litość moim dzieciom i zbaw je od śmierci.

W tej chwili anioł Michał poleciał do Egiptu. Wstąpił do jednej z budowli wzniesionych przez Żydów, wyjął cegłę, kawał gliny oraz dziecko żydowskie, które było tam wmurowane. Stał przed Bogiem i powiedział:

– Boże, czy i teraz okażesz łaskę tym, którzy zamordowali niewinne dziecko żydowskie?

Uza usłyszawszy to, zamilkł. Wtedy zjawił się Szaftiel i stanąwszy przed Bogiem, powiedział:

– Czy takim ludziom okażesz litość i nie zetrzesz Egipcjan z powierzchni ziemi?

W tej samej chwili woda w morzu wzburzyła się. Fale morskie zapieniły się i woda zaczęła kipieć. Niebo pokryły czarne gęste chmury. Gwiazdy przestały świecić. Rozszalała się gwałtowna burza. Otchłanie morza rozwarły się i Egipcjanie zaczęli tonąć.

I nadszedł czas śpiewania przez aniołów hymnów na cześć Boga. Zebrali się wszyscy aniołowie w jeden wielki obóz. Kiedy jednak otworzyli usta do śpiewania, Bóg tak do nich powiedział:

– Dziś nie śpiewajcie. Uczyńcie to jutro! Jakże mógłbym słuchać śpiewu, kiedy moje stworzenia giną w morzu!

Smaki manny³³⁴

Manna, którą Żydzi żywili się na pustyni, miała smak mleka, miodu i chleba przesyconego oliwą. Zgodnie też z życzeniem, mogła mieć smak wszelkich potraw, zarówno słodkich, jak i słonych. Kiedy dziecko spożywało mannę, odczuwało smak mleka, a kiedy ktoś chciał zakosztować miodu, manna była dla niego miodem. Starcy odnajdywali w mannie smak najlepszego chleba. Również zapach manny przypominał najlepsze wonności. Z nadejściem soboty zapach manny stawał się jeszcze bardziej przyjemny. Wygląd manny w sobotę był lepszy niż w dni powszednie. A kiedy ktoś powiedział: „Lenię się dziś wyjść w pole, aby nabrać manny”, to ta natychmiast pojawiała się na progu jego domu. Mógł wtedy nabrać, ile tylko mu się podobało.

A ci, którzy lenili się wyjść poza próg, odnajdywali ją w swoich łózkach. Wystarczyło wyciągnąć po nią ręce.

³³⁴ *manna* – pokarm, który został zesłany Izraelitom przez Boga, w trakcie podróży przez pustynię po ucieczce z Egiptu (Wj 16,15). Manna miała postać drobnych ziaren leżących na ziemi (Wj 16,14). [przypis edytorski]

Smak zależy od wyglądu

Rabbi Chanania i rabbi Jonatan³³⁵ zapytali kiedyś rabiego Nachuma Talmię:

– Czy jest możliwe, żeby mimo manny³³⁶, która zawierała wszelkie smaki, Żydzi pozostali nadal głodni?

Co uczynił zapytany rabbi Nachum Talmia? Położył przed nami dwa melony. Jeden przekroił na dwie części, a drugi cały.

– Ile – zapytał – wart jest cały melon?

– Dwie miny³³⁷ – odparli.

– A ile wart jest pokrojony melon?

– Jedną minę.

– Dlaczego? Przecież cały melon nie jest większy od pokrojonego. Później i tak go pokroją.

To wskazuje na to, że człowiek czerpie przyjemność z wyglądu potrawy tak samo jak z jej smaku.

³³⁵ *Rabbi Jonatan* – tannaita działający w II w. n.e. [przypis edytorski]

³³⁶ *manna* – pokarm, który został zesłany Izraelitom przez Boga, w trakcie podróży przez pustynię po ucieczce z Egiptu (Wj 16,15). Manna miała postać drobnych ziaren leżących na ziemi (Wj 16,14). [przypis edytorski]

³³⁷ *mina* – jednostka wagowa; zanim zaczęto wybijać monety, wartości określano przez podanie wagi cennego metalu (wśród Izraelitów najczęściej srebra); *mina* funkcjonowała jako określenie wartości: domyślnie *mina srebra*. *Mina* była równoważna 10 lub 60 sheklem, czyli ok. 0,5 kg. [przypis edytorski]

Zanim dana została Tora³³⁸

Po upływie trzech miesięcy od wyjścia Żydów z Egiptu Bóg rzekł:

– Teraz dam narodowi Izraela Moją Torę. Obmył się bowiem z brudów egipskich, a w ciągu trzech miesięcy spożywania chleba niebiańskiego zdażył się oczyścić. Przedtem jednak zwrócę się do narodów świata z pytaniem: „Czy chcecie przyjąć Moją Torę?”. I jeśli znajdzie się naród, który zechce przyjąć Torę, stanie się częścią ludu żydowskiego. Uczynię też dla niego wiele dobrego. I niech potem narody świata nie skarżą się, że gdyby Bóg Żydów proponował im Torę, to również przyjęłyby ją.

I rzekłszy to, ukazał się potomkom Ezawa³³⁹ i powiedział:

– Czy chcecie przyjąć Moją Torę, abyście wy i wasze dzieci długo żyli?

– A co jest – zapytali – w tej Torze napisane?

³³⁸ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (halachy) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

³³⁹ *Ezaw* – zwany również Edomem, pierworodny syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba. Sprzedał swoje pierworództwo młodszemu Jakubowi za miskę soczewicy (Rdz 25,29–35). Jakub podstępem otrzymał błogosławieństwo Izaaka, należne Ezawowi i by uniknąć jego gniewu opuścił rodzinę. Bracia spotkali się po latach i wybaczyli sobie winy. Z Ezawa wywodzą się Edomici (Rdz 36,1). [przypis edytorski]

– W Mojej Torze jest napisane „nie zabijaj”.

– Nic z tego – odpowiedzieli potomkowie Ezawa. – Jesteśmy ludźmi wojny. Żyjemy dzięki naszym mieczom.

I Bóg zwrócił się do potomków Izmaela³⁴⁰:

– Czy chcecie przyjąć Moją Torę, która jest źródłem życia dla wszystkich, którzy jej przestrzegają?

– Posłuchajmy, co w niej jest napisane.

– Jest w niej napisane „nie kradnij”.

I gdy Izmaelczycy to usłyszeli, krzyknęli:

– Nie! Nie! Takiej Tory nie możemy przyjąć.

Wtedy Bóg zwrócił się po kolei do mieszkańców Tyru³⁴¹ i Sydonu³⁴² oraz do wszystkich ludów Kanaanu³⁴³:

³⁴⁰ *Izmael* – najstarszy syn Abrahama urodzony przez Hagar (niewolnicę Sary). Sara po urodzeniu Izaaka, kazała wygnąć Hagar i Izmaela na pustynię w okolicy Beer-Szeby (Rdz 21,14). Izmael, gdy dorósł, został łucznikiem i mieszkał na pustyni Paran. Pojął za żonę Egipcjanke sprowadzoną przez jego matkę (Rdz 21,20–21). Miał dwunastu synów, którzy, zgodnie z wykładnią Józefa Flawiusza, żydowskiego historyka żyjącego w I w. n.e., założyli plemiona pochodzące od ich imion, natomiast wspólnie nazwali się Arabami. [przypis edytorski]

³⁴¹ *Tyr* – dziś: Sur, miasto portowe na wybrzeżu Morza Śródziemnego, w dzisiejszym Libanie. W starożytności jedno z największych fenickich miast kupieckich, słynne z wytwarzania drogiego purpurowego barwnika (tzw. purpura tyryjska). Tyryjczycy prowadzili szeroko zakrojony handel morski, założyli wiele kolonii na wybrzeżach Morza Śródziemnego (m.in. Kartaginę). [przypis edytorski]

³⁴² *Sydon* – jedno z najważniejszych miast Fenicji, nad Morzem Śródziemnym. Współcześnie leży na terenie Beirutu. Sydon był najprawdopodobniej najstarszym miastem portowym Fenicji, który rywalizował o wpływy z miastem Tyr. [przypis edytorski]

³⁴³ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej

– Przyjmijcie – powiedział – Torę, a będzie wam dobrze i żyli będziecie długo.

Kanaańczycy zapytali, co w Torze jest napisane.

– W Torze – odpowiedział Bóg – jest napisane: „Powinieneś mieć uczciwą wagę, aby uczciwie ważyć towar. Uczciwą mieć miarę, aby uczciwie mierzyć”.

– Nie potrzebujemy – powiedzieli – Tory, która ustanawia takie prawa.

A kiedy na całym świecie nie znalazł się ani jeden naród, który by chciał przyjąć Torę, Bóg zwrócił się do Żydów i dał im Torę.

Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

Sprawiedliwy jest i sprawiedliwe są Jego wyroki

Na widok krzywd wyrządzonych biedakom przez bogaczy, którzy po prostu grabili biedny lud, ogarnął Mojżesza³⁴⁴ wielki i sprawiedliwy smutek. Zawołał wtedy do Boga:

– O Sędzio wszechświata! Dlaczego pozwalasz, aby sprawiedliwemu działa się krzywda, a grzesznikowi wiodło dobrze? Dlaczego przymykasz oczy na przestępstwa grzeszników i nie powstrzymujesz ich od czynienia zła? Pozwól mi przeniknąć tajemnice Twoich wyroków, abym mógł wytłumaczyć ludowi, czym kieruje się Twoja sprawiedliwość.

I Pan Bóg odpowiedział mu:

– Wysłuchałem twojej prośby i postanowiłem odsłonić przed tobą drogi, którymi kieruje się Moja sprawiedliwość. Zobaczysz jednak tylko jedną częśćkę Mojej tajemnicy, śmiertelnik nie może bowiem ujrzeć całości. Wyteż teraz wzrok i patrz na

³⁴⁴ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

obrazy, które przed tobą roztoczę.

I Mojżesz ujrzał przed sobą wijącą się u stóp góry rzeczkę. Woda w rzece była czysta niczym kryształ. I oto zbliżał się do rzeki rycerz na koniu. Zatrzymał się nad brzegiem i zszedł z konia. Napoił go wodą z czystej rzeczki, po czym nachylił się, aby samemu się napić. W tym momencie wypadła mu z kieszeni sakiewka z pieniędzmi. Rycerz, nie spostrzegłszy swojej zguby, dosiadł konia i ruszył w dalszą drogę.

W kilka chwil potem pojawił się nad rzeczka chłopiec. Był to pastuszek, który przywiódł tu stado. Kiedy napoił je i zbierał się do drogi powrotnej, zauważył leżącą na ziemi sakiewkę. Szybko ją podniósł i wsunął do kieszeni. Nie posiadając się z radości, krzyknął:

– Dzięki Ci, Panie Boże, za szczęście, którym mnie obdarzyłeś. Teraz już nie powrócę do mego pana, który codziennie bije mnie okrutnie. Wrócę do domu rodzinnego, do matki. Za znalezione pieniądze kupię własny nowy dom, kawałek pola i razem z matką będziemy żyli w dostatku.

Po odejściu chłopca zjawił się nad rzeczka stary człowiek. Widać było, że jest strudzony długą drogą, a upał dał mu się porządnie we znaki. Ledwo trzymał się na nogach. Usiadłszy na brzegu, wyjął z torby kilka kromek suchego chleba. Umoczył chleb w rzece i popijając go wodą posilił się, po czym ułożył się do snu. Pod głową trzymał torbę.

Tymczasem rycerz w sporej już odległości spostrzegł, że zgubił sakiewkę z pieniędzmi. Przypomniawszy sobie, że zbyt

nisko pochylił się nad wodą, kiedy chciał się napić, i wtedy zapewne sakiewka wypadła mu z kieszeni. Natychmiast zawrócił. Dotarłszy do rzeki, zobaczył śpiącego na ziemi starego mężczyznę. Obudził go krzycząc:

– Oddaj pieniądze, które znalazłeś. Jeśli chcesz żyć, to natychmiast zwróć mi je!

Wyrwany ze snu stary człowiek spytał:

– Dlaczego pan krzyczy?

– Oddaj mi pieniądze! Tyś je znalazł i ty je masz!

– Na oczy nie widziałem twoich pieniędzy. To oszczerstwo!

– Poza tobą nie było przecież tu nikogo! Ty je masz! Ty je schowałeś. Oddaj je, jeśli życie ci miłe.

Słowa rycerza dotknęły starca do żywego. W gniewie powiedział rycerzowi kilka słów do słuchu i odwróciwszy się na pięcie, chciał odejść.

W przystępie złości, opanowany żądzą mordu, rycerz rzucił się na starca i zabił go. Następnie zaczął grzebać w jego kieszeniach, po czym obszukał torbę, ale pieniędzy nie znalazł. Zrezygnowany dosiadł konia i odjechał.

Mojesz ujrzawszy te obrazy zawołał głośno:

– Boże, myślałem, że obrazy, które przede mną roztoczysz, przyniosą mi pociechę, tymczasem jeszcze bardziej wzmógł się mój ból i smutek. Przed chwilą widziałem, jak niewinny starzec zginął śmiercią należną złoczyńcy, a mały chłopiec w jednej chwili został szczęśliwym bogaczem.

Wtedy Bóg tak do Mojżesza powiedział:

– Popatrz na szczeble w stojącej przed tobą drabinie. Podniosę cię na najwyższy jej szczebel. Na szczebel, na którym dotąd żaden człowiek nie stanął. Otworzę ci oczy i wtedy przekonasz się, że wszystkie moje wyroki są sprawiedliwe.

I wszedł Mojżesz na najwyższy szczebel drabiny, i Bóg go zapytał:

– Co widzisz, Mojżeszu?

– Widzę kulejącego chłopca, obok niego zaś stoi mały chłopiec. Oprócz nich widzę starego człowieka, który podchodzi do kulawego chłopca. Nagle napada na niego, zabiera mu pieniądze i zabija. Z dala stoi żołnierz, który to wszystko widzi, ale nie reaguje. Nic go to nie obchodzi.

– Dobrze to wszystko zauważyłeś – powiedział Bóg. – Teraz słuchaj uważnie. Oświecę przed tobą drogi, jakimi kroczy moja sprawiedliwość:

– Starzec zamordowany nad brzegiem rzeczki jest tą samą osobą, która zamordowała kulawego chłopca, rycerz, który jego zamordował, to ów żołnierz, który widział zbrodnię i obojętnie się jej przyglądał. Tenże żołnierz znalazł sakiewkę z pieniędzmi, która wypadła z rąk mordercy, kiedy zamierzał uciec. I dlatego że pieniądze nie należały do niego, zgubił je podczas pojenia konia. Pastuszek znalazł te pieniądze dlatego, że jest synem kulawego chłopca, po którym słusznie je odziedziczył. A teraz, Mojżeszu, widzisz, że Moje wyroki są sprawiedliwe. Ten, który zabił człowieka, stracił życie. Żołnierz, który nie chciał ingerować, kiedy starzec napadł na kulawego chłopca, zabił go

później nad rzeką. Pieniądze zaś przekazałem pastuszkowi, który był prawnym spadkobiercą mienia ojca.

Kiedy Mojżesz wszystko to usłyszał, zawołał:

– Sprawiedliwym sędzią jesteś, Boże, jesteś samą sprawiedliwością. Z Twojej strony nie grozi nam żadna krzywda.

Wyżej i wyżej

Kiedy córki Celpechada dowiedziały się o tym, że Mojżesz³⁴⁵ kazał podzielić cały obszar kraju między plemiona, odbyły dłuższą naradę na temat celowości udania się do niego z następującym pytaniem i następującym żądaniem:

– Dlaczego ma zginąć imię naszego ojca, który nie pozostawił po sobie synów? Wydziel nam też pewien obszar ziemi pośród posiadłości braci naszego ojca.

Jedna z córek była jednak odmiennego zdania:

– Uważam – powiedziała – że nie powinniśmy iść od razu do samego Mojżesza. Najpierw udajmy się do dziesiętników. Jeśli ci nie będą w stanie wydać decyzji, to skierują nas do kierowników pięćdziesięcioosobowych grup, a jeśli i ci nie powezmą żadnego postanowienia, pójdziemy do setników, a potem do tysięcy.

Dziesiętnicy wysłuchawszy ich, odpowiedzieli:

³⁴⁵ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

– Sprawa jest poważna. Tu chodzi o ziemię, a my przecież nie jesteśmy kompetentni. Idźcie z tym wyżej.

Poszły więc do kierowników pięćdziesięcioosobowych grup i przedstawiły swoją sprawę.

Po wymianie zdań ci orzekli tak:

– To, że dziesiętnicy przekazali sprawę nam do rozstrzygnięcia, świadczy o tym, że darzą nas szacunkiem, ale my nie powinniśmy zapominać, że nad nami są ważniejsi. Idźcie lepiej do setników.

Jak orzekli, tak córki Celpechada uczyniły. Udały się do setników i opowiedziały im o dotychczasowym przebiegu sprawy.

– Teraz – powiedziały – na pewno zapadnie już decyzja.

Setnicy po naradzie doszli do wniosku:

– Skoro kierownicy niżsi rangą okazali nam szacunek, to my nie możemy być gorsi wobec naszych przełożonych i dlatego radzimy wam udać się do tysięcy.

Kiedy kobiety zreferowały sprawę tysięcznikom, usłyszały w odpowiedzi:

– Setnicy skierowali was do nas nie dlatego, że nie znają przepisów prawa podziału ziemi, ale z czci i szacunku dla nas. Dlatego też my powinniśmy wziąć z nich przykład i skierować was do przywódców ludu żydowskiego. Ci tak im odpowiedzieli:

– Nie ma mądrzejszego i bardziej wyrozumiałego człowieka od Mojżesza. Idźcie do niego.

Nie zwlekając udały się do Mojżesza i po kolei przedstawiły

swoje pretensje. Najstarsza córka Machla odezwała się pierwsza:

– Nasz ojciec umarł na pustyni!

Druga imieniem Noa dodała:

– Nasz ojciec nie należał do bandy Koracha³⁴⁶, który podburzał lud przeciwko Bogu.

A trzecia imieniem Chagala powiedziała:

– Ojciec zmarł z powodu grzechu, który popełnił zbierając w sobotę drzewo na opał.

A czwarta, Małka, uzupełniła:

– I synów po sobie nie zostawił.

Piąta z nutą gniewu w głosie spytała:

– A dlaczego imię naszego ojca ma zginąć?

A Mojżesz tak im odpowiedział:

– Trzeba było przedstawić sprawę starszyźnie ludu.

– Przedstawiłyśmy sprawę nie tylko starszyźnie, ale też przywódcom ludu, a ci odesłali nas do ciebie.

Wtedy Mojżesz zastanowił się:

– Jeśli wszyscy kierownicy okazali szacunek starszym rangą, to i ja powinienem im pokazać, że nade mną stoi ktoś wyższy.

Zaraz też zreferował sprawę córek Celpechada Bogu.

³⁴⁶ *Korach* – syn Jishara, kuzyn Mojżesza, lewita. Korach razem z Datanem, Abiramem i Onem oraz 250 innymi Izraelitami zbuntowali się przeciwko władzy Mojżesza i Aarona, kwestionując osobę Mojżesza, jako wybranego przez Boga (Lb 16,1–5). Został za to ukarany: pochłonęła go ziemia wraz z resztą buntowników (Lb 16,6–32). [przypis edytorski]

Korach³⁴⁷ kpiarz

Korach był zawołanym kpiarzem. Zbierał wokół siebie Żydów i pił z Mojżesza³⁴⁸ i Aarona³⁴⁹. Między innymi opowiedział im taką oto historijkę:

– W moim sąsiedztwie mieszkała kiedyś pewna biedna wdowa z dwiema córkami sierotami. Zmarły mąż zostawił jej w spadku kawałek pola. Kiedy zabrała się do obrabiania pola, przyszedł Mojżesz i powiedział:

– Nie wolno ci zaprząć razem konia z wołem.

Kiedy zaczęła siać, znowu zjawił się Mojżesz.

– Nie wolno ci zasiać razem dwóch różnych gatunków zboża.

³⁴⁷ *Korach* – syn Jishara, kuzyn Mojżesza, lewita. Korach razem z Datanem, Abiramem i Onem oraz 250 innymi Izraelitami zbuntowali się przeciwko władzy Mojżesza i Aarona, kwestionując osobę Mojżesza, jako wybranego przez Boga (Lb 16,1–5). Został za to ukarany: pochłonęła go ziemia wraz z resztą buntowników (Lb 16,6–32). [przypis edytorski]

³⁴⁸ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy tam nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³⁴⁹ *Aaron* – starszy brat Mojżesza i jego pomocnik (Wj 6,20). Pomógł Mojżeszowi wyprowadzić Izraelitów z Egiptu (Wj 6,26–27). [przypis edytorski]

Kiedy przyszedł czas żniw i trzeba było układać snopy, przyszedł Mojżesz i ostrzegł:

– Kłosa które spadły, powinnaś zostawić na polu. Nie wolno ci zbierać z krańca pola. Razem z zapomnianymi kłosami należą one do biednych.

Kiedy biedna wdowa szykowała się już do młócki, Mojżesz miał już nowy nakaz:

– Na rzecz świątyni masz oddać *terumę*³⁵⁰, pierwszy *maaser*³⁵¹ i drugi *maaser*.

Biedna wdowa wypełniała te wszystkie nakazy z miłością. Oddała wszystko, czego Mojżesz żądał. Widząc jednak, że z pola nie będzie miała żadnego pożytku, sprzedała je i za uzyskane pieniądze kupiła parę owiec. Wiązała z nimi wielkie nadzieje. Z ich wełny będzie miała suknie, a z przychówku mięso.

I gdy tylko urodziły młode, przyszedł do wdowy kapłan Aaron i zażądał oddania mu w myśl prawa Mojżesza pierwszych owieczek.

Wdowa spełniła nakaz Mojżesza i oddała je jako należne kapłanowi.

Kiedy nadszedł czas strzyżenia owiec, znowu zjawił się Aaron i zażądał oddania mu wełny z pierwszego strzyżenia. Takie bowiem prawo wprowadził Mojżesz. Tu już wdowa nie

³⁵⁰ *teruma* – danina w naturze na rzecz *beit hamidrashu*. [przypis tłumacza]

³⁵¹ *maaser* – dziesięcina; podatek płacony zwierzchnictwu duchowemu; *maaser* płaci się w naturze, więc jest to dziesiąta część plonów (Pwt 14,22–27). [przypis tłumacza]

wytrzymała:

– Lepiej je zarzną i zjem. Niech już będzie koniec.

I ledwo je zarznąła, a już zdążył przybyć Aaron:

– Według prawa należą mi się następujące części ubitej zwierzyny: szyja, policzki, żołądek.

– Co? – wykrzyknęła wdowa wzburzona – jeszcze się go nie pozbyłam? Skoro tak, to sama nie zjem i drugiemu nie dam. Przeznaczę je na zniszczenie.

– Jeśli przeznaczysz mięso ubitych owiec na zniszczenie, to według prawa całe to mięso należy się kapłanowi.

I jako rzekł, tak i zrobił. Zabrał zarżnięte owce, zostawił wdowę pogrążoną w płaczu i poszedł. Pytam więc was, czy jest to sprawiedliwe?

Bramy łaski

Pewnego dnia Mojżesz³⁵² poprosił Boga, aby pokazał mu Swoje bogactwo.

– Otwórz oczy – powiedział Bóg – patrz!

I w tej samej chwili otworzyły się bramy, za którymi było ogromne, promienne światło.

– Dla kogo są te bramy? – zapytał Mojżesz.

– Dla tych, którzy studiują Torę³⁵³.

Zaraz potem bramy te zamknęły się. Przed oczyma Mojżesza otworzyły się bramy pomocy i pociechy.

– Dla kogo przeznaczone są te bramy?

– Dla tych, którzy w ciężkiej sytuacji pokładają we Mnie

³⁵² *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³⁵³ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

ufność i wiarę.

Kiedy te bramy zamknęły się, otworzyły się następne. Te, swoim przepychem, olśniły Mojżesza całkowicie. Po wnikliwym wpatrzeniu się w nie, zauważył, że są wypełnione koronami, a na każdej koronie wyryte są palcem Boga słowa: „Dobre imię”. Mojżesz wtedy zapytał Boga:

– Dla kogo przeznaczone są te cudowne korony?

– Dla tych, którzy nie żałują jałmużny i zajmują się dobroczynnością. Dla tych, którzy żywią sieroty, i dla tych, co je wychowują. Dla wszystkich ludzi, którzy opiekują się biednymi.

Za chwilę bramy zamknęły się i jednocześnie otworzyły się następne, na których wyryte były słowa: „Darmowa łaska”.

– Dla kogo przeznaczone są te bramy?

– Te są dla mnie. W moim miłosierdziu czynię łaskę każdemu stworzeniu, nie oglądając się na nic. Czynię to za darmo. Nie żądam w zamian niczego. Cóż bowiem może człowiek dać Bogu i co Bóg może wziąć od człowieka?

Dobre dzieci złego ojca

Kiedy Mojżesz³⁵⁴ przyszedł do Koracha, aby się z nim pogodzić, synowie tego ostatniego spuścili głowy nie wiedząc, jak postąpić. Zaczęli medytować. Pierwszy z synów:

– Jak mamy postąpić? Jeśli staniemy po stronie Mojżesza, sprawimy ojcu przykrość. Jeszcze gotów się nam rozchorować. Ponadto wiąże nas przecież przykazanie Boga o czci należnej rodzicom.

Drugi syn:

– A jeśli nie opowiemy się po stronie Mojżesza, może to się nie podobać Bogu, który nakazał przecież czcić starszych.

Trzeci syn:

– Moi bracia! Sądzę, że tym razem nie powinniśmy się oglądać na ojca, który podburza lud do wzajemnych kłótni i sporów.

Bóg, który to usłyszał, tak zawyrokował:

³⁵⁴ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

– Za to, że dzieci Koracha wysoko cenią pokój, obdzielę ich pokojem, a po śmierci swego ojca Koracha one będą żyły wiecznie.

Dzień sądu Mojżesza³⁵⁵

Kiedy nadszedł dla Mojżesza Dzień Sądu Ostatecznego i Pan Bóg oznajmił mu, że musi zejść z tego świata, zaczął go Mojżesz bardzo prosić, aby pozwolił mu dożyć chwili, kiedy Żydzi wkroczą do Ziemi Obiecanej:

– Władco Świata – prosił – zejdź z Tronu Prawa i przenieś się na Tron Miłosierdzia. Sądź mnie, ale bądź w swoim sądzie litościwy i nie pozwól mi umrzeć. Ukarz mnie. Pozwól mi cierpieniem odkupić grzechy, ale nie oddawaj mnie w ręce Anioła Śmierci. Jeśli uczynisz zadość mojej prośbie, będę głosił Twoją chwałę po całym świecie. Nie daj mi tylko umrzeć. Pozwól mi żyć, abym mógł opowiadać o Twoich cudach.

Na słowa Mojżesza Bóg tak odpowiedział:

– Jest w niebie specjalna brama dla cadyków³⁵⁶, ale umrzeć

³⁵⁵ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskiemu, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³⁵⁶ *cadyk* – zwany również rebe, charyzmatyczny przywódca wspólnoty chasydzkiej, otoczony czcią; wzór pobożności, sprawiedliwości i pokory dla wspólnoty. [przypis edytorski]

muszą wszyscy ludzie. Zarówno cadycy, jak zwykli prości ludzie. Taki jest porządek rzeczy na świecie od samego początku.

Kiedy Mojżesz przekonał się, że jego prośby nie zdadzą się na nic, zwrócił się z apelem do nieba i ziemi:

– O wy, Niebios! O, Ziemi! Proście dla mnie o litość!

A niebo i ziemia odpowiedziały:

– To my raczej powinniśmy błagać o litość nad nami aniżeli nad tobą. Któregoś bowiem dnia niebios zostanę rozdarte niczym chmura, a ziemia zgnije jak szata.

Wtedy Mojżesz zwrócił się do słońca i księżyca:

– O, Słońce! O, Księżycu! Proście o litość nade mną!

A słońce i księżyc zgodnie odpowiedziały:

– Powinniśmy raczej błagać o litość nad nami aniżeli nad tobą, albowiem w końcu i my zgaśniemy jak świeca.

Wtedy Mojżesz zwrócił się do gór:

– O, Góry! Góry duże i Góry małe! Wstawcie się za mną! Proście o litość nade mną!

A góry tak odpowiedziały:

– Powinniśmy raczej błagać o litość nad nami aniżeli nad tobą, albowiem duże góry zostaną starte z powierzchni ziemi, a małe znikną.

Mojżesz nie dał za wygraną i zwrócił się do wielkiego morza:

– O ty, Morze największe! Wstaw się za mną! Proś o litość dla mnie.

A morze tak odpowiedziało:

– Synu Amrama³⁵⁷, co się z tobą dzieje? Przecież przed laty przyszedłeś do mnie ze swoją łaską i uderzyłeś mnie. Rozbiłeś mnie na dwanaście części. Ja nie byłem w stanie przeciwstawić ci się, albowiem Duch Boży promieniście świecił nad twoją prawą ręką. Co się z tobą stało?

Kiedy morze przypomniało mu o cudownych wyczynach, których sprawcą był za młodu, Mojżesz zawołał:

– Ach, gdybym to mógł powrócić do dawnych młodych lat! Wtedy, kiedy stałem na twoim brzegu, kiedy byłem jak mocarny król. Dzisiaj zaś padam przed tobą na ziemię i błagam. A nikt nie zwraca na mnie uwagi!

Zaraz potem Mojżesz zwrócił się do anioła Matatrona³⁵⁸, ministra spraw wewnętrznych niebios:

– Proś o litość nade mną. Nie chcę umrzeć.

A Matatron na prośbę Mojżesza tak odpowiedział:

– Mojżeszu, nauczycielu mój, rabbi mój! Po co się tak fatygujesz? Daremna sprawa. Słyszałem za kulisami, że twoje błagalne prośby nie zostały przyjęte.

Mojżesz wtedy położył ręce na głowę, rozpłakał się i żałosnym głosem zawołał:

– Do kogo więc mam teraz iść? Kogo mam teraz prosić o litość? Boże Świata! Pytam się Ciebie. Czy słuszne jest i

³⁵⁷ *Amram* – syn Kehata, miał żonę Jokebed, która urodziła mu synów Aarona, Mojżesza oraz córkę Miriam (Lb 26, 58–59). Pochodzi od niego ród Amramitów (Lb 3,27). [przypis edytorski]

³⁵⁸ *Matatron* a. *Metatron* – serafin występujący w tradycji judaistycznej i nie tylko, król aniołów, ulubieniec Boga. [przypis edytorski]

sprawiedliwe, aby nogi, które wstąpiły do nieba, i twarz, która widziała Ducha Bożego, Szechinę³⁵⁹, leżały w ziemi tak jak wszyscy ludzie? Co ludzie na to powiedzą? Na pewno powiedzą, że jeśli sam Mojżesz, który wzniósł się do nieba, który stał się jednym z aniołów i rozmawiał twarzą w twarz z Bogiem, nie doczekał się przyjęcia swojej pokuty, to co będzie z prostym zjadaczem chleba, który schodzi z tego świata bez Tory³⁶⁰ i bez dobrych uczynków? Jego pokuta z całą pewnością nie zostanie przyjęta.

– Powiedz mi, Mojżeszu – rzekł Wszechmogący – dlaczego tak się zamartwiasz? Czemu się tak przejmujesz?

I Mojżesz zapytał:

– Czy jest słuszne i sprawiedliwe, aby moja matka Jechewed³⁶¹, która tyle wycierpiała za życia, kiedy mnie wrzucono do wody, cierpiała też z mego powodu po śmierci?

I Bóg na to odpowiedział:

– Taki miałem zamiar przy tworzeniu świata. I taki jest

³⁵⁹ *szechina* (hebr.) – obecność, zamieszkiwanie; pojęcie, choć nie pojawia się w *Biblii*, często występuje w judaizmie na określenie widocznej obecności Boga początkowo w Namiocie Zgromadzenia, następnie w Świątyni Jerozolimskiej. [przypis edytorski]

³⁶⁰ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

³⁶¹ *Jechewed* – również: Jokebed. [przypis edytorski]

porządek rzeczy na nim. Każde pokolenie ma swoich kaznodziei, swoich nauczycieli i swoich przywódców. Do tej pory ty służyłeś narodowi żydowskiemu. Teraz nadszedł czas, aby przewodził mu twój uczeń Jozue³⁶².

³⁶² *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

Mojżesz³⁶³ błaga o śmierć

Pewnego dnia Mojżesz powziął niezłomną decyzję:

– Napiszę Torę³⁶⁴ w trzynastu egzemplarzach. Po jednym dla każdego plemienia. Trzynasty zaś egzemplarz zostanie wstawiony do Szafy Boga. Kiedy po latach ludzie zaczną do tekstu Tory dodawać swoje własne słowa albo też zaczną niektóre z niej wykreślać, potomkowie Lewiego³⁶⁵ wyjmą z Szafy Boga trzynasty zwój Tory i pokażą wszystkim, jak w istocie brzmi

³⁶³ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obieczaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

³⁶⁴ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (halachy) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

³⁶⁵ *Lewi* – trzeci syn Jakuba i Lei. Wspominany przy okazji podstępu, jaki zastosował do wymordowania mężczyzn miasta Sychem (Rdz 33,18–34,29), za co został potępiony przez Jakuba (Rdz 34,30–31). Od niego pochodzi ród Lewitów, który przeznaczony został przez Boga do służenia w Przybytku Mojżeszowym (Lb 3,5–10). [przypis edytorski]

tekst objawiony przeze mnie na Górze Synaj³⁶⁶.

W trakcie pisania Tory różne myśli chodziły mu po głowie:

„Teraz zajmę się sprawą, która jest źródłem życia każdego wierzącego. Dlatego też sądzę, że nigdy nie umrę”.

Wtedy objawił mu się Bóg i w takie odezwał się słowa:

– Mojżeszu, sługo mój, skończ prędzej swoją pracę, albowiem dzień twojej śmierci jest już bliski.

– Daj mi jeszcze trochę pożyć! Niech Jozue³⁶⁷ będzie przywódcą całego narodu, ja zaś zostanę jego sługą.

– Dobrze – powiedział Bóg. – Służ Jozuemu tak, jak on tobie służył.

Kiedy Mojżesz skończył pracę i księgi Tory zostały już spisane, udał się do namiotu Jozuego i stanął w drzwiach. Jozue siedział właśnie wewnątrz namiotu. Przed nim siedziała starszyzna plemion, której wykładał naukę Tory. Starszyzna z uwagą przysłuchiwała się jego słowom. A Bóg sprawił, że Jozue nie zauważył stojącego w drzwiach namiotu pochylonego Mojżesza, który również uważnie słuchał jego słów. W tym

³⁶⁶ *Góra Synaj* – druga, co do wysokości góra na półwyspie Synaj. Zgodnie z przekazem biblijnym w jej pobliżu Mojżesz ujrzał anioła w płonącym krzewie, który nakazał mu wyprowadzić Żydów z Egiptu (Wj 3,1–10). Później na górze Synaj Bóg zawarł przymierze z Mojżeszem dając mu tablice z przykazaniami (Wj 31,18). [przypis edytorski]

³⁶⁷ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

samym czasie zbliżyło się do namiotu wielu ludzi. Zwrócili uwagę na to, że Mojżesz stoi, podczas gdy Jozue siedzi. Podnieśli krzyk:

– Co się z tobą stało, Jozue? Dlaczego nie patrzysz w kierunku drzwi? Czyżbyś nie widział naszego wodza, Mojżesza? Dlaczego pozwalasz, aby stał w drzwiach?

Usłyszawszy ich słowa, Jozue zadrżał. Kiedy rzucił okiem w stronę wejścia i ujrzał stojącego w nich Mojżesza, z rozpaczyny podarł na sobie szaty i głosem pełnym żalu zawołał:

– Biada mi! Wodzu mój! Nauczycielu mój! Wejdz, proszę cię, do środka i zajmij godne ciebie miejsce, przewodniczącego zgromadzenia.

A Mojżesz na to odpowiedział:

– Począwszy od dzisiejszego dnia ja będę tobie służył. Wszystko, co rozkażesz, wykonam. W nagrodę za to Bóg pozwoli mi dalej żyć i wprowadzi mnie do Ziemi Obiecanej.

Jozue wstał i podszedł do Mojżesza. Wspólnie udali się do Świątynnego Namiotu. Kiedy się do niego zbliżyli, ukazał się na niebie ogromny słup z chmur, który oddzielił Mojżesza od Jozuego. Bóg wtedy przemówił do Jozuego. A kiedy chmura uniosła się znowu ku niebu, Mojżesz rzekł do Jozuego:

– Rabbi mój, nauczycielu mój! Powiedz mi, co ci Bóg przekazał?

– Nie mogę ci tego powiedzieć. Bóg mi zabronił.

Usłyszawszy to, Mojżesz z bólem zawołał:

– Lepiej już sto razy umrzeć, aniżeli raz zazdrościć.

Kiedy Bóg usłyszał, że Mojżesz chce umrzeć, powiedział do niego:

– Wejdź na szczyt góry, a ja otworzę ci oczy. Pokażę ci ziemię, którą przyobiecałem ludowi Izraela. Ujawnię również przed tobą, jaki los spotka lud Izraela w dalszej przyszłości.

Śmierć kapłana Aarona³⁶⁸

W czterdzieści lat po wyjściu Żydów z Egiptu Pan Bóg rzekł do Mojżesza³⁶⁹:

– Idź i powiedz twemu bratu Aaronowi, że przyszła jego pora rozstania się ze światem.

Wtedy Mojżesz zaczął prosić Wszechmogącego:

– Panie i Władco świata! Jakże potrafię pójść do brata mego i przekazać mu taką wieść? Jak potrafię mu powiedzieć, że wybiła jego ostatnia godzina?

I Bóg na to odpowiedział:

– Jest to wyrok nieodwołalny. Aaron jednak nie umrze tak jak wszyscy ludzie, albowiem w dniu, kiedy powstrzymał szalejący wśród Żydów pomór, orzekłem, że nie oddam go w ręce Anioła Śmierci.

A wówczas panował taki zwyczaj: każdego dnia z rana

³⁶⁸ Aaron – starszy brat Mojżesza i jego pomocnik (Wj 6,20). Pomógł Mojżeszowi wyprowadzić Izraelitów z Egiptu (Wj 6,26–27). [przypis edytorski]

³⁶⁹ Mojżesz – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

przychodzili naczelnicy poszczególnych grup plemiennych do Eleazara³⁷⁰, syna Aarona, i wraz z nim udawali się do Aarona. Następnie Aaron, Eleazar oraz naczelnicy plemion szli do Mojżesza, aby złożyć mu hołd. Tego dnia Mojżesz odstąpił od tego zwyczaju. Wstał znacznie wcześniej niż zwykle i wraz z Eleazarem i naczelnikami udał się do Aarona. Ten na ich widok powiedział:

– Mojżeszu, bracie mój, dlaczego zmieniłeś obowiązujący zwyczaj?

A Mojżesz na to:

– Tak nakazał mi Pan Bóg.

I tak wszyscy już razem ruszyli. Pośrodku Aaron, po jego prawej ręce Mojżesz, po lewej Eleazar.

Kiedy Żydzi zobaczyli, że Aaron kroczy pośrodku, tak zaczęli komentować:

– Duch Święty odebrany został Mojżeszowi i przekazany Aaronowi.

Żydzi kochali bardziej Aarona aniżeli Mojżesza. Ten był bowiem surowy i ściśle trzymał się litery prawa. Prawo znaczyło u niego więcej niż wszystko inne na świecie. Aaron zaś łagodził spory i jednał skłóconych. Likwidował konflikty małżeńskie. Kiedy dochodziły go wieści, iż pod osłoną nocy ktoś wyruszył na drogę, aby popełnić przestępstwo, wychodził mu na spotkanie i tak do niego przemawiał: „Po co wyszedłeś na drogę, kiedy noc dookoła panuje? Ludzie gotowi podejrzewać, że knujesz coś

³⁷⁰ Eleazar – syn Aarona i jego żony Eliszeby, arcykapłan. [przypis edytorski]

niedobrego. Wiem przecież, że pochodzisz z porządnej rodziny i sam również jesteś uczciwym człowiekiem”.

W taki oto sposób Aaron chronił człowieka przed grzechem. Nic przeto dziwnego, że wszyscy ludzie bardzo go kochali. Tego dnia, gdy Mojżesz przyszedł do niego i wraz z Eleazarem i naczelnikami towarzyszył mu w drodze, Aaron zapytał:

– Mojżeszu, bracie mój! Powiedz mi, o co właściwie chodzi?

– Zaczekaj, powiem ci, ale dopiero wtedy, gdy wejdziemy na górę.

Kiedy wstąpili na górę, Mojżesz rzekł:

– Bracie mój! Powiedz mi, może Wszechmogący powierzył ci jakiś fant do przechowania, a teraz chce go odebrać?

Aaron na to odpowiedział:

– *Ohel Moed*³⁷¹ (Namiot świątynny), w którym była przechowywana szafa z tablicami Przymierza³⁷² ze wszystkimi naczyniami, został mi powierzony przez Boga. Może niewłaściwie opiekowałem się nim?

– Bóg dał ci na przechowanie siedmioramienną menorę³⁷³.

³⁷¹ *Ohel Moed* (hebr.) – zwany także Przybytkiem Mojżeszowym; skonstruowana na polecenie Mojżesza w czasie wędrówki Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej pod górą Synaj, przenośna świątynia. Przełożonym przybytku był arcykapłan. *Ohel Moed* towarzyszył Izraelitom w wędrówce po pustyni i w podboju Kanaanu oraz w dalszych wędrówkach. Ostatecznie został złożony w zbudowanej przez Salomona Świątyni Jerozolimskiej. W *Biblii hebrajskiej* brak wzmianek o losach *Ohel Moedu* po zdobyciu i zburzeniu Jerozolimy przez Babilończyków w roku 586 p.n.e. [przypis edytorski]

³⁷² szafa z tablicami Przymierza – zwana również Arką. [przypis edytorski]

³⁷³ *menora* (hebr.) – siedmioramienny ozdobny kandelabr i symbol Izraela.

Aaron nie zdawał sobie sprawy, że mówiąc o menorze, Mojżesz ma na myśli jego duszę. Mojżesz zaś widząc, że Aaron niczego nie przeczuwa, powiedział:

– Bracie mój, nadszedł czas, abyś opuścił ten świat.

Usłyszawszy to, Aaron położył ręce na głowie i zaniósł się głośnym płaczem. Wtedy Mojżesz wziął go za rękę, doprowadził do groty i wskazując palcem tako rzekł:

– Bracie mój! Spójrz! Oto spoczywają tutaj Abraham³⁷⁴, Izaak³⁷⁵ i Jakub³⁷⁶. Ty masz na sobie święte szaty kapłańskie.

Menora jest jednym z najstarszych symboli religii żydowskiej. Początkowo używana przez Żydów w Przybytku Mojżeszowym przed Arką Przymierza i w Świątyni Jerozolimskiej. Symbolizuje ona krzew gorejący, który Mojżesz zobaczył na górze Synaj. Pierwsza (i przez długi czas jedyna) *menora* została wykonana dokładnie według instrukcji Mojżesza zapisanych w *Księdze Wyjścia* (Wj 25,31–40). [przypis edytorski]

³⁷⁴ *Abraham* – biblijny patriarcha, syn Teracha. Pierwotnie miał na imię Abram. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

³⁷⁵ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi i zapowiedział, że jego

Jeszcze możesz je zanieczyścić. Zdejm je więc i włóż na siebie szaty Eleazara. Wtedy wejdę z tobą do wnętrza groty.

Aaron postąpił tak, jak mu polecił Mojżesz. Kiedy weszli do środka, zobaczył pościelone łóżko i płonącą obok świecę. Mojżesz rzekł:

– Aaronie, bracie mój, wejdź do tego łóżka! – I Aaron wszedł do łóżka. – Wyciągnij ręce! – Aaron wyciągnął ręce. – Zamknij oczy! – I Aaron zamknął oczy. – Zamknij usta! – I Aaron tak uczynił. A w tej samej chwili Wszechmogący jednym pocałunkiem odebrał mu duszę. Wtedy Mojżesz również pocałował go w jeden policzek, a Eleazar w drugi. Przez cały ten czas Żydzi stali u podnóża góry i drżeli z niecierpliwości i oczekiwania. A szatan nie przestawał ich podjudzać. Podszeptował im, że Mojżesz i Eleazar zwabili Aarona na górę, aby uczynić mu krzywdę. A że Żydzi go kochali całym sercem, z niepokojem czekali na jego powrót. Widząc, iż

90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg postanowił wystawić na próbę Abrahama i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg kazał zabić w zamian barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekeę (Rdz 27,64), z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

³⁷⁶ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Judę, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

wracają tylko Mojżesz i Eleazar, rzucili się na nich z krzykiem:

– Gdzie Aaron?

I Mojżesz powiedział:

– Bóg Wszechmogący wziął go do Swego raju.

– Nie wierzymy ci! A może Aaron powiedział coś takiego, co nie przypadło ci do gustu, a tyś go śmiercią pokarał?

I porwani złością chcieli ukamienować Mojżesza i Eleazara. Wtedy Bóg wydał aniołom rozkaz:

– Podnieście łóżko, na którym spoczywa umiłowany przeze mnie Aaron. Unieście je ku niebu. Niech Żydzi widzą, że to prawda. Wtedy nic złego nie zrobią ani Mojżeszowi, ani Eleazarowi.

I aniołowie podnieśli łóżko, i ludzie zobaczyli, że przed nim postępuje Pan Bóg, który go żegna mową żałobną, a aniołowie powtarzają za nim: „Prawdziwa Tora³⁷⁷ była w jego ustach. Sama prawda była w kazaniach Aarona”. Zrozumieli to wtedy wszyscy Żydzi, od najmłodszych do najstarszych, i gorzkim płaczem wyrazili żal po zmarłym Aaronie.

I Mojżesz zalewając się łzami tak powiedział:

– Biada mi. Pozostałem samiuteńki na świecie. Kiedy umarła moja siostra Miriam, nikt nie przyszedł, aby nas pocieszyć. Tylko

³⁷⁷ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

ja i Aaron oraz jego dzieci staliśmy przy jej śmiertelnym łożu. Tylko my opłakiwaliśmy ją i myśmy ją pochowali. Kiedy Aaron umierał, ja i jego syn byliśmy przy nim. Ale co będzie ze mną? Kto będzie stał przy moim śmiertelnym łóżku? Ani matka, ani syn, ani brat, ani siostra. Kto po mnie będzie płakał?

Wtedy Bóg zwrócił się do Mojżesza:

– Nie martw się. Ja przy tobie będę w ostatniej godzinie twego życia. Ja pochowam cię z wielką czcią. A tak jak Anioł Śmierci nie posiadał władzy nad Aaronem, który zmarł ucałowany przeze Mnie, tak i nad tobą nie będzie on miał władzy. Również ty umrzesz z Moim pocałunkiem. I nikt nie będzie wiedział, gdzie jest twój grób, tak jak nikt nie wie, gdzie jest grób Aarona.

Zasługa Rachab³⁷⁸

Kiedy Jozue³⁷⁹ wysłał Kaleba³⁸⁰ i Pinchasa³⁸¹ do Jerycha³⁸², aby przeprowadzili rozpoznanie kraju, tak do nich przemówił:

– Z chwilą wkroczenia do miasta Jerycho macie udawać handlarzy. Macie głośno krzyczeć: „Garnki na sprzedaż! Kupujcie garnki!”. Mieszkańcy miasta nie będą wtedy zwracali na was uwagi i nic złego wam się nie przytrafi.

Kaleb i Pinchas postąpili tak, jak im zlecił Jozue. Weszli

³⁷⁸ *Rachab* – wg *Księgi Jozuego* Rachab była prostytutką z Jerycha, która pomogła Izraelitom w zdobyciu miasta. [przypis edytorski]

³⁷⁹ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem *Księgi Jozuego*, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

³⁸⁰ *Kaleb* – syn Jefunnego, jako jedyny człowiek w wieku powyżej dwudziestu lat, poza Jozuem, w czasie czterdziestoletniej wędrówki do Kanaanu nie sprzeniewierzył się Bogu. Został za to nagrodzony wstępem do Ziemi Obiecanej i przydziałem okolic Hebronu w dziedzictwo (Joz 13,13–14). [przypis edytorski]

³⁸¹ *Pinchas* – syn Helego, brat Chofniego; podczas składania ofiar Jahwe bracia zawłaszczali sobie mięso, cudzołożyli również z kobietami służącymi przy Namiocie Spotkania. Za karę bracia mieli umrzeć tego samego dnia. Chofni i Pinchas zabrali Arkę Przymierza na bitwę z Filistynami. Bitwa zakończyła się dotkliwą klęską Izraelitów. Arka została przechwycona, a obaj bracia zginęli. [przypis edytorski]

³⁸² *Jerycho* – miasto położone w Judei (obecnie wschodnia część Palestyny), ok. 9 km na zachód od rzeki Jordan i ok. 10 km na północny zachód od Morza Martwego. [przypis edytorski]

do domu kobiety imieniem Rachab. Kiedy zapadł zmrok, król Jerycha, który widocznie otrzymał informację o nich, przesłał do Rachab następujący rozkaz: „Wydadź natychmiast tych mężczyzn, albowiem są szpiegami”.

Rachab nie chciała ich wydać i zaprowadziła Kaleba i Pinchasa na dach swego domu, aby ich ukryć. Wtedy Pinchas powiedział do niej:

– Ukryj tylko Kaleba. Mnie nie trzeba ukrywać, albowiem Bóg mnie święcił i uczynił podobnym do anioła, który widzi, a jest niewidzialny.

Ukrywszy Kaleba, Rachab powiedziała:

– Wiem, że Bóg obiecał przekazać w wasze ręce cały ten kraj. Wiem też, że nikt nie zdołał was pokonać. Wasz Bóg jest w niebie i cała ziemia jest pod Jego władzą. Dlatego też przysięgnijcie mi na waszego Boga, że za uczynioną wam łaskę odpłacicie mi pięknym za nadobne. Zostawcie przy życiu mnie oraz mego ojca i matkę wraz ze wszystkimi krewnymi.

I wtedy odezwał się Bóg:

– Za to, że Rachab powiedziała: „Bóg jest w niebie”, choć sama Mnie nigdy nie widziała, i za to, że okazała się oddaną córką ojca i matki i poprosiła o życie dla nich, pozwolę jej długo żyć. Z jej łona wyjdą tacy znakomici ludzie, jak Jeremiasz³⁸³ i Chilkijasz³⁸⁴, Sarid³⁸⁵ i Maasyja³⁸⁶, Baruch ben

³⁸³ Jeremiasz – syn Chilkiasia, twórca biblijnej księgi Jeremiasza, w której zawarł napomnienia i groźby dla Izraelitów; przypisuje się mu również autorstwo biblijnych *Lamentacji*. Jest uznawany za jednego z czterech proroków większych. Zapowiedział spustoszenie Judy i Jerozolimy, upadek państwa i niewolę oraz oswobodzenie z niewoli

Neria³⁸⁷, Chanamel³⁸⁸, Szalom³⁸⁹ i Ezechiel³⁹⁰, przed którym niebiosa się otworzą, aby mógł zobaczyć to, co jest boskie.

i ostateczne zbawienie. [przypis edytorski]

³⁸⁴ *Chilkijasz* – ojciec Jeremiasza. [przypis edytorski]

³⁸⁵ *Sarid* – postać o takim imieniu nie występuje w Biblii. [przypis edytorski]

³⁸⁶ *Maasyja* – postać o takim imieniu nie występuje w Biblii. [przypis edytorski]

³⁸⁷ *Baruch ben Neria* – sekretarz i przyjaciel proroka Jeremiasza, przypisuje się mu autorstwo *Księgi Barucha*. [przypis edytorski]

³⁸⁸ *Chanamel* – inaczej Chanameel, kuzyn Jeremiasza (Jr 32,6–7). [przypis edytorski]

³⁸⁹ *Szalom* – prawdopodobnie tu chodzi o postać: Szallum. Szallum był ojcem Chanameela, stryjem Jeremiasza (Jr 32,6–7). [przypis edytorski]

³⁹⁰ *Ezechiel* – prorok, kohen; przypisuje mu się autorstwo biblijnej *Księgi Ezechiela*; syn Buziego. Bóg powołuje go do roli proroka (Ez 4,2) ok. 592 r. p.n.e. W kolejnym widzeniu nakazuje mu przemawiać do ludu Izraela w jego imieniu (Ez 3,11) i ustanawia go stróżem narodu żydowskiego (Ez 3,17); Bóg uprzedził go również, że Jerozolima zostanie zburzona (Ez 4,2) i że ześle karę za grzechy na potomków Judy (Ez 8,18). Ezechiel został uprowadzony wraz z dworem króla Jojakima do Babilonii. Na wygnaniu Ezechiel zapowiadał odrodzenie Izraela (Ez 34–37). [przypis edytorski]

Siedem żelaznych bram

Kiedy Jozue³⁹¹ zdobył już cały kraj, otrzymał od króla Amorytów³⁹² Szowecha³⁹³ list następującej treści:

„Wiem, co uczyniłeś królom kraju Kanaan³⁹⁴: wybiłeś ich poddanych, a miasta ich obróciłeś w perzynę³⁹⁵. Dlatego zwołałem do siebie na radę 45 królów Persji i Medii³⁹⁶, podczas której tak im powiedziałem: «Zbierzcie swoje potężne i liczne jak piasek nad brzegiem morza wojska. Włączymy do nich również naszego bohatera

³⁹¹ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

³⁹² *amoryci* – plemiona zamieszkujące północną część Ziemi Obiecanej (ziemie zwane Amurru) mające stolicę w Cheszbonie (Joz 12,2). Ziemie podbite przez Jozuego (Joz 12,7–24). [przypis edytorski]

³⁹³ *Szowech* – król o takim imieniu nie pojawia się ani w *Pięcioksiągu Mojżeszowym*, ani w źródłach historycznych. [przypis edytorski]

³⁹⁴ *Kanaan* – starożytna kraina na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wymieniana w *Biblii* jako ziemia obiecana Izraelitom przez Boga (tereny obecnej Palestyny) (Rdz 12,6–7); w szerszym znaczeniu Kanaan to ziemie obejmujące Fenicję, Palestynę, Syrii i ciągnącej się do rzeki Eufrat. [przypis edytorski]

³⁹⁵ *perzyna* (staropol.) – zgłiszcza, żarzący się popiół. [przypis edytorski]

³⁹⁶ *45 królów Persji i Medii* – anachronizm: w czasach Jozuego Persja i Media nie były jeszcze potęgami. Odwołano się do nazw tych państw, by wyolbrzymić zagrożenie, na jakie narażony był Jozue. [przypis edytorski]

Jafeta³⁹⁷ i wspólnie wyruszymy na wojnę przeciw Jozuemu. Wspólnymi siłami pokonamy go, wytniemy w pień jego poddanych, tak aby ślad po nich nie pozostał». A więc przygotuj się, Jozue, do walki, żebyś później się nie tłumaczył, iż królowie Persji i Medii znienacka na ciebie napadli”.

Po przeczytaniu listu zmartwienie ogarnęło Jozuego. Treść listu tymczasem zachował tylko dla siebie. Akurat było święto Szawuot³⁹⁸. Nie chciał Jozue zamącić nastroju świątecznego. Niech – myślał sobie – lud dowie się dopiero po święcie.

Gdy święto minęło, Jozue zwołał Żydów i przeczytał im na głos list króla Amorytów. Na zakończenie powiedział:

– Stoczyliśmy wiele bitew. Pobiliśmy na głowę wielu królów i zdobyliśmy wiele dużych i małych miast. Bóg nasz rzucił strach i zgrozę na wszystkich naszych przeciwników i oddał ich w nasze ręce. Bądźcie więc silni i nieugięci. Nie bójcie się tych tysięcy bojowników, którzy wystąpią przeciwko nam. Pokładajmy nadzieję w Bogu. On nam pomoże.

Zebrani Żydzi polecieli Jozuemu odpowiedzieć królowi Amorytów w jednym zdaniu: „Możesz przyjść do nas ze wszystkimi twoimi armiami. My jesteśmy przygotowani”.

I Jozue przesłał królowi Szowechowi taką oto odpowiedź:

³⁹⁷ Jafet – syn Noego, brat Sema i Chama (Rdz 7,13). Wg *Biblii* jeden z trzech protoplastów ludzi na ziemi. [przypis edytorski]

³⁹⁸ Szawuot – Święto Tygodni, zwane też Świętem Żniw, Pięćdziesiątnicą lub Zielonymi Świątkami. Upamiętnia dzień, w którym Żydzi otrzymali *Torę* na Górze Synaj. [przypis edytorski]

„W imieniu żydowskiego Boga, w imieniu Boga Abrahama³⁹⁹, Izaaka⁴⁰⁰ i Jakuba⁴⁰¹. List niniejszy pochodzi od Jozuego ben Nun, sługi Bożego, do króla Amorytów bijącego pokłony przed drewnem i kamieniem. Czytałem

³⁹⁹ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁴⁰⁰ *Izaak* – patriarcha biblijny; pierwszy i jedyny wspólny syn Abrahama i Sary. Sara była bezpłodna, do czasu, kiedy Bóg ukazał się Abrahamowi po raz drugi i zapowiedział, że jego 90-letnia żona urodzi mu syna (Rdz 17,15–17; Rdz 21,1–5). Bóg wystawił Abrahama na próbę i kazał mu złożyć Izaaka w ofierze. Gdy Izaak już leżał na ołtarzu i Abraham miał go zabić, Bóg nakazał Abrahamowi nie zabijać syna, a w zamian złożyć w ofierze barana (Rdz 22,1–13). Dorosły Izaak wziął za żonę Rebekę (Rdz 27,64) z którą miał bliźnięta – Ezawa i Jakuba (Rdz 25,21–26). Zmarł w wieku 180 lat (Rdz 35,28–29). [przypis edytorski]

⁴⁰¹ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

twoje słowa, którymi chciałeś nas zastraszyć i przerazić. Dowiedziałem się z nich, że wybierasz się wraz z wieloma innymi królami na wojnę, aby nas zgładzić. Z twego listu wynika, że twoje wojska są potężne, a twoje konie i rydwany są niezliczone. Przyjmij więc do wiadomości, królu, że ja wystąpię przeciwko tobie w imieniu tego Boga, który stworzył niebo i ziemię, Boga, który uczynił dla nas cuda w krainie Egiptu i zemścił się za nas na okrutnym faraonie⁴⁰². Lepiej więc będzie, żebyś siedział w swoim kraju i nie przychodził do nas. Zanieczyściłbyś bowiem naszą świętą ziemię twoimi bożkami i niegodnymi postępkami. Za siedem dni spotkamy się. Stoczmy wtedy bitwę”.

Kiedy król Amorytów zapoznał się z treścią Jozuowego listu wpadł w popłoch. Ze strachu spadł z krzesła. Podarł na sobie ubranie i rozpaczliwym głosem wykrzyknął: „Biada! Jesteśmy zgubieni! Na amen!”. Potem kazał przywołać posłańca, który przyszedł z listem od Jozuego, i zapytał go:

- Jak wyglądają ludzie, do których przybyłeś z moim listem?
- Wszyscy oni są prawdziwymi bohaterami. Są doświadczeni w bojach, a król ich wygląda na prawdziwego anioła boskiego. Jest wysoki. Budzi lęk. Ubranie jego mieni się błękitem i purpurą. Na głowie ma królewską koronę. I jest mądry. I ludzie przychodzą do niego słuchać jego mądrych i uczonych słów. On sam przemawia do nich w sposób spokojny i łagodny. A każde

⁴⁰² *faraon* (hebr. *Paro*, dosł.: ściągać, zdzierać, płacić) – jedno z określeń na starożytnych władców egipskich; zaczęto go używać na początku Nowego Państwa (XVI–XI w. p.n.e.). [przypis edytorski]

jego słowo jest dla ludzi rozkazem, który natychmiast zostaje wykonany.

I smutek ogarnął króla Amorytów. Żał mu się zrobiło, że zadarł z Żydami. Natychmiast wydał swoim ludziom rozkaz, aby pozostali w kraju i nie ruszali się z miejsca. Z Jozuem, powiedział, nie będę walczył.

Tymczasem Jozue zebrał 12 tysięcy żołnierzy żydowskich i na ich czele wyruszył nad Merom⁴⁰³. Kiedy Szowech zobaczył z daleka Jozuego i jego wojska, serce zaczęło w nim walić młotem. Podniósł lament i krzyk.

Jego płacz usłyszała matka. Nie namyślając się długo, weszła do jego komnaty i zaczęła go pocieszać:

– Synu mój! Nie bój się! Znam wiele zaklęć i mam umiejętności czarowania. Za ich pomocą zamknę Jozuego i jego wojska za siedmioma bramami żelaznych twierdz. Nigdy już stamtąd nie wyjdą.

Jak rzekła, tak i zrobiła. Jozue i jego wojska znalazły się w potrzasku za bramami siedmiu twierdz żelaznych. Kiedy Jozue zobaczył, w jaką wpadł kabałę⁴⁰⁴, szybko skreślił list do Janiacha, króla pokolenia Rubena⁴⁰⁵, Gada⁴⁰⁶ i połowy pokolenia

⁴⁰³ *Merom* – dolina z jeziorem Merom, obecnie nazywana doliną Hula, znajduje się północnej części Izraela. [przypis edytorski]

⁴⁰⁴ *wpaść w kabałę* – mieć kłopoty; wplątać się lub kogoś w trudną sytuację. [przypis edytorski]

⁴⁰⁵ *Ruben* – najstarszy syn Jakuba i Lei, brat m.in. Symeona, Lewiego, Judy, przyrodni brat Józefa. [przypis edytorski]

⁴⁰⁶ *Gad* – siódmy syn Jakuba i Zilpy, która była niewolnicą Lei (Rdz 46,8–16).

Manasses⁴⁰⁷, mieszkającego po drugiej stronie Jordanu⁴⁰⁸. Jozue tak pisał:

„Kiedy niniejszy list dojdzie do twoich rąk, masz natychmiast zebrać wojska, wziąć kapłana Pinchasa⁴⁰⁹ z trąbkami i wyruszyć mi na pomoc. Wpadliśmy w matnię⁴¹⁰”.

List przywiązał Jozue do skrzydeł gołębia. Ten przeleciał Jordan i tego samego dnia wieczorem dotarł do siedziby Janiacha. Zapoznawszy się z treścią listu, Janiach dosiadł konia i cwałując po mieście głośno wołał: „W imię Boga ogłaszam wojnę!”

I wnet zebrali się wokół niego wszyscy synowie pokolenia Rubena i Gada. Dołączyła do nich również połowa mężów Manasses. Janiach kazał zawołać również Pinchasa. Wszyscy jak jeden mąż wyruszyli natychmiast na pomoc uwięzionemu Jozuemu. Kiedy matka Szowecha zauważyła zbliżające się wojska Janiacha, załamała z rozpaczy ręce i tak do syna swego powiedziała:

– Widzę, jak na wschodzie jaśnieje pełnym blaskiem gwiazda. Nie ma sposobu na boga Żydów. On jest ich obrońcą. On jest

[przypis edytorski]

⁴⁰⁷ *Manasses* – pierworodny syn Józefa, odsunięty od przywileju bycia pierworodnym na rzecz Efraima (Rdz 48,13). [przypis edytorski]

⁴⁰⁸ *Jordan* – główna rzeka płynąca przez Ziemię Obiecaną. [przypis edytorski]

⁴⁰⁹ *Pinchas* – arcykapłan, prorok, syn Eleazara, wnuk Aarona. [przypis edytorski]

⁴¹⁰ *matnia* – sytuacja bez wyjścia, pułapka. [przypis edytorski]

ich ratunkiem!

Usłyszawszy słowa matki, Szowech wpadł w gniew:

– Oszukałaś mnie! Zawiodłaś mnie! Gdybym był nie posłuchał twojej rady, wysłałbym zupełnie inny list do Jozuego. Byłby to list pokoju i zgody.

Następnie Szowech wydał rozkaz, aby wciągnąć matkę na szczyt muru i za karę strącić ją w dół. Poniosła śmierć na miejscu.

A tymczasem Janiach natarł na wojska Szowecha. Po krótkiej i zacieklej walce pokonał go. A Pinchas zaczął trąbić. I potężne dźwięki trąby rozsadziły mury żelaznych twierdz. Jozue i jego dwanaście tysięcy bohaterów opuścili więzienie cali i zdrowi.

Grzech Achana⁴¹¹

Achan ben Karmi z pokolenia Judy zauważył podczas działań wojennych w Jerychu⁴¹² w obozie wroga figurkę jakiegoś bożka, który miał język ze złota. Nie oparł się pokusie i zagarnął bożka wraz z pięknym dywanem, na którym spał. Zabrał też przy sposobności wszystkie srebrne dary ofiarowane przez wyznawców tego bożka. Wszystko to razem ukrył w swoim namiocie. Gniew Boga był ogromny. Za karę Żydzi zaczęli ponosić wielkie ofiary w tej bitwie. A Jair ben Manasses⁴¹³, mądry i bogobojny człowiek, zginął na polu walki.

Kiedy Jozue⁴¹⁴ dowiedział się o tym, podarł na sobie szaty i padł twarzą do ziemi przed Szafą Boga⁴¹⁵. Leżał tak od rana do wieczora. Wtedy Bóg odezwał się do niego:

– Wstań, Jozue! Dlaczego ukryłeś twarz w ziemi? Izrael

⁴¹¹ *Achan* a. *Akan* – syn Karmiego z pokolenia Judy (Joz 7,1). [przypis edytorski]

⁴¹² *Jerycho* – miasto położone w Judei (obecnie wschodnia część Palestyny), ok. 9 km na zachód od rzeki Jordan i ok. 10 km na północny zachód od Morza Martwego. [przypis edytorski]

⁴¹³ *Jair ben Manasses* – sędzia starożytnego Izraela, pochodził z rodu Manasses (Sdz 10,3). [przypis edytorski]

⁴¹⁴ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

⁴¹⁵ *Szafa Boga* – por. *Aron ha-kodesz*. [przypis edytorski]

zgrzeszył i z tego powodu nie zdoła pokonać wroga tak długo, póki nie wypłeni z siebie zła.

Jozue udał się do arcykapłana. Popatrzył na jego strój, przyjrzał się dwunastu szlachetnym kamieniom, które zdobiły jego szatę. Zauważył przy tym, że jeden z tych kamieni, należący do pokolenia Judy, jest nieco przyćmiony, a emanujące z niego światło słabnie z każdą chwilą. Zrozumiał wtedy, że to pokolenie Judy popełniło grzech. Wydał polecenie wszystkim plemionom żydowskim i wkrótce Achan został pojmany. Przyprawiony do Jozuego zaczął się gęsto tłumaczyć:

– Nie minęło więcej niż czterdzieści dni od śmierci tego boskiego człowieka, jakim był Mojżesz⁴¹⁶, a ty już zapomniałeś, co Mojżesz głosił. A głosił on, że dla udowodnienia komuś winy i skazania go należy mieć zeznania dwóch albo nawet trzech świadków. Niech więc się stawia świadkowie. Niech zeznają, że to ja przywłaszczyłem owe rzeczy, które są obłożone klątwą.

Kiedy członkowie pokolenia Judy usłyszeli słowa Achana, rozpoczęli spór z Jozuem. Pozostałe plemiona stanęły po stronie Jozuego. Wybuchła kłótnia, a wtedy coś drgnęło w

⁴¹⁶ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

sercu Achana. Szybko powziął decyzję: „Przyznam się do tego, że przywłaszczyłem sobie rzeczy obłożone klątwą, i niech wreszcie zapanuje zgoda wśród Żydów. Nie chcę, aby mój grzech jeszcze bardziej się spotęgował”. I Achan przyznał się do winy, a lud Izraela przekonał się naocznie, że klejnoty na szatach arcykapłana zwane Urim i Tummim⁴¹⁷ mówią prawdę. Sprawiedliwości musiało stać się zadość.

I zgodnie z prawem Achan został ukamienowany, ale Bóg wyrzekł wtedy znamienne słowa:

– Za to, że Achan oddał Mi cześć i przyznał się do popełnionej winy, aby zapobiec waśniom między braćmi, zapłaci za swój grzech tylko dniem dzisiejszym na tym świecie. Na tamtym świecie nie odbiorę mu należnego udziału.

⁴¹⁷ *Urim i Tummim* (hebr.: lm. światło i lm. doskonałość, niewinność, prawda) – dwa kamienie o różnych kolorach wmontowane do arcykapłańskiego *efodu* (szaty liturgicznej), noszone na piersi w pektorale. Wraz z 10 innymi kamieniami symbolizowały 12 pokoleń Izraela. Służyły do objawiania wyroków boskich. [przypis edytorski]

Kamień i żelazo

Kiedy Jozue⁴¹⁸ przystąpił do wznoszenia ołtarza dla Wszechmogącego, przyszli do niego Żydzi i zapytali:

– Wytlumacz nam, panie nasz i władco, Jozue, dlaczego Bóg zabronił kłaść żelazo na kamienie, z których zbudowany jest ołtarz?

Jozue tak im odpowiedział:

– Kiedy ludzie popełniają wobec Boga grzech, to dla uzyskania rozgrzeszenia składają Mu ofiarę na ołtarzu i szczerze wyznają swoją winę. Bóg im wtedy wybacza i obdarowuje długim życiem w spokoju i pokoju. Ołtarz bowiem stworzony został po to, aby przedłużyć człowiekowi żywot i pojednać go z Bogiem. Z żelazem sprawa ma się zupełnie inaczej. Z niego bowiem ludzie wyrabiają miecze, topory i wszelkiego rodzaju narzędzia, za których pomocą skraca się życie człowieka. One też sieją nienawiść zarówno między poszczególnymi ludźmi, jak całymi narodami. Dlatego Pan Bóg nakazał, aby żelazo, które skraca życie człowieka, nie stykało się z kamieniami, które przedłużają żywot człowieka.

⁴¹⁸ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

Wyjaśnienie Jozuego bardzo się Żydom spodobało. W związku z tym powiedzieli:

– Jeśli kamienie, które nie widzą, nie słyszą i nie mówią, są drogie Bogu dlatego, że godzą i jedną ludzi z Nim, to tym bardziej powinien mu być drogi człowiek, który żyje w zgodzie z drugim człowiekiem, który jedna skłócone małżeństwa i całe narody do pokojowego współżycia.

Jozue⁴¹⁹ i słońce

Kiedy Jozue toczył bój w Gibeonie⁴²⁰ i chciał zatrzymać zachodzące słońce, aby przedłużyć dzień i zakończyć przed nocą bitwę, słońce nie chciało go posłuchać. Ono bowiem wiecznie zajęte jest śpiewaniem hymnów pochwalnych na cześć Boga, stwórcy świata.

Wtedy Jozue gromkim głosem zawołał:

– Słońce! Zatrzymaj się w Gibeonie! Zamilknij!

Zdziwione słońce zapytało:

– Dlaczego mam się zatrzymać i milczeć? Ani przez chwilę nie przestaję opiewać chwały mego Stwórcy, a ty każesz mi milczeć. Czyżby mniejszy mógł rozkazywać większemu? Jestem przecież znacznie większe od ciebie, a ty śmiesz mi rozkazywać. Co więcej, mnie Pan Bóg stworzył w środę, a ciebie dopiero w piątek. Ja przebywam w niebie, a ty na ziemi. Lepiej byś mniej gadał.

A Jozue na to odparł:

– To ty za dużo gadasz. Czy mały syn pana gospodarza

⁴¹⁹ *Jozue* – syn Nuna, urodził się w Egipcie podczas niewoli egipskiej. Początkowo miał na imię Ozeasz, imię Jozue nadał mu Mojżesz. Kiedy Mojżesz umarł, Jozue został przywódcą Izraelitów. Wprowadził ich do ziemi Kanaan i podbił ją. Jozue jest bohaterem Księgi Jozuego, jest też sędzią starożytnego Izraela, symbolem nieugiętości i wierności. [przypis edytorski]

⁴²⁰ *Gibeon* – starożytne miasto w kraju Kanaan, na północ od Jerozolimy, zdobyte przez Jozuego (Joz 10,1–15). [przypis edytorski]

nie może powiedzieć staremu słudze, co ma robić? Czy Wszechmogący nie przekazał był Abrahamowi⁴²¹ nieba i ziemi? A czy nie kłaniało się słońce Józefowi⁴²²? Zamilknij więc, a ja będę chwalił Stwórcę.

⁴²¹ *Abraham* – pierwotnie imię *Abram*, syn Teracha. Gdy miał 77 lat ukazał mu się Bóg i nakazał mu wyruszyć do miejsca, które mu wskaże; gdy dotarł do miasta Sychem, Bóg oznajmił, że to miejsce oddaje jego potomstwu (Rdz 12,1–7). W wieku 99 lat ponownie ukazał mu się Bóg, by odnowić z nim przymierze; zapowiedział, że Abram będzie ojcem wielu narodów i wówczas zmienił mu imię na Abraham; wtedy również Bóg nakazał dokonywać obrzezania chłopców (Rdz 17,1–11). Abraham pojął za żonę Saraj, która była bezpłodna (Rdz 11,29–30), dlatego pierworodnym jego synem jest syn urodzony przez niewolnicę Hagar – Izmael (Rdz 16,2–11). Dzięki łasce boskiej, której Bóg zmienił imię na Sara, zaszła w ciążę i urodziła Izaaka (Rdz 17,19–21). Po śmierci Sary, Abraham pojął za żonę Keturę, z którą miał jeszcze sześciu synów (Rdz 25,1–2). Bóg wystawił Abrahama na próbę wiary i kazał mu złożyć w ofierze ukochanego syna Izaaka. Abraham przystał na to i gdy miał go zabić, Bóg pozwolił mu złożyć w zamian ofiarę z baranka (Rdz 22,1–13). [przypis edytorski]

⁴²² *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona, Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu wsławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37 – 50). [przypis edytorski]

Woda z ziemi Izraela

Kiedy Sisera⁴²³ wyruszył na wojnę przeciwko Żydom, miał pod sobą czterdzieści tysięcy generałów, a każdy generał miał pod swoim dowództwem sto tysięcy żołnierzy. Sisera miał wtedy trzydzieści lat, ale zdołał już dokonać podboju niemal całego świata. Był tak silny i mocny, że wystarczył tylko jeden jego okrzyk, by najpotężniejsza twierdza legła w gruzy. Na dźwięk jego głosu zwierzę w lesie zamierało ze strachu. Opowiadano, że kiedy Sisera kąpał się w rzece Kiszon⁴²⁴, to potrafił brodą nałapać tyle ryb, że starczało na posiłek dla wielu ludzi. Trzydziestu jeden królów przyłączyło się do wyprawy Sisery przeciwko Izraelowi. Wszyscy jednak zginęli w walce z Żydami. Powstaje zatem pytanie, po co wkroczyli do ziemi Izraela? Wkroczyli po to, aby napić się wody ze źródeł tego kraju. A każdy z tych królów zwerbował do wspólnej wyprawy Sisery wielu jeszcze innych królów. Ci zaś królowie zgodzili się na wspólną wyprawę z Sisera bez żadnego wynagrodzenia. Powiedzieli do niego: „Nie żądamy od ciebie niczego. Pozwól nam tylko razem z tobą wyruszyć do kraju Żydów, abyśmy mogli napić się wody z tamtejszych źródeł”.

⁴²³ *Sisera* – przywódca wojskowy kraju Chasor, zawiadujący potężną armią, walczący przeciwko Izraelitom. [przypis edytorski]

⁴²⁴ *Kiszon* – rzeka płynąca przez północną część Izraela; wypływa z gór Gilboa, ujście ma w Morzu Śródziemnym. [przypis edytorski]

Światło Debory⁴²⁵

W owych czasach żyła pewna bogata kobieta imieniem Debora. Posiadała sady daktylowe w Jerychu⁴²⁶, winnice w Ramie⁴²⁷ i gaje oliwkowe w dolinie Betel⁴²⁸. Debora nie pyszniła się swoim bogactwem ani okazywanymi jej zaszczytami. Służyła wiernie Bogu i spełniała dobre uczynki. Jej mąż Barak⁴²⁹ w przeciwieństwie do niej nie miał pojęcia ani o Torze⁴³⁰, ani o

⁴²⁵ *Debora* – jedyna kobieta pełniąca urząd sędziego w starożytnym Izraelu, prorokini, żona Lappioda; wysłała wojska, na czele z Barakiem, w celu zwyciężenia wojsk Sisery. (Sdz 4,4 – Sdz 5,31). [przypis edytorski]

⁴²⁶ *Jerycho* – miasto położone w Judei (obecnie wschodnia część Palestyny), ok. 9 km na zachód od rzeki Jordan i ok. 10 km na północny zachód od Morza Martwego. [przypis edytorski]

⁴²⁷ *Rama* – miasto biblijne położone na Wyżynie Judejskiej nieopodal Lod. Dokładna lokalizacja miasta nie jest znana. [przypis edytorski]

⁴²⁸ *Betel* – miasto biblijne położone niedaleko Jerozolimy, obecnie utożsamiane z miejscowością Bajtin. Jakubowi w czasie wędrówki do Charanu, we śnie, ukazał się Bóg i oddał mu w panowanie ziemię na której przebywał; Jakub zmienił nazwę tego miejsca z Luz na Betel (Rdz 28,12–19). [przypis edytorski]

⁴²⁹ *Barak* – starotestamentowy izraelski przywódca wojskowy. Za namową Debory, poprowadził wojska izraelskie przeciw wojskom Jabina, dowodzonym przez Sisere. Potyczka zakończyła się zwycięstwem wojsk Baraka (Sdz 4,6–16). Tutaj posłużono się znanym z Księgi Sędziów imieniem Baraka kojarzonego z Debora, jednak najwyraźniej, przedstawiona postać, poza imieniem, nie ma nic wspólnego z biblijnym Barakiem. [przypis edytorski]

⁴³⁰ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na

Bogu. Pewnego dnia zwróciła się do niego tymi oto słowy:

– Posłuchaj mnie i udaj się do Szilo⁴³¹. Zanieś tam świece, które wyrabiam tutaj w świątyni mego Boga. Dzięki temu zostaniesz zaliczony w poczet ludzi pobożnych i zaznasz szczęścia i dobrobytu.

Barak posłuchał i zaniósł przygotowane przez nią świece do świątyni w Szilo. Tam wstawił je do świeczników, a światło zapalonych świec ożywiło swoim blaskiem dom Boga.

A kiedy Debora zaczęła wyrabiać grubsze knoty, aby poprawić jasność świec, Bóg był z tego zadowolony. Spodobały mu się starania Debory. Powiedział wtedy:

– Za to, że nie szczędziłaś trudu, aby powiększyć moje światło, Ja powiększę również twoje światło w Jehudzie⁴³² i Jerozolimie⁴³³. Twoje imię pozostanie na wieki w pamięci

Torę Ustną składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (halachy) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

⁴³¹ *Szilo* – starożytne miasto Izraela leżące na północ od miasta Betel (Sdz 21,19); obecnie: północne tereny Palestyny. Za czasów Jozuego w Szilo znajdowała się Arka Przymierza (Joz 18,1). [przypis edytorski]

⁴³² *Jehud* – miasto na temat którego pierwsze wzmianki pochodzą z czasów podboju ziemi Kanaan przez Izraelitów; wymieniane w *Biblii hebrajskiej*, jako tereny należące do pokolenia Dana (Joz 19,40–45). [przypis edytorski]

⁴³³ *Jerozolima* a. *Jeruzalem* – miasto położone na wzgórzach Judei. Nazwa Jerozolima funkcjonuje od zdobycia miasta przez Dawida, który ustanowił ją stolicą swojego państwa (poprzednią stolicą był Hebron) (2Sm 5,5). Wcześniej miasto przynależało do rodu Jebusytów, stąd nazwa *Jebus* (Joz 18,28). W Księdze Rodzaju, w czasach Abrahama, występuje miasto o nazwie *Salem* a. *Szałem*, w którym panował Melchizedek; miasto jest utożsamiane z późniejszą Jerozolimą (Rdz 14,18).

potomnych.

A im bardziej Debora zajmowała się świętą i bożą pracą, tym bardziej stawiała się mądra. I Duch Boży unosił się nad nią – duch wiedzy i mądrości. Wkrótce Debora zaczęła głosić prorocтва. Stała się osobą świętą wśród Żydów. Ludzie zaczęli przychodzić do niej jako do sędziego. Sprawiedliwie rozsądzała spory między nimi. A kiedy coraz więcej ludzi zaczęło ją nawiedzać, wyszła ze swego domu, usiadła pod drzewem daktylowym i tak do nich powiedziała:

– Niechaj wszyscy wiedzą, że nie przez wzgląd na zaszczyty, których wcale nie pragnę ani dla siebie, ani dla mojej rodziny, ale tylko ze względu na moje poczucie sprawiedliwości przychodzą do mnie ludzie. Chcą, abym ja właśnie rozstrzygała ich sprawy. Chcą również posłuchać słowa Bożego.

Król Salomon wybudował w mieście tzw. Pierwszą Świątynię (1Krl 5,19), miejsce przechowywania Arki Przymierza (1Krl 8,1–13), od tego czasu jest to najważniejsze miasto w religii żydowskiej. [przypis edytorski]

Córka Jeftego⁴³⁴

Jefte z Salaadu⁴³⁵ wyruszył na wojnę przeciwko Ammonitom⁴³⁶, którzy ciemnieżyli Żydów. Przed wyruszeniem na wojnę złożył Bogu następujące ślubowanie:

– Jeśli pokonam Ammonitów, złożę ofiarę Bogu. Będzie nią pierwsza osoba, która wyjdzie mi naprzeciw z mego domu.

I Bóg oddał Ammonitów w ręce Jeftego. I odtąd Ammonici podporządkowali się Żydom.

A kiedy Jefte powrócił z wyprawy wojennej i zbliżał się do swego domu, wyszła mu naprzeciw w korowodzie tanecznym przy wtórze bębnów jego własna córka.

Na ten widok Jefte wpadł w rozpacz i podarł na sobie szaty. Głosem pełnym żalu zawołał:

– Biada mi! Jedyna moja córko! Unieszczęśliwiłaś mnie. Ślubowałem złożyć w ofierze pierwszą osobę, która wyjdzie mi na spotkanie. W żaden sposób nie mogę złamać ślubowania.

Wtedy córka powiedziała do niego:

⁴³⁴ *Jefte* – przywódca wojskowy, który poprowadził Izraelitów do zwycięstwa nad Ammonitami; był synem Gileada i prostytutki (Sdz 11,1-40). [przypis edytorski]

⁴³⁵ *Jefte z Salaadu* – wedle *Księgi Sędzów* Jefte pochodził z Gileadu, po wygnaniu przez braci z domu ojca zamieszkał w kraju Tob (Sdz 11,1-3). [przypis edytorski]

⁴³⁶ *Ammonici* – plemię aramejskie, wg *Ks. Rodzaju* wywodzące się z stosunku młodszej córki Lota ze swoim ojcem (Rdz 19,38). Ammonici oraz Filistyni najeżdżali Izraelitów przez 18 lat, ostatecznie zostali pokonani przez wojska pod dowództwem Jeftego (Sdz 10,8-9; Sdz 11,32). [przypis edytorski]

– Przecież Bóg nigdy nie nakazał, aby składano mu w ofierze ludzkie życie.

– Ja jednak – powiedział Jefte – ślubowałem, że osoba, która pierwsza wyjdzie mi na spotkanie, będzie należała do Boga.

– Drogi ojcze, gotowa jestem umrzeć po tym, jak Bóg zemścił się na twoich wrogach – na Ammonitach, ale pamiętaj, że również praojciec Jakub⁴³⁷ złożył kiedyś ślubowanie, które brzmiało tak: „Ze wszystkiego, co mi, Boże, dasz, oddam ci jedną dziesiątą część”. A mimo to żadnego ze swych synów nie złożył w ofierze Bogu.

Kiedy córka Jeftego zauważyła, że jej słowa nie odnoszą żadnego skutku i nie powodują zmiany decyzji ojca, powiedziała:

– A więc dobrze, jestem gotowa! Zwolnij mnie tylko na dwa miesiące. Pójdę z moimi przyjaciółkami w góry i tam płaczem pożegniam się z moją młodością.

A Jefte miał w odpowiedzi na jej prośbę tylko jedno słowo: „Idź!”.

⁴³⁷ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

Pinchas⁴³⁸ i Jefte⁴³⁹

Kiedy Żydzi dowiedzieli się o tym, udali się do kapłana Pinchasa i postavili przed nim następujące żądanie:

– Idź do Jeftego i uwolnij go od złożonego ślubowania!

A Pinchas im odpowiedział:

– Czy nie nazbyt lekko podchodzicie do sprawy, radząc mnie, arcykapłanowi, synowi arcykapłana, abym poszedł do Jeftego? Niechaj on raczej przyjdzie do mnie.

Wtedy Żydzi poszli do Jeftego i tak do niego rzekli:

– Idź do arcykapłana Pinchasa, aby cię zwolnił z danego ślubowania. Niech twoja córka nie będzie ofiarą i niech pozostanie przy życiu!

A Jefte na to:

– Ja jestem naczelnym wodzem Żydów, a wy mi tu chcecie rozkazywać bym poszedł do Pinchasa i się poniżył?

Wymiana zdań między Pinchasem a Jeftem wywołała wielkie wzburzenie Wszechmogącego, który rzekł:

– Obu tych pyszałków poniżę! Niech Duch Święty opuści Pinchasa. Niech Pinchas stanie się zwykłym człowiekiem,

⁴³⁸ *Pinchas* – arcykapłan, prorok, syn Eleazara, wnuk Aarona. Midrasz odwołuje się do Pinchasa znanego kulturze żydowskiej z przysłowia: „Postępować jak Zimri, a prosić o nagrody, jak Pinchas” (Lb 25,7-14). [przypis edytorski]

⁴³⁹ *Jefte* – przywódca wojskowy, który poprowadził Izraelitów do zwycięstwa nad Ammonitami; był synem Gileada i prostytutki (Sdz 11,1-40). [przypis edytorski]

jednym z wielu synów Izraela. Jefte zaś niech umrze wskutek choroby. Niechaj członki odpadną jedno po drugim z jego ciała i niechaj zostaną pochowane w miastach Gilaadu⁴⁴⁰.

⁴⁴⁰ *Gilaad* a. *Gilead* – region położony na wschód od Jordanu, od południa graniczący z Morzem Martwym, od północy z Jeziorem Tyberiadzkim. [przypis edytorski]

Urodzaj „Samuelów”

W owym czasie rozeszła się wśród ludu izraelskiego wieść, iż wkrótce narodzi się niezwykle dziecko o imieniu Samuel. Wyrośnie z niego człowiek bogobojny i ze wszech miar mądry. I wszystkie kobiety, które owego czasu wydały na świat chłopców, obdarzyły ich imieniem Samuel. Każda myślała sobie w duchu: „Kto to może wiedzieć? A nuż mój syn będzie właśnie tym błogosławionym człowiekiem?”.

Kiedy liczba chłopców o imieniu Samuel urosła do potęgi, ludzie zaczęli wnikliwie rozglądać się, szukając tego, kto miał być owym wybrańcem. Po wielu poszukiwaniach i badaniach doszli do wniosku, że dziecko, na które czekają, jeszcze się nie urodziło.

W dzień Rosz ha-Szana⁴⁴¹ Wszechmogący obdarzył Annę synem. Nadała mu imię Samuel⁴⁴². Dziecko rozwijało się

⁴⁴¹ *Rosz ha-Szana* – Żydowski Nowy Rok, nazywany też Świętem Trąbek. Święto upamiętnia pierwszy dzień stworzenia świata. W *Rosz ha-Szana* Bóg ocenia ludzi i zapisuje ich losy w dwóch księgach: sprawiedliwych wpisuje do Księgi Życia, grzeszników do Księgi Śmierci. Pozostali ludzie mają 10 dni na poprawę (czas do *Jom Kippur* czyli Dnia Pojednania). Żydzi dodatkowo odmawiają w ten dzień modlitwy *Musal*, oraz dmą w róg barani *szofar*. [przypis edytorski]

⁴⁴² *Samuel* – prorok, kapłan, ostatni sędzia starożytnego Izraela; syn Elkany i jego nieplodnej żony Anny, urodzony w Ramataim (a. Rama) na terenie Izraela. Anna wyprosiła syna u Boga, stąd imię Samuel (hebr. dosł.: Bóg wysłuchał) (1Sm 1,1–2; 1Sm 1,20). Zgodnie z zaleceniami Boga, Samuel namaścił Dawida, najmłodszego syna Jessego, na króla Żydów, jeszcze za życia króla Saula (1Sm 16,10–13). [przypis

świetnie. Zapowiadało się na pięknego i mądrego człowieka.
Wtedy ludzie orzekli:

– Oto jest dziecko, które Pan Bóg wybrał.

Dał dobry przykład

Elkana⁴⁴³, ojciec Samuela⁴⁴⁴, zwykł był cztery razy do roku pielgrzymować do miasta Szilo. Trzy razy, bo tak nakazywała Tora⁴⁴⁵, czwarty zaś raz dlatego, że takie złożył ślubowanie. A wraz z nim odbywała pielgrzymkę cała jego rodzina. Obydwie żony, dzieci, siostry i wszyscy krewni. Elkana zwykle ich pouczał:

– Nauczcie się od Kanaanejczyków i pogan, jak należy służyć Bogu. Oni wiernie służą bożkom nie bacząc na to, że nie przedstawiają żadnej wartości. Tym bardziej i tym lepiej wy powinniście służyć prawdziwemu Bogu, który jest wieczny, oby Jego Imię było błogosławione.

W drodze do Szilo Elkana kierował się ustalonym z góry

⁴⁴³ *Elkana* – ojciec Samuela, zamieszkały w Ramataim. [przypis edytorski]

⁴⁴⁴ *Samuel* – prorok, kapłan, ostatni sędzia starożytnego Izraela; syn Elkany i jego niepełnej żony Anny, urodzony w Ramataim (a. Rama) na terenie Izraela. Anna wyprosiła syna u Boga, stąd imię Samuel (hebr. dosł.: Bóg wysłuchał) (1Sm 1,1–2; 1Sm 1,20). Zgodnie z zaleceniami Boga, Samuel namaścił Dawida, najmłodszego syna Jessego, na króla Żydów, jeszcze za życia króla Saula (1Sm 16,10–13). [przypis edytorski]

⁴⁴⁵ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

porządkiem. W miejscu wyznaczonym na nocleg kobiety spały oddzielnie i mężczyźni oddzielnie. Mężczyźni mogli prowadzić rozmowy tylko z mężczyznami, a kobiety tylko z kobietami. Mieszkańcy miast, w których taki nocleg wypadał, byli pod silnym wrażeniem moralnych rygorów zaprowadzonych przez Elkanę. Na ich pytanie, dokąd podąża Elkana i jego ludzie, otrzymywali taką odpowiedź: „Idziemy do Domu Boga w Szilo. Z niego bowiem płyną słowa Nauki i biorą początek dobre uczynki. Dlaczego nie pójdziecie z nami? Słuchajcie, chodźmy razem!”. Słowa te przejmowały wzruszeniem ludzi z miasta. Ich odpowiedź brzmiała tak: „Zgoda, idziemy z wami!”.

I tak postępował zwykle Elkana. Jednego roku poszło za nim pięć rodzin. W rok później poszło już dziesięć rodzin. A co roku wybierał inną drogę prowadzącą do Szilo. W taki sposób objął wszystkie miasta i wszyscy Żydzi zaczęli pielgrzymować do Szilo.

Dobro za złó

Samuel⁴⁴⁶ służył Bogu w świątyni w Szilo. Codziennie odwiedzała go matka Anna wraz z ojcem Elkaną⁴⁴⁷.

I Bóg obdarzył Annę jeszcze trzema synami i dwiema córkami. A im częściej i więcej rodziła, tym częściej chorowały dzieci drugiej żony Elkany, Peninny⁴⁴⁸. Chorowały i powoli umierały. Kiedy Peninna zauważyła, że Anna znowu zaszła w ciążę, podeszła do niej i powiedziała:

– Wiem, że Bóg ci sprzyja. Wiem, że udzielił ci Swego błogosławieństwa. Mnie zaś nie przestaje karać za to, że kiedyś cię obraziłam. Bóg zabrał mi ośmioro dzieci. Teraz pozostało mi tylko dwoje i dlatego proszę cię o jedno – proś Boga o łaskę dla mnie. Módl się, aby pozostałe moje dzieci nie umarły.

Na jej prośbę Anna odpowiedziała:

– Uspokój się. Będę się za ciebie modliła całym sercem i całą

⁴⁴⁶ *Samuel* – prorok, kapłan, ostatni sędzia starożytnego Izraela; syn Elkany i jego niepełnej żony Anny, urodzony w Ramataim (a. Rama) na terenie Izraela. Anna wyprosiła syna u Boga, stąd imię Samuel (hebr. dosł.: Bóg wysłuchał) (1Sm 1,1–2; 1Sm 1,20). Zgodnie z zaleceniami Boga, Samuel namaścił Dawida, najmłodszego syna Jessego, na króla Żydów, jeszcze za życia króla Saula (1Sm 16,10–13). [przypis edytorski]

⁴⁴⁷ *Elkana* – ojciec Samuela, zamieszkały w Ramataim. [przypis edytorski]

⁴⁴⁸ *Penina* a. *Peninna* – jedna z żon Elkana. Urodziła dla Elkana dużo dzieci, ale to Annę, drugą swoją żonę kochał bardziej, mimo, że była bezpłodna (1Sm 1,2–5). [przypis edytorski]

duszą. Jestem pewna, że Bóg mnie wysłucha. Bóg jest z tymi, którzy zwracają się do Niego z ufnością.

Słowa te uspokoiły Peninnę. Jej smutek rozwiął się. I Anna zrobiła tak, jak obiecała. Pomodliła się do Boga i poprosiła o życie i zdrowie dla dzieci Peninny. A Bóg nie pozostał głuchy na jej modły i tak odpowiedział:

– Za to, że nie szukałaś zemsty na Peninnie i nie odpłacałaś jej nienawiścią za nienawiść. Za to, że prosiłaś Mnie o życie dla jej dzieci, które Ja chciałem skazać na śmierć, uczynię zadość twojej prośbie. Dzieci Peninny będą żyły, ale pozostaną przypisane do twego imienia, ponieważ ludzie będą mówili: „Niepłodna kobieta urodziła siedmioro, a nieszczęśliwą była matka, która urodziła dużo dzieci”.

Kiedy lud obchodzi żałobę, Nabal⁴⁴⁹ ucztuje

Prorok Samuel⁴⁵⁰ zmarł w wieku pięćdziesięciu dwóch lat. W jego pogrzebie uczestniczyły całe rzesze Żydów. W mowach wygłoszonych nad grobem wymieniano jego zasługi dla narodu i jego działalność dobroczynną. Podkreślano ze szczególnym naciskiem jego walkę przeciwko stosowaniu prawa odwetu i zemsty oraz jego stosunek do biednych i pokrzywdzonych, nacechowany miłosierdziem i współczuciem. Wszyscy opłakiwali go tak, jak się opłakuje własnego, jedyne go syna.

Tylko Nabal, bogacz rezydujący w wielkim i wspaniałym pałacu, na wieść o śmierci Samuela wyprawił iście królewską ucztę. Nie żałował sobie ani jadła, ani wina.

I oto podczas uczty przyszli do niego wysłani przez Dawida⁴⁵¹

⁴⁴⁹ *Nabal* – wg *Biblii* bogaty człowiek żyjący w Maon. Posiadał wielkie stada owiec i kóz. Jego żoną była Abigail (1Sm 25,2–3). [przypis edytorski]

⁴⁵⁰ *Samuel* – prorok, kapłan, ostatni sędzia starożytnego Izraela; syn Elkany i jego niepełnej żony Anny, urodzony w Ramataim (a. Rama) na terenie Izraela. Anna wyprosiła syna u Boga, stąd imię Samuel (hebr. dosł.: Bóg wysłuchał) (1Sm 1,1–2; 1Sm 1,20). Zgodnie z zaleceniami Boga, Samuel namaścił Dawida, najmłodszego syna Jessego, na króla Żydów, jeszcze za życia króla Saula (1Sm 16,10–13). [przypis edytorski]

⁴⁵¹ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczonej, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został

słudzy. Było ich dziesięciu. Najpierw w imieniu Dawida zapytali o zdrowie, potem przekazali mu pozdrowienia, a na koniec oznajmili, co następuje:

– Nasz pan, Dawid, polecił nam pilnować twojego dobytku, strzec twoich owiec i pomagać twoim pasterzom. Myśmy to uczynili. Zaopiekowaliśmy się twoimi pasterzami i jak długo byli z nami, niczego im nie brakowało. Teraz prosimy cię w imieniu Dawida, abys i ty dał naszemu panu to, co jest w twojej mocy i w twoim władaniu.

Nabalowi nie przypadło to do gustu. Ze złością w głosie odpowiedział:

– Kim jest ten wasz Dawid, że śmiał was do mnie posłać? Czy waszym powodem do dumy jest to, że Samuel z Ramy wziął dwie krople olejku i namaścił nimi waszego Dawida? Przecież Samuel leży już w grobie i po jego czynach ślad wszelki zagaął! Idźcie do swego pana Dawida i powiedzcie mu, coście usłyszeli.

A kiedy słudzy Dawida zabrali się do odejścia, zaprosił ich do stołu tymi słowy:

– Zasiądźcie, proszę was, do stołu i napijcie się wina, abyście nabrali sił na drogę powrotną.

I słudzy Dawida skorzystali z zaproszenia, i zasiedli do stołu. Bóg to wszystko widział i słyszał, i tak rzekł:

– Za to, że Nabal okazał życzliwość tym dziesięciu sługom,

ok.1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

pozwolę mu jeszcze przez dziesięć dni żyć.

Miłosierny pasterz

Kiedy Dawid podrósł na tyle, że zaczął sobie dawać radę ze zwierzętami w stajni, ojciec powierzył mu swoje stado owiec. Wyprawił się Dawid ze stadem na dalekie niebezpieczne pastwiska w puszczy, albowiem nie chciał paść swoich owiec na cudzych polach.

Pewnego razu zauważył, że młode kózki i owieczki z trudem gryzą trawę. Trawa była dość twarda i zwierzęta nie miały widać jeszcze dostatecznej siły, aby wyrwać ją z ziemi. Dawid ulitował się nad nimi i wybrał im same miękkie źdźbła. Po kilku tygodniach owieczki nabrały trochę sił, wyprawił je więc jako pierwsze na świeżą paszę, aby mogły odgryźć górne, miękkie czubki trawy. Dopiero potem, jak się najadły do syta, wyprawił na pastwisko stare barany i owce. Kiedy te obgryzały trawę do korzeni, wyprawił po nich średnie barany, aby swoimi ostrymi zębami uporały się z twardymi korzeniami pozostałymi po łośdach. Troska Dawida o powierzone mu zwierzęta znalazła uznanie w oczach Boga, który tak rzekł:

– Dobre postępowanie Dawida wskazuje na to, że nie ma bardziej doświadczonego pasterza Mego ludu od niego.

Taktyka Joaba⁴⁵²

Rzecz, o której mowa, wydarzyła się za czasów króla Dawida. Joab ben Seruja, wódz naczelny wojsk Dawida, wyruszył na szturm twierdzy Kinsli⁴⁵³ w kraju Amalekitów⁴⁵⁴. Dwanaście tysięcy wyborowych żołnierzy Dawida przez sześć miesięcy szturmowało ją i nie dało rady. Zniechęceni niepowodzeniem żołnierze zebrali się na wiec i oświadczyli swemu dowódcy Joabowi, że mają już dość walki i nie mogą dalej znosić rozłąki z żonami i dziećmi. Joab wtedy zapytał ich:

- Co więc chcecie zrobić?
- Chcemy wrócić do domu, do naszych pól, żon i dzieci.

Wtedy Joab powiedział do nich:

- Nie możemy powrócić do domu z poczuciem niepowodzenia. Kiedy król zobaczy, że wróciliśmy z pustymi rękami, będzie mu przykro. Gorzej jeszcze będzie, kiedy inne

⁴⁵² *Joab* – syn siostry Dawida, Serui (2Sm 2,13), dowódca wojsk Dawida, znany ze swojej bezwzględności i zawiści, ale też świetny taktyk (2Sm 20,23; 2Sm 2,18-32). *Biblia* podaje, że prowadził wojska do walki walczył m.in. z Ammoitami i Aramejczykami (2Sm 10, 6–14). [przypis edytorski]

⁴⁵³ *twierdza Kinsla* – twierdza o takiej nazwie nie występuje w *Biblii hebrajskiej*. [przypis edytorski]

⁴⁵⁴ *Amalekici* – lud wywodzący się od Amaleka, syna Ezawa; w literaturze rabinicznej stanowią symbol narodów wrogich Żydom, prawdopodobnie z tego powodu są wspomniani w midraszu; *Biblia* nie wspomina o walkach Joaba z Amalekitami. [przypis edytorski]

narody się o tym dowiedzą. Zbiorą wtedy swoje wojska i razem na nas napadną. Ja mam lepsze wyjście. Zapakujcie mnie do worka i przerzućcie przez mur do oblężonego miasta.

Propozycja Joaba przypadła żołnierzom do gustu. Zapakowali go do worka i przetrzucili przez mur do miasta. Na tę niecodzienną „podróż” wziął Joab ze sobą tysiąc srebrnych denarów⁴⁵⁵ i krótki ostry miecz.

Zanim go przetrzucili, Joab tymi słowy uprzedził swoich żołnierzy:

– Macie czekać czterdzieści dni i jeśli wtedy zobaczycie, że spod murów twierdzy płynie krew, będzie to znak, że żyję. W przeciwnym wypadku będzie to oznaczało, że zginąłem. Wtedy możecie zwinąć obóz i wrócić do domu.

Worek z Joabem spadł na podwórze pewnej wdowy, która mieszkała razem z córką i zięciem. Córka wychodząc rano na podwórze, pierwsza zobaczyła worek i zawiniętego w nim ledwo żywego człowieka. Zawołała do pomocy matkę i męża i razem zanieśli Joaba do domu. Umyli go, namaścili po kąpieli olejkami i kiedy odzyskał siły, zapytali, kim jest i skąd się wziął. Joab opowiedział im następującą historię:

– Jestem Amalekitą. W czasie walk z Żydami trafiłem do niewoli. Zaprowadzili mnie przed oblicze swego króla i ten polecił zawinąć mnie w worek i przetrzucić przez mur do waszego

⁴⁵⁵ *denar* a. *zuz* (hebr.) – srebrna moneta rzymska bita od III w. p.n.e.; jej ciężar i zawartość srebra zmieniały się. Z czasem określenie *denar* zaczęto używać jako uniwersalne i oznaczało monetę, niekoniecznie srebrną. [przypis edytorski]

miasta. Przeto proszę was, abyście pozwolili mi żyć.

Skończywszy swą relację wyjął dziesięć srebrnych monet i wręczył je wdowie w prezencie.

Przez dziesięć dni mieszkał Joab u wdowy i nie wychodził z domu. Jedenastego dnia wybrał się do miasta. Domownicy ostrzegali go:

– Nie możesz się pokazać w żydowskich szatach, w które ubrali cię Żydzi po wzięciu do niewoli.

To rzekłszy, dali mu nowe ubranie. Joab wyszedł na miasto. Było ono duże i miało sto czterdzieści ulic. Jedna większa od drugiej. Na jednej zauważył kuźnię. Wstąpił do niej i poprosił kowala, pokazując mu swój miecz, który w czasie upadku złamał się, aby zrobić mu nowy, ale taki sam. Na widok miecza kowal się przestraszył.

– Jeszcze nigdy – powiedział – nie widziałem takiej broni.

– Zrób mi taką samą, a sowicie cię wynagrodzę – powiedział Joab.

Dwa razy wykute przez kowala miecze okazały się niedobre. Przy próbie wytrzymałości dokonanej przez Joaba, który usiłował je zgąć, miecze łamały się. Dopiero za trzecim razem udało się kowalowi wykonać miecz, jakiego pragnął Joab. Odbierając go od kowala, spytał:

– Jak sądzisz, kogo by warto zabić tym mieczem?

– Joaba, wodza żydowskich wojsk – odpowiedział bez namysłu kowal.

– Tak powiadasz? A więc przyjmij do wiadomości, że przed

tobą stoi właśnie Joab – i nim kował zdążył wszcząć alarm, pchnął go mieczem w brzuch.

Szybko wybiegł z kuźni, aby spenetrować miasto. W pewnym miejscu zastał cały oddział pijanych żołnierzy. Było ich pięciuset. Po kolei zabił wszystkich, zostawiwszy przy życiu tylko jednego, po czym wrócił do domu. Właśnie mówiono o tym przy stole. W całym zresztą mieście zadawano sobie jedno pytanie: Kto mógł ich zabić? Nikt inny – odpowiadano – jak tylko Asmodeusz⁴⁵⁶, król diabłów.

– A ty – zapytała wdowa – nie słyszałeś o tym?

– Nie, nic nie słyszałem – odpowiedział Joab.

Dał wdowie jeszcze dziesięć srebrnych monet jako opłatę za dalsze dziesięć dni pobytu w jej domu, po czym wyruszył znowu na miasto. Działając sprawnie, zabił mieczem tysiąc pięciuset żołnierzy Amalekitów. Kiedy rękojeść przylepiła mu się do ręki, jakby była przyrośła, wrócił do domu i poprosił córkę wdowy, aby nagotowała mu wody, aby mógł odkleić miecz od ręki.

Kiedy młoda kobieta zobaczyła jego zakrwawiony miecz, zrozumiała wszystko. Krzyknęła:

– Mieszkasz u nas w domu. Jadasz z nami, pijesz z nami, a zabijasz naszych ludzi.

Joab pchnął ją mieczem w brzuch i uwolnił od miecza rękę. Natychmiast wybiegł na ulicę. Tu usłyszał, jak królewski

⁴⁵⁶ *Asmodeusz* – jeden z upadłych aniołów; wg tradycji żydowskiej: książę demonów.
[przypis edytorski]

herold⁴⁵⁷ woła:

– Kto w swoim domu ma obcego gościa, niech go natychmiast zaprowadzi do króla.

Joab nie namyślając się długo zabił królewskiego herolda. Wszystkich spieszących mu na pomoc po kolei zabił. A było ich tego dnia dwa tysiące. Następnie podszedł do bram twierdzy i zabił strażników, po czym otworzył bramę.

Wtedy dopiero Żydzi oblegający miasto, którzy zwątpili w zwycięstwo, nagle zauważyli płynącą spod bramy twierdzy krew. Rozległ się krzyk:

– *Szema Izrael!*⁴⁵⁸

Joab tymczasem wdrapał się na dach wieży, aby Żydzi mogli go zobaczyć. Stanąwszy na szczycie dachu, zawołał:

– Wiedźcie, że Bóg nie opuścił nas. Bramy stoją przed wami otworem. Do miasta!

Kiedy król Dawid przybył na miejsce walki, powiedział do Joaba:

– Co uczyniłeś? Zabiłeś wszystkich Amalekitów z miasta? Postąpiłeś tak, jak jest napisane: „I wymażesz z pamięci Amalekitów”.

– Tak właśnie uczyniłem. Został z nich tylko król.

Następnie Joab sprowadził króla Amalekitów do Dawida. Ten skazał go na karę śmierci. Joab wziął koronę króla Amalekitów

⁴⁵⁷ *herold* – urzędnik dworski, mistrz ceremonii. [przypis edytorski]

⁴⁵⁸ *Szema Izrael!* (hebr.) – dosł.: „Słuchaj, Izraelu!”; również: jedna z najważniejszych modlitw żydowskich. [przypis edytorski]

i włożył ją na głowę króla Dawida. W taki sposób zginął największy wróg Izraelitów.

Mądrość króla Dawida⁴⁵⁹

W czasach panowania króla Saula⁴⁶⁰ pewnej bogatej i pięknej kobiecie umarł starszy od niej o wiele lat mąż. Władca prowincji, w której ta kobieta mieszkała, upodobał ją sobie i mimo jej sprzeciwu chciał ją pojąć. W obawie przed napaścią władcy kobieta postanowiła uciec. Aby zabezpieczyć swój majątek przed konfiskatą, zebrała całe swoje mienie w postaci złotych monet, włożyła je do dzbanów i zalała miodem. Następnie zaniósła dzbanki do przyjaciela zmarłego męża na przechowanie i po kryjomu opuściła krainę.

Tymczasem w domu przyjaciela zmarłego męża miało się odbyć wesele syna. Potrzebny był miód do różnych potraw. Nie namyślając się wiele, ojciec sięgnął po dzbanki z miodem pozostawionym u niego przez żonę zmarłego przyjaciela. Odlawszy miód z jednego dzbanka, znalazł tam złote monety. Ogarnięty chciwością, wyjął złoto ze wszystkich dzbanów, po czym zapełnił je zwykłym miodem.

⁴⁵⁹ Dawid (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁶⁰ Saul – syn Kisza z rodu Beniamina (1Sm 9,1), namaszczoney przez Samuela na pierwszego króla Izraela (1Sm 9,15–17, 1Sm, 13,1). [przypis edytorski]

Minęło trochę czasu i władca prowincji umarł. Wtedy piękna kobieta wróciła do kraju i zażądała zwrotu swoich dzbanków. Rozpacz jej nie miała granic, kiedy stwierdziła, że została okradziona. Czym prędzej udała się do sądu ze skargą na nieuczciwego byłego przyjaciela swego męża. Na pytanie sędziego, czy ma świadków, musiała odpowiedzieć przecząco. Wtedy sędzia powiedział do niej tak:

– Córkó moja, ja jestem bezradny i w tej sprawie nie mogę ci w żaden sposób pomóc, idź do króla Saula, może on potrafi ci pomóc.

Poszła więc do króla Saula, a ten skierował ją do Sanhedrynu⁴⁶¹. Ale i tutaj zażądali od niej przedstawienia świadków. Kobieta wytłumaczyła sędziom, że w obawie przed władcą prowincji musiała powierzyć swoje mienie po cichu, po kryjomu, tylko w cztery oczy. Sędziowie odpowiedzieli jej, że bez świadków nie mogą przystąpić do rozpatrzenia sprawy. Zdesperowana kobieta odeszła z płaczem. W drodze do domu spotkała bawiącego się z dziećmi młodego pastuszka Dawida, przyszłego króla. Zapytał ją o powód płaczu i wysłuchawszy jej relacji, powiedział:

⁴⁶¹ *Sanhedryn* – zwany też Wysoką Radą lub Wielkim Sanhedrynem; najwyższa instytucja sądownicza i religijna starożytnego Izraela. Zgodnie z tradycją rabiniczną istniała nieprzerwanie od czasów mojżeszowych do IV w n.e., jednak pierwsze pisemne potwierdzenie istnienia Sanhedrynu pochodzi z 203 r. p.n.e. Sanhedryn zbierał się w Jerozolimie na Wzgórzu Świątynnym, przewodniczył mu arcykapłan. W czasie diaspory miejsce, w którym zbierał się Sanhedryn ulegało zmianom. [przypis edytorski]

– Idź do króla Saula i poproś go, aby się zgodził powierzyć mi obronę twojej sprawy przed sądem.

Kobieta posłuchała go i poszła do króla Saula. Ten kazał zawezwać Dawida:

– Czy to prawda – zapytał – że chcesz bronić tej kobiety przed sądem?

– Jeśli tylko pozwolisz, królu, to ufam, że Bóg mi pomoże dojść do prawdy.

– Dobrze – zgodził się król.

Wtedy Dawid polecił kobiecie przynieść dzbanki. Zawezwał też przyjaciela męża i zwołał ludzi, by byli świadkami tego, co się miało zdarzyć.

– Czy to są te same dzbanki, które dałaś temu mężowi?

– Tak, te same.

Teraz zwrócił się do przyjaciela jej męża:

– Czy to są te same dzbanki?

– Tak, te same.

Wtedy na oczach wszystkich zebranych rozbił dzbanki. I oto okazało się, że do dna dzbanków przylepione były złote monety. Prawda wyszła na jaw.

Nieuczciwy przyjaciel męża musiał zwrócić złote monety zabrane biednej wdowie.

Król Saul i członkowie Sanhedrynu byli pełni podziwu dla mądrości Dawida.

Mądra kobieta

Szeba ben Bochri⁴⁶² z pokolenia Beniamina był w rozumieniu prawa przestępcą. Zamierzał bowiem wywołać bunt przeciwko prawowitemu władcy Dawidowi⁴⁶³. W tym celu wyszedł na ulice miasta, zadał w róg i ogłosił wszem i wobec:

– Nie chcemy mieć nic wspólnego z Dawidem. Nie chcemy mieć żadnego związku z synem Isaja⁴⁶⁴. Niech każdy Żyd będzie sam panem dla siebie!

I odezwa Szeby ben Bochri odniosła skutek. Żydzi odstąpili od Dawida i poszli za nim. Wtedy Dawid polecił dowódcy armii, Joabowi, zebrać wojska i wyruszyć przeciwko Szebie. I tak, jak Dawid polecił, tak Joab uczynił. Udał się do wszystkich plemion żydowskich i zwerbował do swego wojska wielu żołnierzy. Uformowawszy z nich dużą armię, wyruszył przeciw Szebie, który bronił się w warownym mieście Abela⁴⁶⁵. Na rozkaz

⁴⁶² *Szeba ben Bochri* – również: Szeba, syn Bikriego (2Sm 20,1). [przypis edytorski]

⁴⁶³ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok.1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁶⁴ *Jesse a. Isaj* – syn Obeda, ojciec Dawida; pochodził z pokolenia Judy (Rt 4,22). Należał do linii rodowej wiodącej od Abrahama do Jezusa. [przypis edytorski]

⁴⁶⁵ *Abela* – wg 2Sm 20,15 miasto nazywało się Abe-Bet-Maaka. [przypis edytorski]

Joaba żołnierze wykopali wokół miasta okopy, skąd rozpoczęli oblężenie, a potem szturm.

W oblężonym mieście mieszkała pewna kobieta o imieniu Sara bat Aser⁴⁶⁶⁴⁶⁷. Pochodziła z rodu pobłogosławionego na długi żywot przez ojca Jakuba⁴⁶⁸. Kiedy miasto zostało oblężone, zawołała:

– Przekażcie Joabowi, że chcę z nim mówić. Niech tu przyjdzie. Niech podejdzie do murów twierdzy.

Kiedy Joab podszedł do murów twierdzy, powiedziała do niego:

– Czy ty jesteś tym Joabem, który mieszka w Szabat-Tachkemoni?

Kiedy ten potwierdził, dodała:

– Czy nie wyczytałeś w Torze⁴⁶⁹ Boga, że kto przystępuje do

⁴⁶⁶ *Sara bat Aser* – również Serach; córka Asera (Rdz 46, 17; 1Krn 7,30). W biblijnej przypowieści opowiadającej tę historię, nie pojawia się Sara bat Aser, a nienazwana z imienia kobieta (2Sm 20,1–22). [przypis edytorski]

⁴⁶⁷ *Aser* – syn Jakuba i Zilpy, niewolnicy Lei (Rdz 30,12–13). [przypis edytorski]

⁴⁶⁸ *Jakub* – syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Ezawa (Rdz 25,21; Rdz 25,26). Ezaw urodził się pierwszy, ale sprzedał Jakubowi swoje pierworództwo (Rdz 25,31–34). Pojął za żony siostry Leę i Rachelę (Rdz 29,20–30); one oraz ich niewolnice dały mu dwunastu synów: Rubena, Symeona, Lewiego, Jude, Dana, Neftalego, Gada, Asera, Issachara, Zabulona, Józefa i Beniamina (Rdz 49,1–27). Jakub walczył z aniołem, który wyłamał mu biodro, ale z nim nie zwyciężył, dlatego anioł zmienił mu imię na Izrael (Rdz 32,29). Dwunastu jego synów dało początek dwunastu pokoleniom Izraela (Rdz 49,28). [przypis edytorski]

⁴⁶⁹ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na

oblegania miasta, powinien przedtem wezwać mieszkańców do zawarcia pokoju? Dlaczego więc obszedłeś nakaz Boga i od razu przystąpiłeś do szturmowania miasta?

– Powiedz mi, kim jesteś? – powiedział Joab.

– Jestem Sara, córka Asera, który był synem Jakuba.

– Opowiadano mi – powiedział Joab – że uradowałaś serce ojca Jakuba dobrą nowiną i wspaniałą grą na skrzypcach. Za to zostałaś przez niego pobłogosławiona na długi żywot. Ty również wskazałaś Mojżeszowi⁴⁷⁰ miejsce grobu Józefa⁴⁷¹. Od tamtego dnia wciąż żyjesz wśród twego ludu.

Torę Ustną składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

⁴⁷⁰ *Mojżesz* – syn Amrama i Jokebed; prorok, prowadził Izraelitów z Egiptu do Ziemi Obiecanej, do której on sam nie dotarł. Jego matka, aby uchronić go przed śmiercią, nakazaną przez faraona wszystkim pierworodnym synom żydowskim, wrzuciła go w koszyku do wody. Został wyłowiony przez córkę faraona, która traktowała go jak syna (Wj 2,1–10). Sprawował władzę nad ludem Izraela; na górze Synaj Bóg przekazał mu tablice kamienne z dziesięciorgiem przykazań (Wj 24,12; 31,18). Mojżesz zmarł w wieku 120 lat w krainie Moabu na górze Nebo (Pwt 34,5–70); zgodnie z obietnicą Boga, przed śmiercią ujrzał Ziemię Obiecaną, ale nigdy do niej nie dotarł (Pwt 32,49–52). [przypis edytorski]

⁴⁷¹ *Józef* – najmłodszy i najbardziej umiłowany syn Jakuba i Racheli, patriarcha biblijny. Bracia chcieli go zabić, jednak za namową najstarszego z nich, Rubena, do tego nie doszło. W zamian Józef został sprzedany do Egiptu, gdzie, jako niewolnik, służył u urzędnika faraona Potifara. Fałszywie oskarżony przez jego żonę o próbę gwałtu, został wtrącony do więzienia. W więzieniu sławił się tłumaczeniem snów, dlatego zlecono mu wyjaśnienie snu faraona. Dobre tłumaczenie i rady spowodowały, że faraon mianował go zarządcą całego Egiptu (cała historia życia Józefa: Rdz 37–50). [przypis edytorski]

– Zgadza się. Teraz więc, kiedy stoję przed twoimi oczyma, pytam ciebie: dlaczego chcesz zniszczyć duże miasto żydowskie?

Joab na to odpowiedział:

– Król, uchowaj Bóg, nie ma zamiaru zniszczyć miasta. Rzecz w tym, że pewien mąż z gór Efraim⁴⁷², o imieniu Szeba ben Bochri, zorganizował przeciwko królowi bunt. Wydajcie go nam, a odstąpimy od miasta.

Wtedy Sara tak powiedziała:

– Za chwilę jego głowa zostanie przerzucona przez mur.

To rzekłszy, Sara zwróciła się do ludu w mieście:

– Za murami miasta stoją wojska Joaba gotowe wszystkich nas zabić. Nas i naszych synów i córki.

Strach padł na ludzi. Rozległy się okrzyki:

– Zapytaj go, czego chce od nas, abyśmy zostali przy życiu. Co chce od nas otrzymać za to, że odstąpi od miasta?

Sara wytłumaczyła im:

– Zapytałam go o to i on mi odpowiedział, że chce, abyśmy mu wydali tysiąc mężów.

Mieszkańcy miasta powiedzieli wtedy, że gotowi są oddać wszystko, co jest w ich posiadaniu, aby tylko uratować życie. Niech zaproponuje Joabowi ich mienie.

– Dobrze – powiedziała Sara – pójdę jeszcze raz do Joaba i powiem, że wydamy mu pięciuset mężów w zamian za odstąpienie od miasta.

⁴⁷² góry *Efraim* – fragment ziemi należącej do pokolenia Efraima, być może tym terminem określono obszar Wyżyny Judejskiej. [przypis edytorski]

Jako rzekła, tak i zrobiła. Wróciwszy, złożyła sprawozdanie:

– Znalazłam łaskę w oczach Joaba, który wyraził zgodę na wydanie mu tylko pięciuset mężów.

Kiedy mieszkańcy miasta zaczęli dokonywać wyboru tych pięciuset mężów, Sara znowu się wtrąciła:

– Pójdę jeszcze raz do Joaba, może uda mi się wybłagać od niego zgodę na jednego tylko męża.

– Niech Bóg cię wesprze i oby Joab wysłuchał twojej prośby i zostawił nas w spokoju.

Sara znowu udała się do Joaba i po rozmowie poinformowała ludzi:

– Joab zgodził się spełnić moją prośbę. Zażądał, abyśmy wydali mu tylko Szebe ben Bochri.

Wtedy jakiś mąż wystąpił z szeregów zgromadzonego ludu i przystąpiwszy do Sary powiedział:

– Posłuchaj mnie, mądra kobieto! Powiedziałaś, żebyśmy wydali tylko jednego Szebe, a unikniemy śmierci. Twoje słowa spodobały się ludowi. Pamiętaj jednak, że kiedy wydamy go na śmierć, zgrzeszymy wobec Boga, który czyni wszystkim dobro. On przecież zapyta nas: kto wam powiedział, że śmierć Szeby ben Bochri jest dla Mnie miła, a wasze życie jest cenniejsze od jego? Dlaczego jego możemy zabić, a sami mamy prawo żyć bez najmniejszych ofiar?

Sara na to odpowiedziała:

– Wiem, że życie każdego człowieka jest dla Boga w równym stopniu drogie. Jeden człowiek nie może być uratowany

kosztem życia drugiego człowieka. Ja jednak pamiętałam o jednej rzeczy. Gdyby Szeba ben Bochri był w mieście, a my poza miastem, z pewnością powiedzielibyśmy: „Nie powinniśmy ratować własnego życia kosztem Szeby ben Bochri – niech on ucieka, a my się uratujemy!”. Ale teraz miasto nasze jest obleżone i jego mury wkrótce padną. Jeśli będziemy zwlekać, wojska Joaba przypuszczą szturm i nas wszystkich zabiją. Nie oszczędzą nikogo, albowiem będą tak twierdzili:

„Wyście poparli buntownika, wyście go ukrywali w swoim mieście”. Dlatego myślę tak: Szeba tak czy owak skazany jest przez króla. Jeśli od razu nie zginie, to po kilku minutach padnie pod ciosem Joaba, który i nas nie będzie wtedy oszczędzał. Dlatego niech teraz zginie ten, który i tak skazany jest na śmierć, a my wszyscy uratujemy się.

Mikal⁴⁷³ i Dawid⁴⁷⁴

Kiedy Dawid wymknął się przez jaskinię z domu króla Saula⁴⁷⁵, strażnicy tego ostatniego obstawili dom Dawida, aby zapobiec jego dalszej ucieczce. Jednak córka Saula, Mikal, żona Dawida, która bardzo kochała swego męża i była mu wierna aż do śmierci, szukała sposobu, aby wyratować go z rąk swego ojca. Szukała i znalazła. Zrobiła duży i gruby sznur, po którym spuściła go przez okno. Strażnicy nawet nie zauważyli ucieczki Dawida.

Kiedy zaś wysłannicy Saula przybyli, aby zabrać Dawida, Mikal wzięła drewniany manekin w kształcie człowieka i położyła go na łóżku Dawida. U wezgłowia położyła małą poduszkę z kocich włosów. Przybyłym wysłannikom Saula powiedziała, że Dawid jest chory i leży w łóżku. Ci wrócili do

⁴⁷³ *Mikal* – córka Saula (1Sm 14,49), żona króla Dawida (1Sm 18,27). Pomogła Dawidowi uciec przed niechybną śmiercią ze strony Saula (1Sm 19,12–16); wydana, podczas nieobecności Dawida, za Paltiego (1Sm 25,44); po Śmierci Saula zostaje odzyskana przez Dawida (2Sm 3,14–16). [przypis edytorski]

⁴⁷⁴ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok.1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁷⁵ *Saul* – syn Kiswa z rodu Beniamina (1Sm 9,1), namaszczoney przez Samuela na pierwszego króla Izraela (1Sm 9,15–17, 1Sm, 13,1). [przypis edytorski]

króla i zakomunikowali mu o chorobie Dawida. Król wpadł w gniew i polecił natychmiast sprowadzić Dawida razem z łóżkiem.

Rozkaz króla został wykonany i wysłannicy przynieśli łóżko do pałacu. Król Saul podszedł do łóżka i energicznym ruchem zdjął kapę. Wybuchło zamieszanie. Zamiast Dawida leżał manekin. Całą złość wylał na swoją córkę Mikal:

– Dlaczego oszukałaś mnie? Dlaczego pomogłaś mojemu wrogowi w ucieczce?

– Ojciec – odpowiedziała Mikal – to twoja wina. Dałeś mi za męża bandytę. Złapał miecz i zagroził, że zabije mnie, jeśli nie pomogę mu w ucieczce. Przestraszyłam się i tylko z obawy o moje życie pomogłam mu uciec.

Absalom⁴⁷⁶ zostaje ukarany

Po powrocie Absaloma z Naszoru⁴⁷⁷ do domu swego ojca Dawida⁴⁷⁸ ten zarządził:

– Niech Absalom wyniesie się do swojego własnego domu. Nie chcę go tu widzieć. Nie zniosę w moim domu obecności mordercy mego syna Ammona⁴⁷⁹. Czy mógłbym go tolerować i nie pokarać?

I Absalom wyniósł się do swego domu, i więcej nie pokazywał się na oczy swemu ojcu Dawidowi. Po kilku dniach wysłał do Joaba sługę, by wręczył mu polecenie następującej treści:

– Joabie, pójdz do mego ojca i poproś go, aby okazał mi serce

⁴⁷⁶ *Absalom* – syn Dawida i Maaki (2Sm 3,2–3). Zabił on swojego przyrodniego brata Ammona (syna Dawida i Achinoam), w ramach odwetu za to, że Ammon zgwałcił rodzoną siostrę Absaloma, Tamar (2 Sm 13,1–29). [przypis edytorski]

⁴⁷⁷ *Po powrocie Absaloma z Naszoru* – zgodnie z *Drugą Księgą Samuela* Absalom po zabójstwie Ammona uciekł do Talmaja, syna Ammichuda, króla regionu Geszur (obecnie: południowa Syria) (2Sm 13,37a). Nazwa kraju Naszor nie występuje w *Biblii hebrajskiej*. [przypis edytorski]

⁴⁷⁸ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok.1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁷⁹ *Ammon* – pierworodny syn króla Dawida i jego żony Achinoam, zgwałcił swoją przyrodną siostrę Tamar (2Sm 3,2; 2Sm 13,1–17). [przypis edytorski]

i pozwolił odwiedzić go w pałacu.

Joab nie zastosował się jednak do polecenia Absaloma i do króla się nie udał. Wtedy Absalom zażądał od Joaba, aby się stawił u niego w domu. I tym razem Joab nie wykonał polecenia Absaloma. Absalom wpadł w gniew i wydał swoim sługom polecenie podpalenia zboża na polu Joaba. Słudzy, rzecz jasna, wykonali to polecenie i zboże Joaba poszło z dymem.

Bóg to wszystko widział i wydał takie orzeczenie:

– Za to, co Absalom uczynił, za to, że nie zostawił na polu nawet jednego ziarenka do późniejszego zasiania, nie obdaruję go dzieckiem. Umrze bezpotomnie!

Monety Dawida⁴⁸⁰

Król Dawid wydał zarządzenie, aby srebro ważono uczciwie na dokładnych szalach, a dopiero z przetopionego i wyważonego srebra odlewano monety.

Ministrowie dworu zapytali go:

- Jaki wygląd i kształt mają mieć monety?
- Na jednej stronie ma być wyryty kij i tobołek pastuszy, a na drugiej wieża.

I monety zostały w ten sposób wybite. Każdy człowiek, który spojrzał na pieniądze Dawida, nie mógł się powstrzymać, aby nie rzec:

- Nasz Dawid nie wywyższa się. Nie zapomniał, że był kiedyś pasterzem i ze stada Bóg go wywiódł na tron. Z pasterza owiec stał się pasterzem narodu. Dlatego też powinien dla nas być przykładem do naśladowania. Bądźmy więc skromni i wyzbywajmy się pychy tak jak on.

⁴⁸⁰ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

Dawid⁴⁸¹ i Abigail⁴⁸²

Kiedy służy Dawida wrócili od Nabala⁴⁸³ i opowiedzieli swemu panu o tym, co usłyszeli od tego bogacza, król Dawid wystawił czterystu żołnierzy uzbrojonych w miecze i na ich czele wyruszył przeciwko Nabalowi.

W tym czasie jeden ze sług Nabala zdążył opowiedzieć jego żonie Abigail, że Dawid wyprawił specjalnych posłańców z pozdrowieniem dla jej małżonka, ale ten rozzłościł się na nich. Nie miał ku temu żadnego powodu, gdyż ludzie Dawida obeszlili się ze sługami Nabala bardzo dobrze. Dniem i nocą ochraniali ich podczas wypasania owiec na pustyni.

Abigail szybko podjęła decyzję. Wzięła chleb i wino, ugotowała mięso i napełniwszy kosze rodzynkami i owocami, załadowała wszystko na osły i poleciła swoim sługom wyruszyć

⁴⁸¹ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁸² *Abigail* – druga żona króla Dawida. Pierwszym mężem Abigail był okrutny i bogaty Nabal. Gdy Dawid przebywał na pustyni, poprosił Nabala przez posłańców o jedzenie. On odmówił, ale Abigail po kryjomu dała im jedzenie. Za karę Bóg uśmiercił Nabala, a Abigail została żoną Dawida (1Sm 25,1–42). [przypis edytorski]

⁴⁸³ *Nabal* – wg *Biblii* bogaty człowiek żyjący w Maon. Posiadał wielkie stada owiec i kóz. Jego żoną była Abigail (1Sm 25,2–3). [przypis edytorski]

w drogę, sama zaś dosiadłszy osła podążyła za nimi.

Dotarłszy do Dawida, zeszła z osła, ukłoniła się głęboko i powiedziała:

– Panie mój i władco, zaczekaj do rana, aż mój mąż Nabal wytrzeźwieje. Wtedy go osądzisz.

Dawid na to odpowiedział:

– Ten, kto sprzeciwia się królowi, musi zginąć. Do tego niepotrzebny jest ani sąd, ani wyrok.

Abigail zareplikowała:

– Ale król Żydów Saul⁴⁸⁴ żyje, a ciebie przecież nikt jeszcze nie powołał na jego miejsce.

Dawid w odpowiedzi wyjaśnił jej:

– Nabal powiedział, że nie ma Boga, albowiem wyśmiał Samuela⁴⁸⁵, proroka Boga. Obraził go.

Ale Abigail nie dała za wygraną:

– Panie mój! Kiedy Bóg uczyni cię królem Żydów i do ciebie przyjdzie jakiś biedak i powie: „Oto dotknięty nędzą zwróciłem się do pewnego bardzo bogatego Żyda z prośbą o kawałek chleba, a gdy ten mi odmówił, zabiłem go. Jego synowie teraz na pewno

⁴⁸⁴ *Saul* – syn Kisza z rodu Beniamina (1Sm 9,1), namaszczonego przez Samuela na pierwszego króla Izraela (1Sm 9,15–17, 1Sm, 13,1). [przypis edytorski]

⁴⁸⁵ *Samuel* – prorok, kapłan, ostatni sędzia starożytnego Izraela; syn Elkany i jego nieplodnej żony Anny, urodzony w Ramataim (a. Rama) na terenie Izraela. Anna wyprosiła syna u Boga, stąd imię Samuel (hebr. dosł.: Bóg wysłuchał) (1Sm 1,1–2; 1Sm 1,20). Zgodnie z zaleceniami Boga, Samuel namaścił Dawida, najmłodszego syna Jessego, na króla Żydów, jeszcze za życia króla Saula (1Sm 16,10–13). [przypis edytorski]

zechcą się na mnie zemścić za przelaną krew ojca. Dlatego proszę cię, abyś mnie uratował z rąk jego synów, którzy czyhają na moje życie. Ja nie poczuwam się do popełnienia niegodziwej rzeczy”. Ty z pewnością odpowiesz wtedy temu mordercy: „Jak możesz się uważać za niewinnego, kiedy zamordowałeś człowieka?”. Ale wtedy biedak tak ci powie: „Przecież mój pan, król Dawid, prosił Nabala o chleb, a kiedy ten nie chciał mu go dać, król napadł na niego i zabił go”.

Słowa Abigail spodobały się Dawidowi. Pełnym głosem zawołał:

– Niech będzie pochwalony król Żydów, który cię dzisiaj do mnie przysłał, a ty bądź błogosławiona za to, żeś mnie dziś od przelewu krwi powstrzymała!

Po dziesięciu dniach Bóg ukarał Nabala śmiercią.

Bawół i lew

Pewnego razu podczas wypasania owiec na pustyni Dawid⁴⁸⁶ natknął się na śpiącego bawołu. Z początku wydawało mu się, że to jakiś pagórek nagle wyrósł w miejscu, przez które codziennie przechodził. Nie posiadając się ze zdumienia, głośno zawołał:

– Jak to się stało, że ni z tego, ni z owego wyrósł na płaskim miejscu pagórek?

Podszedł bliżej i wstąpił na pagórek. I tak stojąc na grzbiecie bawołu, pilnym okiem obserwował swoje stado. I nagle bawół ocknął się ze snu i zerwał się na nogi. Zwierzę było tak potężne i tak wysokie, że Dawida ogarnął strach. Wzniósł oczy ku niebu i powiedział:

– O mój Boże! Jeśli mnie wyratujesz z rogów tego bawołu, zbuduję Ci pałac tak wysoki, jak wysoko stoją rogi tego zwierzęcia.

Bóg wysłuchał Dawida i zesłał przeciwko bawołowi lwa. Na widok lwa strach ogarnął bawoła. Ugiął się przed nim i padł na kolanach.

Ale Dawid również przestraszył się lwa i błagalnie zawołał do

⁴⁸⁶ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

Boga:

– Wyratuj mnie, Boże, z paszczy lwa, tak jak wyratowałeś mnie z rogów bawołu!

Bóg obdarzył wtedy Dawida taką siłą, że wszystkie zwierzęta przed nim truchlały.

Wielka ofiara Dawida⁴⁸⁷

Wszedłszy na szczyt Góry Oliwnej⁴⁸⁸, Dawid wydał swoim dworzanom polecenie tej treści:

– Znajdźcie jakiegoś bożka i czym prędzej przynieście mi go.

Dworzanie wyruszyli w drogę na poszukiwanie bożka. Po drodze spotkali przyjaciela Dawida, który nazywał się Chuszi Harachi⁴⁸⁹. Na jego pytanie, dokąd spieszą, dworzanie odpowiedzieli:

– Nasz król polecił nam dostarczyć mu bożka.

Usłyszawszy tę odpowiedź, Chuszi udał się w te pędy do Dawida.

– Powiedz mi – powiedział Chuszi do króla – po co ci potrzebny bożek?

– Po to, aby mu się pokłonić.

Chuszi wpadł w rozpacz. Podarł na sobie szaty, posypał głowę

⁴⁸⁷ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁸⁸ *Góra Oliwna* – wzniesienie położone we wschodniej Jerozolimie, w czasach starotestamentowych oddawano tam cześć Bogu. [przypis edytorski]

⁴⁸⁹ *Chuszi Harachi* – postać o takim imieniu nie występuje w *Biblii*. [przypis edytorski]

popiołem i zawołał:

– Czy taki człowiek jak ty może się kłaniać bożkowi stworzonemu ludzką ręką?

A król na to odparł:

– Ty najlepiej wiesz, jak sławne jest moje imię w świecie. Wiesz, że wszyscy ludzie mówią o mnie nie inaczej niż: „Nie ma takiego drugiego sprawiedliwego męża jak Dawid. Nigdy nie opuszcza go bojaźń przed Bogiem. Czyni ludziom dobro i rzetelnie wykonuje wszystkie przykazania Tory⁴⁹⁰”. Kiedy lud mój dowie się, że spotkał mnie żalosny koniec, że mój syn zabił mnie, niechybnie powie: „Nie warto służyć Bogu! Nie ma sprawiedliwych wyroków i nie ma sprawiedliwych sędziów”. Dlatego postanowiłem pokłonić się i oddać cześć bożkowi. Wtedy skompromituję się. Ludzie wtedy, nie bez racji, powiedzą: „Oto przekonaliśmy się, że jest Bóg na świecie. Bóg to sprawiedliwy sędzia. Jego wyrok jest zawsze sprawiedliwy i słuszny”.

⁴⁹⁰ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

Dawid⁴⁹¹ i jego wrogowie

Zdarzyło się, że król Dawid pewnego dnia zachorował. Na wieść o jego chorobie wrogowie króla zaczęli triumfować. Nie żalowali mu przekleństw i życzeń w rodzaju: „Oby już nie wstał”.

Dawid, dowiedziawszy się o tym, zwrócił się do Boga z prośbą:

– Boże, okaż mi łaskę i przywróć mi zdrowie, abym mógł odplacić moim wrogom.

A Bóg na to:

– Czyżbyś chciał odplacić im złem?

– Bynajmniej – powiedział Dawid. – Kiedy oni zachorują, włożę na głowę worek. Będę pościł, umartwiał ciało i modlił się do Ciebie, abyś ich uzdrowił.

Odpowiedź Dawida spodobała się Bogu. Uczynił zadość jego prośbie i uzdrowił go. Jednocześnie zesłał chorobę na wrogów Dawida. Kiedy Dawid dowiedział się, że jego wrogowie chorują, okazał żal i współczucie. Wdział na siebie worek i pomodlił się do Boga, aby ich uzdrowił i zachował w pokoju.

Wrogowie Dawida nie mogli tego zrozumieć. Zapytali go:

⁴⁹¹ *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

– Jak to jest? Wytlumacz nam, Dawidzie, dlaczego włożyłeś na siebie worek?

– Wiedziałem – odpowiedział Dawid – że myślicie o mnie źle. Wyobrażaliście sobie, że proszę Boga, aby się z mego powodu na was zemścił i zwiększył wasze cierpienia. Dlatego słuchajcie tego, co mam do powiedzenia Bogu. – Oby to, o co dla was proszę, mnie się dostało.

Dawid⁴⁹² obdarza swego rabbiego wielkim szacunkiem

Nauczycielem Dawida był rabbi Ira Hajeiri.

Dawid zwykł był codziennie udawać się do miasta, w którym mieszkał jego nauczyciel, aby pobierać u niego lekcje Tory⁴⁹³. Ira siedział zwykle na wyścielonym kocami i poduszkami krześle, a Dawid siedział, jak każdy prosty człowiek, na podłodze u stóp rabbiego.

Po śmierci Iry Dawid objął funkcję nauczyciela Żydów, ale nigdy nie siedział na wyścielonym kocami krześle. Uczniowie dziwowali się temu i pytali Dawida, dlaczego tak postępuje. Dawid dał im taką odpowiedź:

– Kim jestem w porównaniu z rabbim Iraw, żebym śmiał

⁴⁹² *Dawid* (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

⁴⁹³ *Tora* (hebr.) – *Tora* opisuje genezę i rozwój prawa na tle wydarzeń historycznych lub uważanych za historyczne. Na całość *Tory* składają się *Tora Pisana* i *Tora Ustna*. *Tora Pisana* składa się z pięciu *Ksiąg Mojżeszowych*, *Ksiąg Prorockich* i *Pism*. Na *Torę Ustną* składają się dodatki i komentarze (*midrasze*), przepisy prawne (*halachy*) oraz przypowieści i legendy objaśniające (*agady*). Obie części, dane Mojżeszowi przez Boga, są nierozdzielne. [przypis edytorski]

siedzieć na wyściełanym krześle, tak jak Ira?

Bóg to usłyszał i tak do Dawida powiedział:

– Za to, że się nie wywyższasz, za to, że jesteś skromny, wywyższę cię nad Żydami, a twoje imię będzie żyło wiecznie.

Krew nie milczy

W czasach króla Dawida⁴⁹⁴ żył pewien bogaty człowiek. Miał wielki majątek i zatrudniał liczną służbę. Był ojcem jedyne go syna i pragnął, aby ten zajął się handlem. Nakupił mu w tym celu dużo różnych towarów. Syn wziął na okręt część towaru i wyruszył do dalekiego kraju. Tak się złożyło, że musiał pozostać w tym kraju na długo.

Tymczasem ojciec zaniemógł i wkrótce umarł. Majątek pozostał w rękach jednego ze sług, który pełnił funkcję skarbnika. Ten poczuł się panem i zaczął się znęcać nad pozostałą służbą. Sytuacja stała się dla służących nie do zniesienia. I pewnego dnia wszyscy opuścili dom. Nielojalny zaś sługa zaczął za pieniądze zmarłego prowadzić hulaszczy tryb życia. Pił, jadł i popuszczał pasa. Uważał się za spadkobiercę zmarłego bogacza. Mógł tak postępować, bo nikt mu w tym nie przeszkadzał.

Minęło sporo czasu i oto pewnego dnia syn zmarłego bogacza powrócił do kraju. W drodze do domu dowiedział się o śmierci ojca. I kiedy przestąpił progi własnego domu, został przez

⁴⁹⁴ Dawid (ok. 1040 – ok. 970 p.n.e.) – najmłodszy syn Jessego z Betlejem, który został namaszczoney, przez arcykapłana Samuela na króla Izraela, którym został ok. 1010 r. p.n.e. Miał na tym stanowisku zastąpić Saula (1Sm 16,1; 1Sm 16,12–13). Uwolnił naród izraelski od najeżdżających go Filistynów zwyciężając walkę z Goliatem (1Sm 17,1–54). Dawid był również poetą. Miał wielu synów, jednym z nich był król Salomon, jego następca (1Krl 4,1). [przypis edytorski]

sługę po prostu wypędzony. Na widok syna zmarłego bezczelnie zapytał:

– Czego właściwie, zuchwalcze, szukasz w moim domu?

Co miał w tym wypadku uczynić młodzieniec? Złapał kij i zaczął nim okładać zdradzieckiego sługę. Bił go i krzyczał:

– Przywłaszczyłeś sobie mój i ojca majątek. Za nasze pieniądze hulasz!

Wywiązała się ostra bójka, po której syn zmarłego udał się ze skargą na sługę do króla Dawida. Stanąwszy przed obliczem króla, tak powiedział:

– Oby nasz król miał wieczny żywot. Niewdzięczny sługa po śmierci mego ojca, podczas mojej nieobecności, przywłaszczył sobie nasz majątek. Twierdzi teraz, że nie ja jestem synem zmarłego, ale on.

– Masz świadków? – zapytał król Dawid.

– Nie mam – odpowiedział młodzieniec.

Następnie król polecił zawołać sługę. Kiedy ten się stawiał zadał mu to samo pytanie:

– Masz świadków?

I kiedy ten również zaprzeczył, król oświadczył mu:

– Możesz iść do domu. Nie musisz niczego zwracać.

Osierocony młodzieniec, usłyszawszy werdykt króla, zaczął głośno płakać i protestować. Król Dawid rozzłościł się i zawołał:

– Jeśli dalej będziesz sprzeciwiać się memu wyrokowi, to ukarzę cię. Gdybyś miał świadków, sprawa potoczyłaby się po twojej linii, ale skoro takowych nie masz, nic na to nie poradzę.

Rozprawa była publiczna i oprócz wielu zgromadzonych tu na sali Żydów był również syn króla Salomon⁴⁹⁵, który zawołał młodzieńca na bok i poradził mu:

– Krzycz i protestuj dalej, a kiedy król Dawid uniesie się gniewem, powiedz mu tak: „Panie mój i królu! Jeśli sam nie chcesz rozsądzić mojej sprawy, to powierz ją swemu synowi Salomonowi”.

Krół Dawid przystał na to. Sprawę przejął Salomon i zadał młodzieńcowi pytanie:

– Czy wiesz, gdzie jest grób twego ojca?

– Nie wiem – odpowiedział zapytany.

Salomon polecił wtedy zawezwać sługę, któremu zadał to samo pytanie:

– Czy wiesz, gdzie jest grób twego ojca?

– Tak – padła odpowiedź.

– W takim razie idź na grób twego ojca i przynieś mi kość z jego szkieletu.

Sługa natychmiast udał się na cmentarz, rozkopał grób, odciął kość ze szkieletu zmarłego i przyniósł ją na salę sądową.

Wtedy Salomon zwrócił się do obu po waśnionych stron:

– Niech każdy z was wpuści do osobnego naczynia trochę krwi z własnej żyły.

A kiedy obaj uczynili to, powiedział najpierw do sługi:

⁴⁹⁵ *Salomon* – syn Dawida i Batszeby (2Sm 12,24), król Izraela, następca Dawida (1Krl 1,39), znany ze swej mądrości, oraz, wg tradycji judaistycznej, również z władzy nad demonami. [przypis edytorski]

– Zanurz kość zmarłego we krwi, która jest w twoim naczyniu.

Sługa to uczynił. Po wyjęciu jej okazało się, że nie zabarwiła się na czerwono.

To samo polecenie otrzymał prawdziwy syn zmarłego. Kiedy wyjął z naczynia zanurzoną kość, okazało się, że przybrała czerwony kolor.

Salomon wziął zabarwioną kość, pokazał ją wszystkim obecnym na sali i oświadczył:

– Ta krew pochodzi z tej kości i dlatego ją wchłonęła. Synem i spadkobiercą majątku jest ten oto młodzieniec.

Młody człowiek przejął majątek ojca, a sługa musiał jeszcze długo mu służyć.

Co przeznaczone, to nieuniknione

Król Salomon⁴⁹⁶ miał córkę o niezwyklej urodzie. W całym kraju nie było piękniejszej od niej dziewczyny. Pewnego razu, czytając z gwiazd, dowiedział się, że przyszłym mężem jego córki zostanie bardzo biedny młodzieniec. Co robić? Salomon nie miał najmniejszej chęci wydać córki za jakiegoś biednego obszarpańca. Po dłuższym namyśle polecił swoim budowlanym wznieść na bezludnej wyspie zamek z wieżą. Kiedy zamek został zbudowany, wyprawił tam córkę wraz z siedemdziesięcioma strażnikami, którzy mieli pilnować dostępu do wyspy. Córkę umieścił w pokoju na wieży pod samym dachem. Strażnicy zaś rozmieszczeni zostali na dole, gdzie na zmianę pełnili wartę. Wyposażył też zamek w niezbędną żywność i inne środki potrzebne do życia.

W jakiś czas po tym wydarzeniu pewien bardzo biedny młody człowiek, głodny i zmęczony drogą, zapragnął odpocząć. Była chłodna noc i zaczął szukać jakiegoś miejsca, aby schronić się przed zimmem. Nagle zobaczył na polu martwego wołu. Leżał widocznie od dłuższego czasu, bo drapieżne ptaki zdążyły już wyžreć z niego całe prawie ciało. Nie namyślając się długo, młodzieniec wpakował się do wyjedzonego wnętrza wołu i

⁴⁹⁶ *Salomon* – syn Dawida i Batszeby (2Sm 12,24), król Izraela, następca Dawida (1Krl 1,39), znany ze swej mądrości, oraz, wg tradycji judaistycznej, również z władzy nad demonami. [przypis edytorski]

zapadł w sen.

Tymczasem orzeł zwabiony leżącą w polu padliną pochwycił ją swoimi pazurami i poszybował aż na dach wieży zamkowej, gdzie złożył padlinę, wyżarł z niej resztę mięsa i odleciał.

Zaczęło dzień i młodzieniec obudził się. Wyszedł z wnętrza wołu i zobaczył, że jest na dachu zamku, a na dole ze wszystkich stron otaczają go wody morza. W tym samym czasie obudziła się córka Salomona i jak zwykle weszła na dach wieży, aby zaczerpnąć świeżego powietrza. Z pokoju mogła wyjść tylko na dach, gdyż pozostałe drzwi Salomon kazał zamurować.

Zobaczywszy młodzieńca, najpierw się przeraziła, ale szybko się opanowała i zapytała:

– Kim jesteś? W jaki sposób dostałeś się na dach?

– Jestem Żydem, pochodzę z miasta Akko⁴⁹⁷. Przyniósł mnie tu duży ptak.

Córka króla zaprowadziła go do swego pokoju, umyła, ubrała w piękne szaty i nakarmiła. Umyty i pięknie ubrany okazał się młodzieńcem niezwykle przystojnym. Piękniejszego młodzieńca w całym chyba Izraelu nie uświadczylbyś. Nic dziwnego, że córka króla zapalała do niego miłością. Zaimponował jej również swoją wiedzą i oratorskim talentem. Długo się nie zastanawiając proponowała mu małżeństwo. Trzeba nadmienić, że i ona przypadła do gustu ubogiemu młodzieńcowi.

⁴⁹⁷ *Akka* – istniejące prawdopodobnie od III tysiąclecia p.n.e. miasto portowe. Okres największej świetności miasta przypada na XIV/XIII w. p.n.e. Za czasów króla Salomona miasto należało do Królestwa Izraela, choć pozostawało silnie związane politycznie z Fenicją. [przypis edytorski]

Uniesiony radością, wypisał krwią z palca intercyzę ślubną, po czym wygłosił uroczyście werset wymawiany przy zawieraniu małżeństwa. Przywołał na świadków archaniołów Michała⁴⁹⁸ i Gabriela⁴⁹⁹.

I oto pewnego dnia strażnicy powołani do pilnowania córki króla zauważyli, że jest w ciąży. Zagadnięta nie zaprzeczyła, ale pokazać męża nie chciała.

Strażnicy wpadli w popłoch. Zawiadomić króla czy nie zawiadomić. Wreszcie postanowili zawiadomić. Król natychmiast wsiadł na statek i przybył na wyspę. Córka opowiedziała mu, jak to Bóg zesłał jej pięknego, dobrego, uczzonego i rozumnego męża.

Przedstawiła potem ojcu swojego wybrańca i pokazała spisana jego krwią intercyzę ślubną. Po rozmowie z młodzieńcem król doszedł do wniosku, że jego zięć był z góry przeznaczony na męża dla jego córki. Wzniósłszy oczy ku niebu, powiedział:

– Błogosławiony niech będzie Wiekuisty, który węzłem małżeńskim łączy mężczyznę z kobietą.

⁴⁹⁸ *anioł Michał* właśc. *archanioł Michał* (z hebr. *Mika'el*, dosł.: ktoś jak Bóg) – występuje w religiach żydowskiej, chrześcijańskiej oraz w Islamie. W tradycji judaistycznej jest jednym z siedmiu aniołów wyższego rzędu. Ochroniał Izrael (Dn 10,12–14); spierał się z szatanem o ciało Mojżesza (Jud 1,9). [przypis edytorski]

⁴⁹⁹ *Anioł Gabriel* właśc. *Archanioł Gabriel* – jeden z najwyższych rangą aniołów w tradycji chrześcijańskiej, judaistycznej i islamskiej. Sprawuje władzę nad rajem, anioł zmartwychwstania, miłosierdzia, zemsty, śmierci i objawienia. W religii chrześcijańskiej zwiastował Maryi, że urodzi Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

Człowiek o dwóch głowach

Pewnego razu przyszedł do króla Salomona⁵⁰⁰ władca diabłów Asmodeusz⁵⁰¹ i z miejsca zapytał:

– Czy ty jesteś tym, o którym mówią i piszą, żeś najmądrzejszy ze wszystkich ludzi na ziemi?

– Tak – odpowiedział Salomon – sam Bóg to powiedział.

– Jeśli chcesz, to ci pokażę rzecz, o której nie masz nawet najmniejszego pojęcia.

– Bardzo proszę! Pokaż mi tę rzecz.

Asmodeusz wyciągnął rękę na taką długość, że dotknął niemal krańca świata, i wydobył stamtąd człowieka o dwóch głowach i czterech oczach. Salomon na jego widok przestraszył się nie na żarty. Drżącym głosem zawołał:

⁵⁰⁰ *Salomon* – syn Dawida i Batszeby (2Sm 12,24), król Izraela, następca Dawida (1Krl 1,39), znany ze swej mądrości, oraz, wg tradycji judaistycznej, również z władzy nad demonami. [przypis edytorski]

⁵⁰¹ *Asmodeusz* – jeden z upadłych aniołów; wg tradycji żydowskiej: książę demonów. [przypis edytorski]

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.